INITIVM·SAPIENTIE·TIMOR·DOMINI

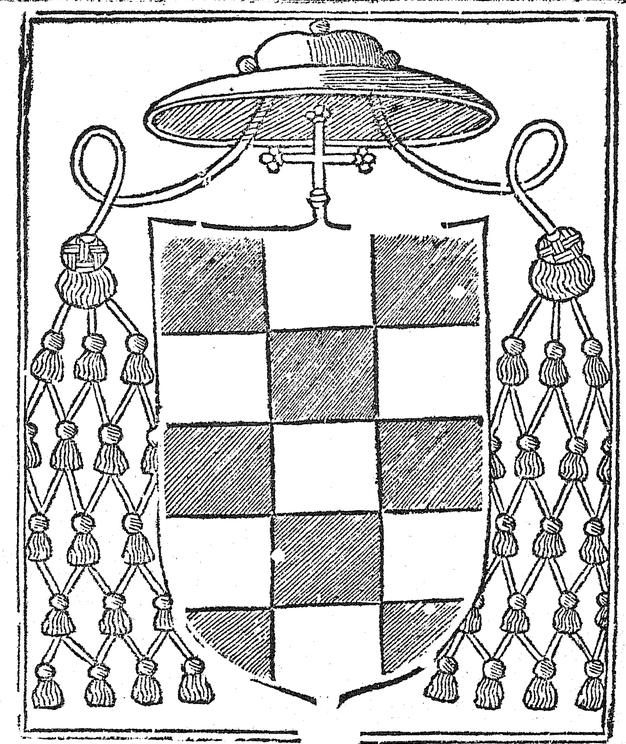

Liber super predicamē

ta. Aristo. cum eorundem perutili & familiari textus explanatione & precursorijs ad omnem logicam & philosophiam perneccessarijs quæstionibus: æditus a magistro Ioanne Clemente Aragono, dum apud Illiberritannos artes liberales profiteretur. In quo plurima aperiuntur in doctrina Scoti. Tho. & nominalium.

M.D.XLIIII.

INITIVM SAPIENTIE TIMOR DOMINI

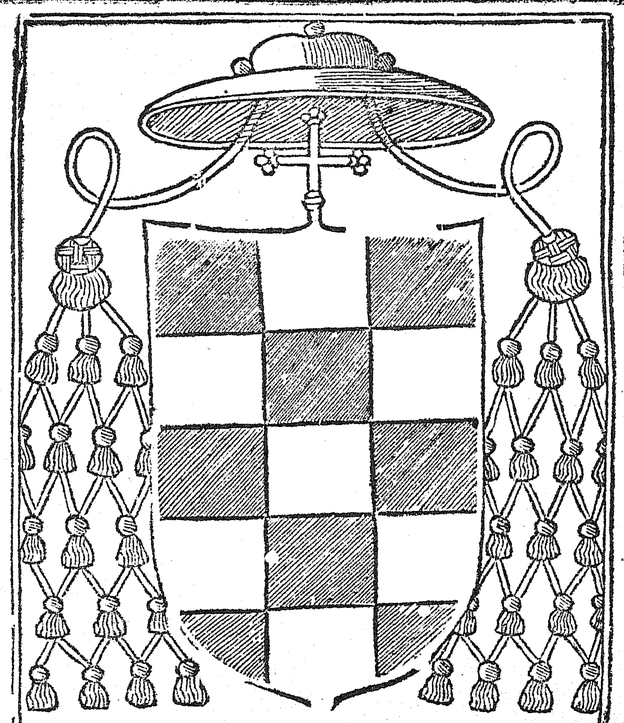

Liber super predicamẽ

ta. Aristo. cum eorundem perutili & familiari textus explanatione & precursorijs ad omnem logicam & philosophiam pernecessarijs quæstionibus: æditus a magistro Ioanne Clemente Aragono, dum apud Illiberritannos artes liberales profiteretur. In quo plurima aperiuntur in doctrina Scoti. Tho. & nominalium.

M. D. XLIIII.

¶ Operis prefatio.

Augstin⁹

INE VSV dialetice: absq; controuersia ad nullā scientiā esse aditū cū primis cōpertū erit: si libeat peritissimos in suis facultatib⁹ cōsulere. Audi Aureliū Augustinū. ij. de doctrina christiana de dialectica sic diserētem. Disputatiōis disciplina ad oīm genera q̄stionū: q̄ in literis sanctis sunt penetranda ⁊ disoluenda: plurimum valet. Tm̄ tibi cauēda libido riṗādi: ⁊ puerilis quēdā ostētatio decipiēdi aduersariū: sunt em̄ multę q̄ appellant sophismata falsę ꝯclusiones rationū: ⁊ plęrunq; ita veras imitātes: vt non solū tardos: sed ingeniosos etiā minus diligēter attētos decipiāt. hęc Augustī. Comentator etiā. j. nieta. Logicā esse vtilē ad oēm scientiam ⁊ rationē acquirēdi, alias asseuerat. Et. iij. ō ęlo inuehit in Auicenā dicens: tria fecisse Auicenā errasse/ experientiam: propriū ingeniū confidentiam/ et logicę ignorantiam. Hec cōsonat Boetius a prędictis sentētijs: cū astruat multos increntes naturas rerū, ꝓpter paucitatē exercitij dialeticę diuertisse. Quantiq; faciat Galen⁹ dialeticam ⁊ dialecticū, ꝓcessum: initia suorum operū abūde referūt. Et Arist. ꝓ inuētis in logica exigit gratias in fine. ij. elenchoꝝ in quo nō parū arbitratur vtilem fuisse posteris. Hec vsum dialecticę parui habet Fabius in libro suarum institutionū. Quid; q̄ō Platonici ⁊ Stoici maxime efferūt dialecticā. Et cū nouissem ꝑdicamentalē doctrinā apprime necessariā ad omnē logicam ⁊ philosophiā: ⁊ opera mea aliaqualem posse ꝑstare frugē saltim scolasticis, quibus prodesse mihi scopus est: ꝓpter vtilē ⁊ cōpendiariam eorū institutionē: statui hoc laboris subire. Temerariū fortealicui videbitur: in q̄ tot viri absolutissimi nō sine magna fruge suoꝝ laborū monimenta reliquere stilū nunc inūcere: sed non reor nimiū fuisse hoc auſum: nec temere subisse laborē: quando quidē a posteris facta sunt scientiarū incrementa. Adde q; aliq; sic tractauerūt Arist. prędicamentalem doctrinā: vt paraphrastes agentes: nullas q̄stiones quę maxime apertunt veritatem: ⁊ ad philosophiā disponūt immiscēā: si quidem autore Arist. iij. meta. dubitatorū solutio veritatis est inquisitio. Alij innumeras q̄stiones ⁊ illas senticosas ⁊ inuolutas sic inculcāt: ꝓter id q̄ textus omittunt explationē: q; in coaceruandis autoribus pegrinis: q̄ nō parū remorant lectorē a scholasticos obnubilāt: plus paginarū consumūt: q; in tradēda cōmuni ⁊ recepta doctrina. Ego ꝓ virili mea fide temperabo stillū [et vtinā ita felliciter cędad vt opto ꝓdesse] quod q̄ ab aliꝭ subobscure tradita sunt: nitar clariora reddere si fuerint ꝓtinentia. Que alij omiserūt; nō parui habenda: ⁊ ea ꝓtinentissima apponā. Que alij impertinentius quā ꝓclum operę exigebat tradiderūt: resecabo: nō em̄ minus facit stilus cū delet. Forsam cuipiam leue videbitur hoc nec mirū: nam dulce bellū inexpertis. Quō si flacco aquieuissemus in nonū debuisset ꝓmi annum opus hoc: diuinusq; debuisset latere: ⁊ maiori ꝑpone fateor plurimas passum fuisse lituras: multaq; adiecta plurima immutata fuisse. Sed ꝓ operis qualitate: ⁊ assiduo labore satis mihi videbatur: annū vnū sufficere in scolasticorum institutione: ⁊ theologico studio: vel occupatissimo. Quod si quis offenderit: quod bene et male intelligi possit: semp boni cōsulat obsecro. Eos attamē q̄ possunt esse cēsores obtestatos habere volo: ne ferāt sententiā i incognitū. Meminerintq; Aristo. ꝓnunciasse: inquisitores veritatis arbitros esse oportere: et nō inimicos. Illos vero q̄ nil nō cursitāt: contenti solo titutulo/ vt virus euomant nihili facto: ardeliones sunt nugacissimi: ⁊ circulatores/ soliti vanos vēditare fumos: vanioręaurā captātes. Apud quos nunquā censeo esse habendū bonū stomachum: quādoquidem nescientes nec scire conātur. Et cū ipsi sibi tibicines sint: maledicēdo bonas horas pessime collocant.

Aristo.

¶ Partitur hoc opus in duas præcipuas partes: scilicet in quęstiones, ꝓcursorias ad omnem logicam et philosophiam. Et in tractatum super prędicamenta Aristotelis.

¶ Vtrum argumentatio quæ est subiectum attributionis logicæ sit tātum operatio intellectus

¶ Quæstio prima.

T ARGVITVR ꝙ nō: ⁊ primo ꝙ nō sit operatio intellectus diuini nā intellectus diuinus cū sit immutabilis: ⁊ p suā essentiā cognoscēs oīa nō cognoscit vnū post aliū: nec vnū p aliud: sed i argumētatione cognoscitur vnum post aliud: velvnū p aliud: ergo argumētatio nō est operatio intellectus diuini. Itē scōm Aristo. in ꝓhemio posteri. loquentem de syllogismo et inductiōe: habet. Extra q; p prius notat: faciunt doctrinam: sed intellectui diuino nihil est altero notius: ergo. ⁊c.

Aristo.

¶ Quod etiā respectu ītellect⁹ creati non sit opatio: ꝓbo: ⁊ prio de humano: nā syllogismus de medio cōi ch nō debeat ꝓcedere ex puris ꝓpositionalib⁹: necesse est saltē in altera ꝓmissar⁹ mediū distribuat: ergo necessario debet habere cōceptū vlem: sed hoc nō est possibile: cū ſm Arist. in lib. de sensu et sensa. itellect⁹ nil intelligit sine sensu: sed in sensu nō est possibile aliquod vle: cū nō sit potētia reflexa supra se ex Arist. in pluribus locis: igitur nec in intellectu est possibile vniuersale.

Aristo.

¶ Quod aūt intellect⁹ angelic⁹ nō possit syllogizare: ꝓbat. Suū intelligere est in instāti: cū nō appareat vlī cōtingat successio in suo modo intelligēdi. ergo simul itelligit ꝓmissas ⁊ cōclusionē: ⁊ ex ꝓmissis habet q; nō scit cōclusionē, ꝓpt ꝓmissas q̄ requrit ſm Aristo. j. li. post.

¶ In hac q̄stione q̄m in difficultatib⁹ logicis multa miscent q̄ requrūt: aliqualē cognitionē actuū intellectus ⁊ sensus: ideo de eis obiter decreui tractare cōformiter ad tria argumēta: de modo intelligendi intellectus diuini: ⁊ humani/ ⁊ angelici. Ulteriorē decisionē differens ad libros de anima ⁊ ad metaphysicam.

¶ Et cū aius sit ꝓcedere ad hoc determinādū physice: i lumine nāli: ſm q̄ ex doctria Arist. pōt colligi: ideo cōformiter ad illā doctrinā ꝓ modo itelligē di intellect⁹ diuini ponūt aliq; cōclusiones simꝭ annectēdo eaꝝ ꝓbationes: q̄ ꝓpriꝭ sunt ex duodecimo meta.

¶Prima cōclusio est, q deus est substātia intellectualis semp actu intelligens: r adducēs probationem Cōmētator inquit. Si enim non intelligat semp actu loquēdo de prima causa: sed vt dormiens intelligat habitu vel potētia habebit se: r non erit prēcellens inter omnia quod tñ est falsum: cum ostensum sit deū pfectissimam substātiarum esse r excellentissimum entiū. Ponit enim Arist. intelligere esse pfectam operationem: r semper intelligere perfectissimam operationem adaptā dam nobilissimo enti: r id esse primum: vt in. viij. phys. satis ostenditur. Beatus Tho. super. 12. metaphy. similem probationem adducit.

Aristo.

Tho.

¶Confirmatur, primā causam esse semp actu intelligentē alias inqt Arist. si nō est intellectio semper actu: sed potētia: rationabile est laboriosam ei cōtinuationē intelligēdi esse. Et ratio est: qm̄ si nunc aliquid nō intelligit: qō postea intelliget: hoc est ratione alicuius quo indigebat: r sic in illius pfectionem debebat laborare: et sic nō erat excellentissimum quod supponitur tanq̄ principium in doctrina. Aristo.

¶Secunda cōclusio est, q intelligit p hoc q respicit suā essentiā: r qō sua essentia est sua itellectio: probat hāc Arist. sic. Intelligere semper/est maxima nobilitas. Si igit ad intelligēdum egeret aliquo quod faceret primā causam intelligere/iam prima causa non esset nobilissimū entiū: quia aliquam pfectionem. s. intelligere propter aliquod extrinsecum habere de novo/r acquireret/r sic non esset nobilissimum cum egeret extrinseca perfectione.

¶Tertia cōclusio est, q in sua intellectiōe nō est mutabilis/probatio Arist. talis est. Nō mutat/ qō sic persuader/nam si mutaretur non ad seipsam/cum ad aliud debet esse motus/r si ad aliud vt cōstat/iam ad de tertius cum ḋquid est pter deum deterius est in respectu ad eum/r sic tēderet prima causa in deterius/qō est absurdum r sequeretur hoc/si esset mutatio in accipiendo nouum modum intelligendi ab altero/nā a se non potest habere nouū modū intelligēdi cum suum intelligere sit q suam essentiam/vt probaumus quę est invariata. Secūdo pbat hoc/nā sequeret q ipsa essentia esset motio/r sic esset in potētia ex diffinitione motus q̄ est. Actus entis in potentia secundum quod in potētia/et sic non esset actus purissimus quod est contra rationem primę causę.

¶Quarta cōclusio (quā aliq dicunt esse de mente Arist. r comēta. propter ea q verba Arist. illud videtur sonare. xij. meta) talis est/q prima causa nihil extra se cognoscit. Et ratio Arist. est. Nam si intelligeret quę sunt extra se, sequeret q cum intelligibile det perfectionem intelligenti/quod aliquam perfectionem acquireret a rebus/r sic non esset perfectissimum. Sequeretur etiam q non esset nobilissimum/quia intelligeret res viles quos melius esset non intelligere.

Tho.

¶Beatus To. in suo comentario sup duodecimum. Metaphy. super verba Arist. q̄ sonare videtur/qō prima causa nil extra se intelligit/inquit qō Aristo. prętendit deum nil intelligere ad extra/ adquirendo pfectionem ab intelligibili ad extra/ sed p suam essentiam nil (inquit) est sibi ignotum/r sicut omnia habent esse a prima causa/ sic etiam intelligūtur ab ea/nec intelligere vilia est impefectionis/quando intellectio non distrahit a nobilissimorū contemplatione/vt inferius tangetur soluendo quoddam argumentum.

¶Ostenditur rationib⁹ apparētissimis in lumine naturali necessario concludi/primam causam intelligere res ad extra/quicquid sonent verba Aristo.

¶Prima ratio talis est, oēm effectum qui est pducendus/vult prima causa ergo oēm effectum pducendum intelligit. Patet consequentia/ quia voluntas non fertur in incognitum/ Probatur antecedens/est probatur de vno/cū par ratio sit de alijs effectibus. Accipio ignem/qui debet producere plures effectus/r vt melius deducatur difficultas/ loquor de gradibus intensionalibus caloris producendis/in certo tempore successiue in aliquo passo/ inter quos debet seruari ordo inproductione/r loquor de illis gradibus/secundum quod sunt omnino similes/r volo q passum de se sit omnino indifferens ad vnūquemq illorum/r volo q illi debeant produci successiue/ tunc volo q ignis agens producat primo a gradum r postea. b. Nugro/agens illud vnde determinatur ad producendum primo. a. q̄. b. non a se cum sit mere naturale/omnino indifferens. Non etiam a passo propter eandem rationem/nec ab alio agēte mere naturali omnino indifferens. Non etiam a passo propter eandem rationem/nec ab alio agente mere naturali propter consimilem rationem/ergo ab agente libero non humano/vt cōstat/nec etiam angelico/quia secundum Arist. xij. meta. 8. cap. cuilibet ordi adapratur sua intelligentia solum mouens ordem. Ex quo habetur nō concurrere ad hęc inferioza intelligentias de pse sua vō litione/sed solum ad mouendos suos ordes. Restat igitur debere determinari a prīa causa volēte/primo debere produci. a. q̄. b. quia non videt posse aliūde saluari ordo.

Aristo.

¶Nec valet recurrere ad influētias, vt aliq philosophi assignant dicentes/pro illo tunc quādo pducitur. B. effectus/esse quandam influentiam/ qua sic potest produci. B. qō. nullo modo potest pduci. B. sed hoc nil valet/primo quia fiet difficultas de illa influentia q̄ producta est pro illo instanti. Certū est agens de se esse indifferens ad hoc quod poterat alteram omnino eiusdem rationis produxisse pro eodem instanti/quādo produxit illam/r passum etiam indifferens erat/r cum non sit procedendum in infinitū in influētijs se causantibus nec in causis essentialiter subordinatis/sequitur debere venire ad vnam primā causam liberam determinantem hanc indifferentiam quę non est alia q̄ prima causa.

¶Secūdo ostendo illam euasionē nullius esse momēti quia influētia quę inuabat agēs ad. pducē dum aliquē effectum aliqualiter intēsum/r dēsum/r extensum/r sic de alijs quę reperiunt in effectu/notum est pro eodem instanti quod poterat iuuare idem agēs ad pductionem effectus alterius loco illius omnino eiusdem rationis cum primo/quia pono omnimodam cōuenientiam que bene poterit reperiri in duobus effectib⁹ vel individuis accidentalibus/licet non in substantialibus/quia duo gradus accidentales cum faciant vnum individuum/non multum q omnino possent cōuenire/ saltim in conditionibus accidentalibus. s. intensione r extensione/raritate/r densitate/ quo dato haberetur illam influentiam esse omnimodo indifferētem respectu illorū duorū/r sic illorum philosophorū euasio nulla est.

¶Secūda ratio est, deus pducit oēm effectū q̄ pducit/ergo deus intelligit ea q̄ sunt extra ipm/ quia iste mod⁹ arguēdi non valeat vniuersaliter/ḋa respectu egli r respectu inanimatorū alicuū nō valet/tñ respectu dei bon⁹ est/patet ḋa est substātia intellectualis nō agēs nisi p intellectū r volūtatē cū sit substātia immaterialis/ergo si agit intelligēdo vel volendo agit/si primū/ ergo intelligit q̄ sunt extra se/si cōmetiā intelligit/ḋa volūtas nō potest ferri in incognitū ḋa sicut intellectus non assentitur, nec dissentitur/nisi vbi appareat ratio veri vel falsi/sic voluntas non habet volitionem/ nisi vbi proponat obiectū apprehensum sub ratiōe boni vel mali: qō nō potest nisi intellectus faciat. Restat probandū secūdum Arist. añs. s. q deus pducat oēm effectum: r probatur expresse per illud qō habetur. j. lib. metaphy. cap. ij. Deus etenim tum causa omniū esse videt: tum quoddam principiū: hęc Arist. ex quibus habet antecedens et iam pbata est cōsequētia: igitur cōsequēs est verum.

Aristo.

¶Propter has duas ratiōes, & ppter illud quod habet Tho. xij. metaphy. super textum Aristo. vt ostendimus in quarta quęstione et propter aliqua quę afferemus ex comentatore r Arist. tenebim⁹ in lumine naturali: deum intelligere quę extra ipsum sunt.

Tho.

Comen.

¶Cōmētator in libello de sōno & vigilia habet: qō determinandū est (cū determinet de sōn⁹) de ḋbusdā opatiōibus: q̄ sunt opatiōes viuing et nō hoim. Et dicit q istarū prędictionū q̄ habent p somnia: q̄dam sunt somnia: q̄dam diuinatiōes: r q̄dam ppheti: r qui dam hoies negāt ista: r dicunt ea accidere a casu: sed negare ea est negare sensata: inquit Cōmētator. p hoc clare deducit: qō cum diuinatiōes et ppheti sint ō futuris et nullus hō ex se ad illa posset puenire: sequit intellectum diuinū taliū futurorū habere cognitionē quā hoi bus pstat: cū dicat comētator illas diuinatiōes nō esse casuales: ergo ḋda est causa pse: ergo cū appellat illas actiones diuinas a deo debent euenire: ḋa nō videt a q alio per se: per ōs deus intelligit em comē. alia a se.

Aristo.

¶Item Arist. habet i libello de bona fortuna: quod de⁹ videt pītia/r pterita/r futura/r hoies hītes circa ea q̄ sunt agēda p eos: quoddā quasi natura les r improuisos instinctos ad eligendū ex cōtradictoriis: qō melius est appellat fortūatos. Et q hoc bñ eligere: sic circa futura nō est hois operatio: sed dei cognoscentis futura: r dicit bonam fortunā appetitū esse a deo mouētē totā naturā. Hęc ex Arist. habita. ex q̄bus cōcludit. Arist. in. xij. meta. r eius Comēta. nō voluisse dicere: q deus nil intelligat extra se: sed quod nil intelligit accipiendo aliqd ab intelligibilib⁹: quia tunc seqret qō nō esset pfectissimum entium: sed bene cōcedent p suā essentiam cognoscere futura: ergo alia a se: patet ex auctoritatibus adductis r rationibus.

¶Illa ratio prīa nō solū cōcludit in agentib⁹ naturalib⁹ primā causam de terminare agēs naturale ad effectus pductionē: verū etiā in liberis: et qō volūtas determinat ad. A. volitionē potius q̄ ad. B. omino eiusdē rationis a prima causa: et si facias argumentū cōmune: qō tunc posita illa determinatiōe primę causę causa secūda nō posset nō agere: ergo nō libere sed necessario agit. Ad hoc non habet locū illa respōsio quā aliq dant: quod act⁹ volūtatis diuing nō est de pūje: ratio est: ḋa cū sit prior causa volūtas diuina: ex eo qō est causa vniuersalis: a qua nō cōuertit subsistendi cōsequentia: habetur qō volitio diuina: respectu volitiōis creatę est por q̄ volūtas creata: qm̄ bene sequit: voluntas creata agit hanc volitionē: ergo volūtas diuina agit: non tñ ecōtra: quia se solo deus illā entitatē posset pducere: ergo por est actio dei q̄ creaturę ex Arist. in post ḋicamētis: et sic actio diuinę volūtatis nō videt esse in potestate humanę volūtatis: dato q oppositum huius aliq̄ asseuerēt.

Aristo.

¶Ideo dicendū est ad arg umētū, qđ act⁹ volūtatis diuine: q̄ cōcurrit cū humana est prior. Et sic respondet: qō sicut cū p scientia dei stat cōtingētia in rebus: sic cū volitione dei efficaci stat libertas contingētię in volūtate creata: Et sic posito cōcursu diuinę voluntatis: volūtas humana necessitate cōsequentię: r in sensu posito necessario agit: sed in sensu diuiso potest nō agere et ptingētia prosequētis agit. Et magis patet veritas formātur argumenta semper agendo secundum Arist.

¶Arguit primo cōtra id qp pbabat deū scilicet intelligere q̄ sunt extra se. Scōm. Arist, sicut sensus ad sensibilia sic intellectus ad intelligibilia: sed sensus patit a sensibili ḋa scōm Arist. sic sensus ad sensibile sicut cōbustibile ad cōbustionē: sed cōbustibile patit a cōbustione: ergo sensus a sensatiōe: ergo intellectus ab intelligibili ergo cū pati sit imperfectiōis r potētialitatis: sequit nō posse reperiri in deo. Et scōm Arist. intelligere est quoddā pati: ergo alienū a deo: et plurima apparent obscęna et turpia q̄ satius esset nō intelligere: ergo videtur q si tale intelligat et contēpleť: q in turpiū contemplatione vilescet intellectus diuinus.

¶Secūdo arguitur supponēdo vnum ex Arist. qđest cōmunissimū in sua doctrina. s. q cōtinuū est in ffinitū diuisibile. Hunc arguit sic: quia si intellect⁹ diuinus intelligeret q̄ sunt extra se: vel intelligeret omes partes cōtinui: vel nō: nō scōm vt notū est: ergo primū: quo dato vel distincte cognoscit: scōm q vna potest esse diuisa ab altera: vel cōfuse: nō scōm vt notū est. Si primū: igit si oēs cognoscūtur a deo distincte scōm q vna potest separi ab altera: sequit de facto posse euacuari diuisionē cōtinuinam quero separatis illis ptibus oibus: vt cognoscebant a deo distincte vel remanet vlterior diuisio vel nō: si nō habeoitētū. Si sic: ergo nō distincte cognoscerat de⁹ vnāq̄q posse ab altera separari: et sic vel non cognoscit omnes illas quod est falsum: vel erit euacuata diuisio continui quod est contra Arist.

Aristo.

¶Cōfirmať, qa cū cognoscat vt in ratiōe prima assumebāt: prima causa effectum anteq̄ pducať sequitur deū cognoscere oia possibilia. Nā si aliqs possibile cognoscit anteq̄ pducať: cū par ratio sit in omnib⁹ possibilibus ad hoc q cognoscātur sequtur oia possibilia cognosci a deo: sed illa sunt infinita vt notū est: ḋa plurima sunt possibilia q̄ nō erūt: r ista sunt infinita possibilia q̄ non erūt: sed quātum deus cognoscit vel intelligit esse possibile potest: quia sua potentia non minor est q̄ scientia de possibilib⁹: si igit infinita possibilia intelligit poterit illa pducere: alias nō esset possibilia quia si potest illa pducere: sequit possibile esse ifinitū: qō satis late improbat Arist. in primo de cęlo: et. iij. physicorū: quod si nō potest pducere: ergo nō intelligebat illa tanq̄ possibilia q est contra assumptum.

Aristo.

¶Cōfirmať secūdo, cognoscit vel oēm numerū vel nō. Nō scōm: si primū: ergo infinitus est numerus actu: et sic vadabile erit actu infinitū qō est contra Arist. Si nō cognoscit oēm numerū: ergo nō cognoscit oēm numerū possibilē: cū oēs numerus sit possibilis.

¶Cōfirmať tertio, si deus intelligit oē possibile: volo q pducať quodlibet tale: quo dato vť restat aliqō pducendū vel nō: si nō: ergo potētia dei est exhausta: qō est contra Arist. viij. phys. r Comenta. ij. meta. comento. xl. Si sic: ergo non produxerat omne possibile.

¶Tertio sic arguiť, vel deū intelligere q̄ sunt extra ipm habeť ex nobilitate vel: q est nobilissima et hoc nō: nam vel intelligere alia a se reddit illū nobilem: vel non. Si secundū: ergo non arguit nobilitatem. Si primum: vel illa nobilitas est accidentalis vel essentialis. Non secundū: quia creatura non est perfectior essentialitate pro hoc qō de non intelligenti actu: fiat actu intelligens: ergo nec deus. Si accidentalis: ergo poterit reperiri sine illa: quia accidentalia optime separantur ab essentialibus: vel concluditur deum intelligere alia a se ex causalitate qua causat omnia. Et hoc nō: patet quia eęlum causat hęc inferiora: et etiam alia agentia agunt: r tamen non opus est illa intelligere q̄

Aristo.

Aristo. producunt: quanto magis ꝙ non producit omnia: quia non materiam primam: que secundum Aristotelem primo phy si/ ⁊ libris de generatione est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: nec producit celos/ nec intelligētias. Ex quo habetur ratione causalitatis non debere intelligere alia extra se/ nec concluditur ꝓpterea: quia que sunt extra/ sunt presentia. Nam vel illa est presentialitas obiectiua/ ⁊ hoc non: quia petis principium: vel localis/ et hoc non sufficit: quia habitus ⁊ species sunt presentes anime: ⁊ tamen non satis est ad hoc ꝙ intelligant. Igitur nullo modo videtur concludendum deum intelligere extra se: quia non videtur qua ratione.

¶ Ostenso iam in principio qd sciēdum sit in lumine naturali de cognitione intellectus diuini rerum ad extra/ respondendum est ad argumenta formata in oppositum. Ad primum argumentum dicitur: quod omnia illa intelligūtur respectu intellectus: cuius intellectio est distincta a deo: quia respectu talis se habet in potentia. Deus autem cum sit sua intellectio non habet hanc potentialitatem: nec suum intelligere est pati. Ad aliud quod tangitur: quod plurima sunt turpia/ ⁊ obscena que satius esset non intelligere. Dicitur ꝙ si intelligere turpia dimoueret aliquem a contemplatione rei honeste vel bone vel induceret aliquem ad male operandum/ non est dubium nisi quod satius esset non intelligere talia. Si vero talis contemplatio vel intellectio non inducit perpetrandum aliquod turpe: nec reijcit intellectum a consideratione boni operis: sicut est in deo: non arguit aliquam feditatem.

¶ Pro solutiōe secūdi argumēti, & suarū confirmationum: est notandum quod aliqui soluunt illas difficultates loquendo secundum fidem: adducendo mentem beati Augustini: quemadmodum Gregorius de arimino facit. Sed quia nunc procedimus in absolutione harum difficultatum secundum Aristotelem: volo respondere secūdū eius doctrinam. Pro quo suppono huius propositionis veritatem: in quamlibet suam partem aliquod cōtinuum potest diuidi: debere cognosci per plures de inesse singulares inconiunctim sumptas: quarum cuiuslibet requiritur possibilitas: vt sic dicendo in hanc partem hoc continuum diuiditur in hanc partem. ⁊c.

Grego.

¶ Et similiter hui⁹ veritas, oēs anime causabiles possunt esse causate: per suas de in esse inconiūctim sumptas simili modo cognosci debet.

¶ Hoc præmisso respōdetur ad primā difficultatem dicendo/ quod deus cognoscit omnes partes continui/ siue proportionales/ siue non. Et quādo queris vel cognoscit distincte vel confuse. Dico ꝙ distincte: et quando dicis: si igitur cognoscit omnes distincte: poterit illo modo illas producere: ⁊ sic poterit omnes illas simul producere diuisas: quo dato queris: vel est euacuata diuisio vel non: quicquid dicas: habes contra. Ad hoc dicitur: quod non do tibi hanc veram omnes sunt separate ad inuicem: sed veritas huius omnes possunt separari adinuicem: debet cognosci per plures de inesse modo iam dicto: quarum cuiuslibet requiritur possibilitas. Et sic hec propositio/ deus distincte cognoscens omnes partes: omnes adinuicē separare potest: debet verificari per possibilitatē cuiuslibet de inesse eo modo quo dictum est/ ⁊ sic sufficienter soluitur difficultas. Quod si dicas non dari cuiuslibet singularis possibilitatem: et probas demonstrando singularem completentem infinitas partes/ nam hec est impossibilis/ iste sunt separate demonstratis infinitis/ cum secundum Aristote. non possit esse infinita multitudo entium separatorum non facientium vnum. Ad hoc respondetur breuiter quod propositio in qua demonstrentur infinite partes/ non est singularis illius vniuersalis/ sed solum illa propositio in qua finite partes demonstrantur: vt patet ex modo ascendendi vel descendendi. Ex eo quod partes actu semper sunt finite quas actu existentes tantū licet demostrare.

¶ Gregorius de arimino soluēdo hoc argumētum adducit quandam diuisionem de diuisibili et indiuisibili que re vera non possum videre qualiter soluat argumentum: in radice videtur enim certare in non intelligi cum suo complexo significabili: ⁊ ab eius impugnatione abstineo cum iam videar satisfecisse argumento.

Grego.

¶ Ad primā cōfirmationē dicitur, ꝙ de⁹ intelligit omnia possibilia/ ⁊ quando dicis sunt infinita omnia possibilia concedo. Et quantum possibile intelligit tantum potest producere: conceditur. Cum loquris de possibili: sed cognoscit infinitos homines possibiles: ergo eos potest producere: conceditur. Et quando dicis philosophum negare infinitum in pluribus locis iam allegatis: dico ꝙ illud intelligitur sic quod non est possibile simul dare infinita entia separata equalia non facientia vnum simul existentia/ non tamen esse inconueniens tempore infininito ⁊ successiue posse produci infinita entia/ quia certum est prefuisse infinitos homines secundum Aristote. in tempore infinito. Mens igitur Aristote. est negare infinitum posse produci tempore finito: nō tamen infinito: ⁊ sic hec est vera deus infinitos homines potest ꝓducere/ quia a fuisse ad posse bona est consequentia.

¶ Ad tertiā confirmationē dupliciter respōdeo: primo ꝙ hec est vera deus potest producere omne possibile ⁊ non debet poni in esse sic: deus producit omne possibile: sed ꝑ plures incōiunctim: vt iam ostensum est. Deus producit hoc possibile: deus ꝓducit hoc possibile. ⁊c. Et si facias difficultatem dicendo hanc falsam/ deus potest producere omne possibile: quia immediate debet poni inesse. Accipias illam in hoc sensu de⁹ omnem effectum possibilem potest producere.

¶ Secūdo potest responderi, ponēdo illā sic in esse/ deus producit omne possibile. Et dico hanc esse possibilem: quia potest ita esse producto omni possibili: Et quando queris vel restat aliquid producēdum vel non. Dico quod non: ⁊ quando dicis: ergo potentia dei est exhausta/ nego consequentiā/ nam quicquid in omni possibili non reperitur/ nō est possibile/ sed impossibile modo dei potentia non exhausta. Et si non possit producere impossibile.

¶ Ad tertiū argumētum respondetur dicendo. Quod motiua vnde mouemur ad dicendum deum intelligere que sunt extra. Primum sunt auctoritates Aristot. ⁊ Comentatoris ⁊ postea rationes addite: Et tandem dico ꝙ ex causalitate: ⁊ quando arguis/ celū ⁊ omnia alia non intelligere/ ⁊ si causent. Ad hoc iam dictum est/ quod illa non agunt per intellectum ⁊ voluntatem sicut deus/ et sic nil contra nos/ ⁊ quando dicis celos ⁊ materiam primam esse ingeneratos ex testimonio Aristote. j. physi. loquendo de materia ⁊. j. de celo loquendo quomodo incorruptibile et ingenitum cōuertantur/ potest dici ꝙ loquitur ꝙ materia est ingenerabilis sic quod nō habeat esse potest nō esse/ ⁊ pariformiter de celo loquendo/ ⁊ sic verum est. Tamen habuisse esse ab alio sine transmutatione/ vbi non precessit non esse non est contra. Aristo. immo secundum/ vt questione sequenti explicabitur.

¶ Occurit non parua difficultas circa di

rōne naturali cōuincit deum libere agere respectu effectuū productorū a causa secunda. Sequitur scdm Aristo. celos posse non moueri: ⁊ tandem omnem motum deficere posse: ⁊ posse perire generationes. Nam si prima libere mouet: potest non mouere. Et si libere iuuat agens: potest non iuuare. Quo dato si prima causa nō agit nec inferiores cause agent: cum sine prima/ secunde non possint agere/ omnia ista sunt ridicula secūdum Aristote. igitur determinatio data secundum Aristotelem nulla est. Non habet locum solutio quam theologi adinuenerunt de libertate complacentie: quia et si ad saluandos actus aliquos meritorios in virgine Maria/ et in confirmatis/ et in angelis secundum doctorem sanctum de primo actu meritorio ponatur illa libertas: etiam secundum Occam qui non ponit potentiam ad opposita pro eodem instanti/ et concedit angelum in primo instanti potuisse mereri. Non tamen philosophi cognouerunt hanc libertatem complacentie: nec Aristo. alicubi agens de libertate: vel voluntario/ vel actione libera/ loquitur nisi de libertate contingentie: ⁊ quod hoc non debeat appellari libertas: nec ꝙ sit sufficiēs ad merendum: sic ostendo. Et primo ꝙ non debeat appellari libertas: quia sequeretur ꝙ non maiorem libertatē haberet prima causa in suis actibus/ ꝙ̄ brutum in eo quo sibi complacet quia etiam bruta habent complacentiā in pluribus actibus suis: si igitur libertas sola complacētie reperiatur in prima causa: et in brutis esset libertas quod nunꝙ̄ concederet Aristote. nec alicubi insinuat: sed bene oppositū. Quod autem non sufficiat ad merendum patet. Nam sequeretur quod operationes intellectus: scilicet simplex apprehensio ⁊ sensationes simplices essent meritorie/ quod si concedas extrinsice saltim loquendo. De illis apprehensionibus mere naturalibus quas null⁹ actus voluntatis precessit nec interpretaui mus: concederetur quod essent meritorie quod est contra veritatem: potissime de simplicibus. Etiam sequeretur ꝙ actus vegetatiui qui nil habent libertatis essent meritorij: cum respectu illorum bene reperiatur complacentia quod nullus concessit. Item sequeretur ꝙ motus primo primi deberent imputari/ cum respectu illorum sit libertas complacentie. Propter ista possunt colligi duo. Primum ꝙ libertas quam appellant complacentiam secundum Aristote. non est libertas. Secundum est/ ꝙ vniuersaliter talis libertas non sufficit ad merendum.

Tho.
Occam.

¶ Aliter posset forte meli⁹ dici ꝙ illa cōsequentia nulla est. Prima causa agit libere mouendo celos ⁊ iuuando agentia naturalia: ergo potest non agere: quia pater producens spiritum sanctum voluntate libere ꝓducit cum filio: ergo potest non producere/ certum est consequentiam non valere.

¶ Sed hoc nihil est, qa cū agam⁹ physice et in lumine naturali: operepretium est vt afferas instātiam in lumine naturali: et quia talem instantiam nō poteris assignare: stat argumentum in suo vigore.

¶ Ideo aliter videt̄ esse dicendū saluo semper meliori iudicio: ꝙ prima causa concurrens cum causa secunda ad productionem alicuius effectus/ partim agit libere/ partim naturaliter/ quantum ad speciem effectus dico agere naturaliter: quia non stat ignem esse debite approximatum: et passum bene dispositum quin producatur ignis/ alias naturaliter loquendo posset aliqua species perfecta perire: immo possent celi quiescere: et sic omnia ruerent: sed quantum ad indiuiduum scilicet ꝙ producatur. A. effectus prior ⁊. B. posterior. l. ꝙ producatur. B. effectus: et non. B. quantum ad hoc agit libere. Et sic iste modus agendi libere propter rationem superius assignatam/ debet poni quantum ad indiuidua/ sed modus agendi naturaliter quantum ad speciem etiam est necessarius secundum Arist. vt saluetur perpetua generatio et corruptio in entibus. Modo ad formam argumenti ꝙ̄ facile est respondere dicendo. Quod iuuat libere et mouet libere: ergo potest non mouere: concedo hoc motu: quia altero motu eiusdem rationis cum isto: siue loquamur de motu secundum reales/ vel secundum nominales: non tamen ex eo sequitur quod possit nullo modo mouere. Et quando iuuat ignem ad producendum. A. ignem concurrit libere: qa potest non producere. A. ignem ꝓducendo alterū omnino eiusdem rationis cum illo: ⁊ tū nō cōceditur ꝙ potest nullus ignis produci/ ⁊ videtur mihi satis sufficienter euacuari difficultatem hoc modo.

¶ Circa materiā tertij argumēti, videndū est de cognitione tam intellectiua ꝙ̄ sensitiua intellect⁹ humani/ ꝓ quo noto primo quod notitia est qualitas: q̄ mediante aliquid formaliter cognoscimus.

¶ Quidā ꝓbaliter defendit animam nostram non cognoscere per aliquam qualitatem distinctam ab essentia anime/ sed solum per se ipsam taliter se habentem. Et videtur ideo probabilis/ qua omnes auctoritates que possunt adduci per taliter se habere saluantur: propter vnam rationem que modo offertur que talis est relinquitur hec opinio. Si cognita aliqua re: non acqritur notitia in anima: queritur per quid de non cognoscente fiat cognoscens: non per aliqualiter se habere rei cognite: qa stat ꝙ nunc cognoscatur ⁊ non ante: sine hoc ꝙ fiat aliqua variatio in esse: etiam sine variatione in anima quoniam potest de nouo cognoscere aliquam rem sine hoc ꝙ mutetur localiter/ nec aliquo alio modo: ⁊ cum sit indiuisibilis: nō videtur nec potest assignari istud aliter se habere.

¶ Si dicas forte, ꝙ aliter se habet respectu obiecti: qa nunc est presens: et non ante. Sequeret̄ ꝙ in absentia nō possemus aliquid cognoscere: quoniam nō est presens ꝙ videris dicere.

¶ Forte dices, ꝙ ad a abstractiuam sufficit aliqualit̄ aliter se habere: cōtra: sequeret̄ ꝙ d re q̄ nō est nullam haberemus cognitionem: quia nullo modo aliter se habet anima: respectu rei que non est.

¶ Secūdo sic arguo, & quæro si ad aliquā rem cognoscere abstractiue requiritur aliquid derelinqui vel nihil. Non primum ex opinione: si nil: quero vnde habeo nunc cognitionem de re quam non video: et non ante. Si dicas sufficit vidisse: contra: sequeretur qd quā primum aliquid vidissem. l. cognouissem nunꝙ̄ deberem tradere obliuioni postꝙ̄ semel vidi: propter rationem assignatam/ quod est contra veritatem: ⁊ contra experientiam. Si forte dicas derelinquere speciem nil est: quia et si ponat species: non videtur cum anima nō variet locum: nec etiam species quare vno tempore cognoscit et non altero/ cū nullo modo aliter se habeat anima respectu speciei: cum nulla variet locum: scilicet nec anima nec species.

¶ Habito ꝙ notitia intellect⁹ humani sit q̄litas quedam distincta ab anima: restat videre an ꝓ notitia tā sensitiua ꝙ̄ intellectiua: requiratur species. Et quoniam sunt due opiniones extreme: primo adducent̄ potiora fundamēta ponentiū species/ qa tū hoc vocabulum spēs est nimis equocum/ opus est videre eius acceptiōes: et videamus in q̄ acceptiōe est cōtrouersia inter doctores. Prio modo accipit̄ ꝓ omni forma ad notitiā habendam concurrente: et hoc modo forma corporis qua cognoscitur dicitur species. Secundo modo acci

pitur pro omni forma que est aliquo modo ratio cogno
scendi aliam rem: et secundum hunc modum ars et alij
habitus cognitiui possunt dici species. Tertio modo
accipitur pro forma qualibet que est similitudo et ima-
go rei cognite/ per quam res illa cognoscitur: et secūdū
hunc modum etiam ipsa actualis notitia dicitur spe-
cies. Quarto modo sumitur proprie pro forma que est
similitudo seu imago rei cognite: per quam res cogno-
scitur manēs naturaliter in anima: et postꝙ anima de
sinit: actualiter cognoscere est apta nata ducere animā
in notitiam rei cuius ipsa est imago et similitudo. Tri-
bus primis modis non est controuersia inter doctores
si species sunt ponende/ sed in quarta acceptione est dif
ficultas/ si talis entitas debet poni tam in medio ꝙ in
organo: et in potentia sensitiua interiori et exteriori que
appellatur species sensibilis: ⁊ vtrum in intellectu po-
nantur species intelligibiles.

¶Primo adducūtur fundamēta ponētiū
species. Et primo ꝙ ponantur in medio: ⁊ probatur ra-
tiōe/ auctoritate/ experientia: ratio talis est: nihil agit in
distans nisi primo agat in medium: sed sensibile agit in
distans: scilicet in sensum: ergo debet agere in medium:
et non producendo notitiam vt constat/ ergo speciem.
Maior patet. quia secundum Aristotelem omne agens
non solum debet agere in propinquum/ agendo in di-
stās/ sed cui⁹ debet agere in ꝓpinquū: agēdo in distās.

Comen. ¶Item Comētator septimo physi. co-
mēto nono dicit. Mouens et motum debent esse simul
simultate contactus: ex quo habetur/ ꝙ sensibile agens
in sensum agere debet in medium: et non nisi producen
do speciem: igitur.

¶Auctoritate etiā ꝓbatur Comentator.
ij. de anima comento. c. x. habet: ꝙ sicut color habet du-
plex esse: scilicet corporeum in corpore colorato: et esse
spirituale in diaphano: sic odor: ex quo habetur ꝙ me-
dium recipit species.

¶Item Arist. ij. de anima inquit, aliquid
patitur a colore et odore quod non est natum sentire: et
non intelligitur nisi de medio.

¶Experiētia etiam probatur, prima si ra
dius solaris transeat per vitrum rubeum: color opposi-
tus in pariete apparet rubeus et non est color verus: q2
non est in medio: quia medium non est susceptiuū eius
cum aer non possit colorari. Quia secundum Aristote-
lem medium per quod debent videri omnes colores
debet esse denudatum ab omni colore: nec in pariete est
talis color: cum sepe color parietis sit contrarius: ergo
non videtur quid aliud sit quod apparet nisi species
coloris.

¶Altera experiētia de speculo, vbi repræ
sentatur res obiecta speculo/ et non videtur quid aliud
sit quod apparet: nisi species seu imago rei que obijcitur
speculo.

¶Quod aūt debeant poni species in or-
gano et potentia sensitiua exteriori. Sic ꝓbatur: primo
Aristo. auctoritate Aristo: et Comētatoris. ij. de anima textu co
Comen menti. xx. excellentie sensibilium corrumpunt sensuum
instrumenta: et tamen hoc non est causando actum sen
tiendi. Tum primo: quia instrumenta sensuum non re-
cipiunt actum sentiendi. Tum secundo: quia actus sen-
tiendi non corrumpunt/ sed perficiunt organum sensus
sicut actiones alie naturales perficiunt potentias: et in
strumenta in quibus fiunt: ergo sequitur alia esse: que
corrumpunt sensum et non nisi species: igitur.

Comen. ¶Item comētator secūdo de anima co-
mento. xxi. assignans causam propter quam plante non
sentiunt dicit causam esse non habere mouentem: neq3
principium potentiale recipiendi species sensibilium:
sed pati cum materia. Ex quo clare habetur in sensu
debere poni species.

¶Etiam ꝓbatur, per primas duas ꝓposi-
tiones primi perspectiue cantuariensis/ scilicet ꝙ lux
operatur in visum ad se conuersum aliquid impressiue. Canta.
Et colorem illuminatum aliquid operari in visum ad
se directum aliquid impressiue. Ex quibus deducitur
quod illa que imprimuntur sunt species: ꝓbatur. Ocu-
lus lāguescit respiciendo forte luminosum ⁊ forte colora
tum: sicut respiciendo niuem: ergo aliquid patitur ab
eis: ⁊ non languescit ratione notitie: quia potius perfi
citur/ ergo ratione speciei: et quod nō sit notitia id a quo
patitur: sic probo. In absentia fortis lucidi/ vel colorati
apparet quod aliquid habemus in oculo: immediate
postꝙ remouetur a conspectu nostro obiectum: ⁊ illud
non est notitia quia cum non sit in sensu exteriori nisi
notitia intuitiua non potest remanere in absentia obie-
cti/ ergo non est aliud ꝙ species lucis vel coloris fortis
existens in oculo:

¶Item quādo venimus a loco lucido ad
locum non ita clarum: illa que sunt in loco non ita claro
nō mouēt imediate visum: et hoc non propter aliud ni-
si quia cum sit actuatus visus fortiorib⁹: speciebus: mi-
nus fortes non mouent: quia non habetur notitia in
sensu exteriori de obiecto absenti: et sic nō videtur quo
sit actuatus visus nisi speciebus illius fortis luminosi
vel colorati.

¶Quod aūt debeant poni speeies in po
tentia sensitiua interiori. Sic probo primo ratiōe. Nul-
la potentia potest habere actum circa aliquod obiectū
nisi sit presens in se vel in aliquo representanti: sed sen-
sus interior corrupto sensibili habet actum sentiendi de
illo: quia actum cognoscendi sensitiuum: ergo cum illud
non sit/ aliud est quod supplet vicem obiecti: non nisi
species vel imago rei: ergo species est ponenenda in sen
su interiori. Maior patet: quia potentia que de se est
in potentia ad conoscendū/ et debet reduci ad actum
per aliud requirit obiectum/ vel supplens vicem obie-
cti/ sed corrupto sensibili nō est obiectum: ergo dandū
est supplens vicem obiecti: igitur species est ponen-
da. Ista que assumūtur sunt ꝙ nota in doctrina Aristo.
in libris de anima.

¶Item Aristo. iij. de anima. Necesse est dū Aristo.
speculamur simul phantasmata speculari. Phantasma
ta enim sunt species. i. imagines sensibilium.

¶Item Alacen lib. ij. cap. ij. vult. Quod Alacen.
visus quando apprehēdit rem aliquam visam/ et fuerit
certificatus/ forma illius rei vise remanet in anima et
figura in imaginatione.

¶Ex quo clare elicit in sensu interiori po
ni debere species.

¶Confirmat̄, recordamur de reb⁹ sensi-
bilibus: alias sensatis: et talis rememoratio terminatur
ad imagines et species illarum rerum/ ergo species sūt
ponende in potentia sensitiua interiori/ probatur minor/
quia illa notitia non videtur ad quid aliud terminetur.

¶Quod si dicas terminari ad rem. Con
tra res est absens/ ⁊ nō videtur qualiter ad eam possit ter
minari. Itē quia cōtingit rem nō esse ⁊ recordari de illa:
ergo non est possibile talem rememorationē termina-
ri ad rem nisi ad speciem. Item si re existente termi-
naretur ad illa rememoratio: sequeretur quod possem

iudicare: que contingunt circa talem rem: alias non vi-
detur quo modo aliqua res possit terminare aliquā no-
titiā si non possum iudicare: que tali rei conueniunt.

Augu. ¶Cōfirmat̄ auctoritate Augustini in de
vera religione. Si vna (inquit) Roma est quam circa ty
berim: nescio quis Romulus dicitur condidisse: falsa
est ista quam cogitās fingo. Non enim est ipsa: nec ibi
sum modo: nam ibi quid agatur modo: vtiq3 scirem. Si
vnus est sol: falsus est iste: quem cogitans fingo. Nam
ille curricula sua certis locis ⁊ tēporibus peragit. Istū
vbi volo: ⁊ quando volo constituo. Hic notādum est: qd
falsa roma: ⁊ falsus sol sunt illa que nobis apparēt: dū
memoramur. Ex quo dicto Augustini habetur: ꝙ sunt
ponende species ad quas terminētur immediate reme
morationes ⁊ non ad res ipsas: quia si ad res terminare
tur notitia illa rememoratiua: non video quare non pos
sit iudicari de existentia rei. Si dicas ꝙ est abstractiua:
quia abstrahit ab existentia: ⁊ non existentia: hoc est pe
tere principium. Nam cum per te tam intuitiua quā ab-
stractiua immediate terminetur ad ipsam rem: quare ꝑ
vnam possumus iudicare de contingentibus circa rem
⁊ non per alteram. Si dicas ꝙ ideo est: quia respectu in
tuitiue est presens: et respectu abstractiue: obiectum nō
est presens: hoc nihil valet. Quod sic probo: vel requi
ritur presentialitas: localis: ⁊ hoc non Nam si aliquis
habeat visum nimis acutum ad magnam distantiam po
terit videre: ergo talis presentialitas localis non requi-
ritur. Si dicas quod requiritur presentialitas obiecti-
ua: nam non videtur que alia possit requiri. Sequere-
tur illam abstractiuam (si immediate terminetur ad rē)
debere habere obiectum presens obiectiue: quod per
te sufficit ad iudicandum de existentia vel non existen-
tia rei: vel des quid est obiectum esse presens ad hoc ꝙ
habeatur iudicium euidens de existentia. Et semper ꝓ
cedet argumentum.

¶Quod autē debeāt poni species in intel
Aristo. lectu tam respectu sensibilium quam respectu insensibi-
lium probatur: quia secundum Aristote. iij. de anima.
Intellectus est archa specierum non sensibilium: cum in
subiecto corporeo subiectentur: scilicet in parte sensiti-
ua: ergo insensibilium que sunt species intelligibiles. Et
ꝙ debeant poni species rerū insensibilium patet: Quia
recordamur de actibus tam intellectus quam volunta-
tis: ergo cum illij iam non sint: dandum est aliquid sup
plens vicem obiecti: non nisi species: que est imago rei
alias non videtur quid mouet intellectum post actum q̄
transit in recordationem eius nisi species aliqua dere
licta fuerit.

¶Confirmat̄ etiāꝙ debeant poni species
nam si non ponerentur species in medio per quod debe
ret fieri visio: sed sufficeret obiectum ⁊ potentia debite
approximata Sequeretur: quod per vacuum posset fie
ri visio: posito ꝙ locus vbi esset visibile esset illumina-
tus: ⁊ etiam locus vbi esset oculus: sed consequens est
Aristo. falsum secundum Arist. ij. de anima asserentem stellas
non posse videri per vacuum.

¶Confirmatur positio specierū per quas/
dam experientias. Prima est de denario existente in
profundo aque qui potest videri in superficie aque pro-
pter reflexionem ⁊ refractionem specierum a perpendi-
culari: vt inquiunt perspectiui propter contactum alteri
us medij discontinui occurrentis: alias non videndus
talis denarius per certam distantiam: vt cōpertum est
experientia: igitur.

¶Secūda experiētia, est de baculo recto ꝓ
medietate existente infra aquam ⁊ pro medietate supra
qui apparet fractus ratione fractionis specierum proce
dentium a medio densiori in mediū rarius.

¶Tertia expiētia, est de sole irradiāte su-
pra aquam motam: qui apud visum apparet multiplex
propter multitudinem fractionum specierum solis in
aqua mota.

¶His omnibus adiūgūtur due cōclusio
nes. Prima/ ꝙ species sensibiles non dicuntur sensibi
les quia possint sentiri: quia non cognoscuntur visu: vt
experientia constat. Sed ideo dicuntur sensibiles quia
sunt ratio sentiendi: non actu: sed habitu. Secundum
Gregorium tamen de arimino cum notitia abstractiua Grego.
terminetur ad speciem: cognoscitur species potētia sen
sitiua interiori ꝙuis non exteriori.

¶Secunda cōclusio. est cōtra Aureolū, ꝙ Aureo.
species tam sensibilis ꝙ intelligibilis: est distincta ab
actu: tam sentiēdi ꝙ intelligendi: probatur sic. Quia si
essent vnum species ⁊ actus: sequeretur quod corru-
pto actu cognoscendi non remaneret species: quia ali-
as idem esset ⁊ non esset: sed consequens est falsum. Nā
cessante actu intelligendi manet species intelligibilis:
cum secundum Aristotelem tertio de anima/ anima Arist.
post primam intellectionem non est ita in potentia sicut
prius.

¶Item habitus cōplex⁹ distinguitur ab
actu complexo/ ergo habitus incomplexus ab actu in
complexo/ propter paritatem rationis. Patet antece-
dens. Nam habitus conclusionis scite/ non est actus cū
debeat causari ex actu vel actibus/ ⁊ habitus iustitie/
non est actus/ quia plures requiruntur ad causandum
habitum.

¶Hec sunt fundamēta, quib⁹ bona pars
philosophorum ⁊ theologorum sibi habent persuasum
species necessario requiri ad sensationes ⁊ intellectiōes
saltim abstractiuas.

¶Restat nūc pro parte Durandi & Occā Durā.
afferre rationes quibus probant/ species non requiri
ad sensationes vel intellectiones. In hoc differunt cir-
ca specierum considerationem Durandus ⁊ Occam/
ꝙ Occam totaliter reijcit species dicendo nullo modo Occam.
debere esse species. Durandus bene ponit species/ sed
dicit non requiri ad hoc ꝙ sensus ⁊ intellectus per eas
cognoscant nec obiectiue/ licet aliquas videatur assi-
gnare respectu sensibilium de quibus rememoramur in
eorum absentia.

¶Ratio Durandi est hec, quoties aliq̄ res
detur nos ducens in cognitionem alterius/ illa res de-
bet esse nobis nota/ alias ignotum neqbit nos ducere in
cognitionem alterius quod est minus notum/ vel in co-
gnitū/ sed species nō cognoscitur sensu nec intellectu/ vt
experientia mōstrat/ quia species sensibilis non videtur
visu nec intelligibilis videtur ab intellectu/ vt ⁊ plurimi
cōueniunt/ alias non esset opinio/ ergo non erit ratio co
gnoscendi incognitum/ vel alia via cognitum.

¶Secunda ratio Durandi, qua ꝓbat̄ in in
tellectu debere poni species est talis/ vel debet poni spe
cies respectu omnium que intelliguntur/ ⁊ hoc non/ q̄a
multa cognoscit intellectus/ de quibus non habet spe-
ciem/ sicut de his que cognoscit discursiue. s. de deo ⁊ an
gelis/ ⁊ seipsum cognoscit sine sui specie.

¶Vel debet poni species, respectu primi
cogniti quod debet esse sensibile/ ⁊ etiā probatur ꝙ nō/
qn̄cūq3 vna potentia alteri subordinatur/ ad hoc ꝙ obie
ctū percipiatur a superiori satis est precessisse actu infe-

rioris: sicut ad hoc: ꝙ voluntas velit obiectum aliquod: satis est precessisse: in intellectu cognitionem illius sub ratione boni: ergo ad hoc ꝙ intellectus intelligat aliqđ sensibile primum: satis est cognosci primo assensu. Et sic habetur: ꝙ non requiritur species intelligibilis.

¶ Ratio Occã talis est, si requirit species ad intelligendum: vel propter assimilationem ipsius obiecti cũ intellectu: vel propter representationem obiecti: vel propter causationem intellectionis: vel propter vnionem mouentis ⁊ moti: quia non videtur propter qđ aliud ponantur species.

¶ Nõ primũ. Nã vel debet esse assimilatio in essentia cum obiecto: ⁊ hoc non. Nam cum anima sit substantia: melius fiet assimilatio: si obiectum sit substãtia mouens: ⁊ non species: cum sit accidens. Uel debet esse assimilatio passi ad agens: ⁊ hoc satis est in anima produci intellectionem: quia est effectus obiecti ad hoc ꝙ obiectum assimiletur potentie: sicut assimilatio agentis ad passum. Quod etiam non requiratur assimilatio per speciem ad recipiendam intellectionem: sic ꝓbo quia pari ratione ad recipiendum speciem: requireret aliquid aliud primum Et si ad spẽm non requiritur aliquod primum. nec ad intellectionem.

¶ Secundũ probatur, ꝙ non ponatur propter representationem: quia obiecto ⁊ potentia positis in debita distantia: cum conuenienti approximatione: producitur effectus sufficienter: illis remotis: non ꝓducitur cognitio: ergo sufficiunt obiectum ⁊ potẽtia: ⁊ nil preter hec requiritur. Confirmat: representatiuum debet esse primo cognitum: ꝙ illud quod representat: sicut imago Cesaris nõ posset me ducere in cognitionem Cesaris: nisi primo cognosceretur. Sed species non videtur: nec cognoscitur: ergo non debet poni propter representationem. ¶ Nec tertium: scilicet propter causationem intellectionis: quia vt aliqui dicunt: ideo requiritur species: quia materiale non potest agere in spirituale: sed pari formiter procedit ratio contra hos: scilicet ꝙ ad producendas species: requiritur: ꝙ precedat aliqđ aliud: si non sufficiet: ꝙ immediate recipiatur intellectio causata ab agente siue obiecto quod sit materiale. Nec quartum propter determinationem potentie. Nam sufficienter determinatur ab obiecto ⁊ potentia qualiter ab specie potest determinari. Nec quintum requiritur. s. propter vnionem obiecti cum potentia. Nam si obiectũ non sufficienter vnitur cum potentia per intellectionem: nec per speciem: ⁊ si sufficienter ꝑ speciem sufficientius per intellectionem.

¶ Adductis vtriq3 fundamẽtis ꝓ auctoritate: tam subtilissimi principis nominalium: nitemur soluere rationes: autoritates: ⁊ experientias: que videntur militare contra omnino negantes species: ⁊ etiam contra durandum.

¶ Et primo notandũ est, vt potest colligi ex doctrina Occam: in varijs locis sue doctrine: ⁊ potissime: in. ij. senten. q. xvij. quod per sequentes ꝓpositiões habetur.

¶ Prima ꝓpositio est, ꝙ in sensu exteriori accipiendo sensum pro agregato ex organo ⁊ potẽtia est aliquid absolutum impressum: preter actum sentiendi: quod non est species: ⁊ tamen est obiectum visibile: et principium visionis: probatur sic experientũs Arist. libro de somno ⁊ vigilia: quãdo aliquis respicit solem vel aliquod splendidum: vel forte coloratum: si cõuertat se ad alteram partem: omnia sibi apparebunt lucida et forte statim postꝙ se conuertit alia non videbuntur: vel tali colore apparebunt colorata: ergo aliquid imprimitur Aristote.

preter notitiam intuitiuam: quia in absentia obiecti illud manet: ergo nõ est notitia intuitiua obiecti visi: ⁊ nõ est species: quia secundum ponentes species: non videtur species: ⁊ tamen illud apparet: quia euidenter iudicamus aliquid apparere: ⁊ non est nihil: ergo aliquid ⁊ non conseruatur illa apparitio intuitiua sine obiecto: et non est obiectum illud magnum luminosum: ergo aliqđ imprimitur a forti luminoso: ad quod terminatur illa visio: que apparitio dicit. Nec dicẽdũ est: vt placet Aureolo: ꝙ conseruatur illa notitia intuitiua in absentia obiecti: quia tunc virtute illius bene possem⁹ iudicare de existentia: vel non existentia obiecti absentis: sicut virtute aliarũ intuitiuarum iudicamus de existentia/ ⁊ de alijs contingentibus/ circa obiectum presens. Aure.

¶ Circa hãc ꝓpositionẽ que habetur ab Occam loco ꝑallegato/ est difficultas/ quia videtur qđ illud quod inprimitur ab obiecto in sensu non videatur: q2 secũdum Arist. ij. de anima sensibile supra sensum nõ facit sensationem/ sed illa qualitas est supra sensum/ cũ sit intra oculum/ ergo non sentitur/ cum idem dicat Aristotel/ ꝙ calor nerui non sentitur a neruo/ nec color oculi ab oculo/ igitur. Item sensus ad sentiendum aliquod sensibile requirit medium sed inter illam qualitatem ⁊ sensum/ nullum est medium/ igitur. Ad hoc respondet semper saluando Occã/ ꝙ secundũ Aristo. in de sensu ⁊ sensato/ ⁊ secundũ cõmunem doctrinam perspectiuorũ/ visio non fit in superficie oculi/ sed intus in humore glaciali/ vt habetur prima conclusione. iiij. ca. j. ꝑspectiue cãtuariensis visum vigere in glaciali humore/ ⁊ secundum alios in pupilla/ que sic appellatur. Modo dico ꝙ qualitates cõnaturales existentes in loco vbi fit visio/ ille non sentiuntur/ ⁊ de ijs intelligebat Aristo. quando dixit. sensibile positum supra sensum ⁊c. Intelligebat organum/ vbi fiebat visio. Alie autem qualitates sunt aduentitie/ existentes in superficie oculi/ vel in aliqua tunica/ vel in humore multum distante ab humore glaciali. Et tales qualitates non multum ꝙ non sentiantur/ quia nõ sunt supra sensum. s. supra locum vbi fit visio. Et satis est sufficiens medium. ad hoc quod fiat visio/ ⁊ sic habetur ſm Aristote. ⁊ Occam/ ⁊ perspectiuos modos qualiter possunt videri ille qualitates derelicte a forti luminoso/ ⁊ visibili in oculo. Arist. Cantu.

¶ Est secũda propositio, ꝙ ponẽda est aliqua qualitas in oculo/ impressa a forti visibili/ debilitãs vel confortans visum/ que non est actus intelligẽdi/ nec visibile aliquod/ patet/ postꝙ cessauit aliquis a visiõe fortis visibilis/ debilitatur visus. Et aliquando respiciens aliud visibile/ cõfortatur/ ergo aliquid inprimitur/ non actus visionis/ quia in absentia debilitat vbi nihil videtur/ ergo quedam qualitas. Et dicit hãc qualitatem nõ esse sensibilem/ nec pertinere ad aliquam speciem assignatam ab aristotil nec hoc inquit est inconueniens/ qa qualitas occulta qua interficit venenum/ non est sensibilis/ ⁊ sic non est passibil. qualitas/ nec ad alteram speciem pertinens/ quid veritatis hoc habeat inferius examinabitur in predicamento qualitatis.

¶ Habetur igitur ex mẽte occã, ꝙ in oculo imprimitur quedam qualitas a visibili/ confortans vel debilitans/ que non sentitur. Et preter hanc/ alia q̃ sentitur/ que est passio vel passibil. qualitas/ est hec eiusdem rationis cum obiecto/ ⁊ imprimitur simul cũ actu videndi aliquod sensibile/ ⁊ ista qualitas secunda est obiectum illius visionis secunde/ que vocatur apparitio in absentia obiecti.

¶ Pro potẽtia sensitiua iteriori ponũt cõclusiones de mente Occam,

¶ Prima est ꝙ omnis act⁹ senciędi sensus interioris est notitia abstractiua: patet: si aliqua esset notitia intuitiua: maxime esset notitia q̃ hr̃ in sensu interiori: in presentia obiecti de obiecto: s3 talis non inquit Occam. Et assignat rationem: quia cum in homine nõ sit nisi vna anima sensitiua: que distincta est ab intellectiua: ⁊ in illa sit vna notitia intuitiua: scilicet exteriori: dicit satis esse in vna forma: que est principium multarum cognitionum: vnicam esse intuitiuam. Et sic dicit: in presentia obiecti in sensu interiori primam notitiam que habetur: esse abstractiuam. Et sic de quacunq3 altera: que in sensu interiori est: quia si dicas: virtute illius iudicatur sufficienter rem esse: quando est: ergo est intuitiua. Dicitur ꝙ non iudicatur mediante illa: sed ꝑ eam que est in sensu exteriori.

¶ Secũda cõclusio est, ꝙ respectu vni⁹ obiecti in sensu interiori secundum Occam: ponũtur quatuor qualitates. Prima est actus phantasiandi: que est notitia abstractiua simul existens cum intuitiua sensus exterioris eiusdem obiecti. Secunda qualitas que imprimitur ab obiecto extra: est qualitas quedam confortatiua vel debilitatiua organi sensus interioris: ⁊ est alterius rationis ab obiecto. Tertia qualitas est habitus quidam causatus per primum actum phantasiandi sensus interioris: inclinans: sicut causa partialis: ad act⁹ similes in absentia rei sensibiliter. Quarta qualitas est cognitio abstractiua genita per huiusmodi habitum ⁊ potentiam fantasiandi in absentia obiecti: que terminatur ad idem obiectum numero quod prius vidi intuitiue: qua recordor prius me vidisse rem illam: ⁊ non terminatur ad aliquam speciem: vel rei similitudinem inqt Occam: vel vt inferius dicetur ad conceptum obiectiuum terminatur.

¶ Notandũ vlterius secũdum Occam, ꝙ omnia illa que doctores sancti: vel Aristotel. appellant phantasmata/ idolum/ simulacrum/ tam quo ad sensum: quam quo ad intellectum: sunt res singulares cognite. Et sicut hoc nomen idea significat principaliter rem singularem creabilem: vel creatam: ⁊ connotat actum intelligendi diuinum: sic hoc nomẽ phantasma significat ipsam rem imaginatam singularẽ visam: ⁊ cõnotat actũ phantasiandi.

¶ Notandũ est vltra. quod nõ esset improbabile ad soluendum argumenta a Gregorio de Arimino probantia notitiam abstractiuam terminari ad speciem: ⁊ non ad rem immediate: dicetur ꝙ actus phãtasiandi qui est notitia abstractiua terminatur ad ipsam rem immediate vt clare dicit Occam: vel saltim ad rem in esse obiectiuo quam appellant conceptum obiectiualem: ⁊ sic dicendo videntur non multum militare argumenta Grego. q̃ in superioribus tacta sunt.

¶ Notandũ est secundũ Occam, ꝙ quicũꝙ color in medio producit colorem eiusdem rationis: vt albedo producit albedinem: ⁊ si queras vbi subiectatur dicitur conformiter ad Occam ꝙ in aere. Et si arguas aerem non posse colorari: cum sit denudatus omni colore. Dicitur ꝙ licet de se non sit coloratus: potest tamen colorari: quod primo probatur: primo per Commẽtatorem: secundo de anima commento. lxviij. vbi sic dicit. Diaphanum est illud quod non est visibile per se: ⁊ per colorem naturalem existentem in eo: sed est illud ꝙ est visibile per accidens: id est per colorem extraneum: ⁊ subdit: ideo est natum recipere colores: quia nullum proprium habet in se. Probatur etiam alia via secundum Occam. Omne illud quod condensatum potest recipere aliquod accidens intensum: si rarefiat: poterit sub esse remisso: accidens aliquod recipere: sed aer condensatus potest recipere colorem/ patet/ si condensetur in nubem/ igitur quando est rarefactus potest saltim recipere in esse remisso.

¶ Tertia conclusio est etiã de mẽte Occã pro cognitione intellectus: ꝙ ad intuitiuam non requiritur preter intellectum ⁊ obiectum aliquid aliud. Primum/ quod sit species vel imago rei. probatur: quia posito actiuo ⁊ passiuo sufficientibus sufficienter approximatis/ potest poni effectus/ sine omni alio/ sed intellectus agens ⁊ obiectum sunt efficientia/ ⁊ intellectus possibilis est passiuum sufficiens/ ergo illis positis sufficienter ponitur effectus/ igitur.

¶ Pro notitia tamẽ abstractiua illi⁹ scilicet intellect⁹/ ponitur abstractiua duplex. Quedam est cum intuitiua/ altera est postea producta ab habitu causato ab illa prima abstractiua/ primam abstractiuã dicit causari a notitia intuitiua/ ⁊ mediate ab obiecto/ qa est causa cause/ ⁊ quia post primum actum ꝙuis incomplexum/ anima non est ita in potentia sicut prius/ opus est transeunte actu aliquid remanere/ non est nisi habitus/ quia per rationem superius dictam non species/ igitur. Item in absentia obiecti dãdum est aliquod mouens potentiam/ alias non posset intellectus recordari de re absente. Si dicas ꝙ satis est precedere actum sensus/ hoc non sufficit/ quia actus alterius potentie non est sufficiens obiectum alterius potentie. Etiam plura sunt que cadunt sub intellectu/ que non sub sensu/ sicut actus intellectus ⁊ voluntatis/ angeli/ deus/ ⁊ consideratio vniuersalium/ igitur. Illum habitum dicit non causari ab intuitiua/ quia cum debet inclinare ad similes actus/ ⁊ in absentia obiecti non producit notitias intuitiuas/ sequitur non produci ab intuitiua/ nec etiam intuitiua producit habitum/ quia ceteris paribus nemo experitur se promptiorem ad aliquid videndum/ postꝙ pluries aliquid viderit/ ergo cum necessum sit produci talem habitum/ dicit cum intuitiua produci quandam notitiam simul manentem cum ea sine solum deseruit ad produci habitum/ que in absentia obiecti suppleat vicem obiecti ad producendum notitiam abstractiuam/ ⁊ sic in intellectu ponit respectu alicuius obiecti primo notitiam intuitiuam simul cum abstractiua/ que cum ea manet/ et cessat cessante intuitiua/ ⁊ ex illa abstractiua causatur habitus/ qui postea in absentia obiecti cessante prima abstractiua inclinat ad habendam abstractiuam de illo obiecto.

¶ Pro saluãdis aliquib⁹ experiẽtijs adductis in Occam/ aliqua sunt notanda. Primum est/ ad effectus producendos cum non sufficiat solum agens ⁊ passum/ sed requiratur debita approximatio/ secundum omnem bonum modum philosophandi sic/ ad variationem mediorum: rationabiliter satis sequitur variatio effectus. Et quotiescunq3 aliquo posito sufficienter ponitur effectus/ ⁊ illo secluso/ secluditur effectus/ sufficienter talis effectus producitur ratione illius.

¶ Ex his soluũtur experiẽtie de refractionibus/ que contingunt ratione diuersorum mediorum in raritate ⁊ densitate/ in quibus varietas effectus a varietate mediorum contingit/ ⁊ illa de speculo sic soluitur dicendo/ ꝙ per lineam reflexam fit visio/ ⁊ ꝙ postꝙ posito speculo vel alio sibi proportionabili fit visio/ ⁊ illo remoto remouetur/ hinc fit speculum concurrere ad illam visionem/ ⁊ si queras posito aliquo alio corpore/ etiam videtur ꝙ deberet fieri visio/ si non ponun-

tur species: quia non videtur quare non: cum nihil deficiat. Ad hoc respondetur: q̄ secundum ponentes species: ad hoc q̄ fiat visio requiritur q̄ sit corpus densum: tersum: & politum: nec reflexio a quouis corpore sufficit, ad visionem: sic dico: q̄ quia corpore denso tersо & polito posito ad certam distantiam fit visio: & illo remoto cessat visio: ideo requiritur ad fieri visionem per lineam reflexam esse corpus densum tersum & politum: vel aliquid proportionabile.

¶ Ex his ferme soluūt̄ omnes experiētię & auctoritates quę videntur procedere contra Occam Unum tamen argumentum est soluendum quod fundatur in quadam auctoritate Augustini: in quo pretenditur q̄ notitia abstractiua terminatur ad speciem rei cuius est. Ad quod licet habeat multam apparentiam dicendum est: q̄ notitia abstractiua terminatur ad eādē rem ad quam terminabatur intuitiua: connotando q̄ per illam cognoscatur: & quando dicis: quare non erit illa etiā intuitiua: debet responderi ad illud: q̄ quia virtute illius non iudicamus rem esse vel non esse quod requiritur ad esse intuitiua. non enim satis est ad esse intuitiuam quod ad obiectum terminetur: nam prima abstractiua quę simul est cum intuitiua terminatur immediate ad obiectum: tamen non est intuitiua: & sic dicit in absentia obiecti notitiam abstractiuam terminari ad eandem rem ad quam terminabatur intuitiua.

¶ Sed cōtra hoc videt̄ esse fortis replica loquendo de abstractiua rei: quę non est: quia videtur q̄ ad nil terminetur: & licet ex dictis conformiter ad Occam: possumus consequenter respondere: attamē videtur aliter dicendum esse non recedēdo a dictis Occam vel ab eius doctrina: dicendo notitiam abstractiuam terminari ad conceptum obiectualem: qui non habet esse subiectiuum: sed obiectiuum: & est quid reale: & sic dicendo videtur mihi sufficienter satisfacere illi forti replicę & aliis argumentis quę a Grego. de Arimi. multiplicantur.

Occam. ¶ Habet̄ apud Occā distin. xiii. quęstione vnica: q̄ intellectus primo intelligit intuitiue singulare realiter existens: quo intellecto: potest idem intellectus fingere aliquid consimile: prius intellecto: sed illud sic fictum: non poterit habere esse subiectiuū: sed obiectiuum: & ideo nō producitur in esse subiectiuo: sed obiectiuo: & erit quasi imago simillima rei prius intellectę in esse obiectiuo. Jn tantum q̄ si intellectus haberet vim productiuam realem: sicut habet vim fictiuam illud productum vere esset eiusdem rationis cum illo prę intellecto. Jdeo habetur solutio ad argumentum Grego. expressis dictis Occam.

¶ Ex his omnib⁹ prenotatis satis sufficienter potest responderi: pro parte Occam ad omnia argumenta: auctoritates & rationes.

Occam. Duran. ¶ Sed quoniā rationes Occam & Durandi sunt apparentes contra communem modum dicendi breuiter soluantur: vt vtriusq̄ partis habeatur probabilitas.

¶ Et sic dicit̄ q̄ causa quę cōuincit ad species assignandas: primo sunt tot experientię auctoritates ad quas sine controuersia saluandas multum conducunt species: quanto magis q̄ cōmunis schola philosophorum ad hanc positionem declinat. Et quando quęris: propter quod illorum quinq̄ ponuntur: dico q̄ ad intuitiuam notitiam non conducunt aliquid: quia sunt concomitātes notitiam intuitiuam: sed dico q̄ propter representationem obiecti pro notitia abstractiua ducenda: quę non posset produci nisi per obiectum vel suplens: & cum nō sit aliud q̄ species vel imago rei: ideo dico q̄ debent poni species.

¶ Et corroborat̄ auctoritate Augusti. x. de ciui. cap. q̄ quia non potest anima secum introrsus: tanq̄ in regiam in corpore naturę ipsa corpora inferre imagines eorum conuoluit: & rapit. & libro. xi. cap. ix vt possit inquit esse visio cogitantis: ideo fit in memoria de visione sentientis simile aliquod: quo se ita cōuertat in cogitando acies animi: sicut se in cernendo conuertit ad corpus acies oculorum.

¶ Notitia diuidit̄ in intuitiuā & abstractiuam: & circa assignandas diffinitiones horum membro rum est controuersia. Aliqui sic diffiniunt sicut Grego. Notitia intuitiua est notitia simplex: qua formaliter aliquid in seipso imediate cognoscitur. dicitur simplex: da compositio vel diuisio nō est notitia intuitiua: vel abstractiua. dicitur formaliter: quia aliquando & propie aliq̄d dicitur cognosci per aliquam notitiam virtualiter: ec q̄ illa continet virtualiter notitiam illius: sicut notitia causę notitiam effectus continet virtualiter: & notitiam conclusionis: notitia principiorum. Grego. Arimi.

¶ Notitia abstractiua, est notitia simplex q̄ formaliter aliq̄d in aliquo medio repsentatiuo cognoscitur: per medium representatiuum intelligit: speciem vel conceptum aliquem fictum, reliqę particulę debent intelligi sicut in precedenti diffinitione: & sic duplex est notitia abstractiua: distincta & confusa.

¶ Ex hoc modo dicēdi colligit̄. q̄ intuitiua non ideo dicitur quasi ocularis. id est q̄ solum sit oculorum: quia respectu cuiuscunq̄ sensus exteriozis & intellectus ponitur intuitiua: sed ideo dicitur: quia mediāte tali notitia res ipsa presens in seipsa immediate cognoscitur: & cognoscenti obijcitur. Abstractiua non ideo dicitur: quia abstrahit ab existentia rei vel conditionibus individuantibus: quasi existentia rei: vel singularitas non possent abstractiue cognosci: sed ideo dicitur abstractiua: quia abstrahit a presentialitate obiectiua rei. in quantum res ipsa quasi absens in alio medio representatiuo cognoscitur: scilicet in specie rei cuius est.

¶ Secundo sequitur secundū hūc modū dicendi: eandem esse notitiam quę est abstractiua & intuitiua licet respectu diuersorum obiectorum: sicut abstractiua notitia sortis est intuitiua sue speciei: & sic omnis abstractiua est intuitiua: sed nō ecōtra vt notū est. Notandum est autem q̄ imago seu species duplici cognitione potest cognosci. Una secundum q̄ est quędam res & talis notitia: qua sic cognoscitur sic est intuitiua q̄ non abstractiua: quia vt sic nullius est memoria nec recordatio. Altera cognitione potest cognosci: scilicet vt imago alterius rei: & sic immediate terminatur ad speciem: mediate tamen ad rem cuius est species: & hę duę notitię sic se habent: q̄ prima sic est intuitiua q̄ non est abstractiua: & secunda sic est abstractiua & intuitiua simul: q̄ non est precise intuitiua: & hę duę notitię nūc assignatę sunt incomplexę. Quędā notitia posset assignari de imagine vel specie qua cognoscitur esse imago: et esset complexa quia compositio: & talis nō esset abstractiua nec intuitiua: vt patet ex dictis.

¶ Hinc habetur q̄ distincta cognitio effectus est distincta cognitio causę.

¶ Contra hunc modū dicendi Grego. solent fieri obiectiones. Prima si de specie haberetur notitia intuitiua/ euidenter iudicaremus species esse & sic non esset tam ambigua quęstio inter doctos, consequens est contra experientiam: ergo de illis non haberetur notitia intuitiua. Item secundum Aristotel. secundo de anima actus distinguntur per obiecta quod nihil aliud sonat q̄ distinctorum obiectorum distinctas esse notitias: ergo non potest obiecti et specierum vnica esse notitia: qua vtrunq̄ cognoscatur: alias propositio Aristotel. esset falsa.

¶ Tertio sic arguit̄. sequeretur notitiā abstractiuam sortis non esse singularem quod tamē est falsum: cum intuitiua & abstractiua de eodem obiecto sint termini synonimi: etiam secundum Grego. illa appellari debet singularis. Sed q̄ sequat̄ pz: repzesentat plura quia sortem & suam imaginem. dices q̄ non inconuenit: quia conceptus sortis. scilicet notitia eius intuitiua significat sortem & seipsam: hoc nihil est: quia alterum ppie: alterum impropie significat: sed illa notitia abstractiua vtrūq̄ naturaliter propie repzesentat: vt notum est. Jgitur opinio hęc nequit stare: igitur.

¶ Ad primū respōdetur pro parte Greg, q̄ verum est in absentia rei nos euidenter iudicare aliqua nobis apparere: vt patet ex rememoratiōe: de somnijs: q̄ aute in sint species in quarta acceptione: vel q̄ sint talis: vel talis rei: solum habetur discursiue & pbabiliter asseritur. Et sic rem quę est in potentia: bene experimur cum alij alio nomine eam appellēt. Quod autem sit species hoc discursiue cognoscitur: nec inconuenit de aliqua re euidenter iudicare quod est: quid autem sit aut vbi: non est euidens scire: patet de imagine quę apparet in speculo satis euidenter: vbi autem sit: aut quid sit non est euidens: cum variant doctores circa illud quid sit & vbi. colozem etiam parietis intuitiue videmus: nec tamen euidenter sumus certi: quid sit: & vtrū sit accidens ab eo distinctum. Similiter de sono habemus euidentiam: vtrum autem sit aer refractus vel qualitas successiua: non est euidens cum sit controuersia inter philosophos.

¶ Ad secundū argumētū respondetur, q̄ illa propositio Aristote. actus distinguntur per obiecta debet intelligi: de obiectis ad quę immediate terminatur notitia quorum nullum mediante altero cognoscit̄: qō si vnum mediante altero cognoscatur: non requiritur diuersorum obiectorum diuersos esse actus.

¶ Ad tertiū argumentū dicitur, si ad esse terminum communem sufficit significare multa ppie: sic dicitur abstractiuam sortis esse conceptum communem: non quatenus significat sortem: sed quia sortem & eius imaginem significat: & sic falsum est intuitiuam & abstractiuam esse conceptus synonimos: quia non significant adequate idem. quod requiritur. Si autem liber dicere q̄ ad esse terminum communem requiritur plura immediate significare: & non vnum in virtute alterius: sic dicemus abstractiuam notitiam sortis non esse terminum communem. Si nulla istarum solutionum placet: libēs audiam tertiā meliorem: qz nūc nō occurrit.

¶ Secundū hunc modum dicēdi clare habetur sui ipsius nullam posse esse notitiam distinctam intuitiuam: vel abstractiuam distinctam: si naturaliter causetur: quia manifestum sequitur impossibile oppositō dato.

¶ Sequitur vltra aliquā notitiam creatam posse esse notitiam distinctam abstractiuam sui/ nec hoc est repugnans primo corolario vt liquet.

Occam. ¶ Secūdū tamē Occam, si immediate iste terminus notitia diuidatur in intuitiuam & abstractiuā/ conceditur quamlibet cognitionem complexam esse notitiam abstractiuam/ quia ad esse intuitiuam inquit requiritur quod sit incomplexa. Et sic concedit quod non solū est abstractiua illa quę est iudicium quo iudico rem esse in presentia obiecti/ sed q̄ abstractiua illa causatur ab intuitiua sicut complexum ab incomplexo.

¶ Notitia intuitiua, est notitia q̄ cognoscitur res esse quando est/ & non esse quando non est/ sic. q̄ si res est/ q̄tumcunq̄ sit distans/ virtute illius potero iudicare rem esse/ sic scilicet q̄ si super naturaliter conseruaretur notitia intuitiua/ si obiectum esset in rerum natura vbicunq̄ esset/ & ad quamcunq̄ distantiam virtute illius iudicaretur rem esse in rerum natura euidenter/ quicquid dicat Scotus. Si vero res non sit. & conseruetur notitia illa intuitiua/ virtute illi⁹ possumus euidenter iudicare rem non esse. Habetur secundum Occam/ notitiam intuitiuam saltem supernaturaliter posse cōseruari in absentia obiecti/ & corrupto obiecto. Quod si arguas sequi contradictionem ex hoc/ quod in presentia obiecti/ vel obiecto existente/ causatur iudicium euidens de sic esse/ et tamen obiecto corrupto/ & manente eadem notitia causari euidentiam de non esse/ & sic vna causa causabit effectus contrarios vel contradictorios.

¶ Ad hoc respondet̄, q̄ non est inconueniens eandem causam cum diuersis agentibus concurrentibus/ producere effectus contrarios/ vt q̄ notum est/ etiam vnam causam cum vno agente causare vnum effectum/ & tamen in absentia illius causare contrarium & potest saltim secundum modum dicendi communem de generatione prime fidei vari simile. quod ratio probabilis cum pia affectione habet causare fidem/ & tamen se sola opinionem/ & tamen fides & opinio effectus contrarij sunt. Sic est notitia intuitiua quę cum obiecto causat iudicium euidens de sic esse/ sine obiecto causat iudicium euidens de non esse.

¶ Notitia intuitiua partim̄ imperfectā. & in imperfectam. Notitia intuitiua perfecta est ea/ quę diffinitia. scilicet virtute cuius possumus iudicare rem esse quando est/ & non esse quando non est. Et hęc noticia intuitiua, est causa propositionis vniuersalis/ quę est principium artis & scientię/ primo meta. &. ij. posteriorum. Notitia intuitiua imperfecta est illa per quam iudicamus rem aliquando fuisse vel non fuisse. & hęc intuitiua imperfecta est ea/ quam superius appellabamus abstractiuam/ nō ea quę simul erat cū intuitiua/ sed illa quę est recordatiua siue rememoratiua ad quam producendam concurrit habitus qui generabatur ex abstractiua quę simul erat cum intuitiua/ vt in supertius dictis satis abunde visum est. Differunt hę duę intuitiuę/ quia perfecta non potest naturaliter esse nisi obiecto existente/ imperfecta vero potest esse obiecto non existente.

¶ Et si quęras quare hęc intuitiua imperfecta appellatur intuitiua/ cū sit abstractiua. Dicitur q̄ ideo est/ quia representat rem sub aliqua differentia temporis. scilicet pręteriti/ sicut perfecta cum differentia temporis pręsentis.

¶ Notitia abstractiua, est illa per quam nō iudicamus rem esse quando est/ nec quando non est nec esse. Et talis abstrahit ab existentia vel non existentia rei.

¶ Clare habet̄ differētia inter intuitiuā & abstractiuam secundum hunc modum dicendi Sequitur vltra secundum hanc viam non posse haberi abstractiuam distinctam/ sine preuia intuitiua in eadem potentia. Loquoz de abstractiua quę est rememoratiua quę habetur in absentia obiecti.

¶ Notitia abstractiua secundũ Occã accipitur etiam pro conceptu vniuersali abstracto a multis singularibus: vt conceptus omnium hominum: ⁊ talis notitia non est aliud q̃ cognitio alicuius vniuersalis abstrahibilis a pluribus singularibus: vt conceptus rep̄sentans conceptum obiectiualem de se cõmunicabilem pluribus indiuiduis: et concedit Gabriel in hac acceptione eandem notitiam esse intuitiuam ⁊ abstractiuam: qđ sic intelligi debet videri meo. Intuitiuam respectu conceptus obiectiualis: ⁊ abstractiuam respectu singulariũ et per hoc multa possunt intelligi in via Occam.

Gabr.

Scotus.

¶ Secundũ tamen Scotũ notitia intuitiua est que habetur de obiecto presenti: vt presens est: notitia vero abstractiua est que habetur de obiecto non vt existens est secundum Scotum in quodlibetis .q. xiij. ponende sunt quedam relationes actuũ cognitiuorum ad obiecta ad que terminantur: differenter tamen: q2 in notitia intuitiua si fuerit perfecta que est illa que habetur de obiecto presenti: vt presens est: sub ratione presentialitatis reperiuntur due relationes actuales. Si tamen fuerit intuitiua imperfecta qua iudico sortem fuisse in ordine ad differentiam temporis preteriti: non ponetur aliqua relatio realis actualis.

¶ Anteq̃ assigneť discrimẽ inter intuitiuam ⁊ abstractiuam secundum Scotum. ⁊ dicamus ꝙ relationes debent assignari: arguitur ꝙ notitia intuitiua intellectiua non sit existentis vt existens est: p̄z intellectus est vniuersalium: igitur in intelligendo abstrahit ab hic ⁊ nunc ⁊ alijs conditionibus indiuiduantib9: ergo non intelligit aliquid existens secundum ꝙ existẽs: ergo non potest habere notitiam intuitiuam: igitur.

¶ Ad hoc respõdeť, ꝙ per illam propositionem sensus est singularium intellectus vniuersalium hoc habetur: ꝙ ille potentie distinguntur sicut superior ⁊ inferior: ⁊ non sicut potentie disparate quales sunt visiua ⁊ auditiua: sic .s. quod intellectus potest cognoscere obiectum qualitercunq;: sensus potest .s. singulariter ⁊ tamen intellectus aliqualiter potest .s. vniuersaliter q̃liter non potest sensus. Non vult tamen dicere: quod se habeant sicut potentie disparate sic. scilicet quod intellectus nullo modo est singularium.

¶ Arguiť cõtra aliud quod dicitur de intuitiua imperfecta: que secundum Scotum virtualiter derelinquitur ex intuitiua perfecta: pro quanto ex pluribus intuitiuis perfectis derelinquitur memoria: qua postea recordamur de re preterita sub ratione preteritionis. Arguitur sic: in presentia obiecti non causatur nisi species intelligibilis vel sensibilis representans rem sub ratione presentialitatis: ergo non videtur in absentia obiecti a quo causetur illa intuitiua imperfecta.

¶ Ad hoc respõdeť, ꝙ sicut ĩ vna parte sensitiue interioris derelinquitur species que postea representat rem absolute sine aliqua differentia temporis: et talis cognitio qua causatur est abstractiua: et in parte memoratiua derelinquitur species rep̄sentans rem cum aliqua differentia temporis: representans rem sub modo preteritiõis: sic in intellectu potest causari duplex notitia: vna ab intellectu agente abstrahente spẽm quiditatis a phantasmate representãtem rem sensibilem absolute non pro vt exist hic vel nunc ⁊c. Secunda potest esse vna notitia intuitiua existens in intellectu cooperans intellectui ad causandam notitiam habitualem intuitiuam inclinantem postea ad intuitiuam imperfectam in absentia obiecti non absolute representantem: sed sub ratione preteritionis .s. ꝙ aliquãdo fuit presens. Ex quo habetur secundum Scotum in .iij. distin. xiiij q. iij. ꝙ notitia intuitiua causat notitiam habitualem: ⁊ si imperfectam: qua in absentia inclinatur potẽtia ad actus notitie intuitiue imperfectos.

¶ Secundũ Scotũ notitie intuitiue ad obiectum duplex assignari debet relatio actualis. prima realis .s. mensurati ad mensuram: altera relatio est vnientis formaliter in ratione medij: ad terminũ ad quẽ vnit. Et hec appellatur vsitatius relatio attingentie. Et hec est relatio rationis vt patet. Prima autem est realis actualis vt inquit Scotus, non tamen est simpliciter realis: quia non inter quecunq; extrema vt cunq;: sed vt alterum habet esse cognitum. De hac mensuratione lati9 in predicamento relationis.

¶ Pro pleniori hui9 relatiõis realis actualis intelligentia notandum est: quod mensurari est intellectum de eius quantitate determinata per aliud certificari. Hic intelligitur quantitas perfectionis. Et sic mẽsurari importat duos respectus: vnus est ad intellectum cui fit certitudo. Alter ad mensuram per quam fit certitudo .s. ad notitiam. Prima non est realis sicut nec scibilis ad scientiam. Inquit Scotus: secunda est causati non in esse: sed in cognosci ad causam formalem in cognosci. Et hec est relatio realis quantum ex parte dependentie causati ad causam: in hoc genere causandi: que dependentia est ratione extremorum: ⁊ non tantum per actum intellectus comparantis hoc ad illud. Habitudo dependentie cognitionis ad causam cognitiõis bene est realis: sed habitudo dependentie obiecti vt cogniti: ad obiectũ vt per quod cognoscitur est inter extrema non vt habentia esse reale: sed tantũ vt habẽtia esse cognitũ: ideo nõ simpliciter realis. Hec scot9. Denique notitie intuitiue ad obiectum duplex est relatio actualis .s. mensurati ad mensuram ⁊ relatio attingentie qua terminus attingitur: sed in notitia abstractiua vna ponitur realis: potentialis tamen illa ⁊ dicitur mensurabilis ad mensuram: ⁊ hoc si obiectum habet esse reale: si autem tantum habet esse obiectiuum sola põitur relatio rationis: altera ponitur relatio rationis que est ipsius notitie abstractiue in esse solum cognito: pro vt tantum est ens rationis: hec Scotus.

Scotus.

¶ Secundũ Scotũ, notitia intuitiua & abstractiua primo differunt: quia abstractiua potest esse indifferenter existentis ⁊ non existentis: intuitiua vero solum presentis vt presens est: secundũ assignatas relationes actuales. Secũdo differunt: quia abstractiua nõ attingit obiectum in se: sub perfecta ratione: sed tantũ sub quadam diminuta similitudine. Intuitiua autem attingit obiectũ in se. sub perfecta ratione: sicut dicit Scotus quodlibet. q. vj. Tertio differunt: quia notitia intuitiua necessario habet anexam relationem realem ⁊ actualem ad ipsum obiectum: vt est presens in propria existentia. Abstractiua tamen non habet annexam relationem actualem obiecto: quamuis habeat relationem potentialem .s. mensurabilis ⁊ dependentie: nõ tamẽ vnionis: ⁊ presentie. vt quodlibet. q. xiij. habet Scot9. Quarto differunt: quia in notitia intuitiua: obiectum est presens in propria existentia. patet: abstractiua: obiectum est presens: in aliquo representante. Hinc elicitur corolarium: quod per nullam potentiam potest cõseruari in genere notitie intuitiue: sine reali presentia obiectiua: secundum ꝙ dicta insinuant.

Occam.

¶ Arguitur argumẽto Occã contra hoc quod dicitur: ꝙ notitia intuitiua necessario prerequirit existentiam obiecti: sic argumentor: vel illa notitia intuitiua dependet ab illo obiecto in genere cause efficientis: vel finalis: materialis: vel formalis. Si primum: sequitur deum posse suplere illam efficientiam: si secundum.

hoc non potest stare: quia secluso quocunq; fine: non minus potest stare notitia: quia a nullo fine dependet notitia: ⁊ sic non pendet ab obiecto necessario: tanq̃ a fine: nec potest dici tertium: quia tunc notitia subiectaretur in obiecto: quod est falsum: etiam sequeretur quod sine intellecta posset stare notitia intuitiua intellectus: si depẽderet ab obiecto: in genere cause materialis: nec etiam in genere cause formalis: quia obiectum non est forma notitie: nec denominat notitiam: ergo sequitur ꝙ si in genere cause efficientis dependet: quod poterit stare sine p̄sentia obiecti: cũ deus possit illam efficientiam supplere. Forte dicetur: ꝙ obiectum requiritur in ratione obiecti terminãtis: contra hoc sic arguo: vel obiectum inquantum terminãns habet rationem cause essentialis: vel non. Si p̄mum: potest argumentum duci vt p̄us: de causis omnibus. Si secundum: sic arguitur: secundũ Scotum: ⁊ omnem phylosophiam: omnis effectus sufficienter dependet ex suis causis essentialibus. Ita: qđ illis positis: omnibus alijs circunscriptis: potest sufficienter poni effectus: ergo cum obiectum inquantũ terminans non habeat rationem cause essentialis respectu notitie intuitiue: sequitur ꝙ si destruatur: sufficienter poterit poni effectus .s. notitia intuitiua: ⁊ sic male dictum est quod per nullam potẽtiam potest manere: de stricto subiecto.

¶ Ad hoc argumentũ dicẽdum est, quod notitie intuitiue ad obiectum: est habitudo illa realis actualis que terminatur ad obiectum: ⁊ illud terminare: nõ potest suppleri ab alio q̃ ab obiecto: cum relatio non possit conseruari sine suo fundamento/ ⁊ termino Et si cõtra hoc arguas/ notitia intuitiua: ⁊ obiectũ: priora sunt q̃ illa relatio actualis: ergo poterit repperiri sine illa relatione per principium Scoti: quod omne prius sine contradictione potest separari a suo posteriori: qđ si ita est: tunc obiectum erit cum notitia intuitiua: ⁊ tamẽ non terminabiť aliqua relatio ad illud/ et per cõsequens suã causalitatẽ: deus: vel aliud agens poterit supplere.

Scotus.

¶ Ad hoc respondetur, ꝙ licet fundamentaliter obiectũ ⁊ notitia sint priora relatione/ non tñ formaliter. Immo: simul obiectum vt cognitum: ⁊ notitia intuitiua: secundum ꝙ per illam: sub ratione p̄sentialitatis cognoscitur obiectum: sunt. Et secundum illud esse: non potest notitia intuitiua taliter terminari ad obiectum: ꝙ possit suppleri illud terminari per aliquam potentiam: nec per diuinam. Nam et si relatio: ad id in quo est habeat dependentiam causalitatis efficientis quodam modo: habet tamen dependẽtiam causalitatis materialis tanq̃ in quo: quam deus non potest supplere.

¶ His premissis, quero, vtrũ intellect9 prima notitia intuitiua sit alicuius singularis: vel vniuersalis.

¶ Et videť, ꝙ primũ quod ab intellectu cognoscitur: sit vniuersale/ ⁊ non singulare: q2 secundũ Aristo. j. phys. Uniuersale q̃dem secundũ rationem: est notius: singulare vero secundũ sensum: ⁊ assignans causam dicit. Ratio vero vniuersalium est: sensus aũt singularium: ergo s̃m p̃hm intellectus non est nisi vniuersalium intelligendo directe: igitur.

Cõmen.

¶ Item Cõmentator secũdo de anima cõmen. j cognitio vniuersalis debet p̄cedere semper: cognitionem p̄priam: ergo cognitio vniuersalis est prior omni alia/ igitur.

¶ Etiã .j. physi. qđ nobis manifestissima, sunt certa/ ⁊ confusa magis.

¶ Itẽ pro parte Thome adduciť verbum phylosophi .iij. de anima: ⁊ cõmentatoris. tex. Commen x. vbi videntur sentire: quod indiuiduum non intelligitur: nisi per lineam circũflexam: aut sphericalem: quiditas autem vniuersalis per lineam rectam.

¶ Etiã secundũ Aristo. sensus est singularium: intellectus vero vniuersalium.

¶ Etiã ĩ prohoemio physi. Pueri p̄mo appellant omnes viros patres: ⁊ omnes feminas matres. quod non esset/ nisi quia intellectus primo intelligit vniuersale: igitur.

¶ Adduciť ratio talis. omne quod procedit de potentia in actum: prius peruenit in actum incõpletum: qui est medius inter actum ⁊ potentiam: q̃ in actum perfectum. Intellectus procedit intelligendo: de potentia ad actum. Et actus: est scire distincte: ⁊ in particulari actus incompletus est scire in vniuersali: et confuso. Unde dicit phylosophus .j. physi. quod sunt nobis primo manifesta: ⁊ certa: confusa magis. Posterius autem distinguimus: ⁊ cognoscimus distincte principia ⁊ elementa: ergo prius q̃ cognoscamus singulariter: debent cognosci vniuersalia: igitur.

Tho.

¶ Propter hec motiua, & multa alia tenet beatus Tho. in pluribus locis quod singulare primo et directe intellectus noster intelligere non valet: sed reflexe. Uniuersale autem: directe cognoscitur.

¶ Primo notandũ est, vt tenet Tho. p̄ma parte. q. lxxxv. ar. iij. et. q. lxxxvj ar. j. in corolario: ⁊ pluribus alijs locis: quod singulare in rebus materialibus: dupliciter a nobis cognoscitur. Uno modo recte: et sic cognoscitur vi sensitiua: que in hominibus vis cogitatiua: in brutis vero: extimatiua dicitur. Quia enim virt9 cogitatiua in suisupmo: participat aliquid de intellectu in homine: in quo sensus coniungitur intellectui: habet p̄ obiecto substantiam particularem: quemadmodum intellectus habet pro obiecto substantiam: vel naturam specificam. Unde virtus cogitatiua per spem ⁊ similitudines sensibilium quas a sensibus exterioribus: et quibusdam interioribus accipit: cognoscit substantiam particularem per illas representatam/ sicut hunc hominẽ/ hoc lignum: nec hoc multum/ si quidem secundũ Auicenam/ extimatiua bruti/ ex speciebus sensatis elicit species non sensatas odij et amicitie.

Auice.

¶ Altero modo cognosciť singulare actu reflexo/ et sic cognoscitur ab intellectu virtus namq; intellectiua cognoscendo obiectum suum/ quod est aliqua natura specifica et cõmunis/ reflectitur in cognitionem sui actus/ ⁊ vlterius in spẽm/ que sui actus est principiũ/ et vlterius in phantasmata/ a quibus species est abstracta. Et per phantasmata reflectitur in particulare sensibile/ quod est primum a quo intellectus cognitio incepit/ vt sic quasi via resolutoria/ certam et cõpletam habeat de obiecto proprio cognitionem. Et habetur hec a Thoma/ opusc. ij. et. q./ xliij. et super hoc. ij. de anima lectione. iij. et de veritate. questione secunda. articu. vj. et questione. x. ar. v.

Aristo.
Tho.

¶ Secundo notandũ etiam est secundũ doctrinam phi. iij. de anima/ ⁊ secundũ beatum Tho. prima parte. q. lxxxiiij. ar. vij. et. lxxxv. arti. j. ad. iiij. et. v. ⁊ cõtra gentiles satis aperte libro. ij. cap. lxxiij. Quod intellectus noster non potest aliquid intelligere/ etiam postquam species intelligibiles habuerit in habitu. Nisi per conuersionem ad phantasmata. Et quod intellectus humani qui est coniunctus corpori secundũ esse proprium/ obiectum est quidditas/ siue natura/ in materia corporali existens. Unde oportet/ quod a re corporali accipiat/ et moueatur. Sed notandum est/ quod

aliter indiget intellectus noster phantasmatibus ante et post intellectionem: quoniam ante specierū receptionem indiget mens nostra phantasmatibus: vt ex eis abstrahantur species intelligibiles: quibus fiat intellectus in actu: et determinetur ad res cognoscēdas: et quibus mediantibus res ipsę moueāt intellectum ad actum ꝓprium. Post receptionem vero specierum intelligibilium indiget intellectus phantasmatibus: ad iterum intelligendum. Tunc etiam vt mens nostra cognitionē habeat completam de re: non solum quantum ad naturam specificam: sed quantum ad naturam particularem et quantum ad eas quę rem ipsam sunt indiuiduantia: et in ista conuersione: habet se intellectus ad phantasmata/ sicut causa efficiens ad effectum: inquantum secundum imperium intellectus ipsa imaginatio et phantasia formar in se phantasmata: ipsi speciei intelligibili competentia.

¶ Tertio notandū est vt melius possimus manuduci ad plenioꝛem intelligentiam huius positionis: ꝙ licet difficile appareat ꝙ proposito phantasmate/specie intelligibili feratur intellectus in cognitionem rei singularis sic ostenditur. A phantasmate abstrahitur species intelligibilis: illustratio est intellectus agentis: et cum offerat se species intelligibilis sine conditione indiuiduanti: intellectus tendit naturaliter in obiectum sibi proportionatum: quod dicitur relucere in specie intelligibili virtualiter repꝛesentatiua: quemadmodum enim sensus: licet immutentur a substantijs materialibus: non tamen cognoscunt directe: nisi accidentia quę p se sola sunt ipsorum obiecta ꝓpria: ꝛ in cognitionē substātię non feruntur: nisi reflexere ꝛ indirecte.

¶ Sic itellectus, p̄sentata specie itelligibili depurata omni materialitate: sine cōditione aliqua indiuiduante: ferturin subſtantiam in speciebus illis latentem vel relucentem: sicut signatum est in signo: nec fertur in obiectum/nec in actum: nec in phantasma/ vt iam dictum est/nisi tantummodo reflexe conuertendo se ad actum et phantasma et rem ipsam. Non igitur ratione proximitatis vel primo occurſu specierum intelligibilium aut phantasmatum circa intellectum prouenit ordo cognitionis/ sed aliunde scilicet a proportione obiecti ad potentiam simul cum naturali tendentia ex parte potentię.

¶ Duo tamen sunt valde notāda q̄ magis apperient mentem Tho. primum est quod habetur a Tho. in .j. parte. q. lxxxiij. arti. vij. ꝛ. q. iij. de anima ter. cō ix. x. xj. xij. arti. iiij. ꝛ. q. lxxv. arti. j. ꝛ. q. lxxvj, lxxviij. quod obiectum nostri intellectus est quiditas materialis specifica. Tho.

¶ Et si dicas secundū Tho. nullū est vniuersale reale: quomodo igitur intelligitur vniuersale directe.

¶ Ad hoc respondet secundū Tho. j. parte. q. lxxv. arti. ij. ad. ij. ꝙ licet nulla res habeat vniuersalitatem extra animam: tamen res quę in intellectu habet vniuersalitatem est extra animam. Sicut enim visus videns colorem pomi: dicitur videre sine odore: non quia color visus sit sine odore in pomo: sed ideo dicitur/ quia visus percipit colorem non percipiendo odorem/ in quantum in visu est similitudo coloris/ ꝛ non odoris Sic vniuersale specificum quod percipit intellecus/ scilicet humanitas specifica non est extra indiuidua/ sed quia per speciem intelligibilem offertur intellectui sine cōditionibus indiuiduātibus/ ideo aduenit humanitati existenti in indiuiduo intentio vniuersalitatis/ ꝛ sic accidit humanitati in sorte vniuersalitas/ quia accidit sic p cipi ab intellectu. Etiam contra gentiles lib. ij. cap. lxxv. ait/ licet natura generis nunquam sit nisi in his indiuiduis/ intelligit tamen intellectus naturam speciei et generis non intelligendo principia indiuiduantia Et hoc est intelligere vniuersalia/ ꝛ sic hęc bene stant ꝙ vniuersalia non sint cessante operatione intellectus/ ꝛ ꝙ intellectus intelligens vniuersalia/ intelligat res quę sunt extra animam.

¶ Circa hoc etiā potest quęri q̄re potius dicitur mouere quiditas specifica ipsum intellectum/ et dicitur obiectum primum mouens intellectum/ ꝛ si non obiectum adequatum quam indiuiduum vel quiditas generica.

¶ Ad hoc potest dici, ꝙ secūdū Arist. omne quod agit debet agere secundum quod est in actu/ et cum quiditas generica sit potentialis determinabilis per differentiam/ ꝛ indiuiduum cum sit concernens materiam est immediate in proportionatum abstractioni intellectus/ quiditas specifica cum sit in actu per differentiā quā claudit/ ꝛ sit abstracta a conditionibus indiuiduantibus/ vbi proprie et distincte intellectus possit agere intelligendo in moderata et proportionata distantia/ primo mouet quiditas specifica/ q̄ generica vel indiuiduum.

¶ Alterū est sūme notandū. s. ꝙ species est prior in intellectu actu intelligendi. Ex quo est ginens primum actum intelligendi/ ꝛ quod abstrahitur a phantasmatibus actione intellectus agentis vepurantis phātasmata/ vt species intelligibiles proportionentur intellectui possibili ad ginendum actum intelligēdi. Et habetur in prima parte. q. lxxxv. arti, ij hoc enim non est secundum alios sic.

¶ Arguit sic cōtra hoc, si aliquid videat a longe prius cognoscimus esse hoc ens q̄ ens/ vt patet experientia. Item Aristoteles. j de anima vniuersale nil est aut posterius. Igitur primo cognoscitur singulare q̄ vniuersale.

¶ Cōfirmat, nil est vniuersale reale scdm Tho. ergo non potest primo mouere intellectū/ cum prius debet esse obiectum quam actus intellectus.

¶ Secūdo sic arguo, si visa aliquare a lōge primo cognoscitur sub ratione entis q̄ hominis/ non igit quiditas specifica primo mouet q̄ alię quiditates: vt habetur passim in dictis/ ꝛ habetur frequenter apud Tho. in pluribus locis.

¶ Tertio arguit argumēto Grego, fūmo inquit primam intellectionem intellectus/ aut per illam cognoscitur ipsa species abstracta vniuersalis/ aut phantasma singulariter/ aut res extra vnā vel plures/ quarum est illa species abstracta. Si dicat Tho. primū/ manifeste contradicit sibi ipsi qui prima parte. q. 85. arti. ij. ex intentione determinat ꝙ species non intelligitur primo/ sed secūdario tantum/ ꝛ per reflexionē/ scēm quam intellectus intelligit suū intelligere et speciem quā intelligit, Nō autē primo intelligitur/ est res cuius est species intelligibilis similitudo/ vt dicit. Et sic species non est qō intelligitur in prima intellectione/ sed est quo res cuius est species intelligitur. Si dederit scēm/ cōtradicit sibi/ et habetur ꝓpositum/ si quidem phātasma secūdum eū est mere singulare et nō vniuersale Si detur tertium habetur ꝓpositum. Nam secundū veritatem et scēm ipm met. Tho. quelibet res extra/ est mere singularis/ et per cōsequens primum cognitum ab intellectu est singulare. Quod si respondendo dicatur ꝙ intellectus primo suo actu cognoscit rem extra abstrahendo tamen eam a conditionibus indiuiduantibus eius. Contra / ad hoc vt talis abstractio fiat: opus est/ aliquid primo Grego.

cognosci. Quero illud vel est aliquod vniuersale/ et hoc non: quia nullum tale ponitur a Tho. vel aliquod singulare: et sic habetur propositum.

¶ Confirmatur, arguēdo ad hominē Secundum Tho. in prima parte. q. 84. ar. 7. intellectus noster pro isto statu nullā rem materialem potest intelligere nisi conuertendo se ad phātasmata. Ita ꝙ ad hoc ꝙ intelligatur obiectum suum ꝓprium. s. natura vniuersalis in particulari existens: oportet necessario ꝙ cōuertat se ad phantasmata ipsa singularium: ad phāthasmata autem non fit conuersio: nisi ipsa intelligendo ꝛ inspiciendo vt ipse fatetur.

¶ Ex quo habetur ꝙ intellectus naturam vniuersalem non intelligit: nisi cōuersus ad phantasma: et sic non directe sed reflexe: igitur.

Duran. ¶ Quarto arguitur argumēto Durādi in secundo: dist. iij. ad probandum ꝙ primum cognitum ab intellectu non sit vniuersale. Et arguitur sic potentia p suum actum non facit obiectum: sed prę supponitur obiectum sicut visus prę supponit colorem quo ad actum videndi: sed vniuersale non prę cedit actum intellectus: nec etiā conditio vniuersalis: immo fit per actum intellectus secundum Tho. et etiam secundum Comentatorem: intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus. Igitur quando vniuersale est: iam aliunde est motus intellectus: ꝛ prius aliquid q̄ vniuersale. Nam secundum Tho. esse vniuersale nihil aliud est: q̄ cognosci sine conditionibus indiuiduantibus: igitur primo cognoscitur singulare: q̄ vniuersale.

¶ Confirmat, si intellectus non cognosceret primo singulare q̄ vniuersale: vel quia non prę sentatur singulare: vel quia nō posset: vel quia nollet. Primum non potest stare. quia prima repꝛesentatio quę fit intellectui nostro: fit per phantasma quod est repꝛesentatiuum rei singularis: et sine eo intellectus nil potest de nouo intelligere: nec secundum: quia constat ꝙ potētia intellectus nostri se extendit ad cognitionem singularium: alioquin de eis non disputaremus: nec consuleremus/ nec aliquid disponeremus per liberum arbitrium. Nec potest dari tertium: nam cum voluntas non feratur in incognitū si intellectus nollet intelligere singularia: sequitur ꝙ prę cognosceret ea.

¶ Ad primum argumētum, quantum ad illud quod dicitur/ si aliquid a longe videatur: primo experimur ꝙ cognoscitur hoc ens q̄ ens. Ad hoc respondetur ꝙ illud verum est de sensu/ sed nō respectu intellectus: et si quis experitur de intellectu: hoc erit actu reflexo. Ad illam auctoritatem Arist. j. de anima. Vniuersale nihil est aut posterius dicitur ꝙ est p̄ior parte. Tho. quia ipse dicit vniuersale denominari ab intētione vniuersalitatis: quę acquiritur post q̄ intellectus intellexit illud obiectum. s. rem ad extra sine cōditionibus indiuiduantibus: vt clarius dicetur in solutione argumenti Durandi.

¶ Ad confirmationē patet solutio ex solutione dubii iam absoluti: scilicet quid sit vniuersale secundum Tho.

¶ Ad secundū argumētum videtur ꝙ possumus respondere dupliciter. p̄rimo ꝙ argumentum non procedit cōtra dicta/ quia solum diximus primo cognosci vniuersale q̄ singulare directe/ nec distinximus quod vniuersale sit illud vt patet. Si tamē vt visi fuimus dixisse in quodam dubio: quiditas specifica primo mouet q̄ quęcunq; altera: vel indiuiduum ipsum intellectum: potest dici quod hoc intelligitur: vbi obiectum sit proportionatum potentię: et sit in moderata distātia: ad hoc vt species possit mouere ad cognoscendum sub ratione quiditatis specifice: vel dicatur tertio ꝙ in quacūq; distantia primo cognoscitur ab intellectu quiditas specifica: q̄ quecunq; alia: propter tationem assignatam in solutione cuiusdam dubij: nisi quod si sit immoderata distantia: cognoscitur confuse: sed securiozem censeo secundam solutionem.

¶ Ad argumētū Grego, respondēdum est sicuti responsum est visq; ad replicam dicendo: quod p primum actum intellectus: cognoscitur res ipsa cuius est species: non species aut phantasma. Nec ex hoc habetur propositum arguentis: vt ille putat: nam licet res cuius est species in intellectu sit singularis in existendo: est tamen vniuersalis in apprehēsione intellectus: eo quod intellectus ipsam rem apprehēdit abstractam a conditionibus indiuiduantibus: quantum ad ea. s. quę pertinent ad rationem speciei: secundum quę communis est pluribus indiuiduis: ac per hoc est vniuersalis continentia ꝛ repꝛesentatione.

Ad replicā in qua petitur, qualiter fit abstractio: scilicet an requiratur quod primo cognoscatur aliquod singulare: ꝛ postea fiat abstractio ab illo: ad cognoscendum vniuersale. Est dicendum: quod fieri abstractionem secundum Tho. nil aliud est q̄ rem singularem cognosci sine conditionibus indiuiduantibus: vt satis clare habetur ex doctrina Tho. vt dictum est in solutione illius dubij: vbi quęrebatur de vniuersali secūdum Tho.

¶ Pro solutione cōfirmationis quā appellauimus argumentum ad hominem. Notandum est: ꝙ vt liquet ex doctrina Tho. locis superius citatis: aliud est conuerti ad phantasmata/ aliud est intelligere phantasmata: nam in prima intellectione qua directe intelligitur vniuersale: conuersio fit ad phātasmata/ quę conuersio etiam appellatur speculatio/ vt inquit Aristo. necesse est intelligentem phantasmata speculari. Et tamen in illa non intelliguntur phantasmata/ quia postea intelliguntur reflexe modo dicto in superioribus. Sequitur igitur aliud esse conuerti ad phantasmata aliud esse intelligere phantasmata/ conuerti ad phantasmata/ nil aliud est quam elicere ex illis species intelligibiles: id est intentiones aliquas lumine intellectus agētis. Intelligere vero ſ reflexe/ per hoc quod illa phātasmata terminat actum intelligendi/ quo fertur intellectus possibilis in illa: et sic q̄ facile dissoluitur difficultas confirmationis.

¶ Pro solutione quarti argumēti, notandū est quod habetur ex Tho. op⁹. lv. ꝛ. lvj. ꝛ prima parte quęstione octogesima quinta/ articulo tertio ad primū vniuersale non est obiectum nostri intellectus secundum rationem vniuersalitatis/ quę intentio attribuitur naturę per intellectum/ post ipsius naturę quiditatiuā intelligentiam/ sine quemadmodum dicit philosophus in primo de anima quod vniuersale posterius est. Sed obiectum intellectus nostri est ipsa res vel natura/ cui ratio vel intentio vniuersalitatis per actum intellectus attribuitur. Quę natura deducta per actiones sensuū vsq; ad phanthasiam conditionibus indiuiduātibus (vt ita dicam) circunsepta per actionem intellectus agentis ab huiusmodi conditionibus indiuiduantibus denudata: efficitur proprium intellectus possibilis obiectum/ ꝛ primo cognitum/ et licet ipsa res vel natura/ vt sic cognita sit cōmunis pluribus/ nōdum tamē habet rationē vniuersalis quousq; post eius quiditatiuā cōsiderationem intellectus comparat illam ad multa singularia sub eadē ratiōe de illis p̄dicabilem/ scēm quā rōnem attribuit illi vniuersalitatis intētionem. Hū talsum est

quod arguẽs dicit: quod nil aliud est esse vniuersale: ꝙ cognosci absq; conditionibus singularitatis. Nam vt dictum est esse vniuersale aliquam rationem vel intentionem dicit superadditam: et sic illa propositio Comẽtatoris intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus sic debet intelligi: quod intellectus agẽs sua illustratione faciens cognosci rem: sine conditionibus indiuiduantibus: est causa ꝙ intellectus possibilis attribuat ipsi rei rationem vniuersalitatis.

Comen.

¶Ad cõfirmationẽ, respondeo, datur primum membrum diuisionis/ et ad eius probationem dicitur negando assumptum: immo prima representatio q̄ fit intellectui nostro: est per speciem intelligibilẽ a phãtasmate resultantem per actionem intellectus agentis: que iam non est representatiua rei singularis quantum ad eius singularitatem: sed ipsius nature et quiditatis singularis rei: scd̃m ꝙ simpliciter et absolute accipit̃: vnde arguens procedit ex falso fundamento. s. qd̃ phantasma primo offeratur intellectui secundum quod est representatiuum rei singularis.

¶Dubitat̃ quid sit intelligere directe & q̄d reflexe. Ad hoc respondetur: quod licet ex secundo notabili satis lucide constet: dicitur tamẽ quod intelligere directe est aliquid sine conditionibus indiuiduantibus intelligere. Reflexe autem intelligere: est intellectũ habere se taliter ad phãtasmata in imaginatiua vel phãtasia reposita: vt in eis et ab eis phantasmatũ indiuiduationes inspiciat: et suo imperio virtus imaginatiua seu phãtasia imagines ac similitudines formet: quibus rem ipsam in particulari cognoscat: hoc habentur ex Tho. locis citatis in secundo notabili.

¶Secũdo dubitatur, postq̄ semel sunt in intellectu species intelligibiles rei vel quiditatis: ad denuo rem intelligendam quid opus est conuersione ad phantasma: quod superius dictum est requiri scd̃m Tho. in secundo notabili: et etiam verum est secũdum Arist. cum dicat necesse est intelligentem phantasmata speculari: et videtur ꝙ postq̄ secundum dicta de mente Tho. immediatum obiectum ipsius intellectus est species intelligibilis: ꝙ ad cognoscendam quiditatem specificam denuo satis erat motio speciei intelligibilis sicut in angelo aliqua species intelligibilis se sola incipit mouere intellectum angelicum: postq̄ non mouebat: nam ad cognoscendum singulare reflexe: notum est ꝙ requiritur conuersio et cognitio phantasmatũ: vt dictum est. Sed ad cognoscendum quiditatem directe: videtur superfluũ dicere fieri conuersionem ad phantasmata postq̄ semel intellectus est actuatus speciebus intelligibilibus.

¶Ad hoc respondet̃ ꝙ secundũ Arist. ij. de anima ita se habent phantasmata ad intellectũ: sicut colores ad visum. Nam quemadmodum colores imprimunt quasdam intentionales similitudines in visum: ita phantasmata actione et virtute intellectus agẽtis: quasdam sui intentionales similitudines imprimunt in intellectu/ ita vt species intelligibiles comparentur ad phantasmata a quibus abstrahuntur: quasi forme intentionales ad rem. et quoniam intentiones sunt etiam diminute et modice entitatis cõparatione rerum: debilẽ habent virtutem mouendi et agendi. Ideo nec agere nec mouere possunt aliquid: nisi vel ad presentiam eorum quorum sunt intentiones vel saltim q̄diu virtus et motio illorum in ipsis intentionibus persistit. Ex quibus videtur quod species intelligibiles cum sint quasi phantasmatum intentionales forme: non habent actualiter vim agendi in intellectum: nisi phantasmata actu motionem habeãt ex qua immediate possint species intelligibiles habitualiter existentes mouere intellectum ad causandam intellectionem. Et si dicas: cum ex tali conuersione ad phantasmata de nouo eliciunt̃ species intelligibiles: ergo superflue erãt ille habitualiter existentes.

¶Ad hoc respondetur negando cõsequẽtiam: quia secundum Arist. sciens habitualiter: licet sit in potentia per solum habitum: tamen non est tã in potentia: sicut anteq̄ scientiam haberet per hoc ꝙ facilius potest exire in actum scientie nunc postq̄ habet habitũ q̄ antea. Sic dicetur ꝙ habens species intelligibiles habitualiter: facilius exibit in cognitionem quiditatis specifice: q̄ anteq̄ tales species acquisiuisset.

¶Secũdum tamen Scotum ad questionẽ respondetur vt potest colligi ex. j. sen. dist. iij. q. ij. ꝙ duplex ordo attenditur in cognoscendis obiectis: vel loquimur de cognitione obiectorum q̄ cognoscuntur confuse vel de cognitione eorum que cognoscuntur distincte: si loquamur de ijs que cognoscuntur confuse: ponitur hec cõclusio. Quod primo cognoscitur species specialissima existens in aliquo indiuiduo: q̄ alia quiditas: vel entitas in eo existens: si vero loquamur de cognitione distincta obiectiuorum: ponatur hec conclusio secundaq; qd̃ primo cognoscuntur magis vniuersalia q̄ minus vl̃ia.

Scotus.

¶Pro declaratione harum cõclusionũ est notandum secundum Scotum: quod aliud est cõfusum concipere aliud est confuse concipere. Confusum concipere est aliquod totum essentiale vel totum vniuersale intelligere. Confuse vero intelligere: est eo modo intelligere aliquid/ quo per diffinitum importatur. Distincte vero intelligere: est eo modo intelligere: quo per diffinitionem importatur.

¶Nũc ꝓbatur prima cõclusio sic. Causa naturalis agit ad effectum suum secundum vltimũ potentie sue: quando non est impedita: ergo ad effectum perfectissimum quem potest producere primo agit: sed omnia concurrentia ad istum actum primum intellectus sunt cause mere naturales/ quia precedunt omnem actũ voluntatis et nõ sunt impedite: vt patet: ergo producũt effectum perfectissimum in quem possunt: ille autẽ non est nisi conceptus speciei specialissime. Si enim aliquis alius esset: puta cõceptus alicuius cõiorum esset perfectissimus in quem ista possent cum cõceptus superior vel cõmunior istius sit imperfectior cõceptu speciei specialissime/ sicut pars est imperfecior toto/ sequeretur ꝙ illa non possent in cõceptũ illius speciei/ et ita nunq̄ causarent conceptum illius.

¶Secũdo sic, Auicena primo metaphy. cap. iij. Metaphysica est vltima in ordie doctrine/ ergo principia oĩm aliarum scientiarũ possunt concipi et termini illorum ante pricipia meta. sed hoc nõ esset si oporteret pr̃io actualiter cõcipi cõceptus cõmuniores q̄ conceptus specierũ specialissimarũ/ tũc enim oporteret ens et huiusmodi p̃mo cõcipi/ et sic magis sequeret̃ metaphysicam esse primam in ordine doctrine.

Auice.

¶Et subiũgit Scotus, ꝙ ĩdiuiduũ fortius mouens sensum/ sic se habet/ quod eius species specialissima primo cognita est cognitione confusa: et hoc supposito quod singulare sit in debita proportione presens sensui/ et etiam dispositio organi: proportio debita obiecti ad potentiam: debẽt attendi simul cum debita approximatione.

¶Secũda cõclusio ꝓbatur sic: nihil cõcipitur distincte nisi concipiãtur omnia que sunt de ratione essentiali/ sed ens includitur in omnibus conceptibus quiditatiuis inferioribus/ ergo nullus conceptus inferior distincte concipitur/ nisi concepto ente. Ens

autem non potest concipi nisi distincte: quia habet cõceptum simpliciter simplicem: igitur. Et si quodlibet superius inclusum in inferiori primo distincte debet intelligi q̄ inferius/ igitur poterit ens distincte cognosci sine alijs: et non ecõuerso: ergo ens est primus cõceptus distincte cõceptibilis. Dicit etiam ꝙ totus ordo confuse concipiendi precedit totum ordinem distincte concipiẽdi: quod probatur auctoritate Auicene de ordine meta. ad alias scientias speciales.

¶Et si cõtra primã cõclusionẽ arguatur ꝙ primo physicorum dicitur ꝙ confusa. i. magis vniuersalia sunt prius nota nobis/ et ꝓbatur sic/ quia pueri primo vocant omnes homines patres: et omnes feminas matres: et postea distincte cognoscunt. Igitur primo debent cognosci vniuersalia magis confusa q̄ minus.

¶Secũdo ꝓbatur per Auicenã, de eo qd̃ videtur a remotis: quia prius cognoscitur aliquid sub conceptu corporis q̄ animalis: et prius sub ratione aĩalis q̄ hominis: et prius sub ratione hominis q̄ huius hominis: hoc etiam videtur quia in arguẽdo via compositiua prior est resolutiua/ ergo ita debet esse in intelligibilibus simplicibus.

¶Ad primũ respõdet Scotus dicendo, ꝙ sicut est duplex confusum. s. totum vniuersale: et totum essentiale: ita vtrũq; in suo ordine est primũ in hoc sensu quod primo cognoscimus totum essentiale q̄ partes essentiales: et totum vniuersale q̄ partes subiectiuas. Sed simpliciter primũ est illud quod est primum in ordine confuse cognoscendi: quia processus naturalis ab imperfecto ad perfectum est per mediũ: confuse cognoscere est quasi medium inter ignorare et distincte cognoscere: et sic confuse cognoscere est ante quodcũq; distincte intelligere.

¶Ad aliud de puero cõceditur, ꝙ species p̃intelligitur ante singulare: quia dictum est quod species est primũ ĩtelligibile: prius enim naturaliter cognoscitur species q̄ genus/ et nunc albedo q̄ color in ordine cognitionis cõfuse: quia ad cognoscendum albedinem sub ratiõe coloris: maior abstractio requiritur q̄ ab hac albedine: quia ab albedine. Et est difficilior illa abstractio: quia est a minus similibus.

¶Ad secundum argumentum dicitur, ꝙ quãdo obiectũ non est debite approximatũ: non mouet ad cognoscendum se sub perfectissima ratione: sed sub alia imperfecta. Et tunc intellectus sequens sensum talis obiecti: oportet ꝙ sit talis obiecti vniuersalis: cuius sensus erat sub ratione singularis. Sed quando obiectũ est in debita proportione: vt possit mouere sensum sub ratione sua ꝓpria et perfecta: tunc intellectus sequens sensum: talem notitiam habet talis nature sub ratione specifica confuse: quã sub ratione generis confuse.

¶Secũdum tamen nominaliũ positionẽ multo aliter dicendum est: pro quorum positione supponitur ꝙ nulla creatura est aliquid vniuersale: sed quelibet est singularis in essendo: et ꝙ solus cõceptus cõmunis vel dictio significãs cõmuniter est vniuersale tantũ in representando: non in essendo: et ꝙ talis cõceptus cõmunis qui debet causari in intellectu presupponit aliquem conceptum singularem: vel aliquos: hoc dicitur quia aliqui nominales dicunt sufficere vnum. Alij dicunt requiri duos.

¶Ponũtur cõclusiones Prima est, ꝙ. singulare directe intelligitur. Secũda cõclusio quod prima notitia qua habet̃ de singulari est intuitiua: et sic prima notitia que habetur in intellectu est intuitiua: Tertia cõclusio quod singulare primo intelligit̃ ab intellectu.

¶Prima cõclusio ꝓbatur, quia si singulare non posset intelligi directe: aut esset ratione pfectiõis intellectus: aut ratione imperfectionis: nõ ratione imperfectionis/ quia sensus percipit singulare: et tamẽ est imperfectior intellectu: igitur. Nec ratione perfectionis: quia si sic: aut hoc esset: quia non potest intelligere aliquid ita imperfectum: sicut est singulare: aut quia non potest immutari ab aliquo materiali: aut quia nil recepit materialiter. Primũ non impedit: quia vniuersale abstractũ a materialibus non est pfectius ipso singulari/ nec secũdum impedit: quia ab eodem potest poni immutari ad cognitionem singularis: sicut ad cognitionẽ vniuersalis: si enim immutetur precise ab intellectu agẽte ad cognitiõem vniuersalis: ita potest eque faciliter poni: ꝙ imutatur precise ab intellectu agente ad cognitionem singularis. Et si potest determinari per speciem intelligibilem vel per phantasma ad intelligendum determinate hoc vniuersale et nõ aliud: ita potest poni determinari per speciem intelligibilem: et per phantasma ad intelligendum hoc singulare et non illud: sicut etiã post intellectionem vniuersalis determinatur ad ĩtelligendũ hoc singulare: et non aliud. Cum tñ ipsa cognitio illius vniuersalis: equaliter respiciat omnia singularia. Nec secundum impedit: tum quia nõ plus repugnat huic singulari immaterialiter recipi in intellectu q̄ vniuersali: tũ quia cognitio singularis sequens post cognitionem vniuersalis recipitur ĩmaterialiter.

¶Cõfirmat̃ quia vniuersale recipitur immaterialit̃: quia species intelligibilis vel cognitio p quã recipitur est immaterialis: sed ipsa cognitio singularis rei ita poterit esse immaterialiter sicut cognitio vniuersalis: ergo propter hoc non repugnat sibi primo recipi: vel cognosci ab intellectu.

¶Secũda cõclusio ꝓbatur sic, Secũdum hos nominales: vt suppositum est/ nil creatũ est vniuersale in essendo/ et si aliquis conceptus comunis reperiatur in mente/ ille presupponit aliquẽ vel aliquot singulares conceptus. Ex quo habet̃ qd̃ prima notitia sit intuitiua/ de sensitiua exteriori satis cõstat/ de intellectiua sic probatur/ vel prima est intuitiua vel nõ. Si primum: intentũ/ si secundum/ ergo abstractiua distincta vel confusa. Si confusa/ presupponit abstractiuam distinctam/ vt patet/ cito qd̃ debeat esse abstratiua cõfusa: si distincta et secundũ oẽs abstractiua p̃supponit intuitiuã naturaliter procedendo/ alias illa abstractiua non esset distincta/ vt patet ex quid nominis distincte: igitur patet hoc quia alias per illã plura entia cognosceremus/ et sic non esset distincta. Ergo seq̃tur necessario intellectiuam primam/ esse intuitiuam igitur.

¶Confirmat̃, quia notitia singularis aliq̃ potest esse intuitiua/ quia aliter nulla veritas cõtingens posset euidenter cognosci ab intellectu: sed notitia intuitiua rei non est posterior notitia abstractiua/ ergo notitia intuitiua rei singularis est simpliciter prima.

¶Tertia cõclusio ꝓbatur. s. primũ quod cognoscitur ab intellectu sit singulare. Et arguitur sic ꝓbando illud/ de ratione potentiarũ ordinatarũ est/ qd̃ quicquid et sub eadem ratione potest inferior/ potest superior/ patet discurrendo per potentias sic ordinatas/ quia idem sub eadem ratione est sensatum sensu particulari/ et imaginatum sensu interiori. Similiter idẽ sub eadem ratione est cognitum a sensu: et appetitum a potentia appetitiua. Et idem sub eadem ratiõe/ est cognitum ab intellectu/ et volitum a volũtate. Ergo sequit̃ qd̃ illud qd̃ est pr̃io sensatũ a sensu erit intellectum ab intellectu/ et sub eadem ratione/ sed illud est singulare/ ergo pr̃io cognitũ est singulare. Si forte dicat̃ ꝓ parte Tho.

verum est virtutem superiorem posse in eo quod iferior virtus potest: sed eminētiori modo: quia illud quod cognoscit sensus concrete: quod est cognoscere singulare directe/hoc cognoscit intellectus imaterialiter et in abstracto: quod est cognoscere vniuersale. Contra. quando cognitum a potentia superiori est simpliciter imperfectius cognito a potentia inferiori/ tunc superior potētia non cognoscit eminentiori modo: sed vniuersale est simpliciter imperfectius et posterius singulari ipso: ergo intellectus non cognoscit obiectum sensus modo eminentiori. Preterea sensus non tantum cognoscit album qđ est concretum: sed albedinem secundum philosophum secū dove anima: color est per se visibilis: ergo si cognoscere aliquid in abstracto est cognoscere vniuersale: sensus cognosceret vniuersale.

Aristo. ¶ Soluēda sunt nūc argumenta & fundamenta quę pro parte. Tho. formabantur in principio: et pro solutione quarundam auctoritatum Arist. et comentatoris: quę videntur sonare quod primo notum est vniuersale ꝑ singulare: notandū est q̄ habet Occam distinctio. iij. j. senten. q. vj. q̄ commune vel vniuersale qđ idem est: stat dupliciter/scilicet secundum predicationem essentialem: quia scilicet predicatur de pluribus in quid: & per se primo modo ꝑ aliud: & isto modo animal est communius ꝑ homo: & corpus ꝑ animal. Aliud est communius non per prędicationem in quid et per se primo modo: sed per predicationem denominatiuā: et quasi per se secūdo modo: & isto modo motus localis est qđ communius ꝑ color: quia in pluribus inuenitur motus localis ꝑ color.

Occam ¶ Notitia vniuersaliorīs, stat dupliciter, quędā est notitia complexa, quędam incomplexa. Aliqđ incomplexum/siue vniuersale: siue singulare esse prius notum alio: potest intelligi dupliciter: vel quia hoc potest esse prius notum: quia est potentia propinqua ad notitiam alterius: vel quia necessario est notum ante notiam alterius. Ita q̄ sequatur: aliquid est notum: ergo hoc est notum et non econuerso. Notandum est vltra q̄ in tradenda doctrina incipiendum est eam tradere eo ordine quo communitas auditorum eam facilius capere potest: & melius potest addiscere: vt tradens aliquis cognitionem alicuius animalis: facilius procedet: si naturā animalis explicaret citius: ꝑ leonis vel vsi: quia facilius esset intelligere pmo quid animal: ꝑ quid leo: vel vsus. Naturali tamen modo procedēdi: prius debemus habere cognitionem singularem ꝑ vniuersalem scilicet prius hoc singulare ꝑ huius singularis vniuersale: idest prius hoc aīal ꝑ animal: & prius hic homo ꝑ homo. Ordine doctrinę vero citius vniuersalem quam singularem.

Aristo. ¶ Nunc primo respōdetur ad aliā auctoritatem Arist. j. phys. quod vniuersale notius est secundum rationem &c. dicendo q̄ solum concludit intellectum esse vniuersalium: & sensum: prius sentire sensibile singulare: saltim priozitate naturę/quam intellectus intelligat illud: et hoc nil est ad concludendum intellectum directe solum vniuersale intelligere.

Comen. ¶ Ad aliā auctoritatē Comētatoris. ij. de anima. Cognitio vniuersalis debet pręcedere semper cognitionem propriam &c. dicitur q̄ debet intelligi ordine doctrinali procedendo: vt ostensum est dicendo pro materia harum auctoritatum: quia omne quod distincte debet sciri: vt plurimum prius scitur confuse et vniuersaliter: quam distincte.

Aristo. ¶ Ad aliā auctoritatē philosophi. j. phy. q̄ nobis manifestissima sunt certa et cōfusa magis: quę bonā tangit difficultatem: est respondendum distinguēdo et dividendo confusa: & quot modis dicatur confusum: & vt patet per comentatorem. j. physi. per confusa debent intelligi composita: & hoc siue sint composita ꝑ prie ex partibus essentialibus realiter distinctis facientibus vnum: siue eo modo quo diffinitum ex partibus diffinitionis siue eo modo quo vniuersale dicitur componi ex suis cōtentis. Primo modo compositum accipitur proprie: aliquo modi sunt metaphorici. Hunc autem dico q̄ ista confusa qualitercunq̄ accipiantur: vel primo: vel secundo/vel tertio modo sunt notiora et certa magis. Primo modo loquēdo de notiore: scilicet via doctrinę: & hoc siue intelligamus de notitia complexa vel incomplexa. Non tamen requiritur q̄ sint notiora secundo modo/ quia possibile esset q̄ prima apprehensio etiam sensitiua sit distincta: respectu partium distincte: et non tantum respectu totius confuse.

Aristo. Comen. Hrego. Occam. ¶ Ad aliam auctoritatem, Arist. iij. de aīa et comentatoris: vbi videntur sentire quod individuum non intelligitur nisi per lineam circūflexam &c. Primo dicitur secundum Hregozium et Occam: q̄ Aristo. noluit illud sentire: sed oppositum/quia tamen textus potius videtur sentire/ secundum quod verba communiter sūtantur/quod singulare intelligitur per lineam reflexam/ dicitur/quod ad istum sensum intelligi possunt verba/ quod primo intelligitur ab intellectu singulare/ sicut a sensu/& ex singularibus habito conceptu vniuersali/postea cognoscitur singulare/et quia cognitio incepit a singulari/ cum conceptus vniuersalis pręsupponat conceptum singularem/et postea terminatur in singularem/ ideo dicitur reflexe intelligi/& videtur hoc satis securum et verum.

Aristo. ¶ Ad illud. Arist. j. intellect9 est vniuersaliū. sensus singulariū/dicitur/quod Arist. assignabat discrimen inter sensum et intellectum/sic scilicet quod sensus est tm̄ singulariū intellect9 nō tm̄ singulariū sed vniuersaliū. Et si queras vnde est quod sensus cognoscere dicitur singulariter tantum/& non vniuersaliter/intellectus vero vniuersaliter. Si forte dices/ vt aliquibus placet: quod quia sensus est admixt9 materię: & est materialis/nō potest percipere rem/ nisi cum cōditionibus materialibus/& sic nō potest cognoscere nisi singulariter et singulare/intellectus vero cum sit immaterialis in suo esse potest cognoscere vniuersaliter.

¶ Sed cōtra hoc arguitur, si esse intellectū substantiam immaterialē esset causa quare intellectus intelligeret vniuersaliter: sequeretur quod intellectus diuinus posset intelligere vniuersaliter et cōfuse/ consequens est falsum: vt notum est: igitur illa non est ratio.

¶ Ideo aliter dicitur, q̄ sensus dicit9 nō cognoscere vniuersaliter/ quia non potest cognoscere rem sine conditionibus materialibus/nec potest abstrahere conceptum cōmunem a pluribus singularibus abstractum/intellectus vero cum possit facere abstractionem cognoscendo conceptu communi confuso substantiam/ ideo dicitur posse cognoscere vniuersaliter. Et licet in potentijs creatis perfectionis sit cognoscere vniuersaliter/non tamen est simpliciter perfectum/ cum non reperiat̄ in deo: qa notum est non posse cognoscere cōfuse

¶ Potest cōtra hoc argumētari, bruta syllogizāt/vt cōiter tenet̄/& multę experiēnę ostēdūt in brutis/potissime illa de cane venatico/q̄ insequēs ferā/si peruenit ad biuiū adozata altera via/si nil sentit/statim festinat ad alterā/ergo sequtur cū illud non possit fieri sine syllogizatiōe q̄ bruta syllogizāt. Alii dicūt bruta nō syllogizare/cū syllogizare sit rōtinari/ tā bruta rōtinarēt q̄

tamen est falsum. Etiam syllogizare debet pcedere ex vniuersalibus: ergo videtur q̄ bruta non syllogizēt. Ad hoc est dicendum secundum Hreg. q̄ bruta non syllogizant propter rationē factam et alias. Sed dicit q̄ nō syllogizant ex vniuersalibus: sed ex particularibus/& sic nō habetur inconueniens aliquod. Ad aliud quod dicitur q̄ bruta essent rationalia: respōdet esse falsum. Nam ad esse rationalia requirebatur q̄ discurrerēt ex vniuersalibus: & cognoscerent vniuersaliter/& q̄ haberent cognitionem vltimi finis: & sic licet plurima bruta sint disciplinabilia: & ex pluribus actibus faciant aliqua ex consuetudine et prudentialiter nō tamen habent prudentiam qua habitus vniuersalis est/sed ex instinctu nature faciunt aliquid prudentiale: nec ex pluribus experientijs fit in eis ars vel principiū scientię/ ꝓpter defectū intellectus potentis abstrahere ex illis singularib9 vniuersale. Et si dicas plurima bruta sunt cauta ex pluribus experientijs quas habuerunt: vt est ꝑ notum in pluribus: potissime in canibus venaticis: & canibus alemanozum. Ad hoc dicitur: q̄ illud solum fit ratione memorię et non ratione alicuius artis acquisite ex multis singularibus: licet forte vt tenet Scotus secundū vnum modum dicendi non sit ꝓprie memoria quia videtur memoria ꝓprie dicta respicere tempus & differentiam temporis: quod solum attinet ad intellectum.

Scotus. Tho. ¶ Secūdū Tho, de syllogismo expositorio dicendū est q̄ vel fit ab intellectu reflexe: vel a vi cogitatiua sensitiua: et sic secundum eum bruta syllogizare videntur. Nisi dicas secundum eum ideo syllogizare cogitatiuam: quia intellectui coniuncta est.

Aristo. ¶ Ad aliam auctoritatē, Arist. j. phy. q̄ ad ducebatur pro parte. Tho. Quod pueri primo appellāt omnes viros patres. &c. dicitur quod nil concludit. Nā pueri tunc nil vniuersaliter cognoscūt: sed singulariter tantum. Unde cum puer vir qui non est pater eius vocat patrem: certum est quod virum singularem apprehendit: et ideo illud exemplum non probat: quod prius cognoscatur vniuersale aliquod ꝑ singulare: sed solum quod singulare prius cognoscatur cognitione imperfecta et debili: cuius virtute nō potest habere puer iudicium discretiuum vltimatum et perfectum/quo determinate noverit hunc non esse patrem eius: & quod hic alius sit eius pater: quousq̄ habeat notitiam clarā et perfectam: quę tale iudicium possit haberi: quod etiā similiter contingit in brutis: quę tamen non sunt vniuersalia apprehēsiua. Unde agnus primo sequitur omnem ouem tanꝑ matrē suam: & postea determinate: & solum sequitur matrem: quod non peruenit qa prius habeat notitiam alicuius vniuersalis: sed quia imperfectam notitiam prius habeat de singulari: & postea pefectiorem vt dictum est de pueris. Et si dicas contra hoc qa prius a longe cognoscitur sub cōceptu entis aliquid: & postea sub conceptu animalis & postea sub conceptu hominis: et tandem sub conceptu huius hominis/scilicet sortis: ergo prius cognoscitur vniuersale ꝑ singulare. Ad hoc respondetur: quod solum concluditur: quod a longe habetur notitia singularis magis confusa: ꝑ de prope scilicet hoc ens & postea hoc corpus esse. Et sic siue a longe siue a prope: primo habetur conceptus singularis ꝑ vniuersalis.

¶ Ad argumentū respōdetur, q̄ si inter puram potentiam: & actum complementū. s. actum singularem pretendas vniuersalem esse mediū: hoc falsum est: quia vniuersalis conceptus pręsupponit aliquos singulares vel aliquem: si tamen velis dicere q̄ prius res cognoscuntur confuse: ꝑ cognoscuntur distincte/ conformiter ad dicta multū bene: non ideo sequitur prius cognosci vniuersale. Sed quod habetur est: quod prius habetur cognitio singularis cōfusa: ꝑ singularis distincta: Si dicas/prius videtur natura pigrēdere magis imperfectum ꝑ perfectum. Ad hoc, inter reliquas instantias quę possent adduci dicitur: quod prius acquiritur actus ꝑ habitus: et tamen actus est perfectior: vt est notum: & videbitur in posterioribus/quia inteligere actu perfectius est ꝑ potentia intelligere: & etiam in naturalibus primo generatur cor et viuit/ ꝑ aliquę partes minus principales: & quā aliqua membra minus principalia: & tamen pfectius est quā multa quę posterius generantur.

Aristo. ¶ Potest difficultari circa modū quo cognoscitur vniuersale et singulare: q̄ videtur Arist. cōtra dicere sibi in prohęmio physi. & in. ij. cap. j. lib. poste. Nā in prohęmio physi. inquit: quod vniuersalia et confusa magis sunt nobis prio nota: et sunt magis certa. In. ij. cap. inquit singularia quę sensui sunt ꝓpinquiora/ esse nobis notiora/igitur est repugantia.

¶ Ad hoc potest dici, saluo semp meliori iudicio: quod in prohęmio physi. loquebatur de vniuersalibus complexis vel incomplexis: quorum cognitio debet esse prędia in libris physi. tractantibus de motu in vniuersali: ad alios libros particulares tractantes de motu in speciali: & de speciebus motus. Et hoc via doctrinę/quia facilius et distinctius conclusiones scientur distincte: si prędia sit cognitio vniuersalis.

Aristo. ¶ Et confirmat̄ hoc, per id qđ habet Aristo. j. lib. & primo cap. posterio. quod quęlibet conclusio demonstrabilis primo debet sciri in vniuersali: & postea in particulari. Et sic ordine doctrinali: primo debent tradi magis vniuersalia: quia facilia captu. In. ij. cap. j. posterio. loquitur in sequendo ordinem naturalem. Nam siue sit vniuersale complexum: siue incomplexum: primo habetur cognitio singularis. Nam vniuersalis conceptus vt diximus: sumitur ex singularibus: siue confusis/ siue distinctis: cum prima notitia sit singularis/ et etiam ante ꝑ habeatur aliquod vniuersale complexum quod est principium artis et scientię/ habentur singularium assensus: vt bene habet Arist. ij. li. poste. & j. metaphy. vbi ostendit ex pluribus singularibus haberi principia artis et scientię.

Comen. ¶ Et confirmat̄ hoc per comētatorem comento. 5. 1. physi. vbi dicitur sic. Individuum compossibile licet non sit principium in doctrina demonstratiua/ tamen est principium acquisitionis vniuersalis/ quod est principium doctrinę demonstratiuę. Et ita licet complexum de singulari non est principium demonstrandi/ tamen sine illo non potest haberi demonstratio.

Tho. ¶ Circa hoc potest quęri vtrū intellectus possit simul multa intelligere/& videtur secundū doctorē sanctum/prima parte. q. 85. ar. 4. q̄ intellectus noster nō potest simul multa intelligere per modum plurium: bene tamen potest multa intelligere per modum vnius. Intelligere multa per modum plurium/est multa ꝑ plures species intelligere. Intelligere multa per modum vnius/ est intelligere multa per vnam speciem. Probatur nunc prima pars/scilicet q̄ non potest multa simul intelligere per modum plurium/& probatur sic. Impossibile est idem subiectum perfici simul pluribus formis vnius generis/& diuersarum specierum/ sicut impossibile est q̄ idem corpus secūdum idem simul coloretur diuersis coloribus/vel figuretur diuersis figuris: sed omnes species intelligibiles sunt vnius generis/quia sunt species perfectiuę vnius intellectiuę potentię/ licet res quarum sunt/ sint diuersorum generum/impossibile en-

go est: q idem intellectus simul perficiatur diuersis speciebus intelligibilibus: ad hoc vt diuersa intelligantur in actu. Secunda pars probatur: scilicet q per modum vnius potest multa intelligere simul. Nam modus cuiuscunq; actionis: consequitur formam: quę est actionis principium: ergo si est species vna, poterit esse forma vna. Nec inconuenit per illam multa intelligi. Vnde habetur q deus omnia videt simul per vnum quod est: sua essentia.

¶ Cōfirmatur per Arist. ij, topico, cōtingit plura scire intelligere vero non. Et si contra hoc arguatur probando plures formas eiusdem generis posse simul esse sic. Formę quę magis distant possunt simul reperiri sine repugnātia: ergo quę minus: bona est consequentia a maiori: patet antecedens de colore et odore pomi: qui simul reperiuntur in pomo/ et magis distant cum pertineāt ad diuersas potentias: et habeant diuersas rationes formales obiectiuas: igitur.

¶ Secūdo sic secūdum Aristo. in libris de anima: aliqua potentia non potest simul ponere differentiam inter duo simul: nisi simul apprehēdat vtrūq; sed intellectus noster cognoscit differentiam vnius ad alterum: ergo cognoscit simul multa.

¶ Tertio arguit, quis potest littera quam intelligit in membrana alba distincte intelligere intuitiue et distincte: cognoscendo membranam albam: et hoc non per modum vnius: quia non per vnam speciem sed per plures: igitur contingit multa simul intelligere per modum plurium: patet minor: quia albedinis et nigredinis diuersę sunt species.

¶ Cōfirmatur, intelligēs aliquod totum, plures pates illius totius intelligit: ergo sequitur q contingit plura scire simul per modum plurium: quia cognitione qua cognoscitur vna pars: non cognoscitur altera: nec totum cognoscitur cognitione: qua pars distincte cognoscitur.

¶ Cōfirmatur secūdo, quis scit se scire, & scit se opinari: et etiam contigit scire se credere dictis alicuius: ergo. Similiter quis habet iudicium euidens de aliquo actu credendi ergo potest simul multa intelligere.

¶ Ad primum argumētum respōdetur, q non solum formę oppositę sunt incompossibiles: sed etiā formę non oppositę: contentę tamen sub eodem genere propinquo. Vnde est q et si color et odor pomi se compatiantur in eodē subiecto adequato: nō tamen duo colores: vel duo sapores: nec etiam duę species ad intelligendum per eas actu.

¶ Ad secūdum argumētum respōdet idē beatus Tho. dicendo: quia quando intellectus intelligit differentiam: vel comparationem vnius ad alterum: cognoscit vtrumq; differentium/ vel comparatorum: ratione ipsius comparationis vel differentię: quemadmodum dicitur quod cognoscuntur partes confusę cognitione totius. Et ista cognitio confusa non requit distinctas species: sed possunt in specie totius: partes cognosci. Sic dicetur quod cognoscendo illam differentiam: similiter possunt extrema cognosci confuse: sed distincte simul: per species diuersas nō possunt cognosci.

¶ Ad tertiū cum suis cōfirmationibus dicatur: q si simul aliqua cognoscantur/ hoc non erit per modum plurium distincte. Et si contingat per modum plurium: hoc est confuse. Et per hoc sufficiēter defenditur positio Tho.

¶ Et quoniā actus intelligēdi sine intellectio terminatur ad verbum mentis: volo sub breuibus percurrere quid senserit Tho. de verbo mentis: et licet diuersimode loquitur de verbo: tamen vt attinet ad propositum solam vnicam acceptionē considerabimus: et est secundum quam communiter solet fieri mētio de verbo mentis: secundum doctorem sanctum. Et sic vt potest colligi ex doctrina Thomę in variis locis duo principaliter sunt de ratione verbi. Primum/ q sit procedens seu emanans ab intellectu dicente. Verbum enim in eo quod verbum est/ relationem originis importat ad dicentem: siue dicat mente/ siue cogitatione. Secundum est quod debet considerari in verbo: scilicet quod est ratio intellecta: et similitudo expressa rei intellectę. Ex quo habetur quod verbum sit ipsius rei representatiuū et manifestatiuum: et hęc rei manifestatio vel representatio: potest contingere vno quattuor modorum. Primo quando mens manifestat sibi ipsi per verbum formatum aliquid: de cuius veritate ante formationem verbi dubitabat. Secundo modo: quando id quod mens ante cognouerat implicite et cōfuse: per verbum explicite cognoscitur: et determinate. Tertio modo: quando mens manifestat sibi rem quantum ad quasdam rationes quę rei conueniunt: in compatione ad aliquid extrinsecum. Quę rationes plerumq; latent intellectum: etiam si res ipsa manifeste et explicite cognoscatur: quātum ad id quod est in se absolute. Quarto modo potest fieri manifestatio per verbum: in quantum ea quę vnite sub vno intuitu videntur simul: et quasi sub forma totius videntur separatim: et distincte considerantur per diuersa verba/ quemadmodum si videns totum: et omnes eius partes implicite: videat in distincto verbo distincte quamlibet partem et distincte cognoscat illam seorsum ab aliis. Ex quo elicitur q verbum non solum habetur de incōplexo/ sed de complexo/ nec solum est incomplexum/ sed etiam est complexum/ vt patet ex dictis. Quia si quis dicat/ verbum non esse similitudinem expressam rei cognitę/ quia hoc conuenit speciei/ igitur. Ad hoc dicitur vt habetur ex Thoma/ q tam species q verbum dicitur similitudo rei cognitę/ differenter tamen. quantum ad. ij.

¶ Primū est, q species intelligibilis tenet se ex parte intelligentis sicut principium actiuū quo/ vnde est forma et actus informans intellectum/ et est illi principium intelligendi.

¶ Verbū autē tenet se ex parte rei intellectę: est enim expressa eius similitudo: in qua sicut in quodam cognito/ res perfecte cognoscitur. Quemadmodū videtur facies/ et figura hominis in imagine visa in speculo. Sicut enim res se habet ad intellectum vt obiectū cognitum/ ita et verbum est aliquod cognitum/ hoc tamen interest/ quod res est cognitum non ordinatum ad aliud/ verbum autem est cognitum ad aliud ordinatum/ scilicet ad rem cuius noticia habetur. Vnde verbum est medium quodam inter intellectum et rem cognitam/ nam mediante verbo et cognitione verbi/ operatio intellectus pertingit ad rem cognoscendam.

¶ Secūdum in quo differūt est, q species intelligibilis precedit omnem operationem intellectus/ cum sit intellectui principium quo intelligendi/ reducens ipsum de potentia ad actum. Sed verbum presupponit aliquam intellectus operationē: formatur nam q et emanat pro vt supra dictum est/ per actum intelligendi: et est terminus eius. Vnde licet verbum sit intellectui principium cognoscendi rem/ non tamen est primum principium omnis eius operationis. Ex quo habetur quod non solum est verbum respectu abstractiuę notitię/ sed etiam respectu intuitiuę: licet conceptus

obiectualis Occam videatur se habere vt verbum mētale Thomę: attamen Occam non ponit conceptum obiectiuum esse in notitia intuitiua sicut Thomas verbum.

¶ Tertiū in quo differūt, est q species intelligibilis aduenit intellectui existēti in potentia ita: q̄ per eam fit in actu primo verbum autem procedit: et est in intellectu iam facto in actu: non solum primo modo: qui est forma: sed etiam in secundo qui est operatio: verbum si quidem mentis semper requirit intellectum in actu suo: qui est intelligere. Hic colliguntur ex dictis Tho. prima parte/ questione .xxxiij. et primo sententia. distinctione .xxvij. questione secunda/ et de veritate/ questione tertia articulo secundo/ et prima parte/ questione centesima septima.

¶ De modo originis seu emanationis verbi tenendū est q naturali quadam emanatiōe et necessaria: consequentia sequitur ad actualem intellectionem.

¶ Vltimo agēdū est de modo quo angeli intelligunt: et hoc sub breuibus. Est modus dicendi beati Tho. in prima parte. q. lv. arti. ij. q angeli intelligunt per species concreatas et connaturales: et non acquisitas a rebus quas cognoscunt: sic q quam primo deus creauit angelum sibi infudit species rerum cognoscibilium et hoc sine corporalium/ siue spiritualium. Emuscq; angelus tamen cognoscit se per suam essentiam: vt habet Tho. prima parte. q lvj. arti. j. et ij. Probatur duabus rationibus. Prima est: sicut contingit in corporibus superceles tibus respectu corporum inferiorum: sic in substantijs spiritualibus superioris respectu inferiorum: sed corpora celestia habent potentiam totaliter in sua natura perfectam per formam: in corporibus vero inferioribus potentia materię non totaliter perficitur per formam: sed nunc accipit vnam nunc aliam: ab alio et ab alio agente: ergo a simili inferiores substantię intellectuales. s. humanę habent potentiam intellectiuam non completam naturaliter: sed completur in eis successiue: per hoc q accipiunt species intelligibiles a rebus: potentia ergo intellectiua in substantijs spiritualibus. s. angelis naturaliter completa est per species intelligibiles naturaliter habitas ad omnia intelligenda: quę naturaliter cognoscere possunt: patet propter ordinem similē quem seruant intellectus adinuicem: et corpora superceles tia ad inferiora.

¶ Cōfirmatur, non contingit pcedere de extremo ad extremum nisi per medium transeundo. Et se autem formę in imaginatione: quod est sine materia non tamen sine conditionibus materialibus: est medium inter esse formę quę est in materia: et esse formę quę est in intellectu per abstractionem a materia et conditionibus individualibus materialibus: igitur intellect⁹ angelicus non potest formas materiales reducere ad esse intelligibile nisi prius reducat eas ad esse imaginabile: sed hoc est sibi impossibile: cum careat imaginatione quę est vis sensitiua: igitur intelligit angelus per species infusas.

¶ Cōtra hūc modū formantur duo argumenta: quę inter reliqua habent maiorem apparentiam. Primo arguitur sic angelus non cognoscit per species infusas patet: aut hoc est per species singulares: aut vniuersales: non singulares. Nam cum sint infinita cognoscibilia singularia: quia sunt producibilia infinita: se aquitur infinitas species esse ponendas in quolibet intellectu angelico quod manifeste est falsum: et cōtra beatum Tho. qui nullo modo admittit infinitum. Nec ille species sunt ponendę vniuersales: quia tunc cognitio q̄ haberetur ab angelis de rebus esset confusa: q modus cognoscendi multum alienus est a modo cognoscēdi angelorum: qui perfectissime cognoscunt.

¶ Ad hoc respōdetur, q formę intellectę angelici non sunt singulares: sicut formę imaginationis vel sensus: cum illę formę sint penitus immateriales: nec sunt hoc modo vniuersales sicut formę vniuersales intellectus humani: quibus non nisi natura vniuersalis cognoscitur: sed in esse immateriales existentes exprimūt et demonstrant naturam vniuersalem: et conditiones particulares: et sic intellectus angelicus vna simplici forma potest quod intellectus humanus per diuersas potentias: scilicet cognoscere res singulares et vniuersales: vt inquit Tho. prima parte. q. lliij. arti. ij. in responsione ad ij. angelus cognoscit singularia per species vniuersales: quę tamen sunt similes rerum: et quantum ad principia vniuersalia: et quantum ad individuationis principia.

¶ Tertio arguitur, q nō intelligāt āgeli p species concreatas: patet/ species innatę eodem modo se habent semper ad presentia et futura: sed scientia angelorum non eodem modo se habet: ergo non tantum intelligit per species innatas Minor patet quia scilt presentia: et ignorant futura. Igitur aduenientibus rebus aliquid accipiunt ab illis: ergo non cognoscunt res per species innatas.

¶ Ad hoc respōdet, q aliquę res ātecēs producantur: nō cognoscuntur angelis quę post productionem cognoscuntur: et etiā aliqua nesciebantur: quę post productionem sciuntur: nec ob hoc opus est dicere: aliquid angelos habere a rebus quas cognoscunt. Pro quo noto q cum cognitio sit per assimilationem: assimilatio aliquando fit per modum suum. pprium ad aliquam rem: aliquando per motum rei ad id quod eius habet imaginem. Etiam dupliciter aliquis potest incipere cognoscere. Vno modo per hoc q cognoscens incipit habere formam cogniti sicut in nobis. Alio modo per hoc q cognitum incipit venire ad formam quę est in cognoscente: et isto modo cognoscere incipiunt angeli: vnde si non esset homo in rerum natura/ intellectus angelinō assimilabatur per formam humanam quam habebat/ quo homine producto statim assimilatur/ sine hoc q nouum acquirat in se ab homine producto.

¶ Dicitur aliter de modo intelligēdi angelorum/ pro quo ponuntur propositiones. Prima propositio est/ q notitia intuitiua quam angelus habet/ naturaliter accipitur a re intuitiue nota per illam/ quę propositio sic probatur secundum Damascenum li. ij. cap. iiij. Damasce. Futura quidem/ nec angeli/ nec dęmones nouerunt/ intelligendo naturaliter. Et iā secundū Augustinum. iiij. super Genesim/ vult q quamuis per notitiam in verbo Augu. quę vtiq; singulariter tantum haberi potest res prius fuerunt cognitę ab angelis beatis q fuerint in rerū natura/ per notitiam tamen vespertinam (quę secundū eū ea est qua res in seipsis naturaliter cognoscūtur) nō potuerunt cognosci/ nisi prius saltim causaliter essent. Suppositis his duabus auctoritatibus probatur conclusio sic. Angeli ante q producatur res nō cognoscūt distincte in se naturaliter/ qa hoc soli deo cōpetit post q res sunt producte cognoscunt: ergo sequitur q aliqd acquirūt/ vel saltim q res producte causant notitiā intuitiuam in angelis/ per illud principium/ quando aliquo non posito non ponitur effectus et eo posito ponitur effectus/ illud est causa talis effectus.

¶ Secūda propositio est, q angeli habentes notitiam abstractiuam rerum/ habent species intelligi-

biles singulares.i.singulariter representatiuas que acquisite sunt a rebus: quarum sunt representatiue. Prima pars patet: nam si nō haberent species singulares ⁊ notitiam abstractiuam distinctam: non possent recordari de rebus in particulari: igitur. Quod tamē est falsum: quia anime decedentes: postea recordātur de ijs que in mundo egerunt: quanto magis angeli. Patet antecedens de diuite epulone ⁊ lazaro. Secunda pars probatur: scilicet ꝙ acquirantur a rebus: quia si non essent a rebus accepte: sed omnes essent simul concreate sequeretur ꝙ ita distincte possent intelligere futura: sicut preterita: cū oīm haberēt species distinctas: igitur.

¶ Potest hic queri, vtrū angeli discurrāt, pro quo noto ꝙ discurrere potest stare vno trium modorum. Primo modo vt idem sit ꝙ vnum post aliud intelligere. Secundo modo: vt idē sit quod vnum per aliud intelligere. Tertio modo vt sit idem quod vnum post aliud: ⁊ per aliud intelligere: siue quod idem est aliqd prius ignotum per aliud prius notum cognoscere: ⁊ in vltimo sensu beatus Tho. tenet prima parte. q.lviij.art. tertio: ꝙ non angeli discurrunt: qa intelligit in discursu successionem requiri: et dicit angelos intellectis principijs: statim deuenire sine successione discursiua in cognitionem eorum que deducuntur: et sic non esse successionem. Sed potest dici: ꝙ licet angeli non discurrant: sic ꝙ prius tempore faciant principia quā conclusionē: bene tamen discurrunt sciendo vnum per aliud licet simul tempore: sic scilicet ꝙ si non scirent principia: naturaliter non possent scire conclusionem: quia remota principiorum cognitione: remoueretur et conclusionum cognitio. Et in hoc sensu non videtur negandum angelos discurrere: nec etiam videtur concedendum ꝙ per vnū notum veniant in cognitionem ignoti: quia si dependentia est sufficiens inter illud notum ⁊ ignotum: ⁊ non staret in intellectu angelico vnius habere cognitionē quin haberetur illius quod dicebatur ignotum. — *Tho.*

¶ Quoniā in questionibus precedentibus ⁊ passim in pluribus difficultatibus logicis precipuū opere est vt innotescat de potētijs anime: secundum varias assertiones autorum decreui recitatiue/ ⁊ non disputādo/ aperire: quid sentiant principales philosophorum ⁊ theologorum: latiorē discussionem relinquēs perito lectori: quia ad libros de anima spectat.

Occam. ¶ Aliqui vt Occam ponunt in hoīe duas animas: alteram sensitiuam alteram intellectiuam. Et inquit sensitiuam esse vltimam dispositionem anime rationalis. Nec pro aliquo tempore viuit aliquis homo vita sensitiua: quin simul tempore viuat vita intellectiua.

Scotus. ¶ Alij vt Scotus, ponunt in hoīe duas formas. Alteram appellant formam corporeitatis. Alteram intellectiuam: ⁊ hanc formam corporeitatis etiam ponit Scotus esse vltimam dispositionem ad animam rationalem.

Paulus venetus. ¶ Alij ponūt vt Paulus Venetus ponit in homine tot formas quod sunt partes eterogenee in aliquo animato.

Tho. Grego. ¶ Alij vt Tho. & Grego. vnicā animā intellectiuam ponunt in homine: ⁊ mediante illa fiunt operationes vegetatiue/ sensitiue/ ⁊ intellectiue.

¶ Omniū istarū opinionū lector ponet fundamenta: ⁊ ostendet probabilitatem: ne plus nimio immoremur in materijs extraneis.

Tho. ¶ De potentijs aīe sentit beatus Tho. ꝙ intellectiue .s. intellectus ⁊ voluntas distinguuntur essentialiter ab ipsa anima: ⁊ adinuicem: ⁊ sunt accidētia ipsi essentie anime inherentia.

¶ Potētie vero sensitiue etiā distinguntur ad inuicem: ⁊ ab anima. Insunt tamen sicut accidencia composito ex corpore ⁊ anima.

¶ Secundū scotū potentie intellectiue distinguntur ab ipsa anima formaliter: sensitiue vero realiter sicut totum a parte: quia potentia sensitiua est aggregatum ex anima ⁊ corpore sic mixto: ⁊ taliter proportionato. Et sic dicit Scotus: sensatiōes subiectari in aggregato ex anima ⁊ organo. — *Scotus.*

¶ Secūdū vero Occā, potētie intellectiue scilicet intellectus ⁊ voluntas: solum differunt conceptibiliter ⁊ connotatiue: pro quanto intellectus cōnotat intellectionem ⁊ voluntas volitiones: sed potentie sensitiue: cū sint partes anime sensitiue: quā ponit ipse Occā extensam ad corporis extensionem: distinguntur adinuicem: sicut partes vnius corporis extensi: ⁊ a tota anima sensitiua: sicut pars distinguitur a toto. Et etiam addit diuersas illas partes anime sensitiue diuersimode esse dispositas qualitatiue ad exercendas diuersas sensationes. Et sic vna potentia realiter distinguitur ab altera: materialiter et qualitatiue. — *Occam.*

¶ Secūdū Grego. intellectiuæ potētiæ sic distinguntur: hoc est ratione vel conceptibiliter vt Occam dicebat: sed sensitiuas potētias dicit esse ipsammet animam intellectiuam: que in nobis est sensitiua simul et sic potentie sensitiue ipsius anime si consideremus potentiam assentialiter: pro principio omniū operationū: sic vna est: quia sola anima est: a qua emanāt immediate omnes operationes: si tamē consideremus potentias instrumentaliter ⁊ qualitatiue: ⁊ accidētaliter: sicut sunt plures qualitatiue dispositiones ⁊ diuersa instrumenta: sic poterimus dicere esse diuersas potentias: quia alia dispositio requiritur ad videndum: alia ad audiendum: ⁊c. ⁊ sic tenet Grego. sensationes subiectari immediate in anima rationali: nec ideo debere esse intellectiones. Omnia hec tratabuntur in libris de anima secundum probabilitatē suā: satis sit hic processisse recitatiue: ne que stiones prohemiales supra modum crescant. — *Grego.*

¶ Ad tria argumēta q̄ formabātur in principio/ ad primum conceditur quod infertur. Ad secūdū debet respōderi quod ⁊ si sensus non percipiat vniuersale/ iam ostensum est qualiter intellectus humanus sit vniuersalium. Ad tertiū dicendum est secundum diuersas opiniones/ cum aliqui teneant angelos syllogizare/ alij vero oppositum.

¶ Utrum argumentatio sit subiectum logicæ.

T ARGVItur primo ꝙ non/ quia secundū Aristo. i. posteriorum/ a subiecto sciētia sumit vnitatem ⁊ distintionem/ sed argumētatio est subiectū partis dialectice/ quia subiectū libri priorum/ ergo non potest esse subiectum totius dialectice: alioqui pars esset eadem toti: minor patet quia Arist. in priorib9 de syllogismo in communi que proprie est argumentatio sermonē habet ⁊ non de alio eque principaliter.

¶ Secūdo sic arguit̄, ad aliquid esse subiectum attributionis in aliqua scientia requiritur inter reliqua: ꝙ omnia considerata in tali scientia habeant ordinem ⁊ attributionem ad illud: sed plures partes logice non habent ordinem nec attributionem ad syllogismum vel argumentacionem: immo sillogismus vel argumentatio presupponitur ad illas partes: quales sunt libri posteriorum/ topicorum/ ⁊ elēchorum: in quibus ominibus presupponitur quid syllogismus: ergo male communiter assignatur ab omnibus argumentatio subiectum dialetice.

¶ In oppositū arguit̄, a logico tanq̄ apotissimo artifice expetitur modus discernēdi verum a falso: probando verum: ⁊ improbando falsum: sed non est alia via ita accomoda sicut argumentatio: igitur argumentatio est subiectum dialetice.

¶ In hac quæstione erunt duo arculi. In primo ostendetur secundum varios modos dicendi qd requiratur ad esse subiectum attributionis in aliqua scientia. In secundo videbitur de subiecto attributionis logice.

Scotus. ¶ Ad primū accedēdo est modus dicēdi Scoti non minus subtilis quam vulgatus: quod ad aliquid esse subiectum attributionis in aliqua scientia requiritur: quod contineat in se primo virtualiter oēs veritates illius habitus: siue scientie cuius est. Et addicit quedam fundamenta que partim pendent ex speculari eius doctrina: partim ex doctrina. Arist. Primū est qd valde innititur sue doctrine: subiectum propositionum immediatarum que debēt esse premisse demōstrationis potissime continet pdicatum: ⁊ sic euidentiam totius propositionis: tam prime premisse: quam secunde: sed premisse demonstrationis continēt conclusionem: ergo subiectum propositionum immediatarum continet veritates illius habitus.

¶ Secūdum fundamentū quod sumitur ex doctrina Arist. est tale. Primitas subiecti accipit̄ hic: ex primo posteriorum: ex diffinitione vniuersalis: secundum ꝙ dicit adequationem: subiectum siue obiectū (nā idem intelligit Scotus) se habet ad habitū sicut causa ad effectum: sed non dicitur causa adequata nisi contineat primo virtualiter omnem effectum: ergo non dicetur subiectum: nisi contineat primo virtualiter omnes veritates scientie cuius est.

¶ Pro intelligentia vera huius opinionis, ⁊ suorū fundamentorū videndū est quid debeat intelligi per veritates. ⁊ quid per cōtinere virtualiter pmo. Per veritatē conformiter ad Scotū intelligere debemus pro nūc fundamentum veritatis (que est entitas respectiua resultans ex cōformitate signi ad signatum) subiectiue existens in intellectu/ siue in voce/ siue in scripto: de qua .i. peribermenias est futurus sermo.

¶ Veritates sunt in duplici differētia quedam sunt per se note: alique demonstrātur per se notas: secundum modum dicendi Scoti: nec inconuenit secundum eum demonstrationem procedere ex per se notis: licet secundum alios inconueniret. Ueritates per se note sunt propositiones: in quibus predicatur diffinitio de diffinito: vel diffinitum de diffinito: vel pars diffinitionis de diffinito: vel passio immediata de diffinitione: quod secundum Scotum ideo dicuntur per se note: qa vt ipse dicit ex terminis distincte cognitis proprijs: vt talis propositionis sit nota propositio. Hoc intelligi debet respectu potentie que potest distincte cognoscere extrema: sicut angelus vel anima separata. Nam non loquitur de cognitione quam pro isto statu possumus habere de rebus: potissime de substantia. Nec loquitur de propositione per se nota vt alij communiter loquendo: de quo alibi latius.

¶ Aliæ sunt veritates nō per se notæ, sed per alias note: vt veritates cōclusionum que demonstrātur demonstractione propter quid ⁊ potissima: sicut est veritas in qua predicatur passio ppria de subiecto. Appellat etiā Scotus omnem propositionem immediatam per se notam. Nam si est immediata inherentia predicati ad subiectum: caret medio: ergo est per se nota cū distincta cognitio extremorum sit sufficiens ad euidentiā talis propositionis.

¶ Vt pōt colligi ex varijs locis doctrinæ Scoti: continere aliud virtualiter stat tripliciter. Primo modo sicut causa continet effectum: a quo assentialiter distinguitur: pro quanto post non esse potest eum producere. Sicut vnus ignis continet alterum: quem potest producere: ⁊ assensus premissarum conclusionis assensum. Secundo modo contingit continere aliud: quia est medium alicuius demonstrationis: quo mediāte demōstratur aliquid de subiecto: et sic diffinitio continet passionem: quia est medium ad demonstrandam passionē de subiecto. Tertio modo aliquid continet aliud virtualiter: quando ex cognitione sua distincta contingit in cognitionem alterius venire: sicut in assensum premissarū immediatarum possumus deuenire ex cognitione distincta subiecti: ex quibus postea alique veritates de subiecto concludantur.

¶ Præmissis his pbatur conclusio Scoti, ex cognitione distincta subiecti: habetur cognitio diffinitionis: qua habita habetur cognitio passionis: quia cū sit adequata causa passionis quiditas subiecti: ea cognita cognoscitur effectus: ⁊ sic habetur euidentia maioris q̄ est per se nota. Et scita maior cum minore constet ex diffinitione subiecti ⁊ subiecto: etiam est per se nota et eq̄ nota sicut maior: que ābe euidentie habentur ex distincta cognitione subiecti. Et cū cognitis premissis cognoscitur conclusio: ecce qualiter subiectum continet omnes veritates: tam per se notas quam non per se notas scientie cuius est subiectum: potest faciliter exemplificari in scientia de homine. Quod autem hec sit mēs Scoti comprobatur per id quod ipsemet subiūgit: exēplificando quid sit primo continere virtualiter veritates scientie cuius est: inquit enim ꝙ primo virtualiter continere est sic continere quod alia ab ipso dependent ⁊ ipsum nō ab alijs. Sic scilicet ꝙ per impossibile omni alio circumscripto: manente intellectu eius/ ad huc cōtineret alia/ ⁊ nil continet alia nisi per rationem eius. Ex quo clare elicitur hanc continentiam virtualem consistere in cognitione subiecti/ ex qua veritates dependent modo explicato. Ut autem magis appareat quid veritatis habeat hec positio formabuntur argumenta contra hunc modum dicendi.

¶ Et arguitur primo cōtra primū fundamentum Scoti/ ⁊ potissimum contra illud primum qd assumit/ scilicet quod subiectum continet predicatum prime propositionis demonstrationis. Arguitur sic/ diffinitio subiecti nec cognitio subiecti continet passionem/ ergo/ patet antecedens. Notitia hominis non cōtinet notitiam passionis/ nec etiam notitia quiditatis continet notitiam passionis/ igitur ppositum/ patet antecedens/ si notitia hominis vel quiditatis contineret no-

ritiam passionis: igitur propositum: patet antecedens: si notitia hominis vel quiditatis contineret notitiam passionis: vel intuitiua contineret intuitiuam: ⁊ hoc non. Nam intuitiua vnius rei: secundum Scotum non potest nobis representare nisi id quod terminat talem attingentiam: ⁊ illud terminare dicit: nec super naturaliter posse supplere ab alio q̄ ab obiecto quod attingitur per illam notitiam: igitur intuitiua vnius obiecti nō causat nec potest causare notitiam intuitiuam alterius. Itē si intuitiua vnius rei causaret intuitiuam alterius rei: sequeretur q̄ de re nunq̄ visa: haberemus iudicium euidens visionis: quod tamen est contra omnes: ⁊ contra Scotum: vt facile est deducere: nec intuitiua causat abstractiuam propriam distinctam: quia ꝓpria abstractiua pręsupponit intuitiuam propriam: qua deficiente: etiam abstractiua deficit: nec abstractiua abstractiuam: vt notum est igitur nullo pacto notitia subiecti: continet notitiam passionis: ⁊ ex consequenti nec subiectum continet predicatum.

¶ Secūdo arguitur cōtra alterū fundamētum ⁊ probationem habitam post fundamentum. Fundatur insinuatur q̄ subiectum est causa passiōis: ⁊ ideo cognito subiecto debet cognosci passio. Arguitur sic: si hoc esset verū sequeret: q̄ cognito aliquo igne deberē venire in cognitionē ignis ꝓductiui esse causam sufficit ad deueniendum in cognitionem effectus.

¶ Itē cum sol sit causa generabilitū & corruptibilium sequeretur quod cognito sole deuenirem⁹ in cognitionem effectuū productorum: quod tamē est cōtra experientiam. Si dicas q̄ intelligitur ō causa adęq̄ta: contra plures sunt causę adequatę respectu aliquorū effectum: ⁊ tamen illarum notitia non continet cognitionem effectum: patet antecedens quatuor qualitates p̄mę sunt causa adequata colorum: ⁊ tamen cognoscitur causa a cęco a natiuitate: ⁊ ignoratur effectus: cum nequeat cognoscere colores.

¶ Cōfirmatur, species sensibiles quę ponunt ab Scoto causatę a solo obiecto adequato sic se habent quod cognoscitur causa .s. albedo euidenter: cadit tamen sub opinione: si species sint ponendę: ergo cognitio causę adęquatę non satis est ad cognitionem effectus.

¶ Tertio arguit̄ sic, omnis notitia virtualiter continens alteram continet eam sine qua non potest altera haberi: sed non quęlibet notitia subiecti continet omnem notitiam quę requiritur ad cognitionē passionis: igitur subiectum non continet virtualiter passionem in sensu explicato. Maior nota est secundū modum continentię: quem exposuimus esse de mente Scoti: minor probatur: esse informabile est ꝓpria passio materię: ⁊ talis passio ad hoc q̄ cognoscatur requirit cognitionem formę: sed cognitio materię non continet cognitionem formę: vt cuilibet est p̄spicuū: ergo nō omne subiectum continet suam passionem.

¶ Cōfirmat̄, hęc passio purgatiua cholerę non potest cognosci sine cognitione cholerę: sed notū est posse cognosci rem barbaram vbi nunq̄ fit cognita cholera. Simile est de ly. beatificatiuum respectu creaturę rationalis: vbi non cognoscatur beatitudo: siue cōsistat in visione: siue in fruitione principaliter. Forte aliquis dicet dictum Scoti debere intelligi de passionibus priūs ⁊ nō communibus: modo hę quas assignasti sunt communes. contra: esse informabile proprium est materię: quia nil aliud a materia est aptum ad receptionē formę substantialis.

¶ Itē sic arguo, esse risibile est passio propria hominis ⁊ adequati subiecti: ⁊ tamen non potest p̄cipi quid risibile sine risu: nam significatio termini cōtatiui sine connotato nequit intelligi: nec concretum sine abstracto: sed sic est q̄ stat cognoscere hominem sine risu: ergo stabit cognoscere hominem sine hoc q̄ cognoscatur esse risibilis: ⁊ sic sine ꝓpria passione: si ignoret q̄d risibile cognito homine: non erit hęc ꝓpria passio nota animal rationale est risibile: nec subiectum continebit predicatū quod est contra iam dicta.

¶ Quarto arguit̄ sic contra hanc assertionem: ex doctrina ipsius Scoti: tenet enim ipse: q̄ passio proprię propria alicuius subiecti distinguit formaliter a suo subiecto: ergo poterit distincte ⁊ immediate cognosci q̄ditas hominis ignorata quiditate passionis: alias passio esset de per se conceptu hominis: quod est satis clare contra Scotum: quia tunc accidens esset de per se conceptu substantię: ergo cum distinguitur distinctione formali mutuas sequitur vtrunq̄ sine alio posse cognosci.

¶ Cōfirmat̄, passio est relatio, sed relatio non potest cognosci sine termino: terminus huius relationis potest ignorari cognito subiecto: ergo cognito subiecti non continet notitiam passionis: q̄ terminus relationis possit ignorari cognito subiecto / patet: ꝗa p̄t ignorari quid sit risus: scito quid homo: igitur.

¶ Pro materia istorū argumētorū, & ad defendendum Scotum in hoc modo dicendi, Notanda sunt aliqua quę secundum veram doctrinam physicam ⁊ metaphisicam censentur vera / ⁊ non sunt aliena a doctrina Scoti: sed satis dictis eius consona / immo ex variis locis suę doctrinę sunt collecta. Si supposuerimus tamen vnum / quod ipse dicit expresse in primo sententia. distintione tertia / quęstione septima / in solutione rationum secundę opinionis. Quod in subiecto respectu passionis pręter causalitatem quam habet materialem / opus est ponere causalitatem efficientem / vt saluetur necessario habitudo passionis ad subiectum. Ex quo habetur / quod id quod assumebatur in declaratione fundamentorum Scoti est expressa doctrina eius / non tamen intelligitur quod sit causalitas realis / sed metaphisicalis vel in cognoscibilitate.

¶ Notandū est ꝑmo, q̄ sicut totali causa & adęquate signata respectu alicuius effectus / non stat eā esse quin ponatur effectus (in causa totali semper intelligo remotionem impedimenti) sic non stat causam adęquatam et totalem distincte cognosci / quin cognoscatur effectus / quod probatur satis sufficienter ex doctrina Aristo. primo physi. ⁊ primo posteri. de modo cognoscendi a priori ⁊ a posteriori. Et arguitur sic / modo cognoscendi a posteriori cognitio effectus ducit nos in cognitionē causę / ergo cognitio causę adęquate poterit nos a fortiori ducere in cognitionem effectus sui / quandoquidem maiorem dependentiam habet effectus ad causam / q̄ causa ad effectum. Et hoc in esse ⁊ cognosci si quidem ordine naturę prius cognoscitur causa q̄ effectus / sic enim assensus pręmissarum ⁊ cōsequentię nō modo sunt causa assensus conclusionis / sed non stat distincte cognoscere assensum pręmissarum ⁊ consequentię / quin deueniatur in cognitionem assensus conclusionis. Appello hic illos assensus causam adęquatam assensus conclusionis / quia cum intellectus sit causa vniuersaliter determinatur ab illis particularibus in talibus actionibus. Sic etiam se habet cognitio terminorum propositionis per se notę respectu assensus per se notę / sic dicere oportet q̄ cognitio distincta subiecti / vel sui quiditatis: ducit nos in cognitionem distinctam passionis: si quidem est adequata causa ⁊ totalis subiectū respectu passionis.

Gregor. ¶ Cōfirmatur hoc quod assumit̄. s. q̄ cognitio causę sit causa cognitionis effectus per communem doctrinam aliorum: ⁊ potissime per id quod Sego. de anima. expresse habet in primo sententia. distintione tertia / quęstione tertia / articulo sic enim habet. Aliquando aliquid dicitur cognosci per aliquam notitiam virtualiter: eo scilicet quod illa notitia continet virtualiter vel totaliter / vel particulariter notitiam illius: paulo inferius exemplificans inquit: vt per notitiam causę effectus potest cognosci: quia principiorum notitia: est aliquo modo causa notitię conclusionis: hęc Gregorij. Ex quibus habetur hoc quod assertum est in hoc primo notabili ad defendendum Scotum esse communem philosophiam.

¶ Secundo notandū est, q̄ Scotus loquit̄ de passionibus proprie dictis quę in secundo modo dicendi de per se sunt in subiecto. Et ratio est: quia veritates per se note vel demonstrabiles demonstratiue, propter quid ⁊ potissime: cuius demonstrationis diffinitio subiecti est medium: non possunt haberi de diffinitione subiecti ⁊ passione communi: quia talis non est per se nota: nec de diffinito ⁊ passione communi: quia talis non est de per se ⁊ de omni ⁊ secundum quod ipsum quod requiritur. Et potest hoc confirmari: quia cognitio diffincta subiecti non continet nisi passiones proprias ⁊ adequatas continentia ista virtuali: vt patet ex iam dictis.

¶ Tertio notandū est q̄ ad cognoscendū passionem non requiritur cognoscere effectum ab ea ꝓuenientem: quia sicut ad suum esse relatio aptitudinalis non requirit terminum actu: sic nec ad cognosci. Et cum non requiratur ad esse nec etiam requiretur ad cognosci: cum nec pręsuponatur ad esse passionis suus effect⁹. Et si aliqualis cognitio requireretur talis effectus ad cognoscendum passionem talis esset confusa: qualis posset haberi cognita passione: mediante qua tāq̄ notitia causę: posset deuenire in cognitionem effectus: quam nis confusam. Hec mirum hoc: siquidem ad suum esse requirit terminum aptitudine. Hinc clare habetur qō ad assentiendum huic animal rationale est risibile: satis est quantum attinet ad predicatum cognoscere risibilitatem: quia risibile non importat risum: sed risibilitatē. Et cognitio risibilitatis nō importat risum: vt iam ostensum est. Sed cognitio quiditatis ducet nos in cognitionem risibilitatis ⁊ hic modus est valde notandus pro solutione tertij argumenti.

¶ His pręmissis respōdetur ad argumēta Ad primum in quo quęritur qualiter cognitio subiecti comitet cognitionem passionis dicitur. Quod taliter scilicet: quia deuenitur in cognitionem passionis cognito subiecto: ⁊ quando quęris si intuitiua subiecti contineat intuitiuam passionis. Dico quod habita intuitiua subiecti habetur ex consequenti notitia intuitiua passionis: cum passio sit pręsens obiectiue: ⁊ sit alia realitas passio a subiecto: ad illam terminatur sua notitia: et etiam ab illa causatur talis notitia. sicut assensus conclusionis potest causari ⁊ causatur ab assensibus pręmissarum: ⁊ ab apprehensiua conclusionis. De abstractiua dicitur: quod abstractiua distincta subiecti quam pręcessit intuitiua subiecti: causat abstractiuam passionis: quam etiam pręcessit intuitiua passionis de alia tamen abstractiua non requiritur: scilicet de confusa. Ad aliud quod dicitur in argumento: si intuitiua vnius causaret intuitiuam alterius: non posset euidenter cognosci vna res non cognita inse clare. Dicitur quod non sequitur: cum non causetur totaliter intuitiua ab alia intuitiua: quia risibilitas non modo terminat / verum et causat. Et si queras: quare notitia subiecti dicitur continere notitiam passionis cum non causet illam totaliter dicitur: quia pręsupponitur notitia subiecti ad notitiam passionis: sicut notitia causę ad notitiam effectus. Non tamen e contra.

¶ Ad secundū argumētum respōsum est vsq̄ ad replicam: in qua tangitur difficultas de colore respectu qualitatū primarum: ⁊ de obiecto respectu specierum. Ad quod dicitur quod argumentum non currit cōtra id quod intendit Scotus. Nam loquitur de cognitione distincta causę totalis ⁊ adequatę: modo cęcus nō habet distinctam cognitionem qualitatū. Nā et si appareat nobis quod habeat notitiam distinctam quia habet euidentiam huius hoc calefacit: non tamen habet nisi notitiam nimis vagam, scilicet hoc calefacit. Ad ꝓpositum Scoti requiritur quod habeatur cognitio totalis ⁊ adequatę causę: ⁊ quod sit distincta cognitio de quiditate rei: ⁊ per hoc soluitur etiam quod formabat̄ de speciebus. Et per hoc soluitur argumentū ⁊ si habeat magnam apparentiam.

¶ Ad tertiū argumentum respondetur, sicut responsum est vsq̄ ad primam replicam: in qua tangitur difficultas de hac passione informabile respectu materię probando quod sit propria. Et tamen cognita materia non est opus vt cognoscatur forma: ergo non continet virtualiter omnem notitiā sine qua non potest cognosci informabile. Ad hoc dicitur: quod ad cognoscendam hanc passionem informabile respectu materię non est opus cognoscere formam: sed satis est cognita materia distincte cognoscere eam esse in potentia: ⁊ esse aptam ad actum quod potest cognosci si distincte cognoscatur quid materia: ⁊ sua intrinseca potentialitas. Et si aliqua cognitio requiratur de forma ad cognoscendam illam passionem materię, illa est sub conceptu actus qui conceptus poterit haberi ex cognitione materię ⁊ si fuerit talis conceptus confusus qui est aptitudo materię ad actum: ⁊ ideo non opus est terminum cognosci distincte vt dictū est in tertio notabili. Ad alteram replicam dicitur quod ad cognoscendum quid risibile non requiritur cognitio risus: sed satis est cognitio risibilitatis: quę vt diximus in tertio notabili sufficienter cognoscitur cognito subiecto: secundum quod est passio: vt etiam dictum est in primo notabili. Et si aliqualis cognitio debeat haberi ō risu: illa potest haberi habita notitia passionis: ⁊ si confusa: ⁊ tam. Nam talis sufficit vt diximus.

¶ Ad quartū dicitur, quod & si passio & subiectum formaliter distinguantur: non ideo sequitur quod cognito subiecto distincte non cognoscatur passio necessario: ⁊ ad hoc quod distinguantur formaliter passio ⁊ subiectum satis est secundum Scotum / quod habeant distinctas cognoscibilitates / ⁊ sint idem realiter / et aliquid sit de per se conceptu quiditatiuo vnius / quod non sit de per se conceptu quiditatiuo alterius. Ad cōfirmationem dicitur sicut in tertio notabili / quod cum sit relatio aptitudinalis non requirens terminum ad suum esse actu / sed aptitudine / ⁊ sit posterius tempore relatione / dico quod vt passio est potest cognosci sine risu / quod sufficit ad subiectum non posse cognosci distincte sine passione. Si vero consideretur vt relatio est / aliqualis cognitio termini requirit. Sed confusa sufficit / cum terminetur ad illum terminum aptitudine, ⁊ non actu.

¶Preter modū iā dictū de causalitate subiecti ad passionem: ꝛ de cognoscibilitate eiusdem subiecti quo sufficienter defenditur modus dicendi scoti posset aliter dici: ꝙ pter causalitatē phisicam: q̄ cōmuniter reperitur in entibus phisicis: potest aiaduerti causalitas quędā metaphisica inter entia q̄ distinguuntur formaliter: ꝛ vnū pullulat ex reliquo. Sicut se habent subiectū ꝛ propria passio. Et posset dici quodlibet in his quorum vnum dependet ex altero causalitate phisica: vnum posset cognosci sine altero. Non tamen in ijs quorum vnū pullulat ex altero causalitate metaphisica / cum sint idē realiter. Sed quia licet forte iste modus esset sic securus: ꝛ appareat verus non est communis. Videtur posse stare in modo iam dicto: q̄ videtur tenere vniuersalr cum illo intellectu quā annotauim⁹. Nec credo posse verā instātiam adduci ad aliquod ꝑnotatū. Dubitaret aliquis: si deus poterit suplere causalitatē quā habet subiectum ad passionē. Rńdetur ꝙ secundū scotū loco iam citato passio depēdeat ad subiectū duplici habitudine sine causalitate. s. materiali ꝛ efficienti: ꝛ si possit supplere efficientem non tamen materialem. Potest etiam fieri difficultas an sphericitas: q̄ ꝑm Arist. demonstratur de cęlo ꝛ astris tanq̄ passio: se habeat cū suo subiecto sicut et reliquę passiones: de q̄bus visum est secundum hunc modum dicendi: ꝛ apparet ꝙ non. Quia passio secundū istum modum habet causam: sed sphericitas cęli cū sit perpetua non hꝫ causam: ergo sphericitas nō potest esse passio cęli: nec demōstrari de eo. Ad hoc dicit ꝙ ꝑm Aristo cęlum ꝛ alię partes principales mundi: ꝛ si nō inceperint esse / tñ habent dependentiam causalitatis: vt apparet ex pluribus auctoritatibus Arist. Neq; est aliqua implicatio aliquid esse productum sine hoc qd̄ inceperit esse: vt patet de filio in diuinis q̄ productus est sine hoc ꝙ inceperit esse: etiā non implicat aliquē effectū essentialr distinctum a sua causa fuisse ab ęterno: ꝛ nō incepisse esse: Patet de lumine solari vel de luce respectu solis. Quod tamē ꝑm Aristo. sit productum: ꝛ non inceperit esse persuadetur testimonijs quibusdam Arist. ꝛ cōmētatoris: ꝛ primo est auctoritas Aristotel. j. metaphisicę cap̄. ij. vbi expresse dicit: deus etenim tunc causa omnib⁹ esse videtur / tunc quoddam principium: ex qua auctoritate clare habet: ꝙ omnia alia a deo sentit habere causam. et. ij. meta. t. co. iiij. vbi dicit semper existentiū principia semper esse verissima necesse est: non enim quandoq; vera quandoq; non: nec illis causa aliqd est vt sint: sed illa alijs: vbi Cōmētator dicit ꝙ philosophus innuit per hoc dispositionem principiorum corporum cęlestium: cum corporibus cęlestibus Igitur secundum ipsum corpora cęlestia habent principia: que sunt eis causa vt sint. et per cōsequens ꝑncipium efficiens. Item Arist. v. meta. cap̄. de necessario inquit. Horū quidem itaq; altera causa essendi necessaria: horū autē nulla: sed propter hęc alia sunt ex nunc necessitate. Vbi pꝫ: ꝙ aliquorū necessariorum est causa. Et cōmentator. vj. meta. super illo verbo philosophi necesse est oēs causas sempiternas: ꝛ maxime has. Hę nāq; causę sensibilium manifestę sunt Ait cōmentator: ꝛ intendit ꝙ res immobiles necesse est qd̄ sint ęternę magis: q̄ ęternę mobiles diuinę. s. corpora cęlestia. Sunt enim causa istorū. i. ꝙ substātia abstracta est causa corporum cęlestium.

Arist.

Cōmen.

Grego. ¶Nec argumēta Grego. de arimīo quę in oppositum format concludūt: arguit primo. Sic omnes philosophos tenuisse non posse ex nihilo aliquid ꝓduci quod assumit Aristo. phy. si. ꝛ de generatione: ergo nō est possibile cęlos esse productos ꝑm Arist. Secūdo affert

Arist. ex libro. j. de cęlo. Arist. ꝙ genitum et corruptibile conuertuntur: ꝛ sic si cęli sunt geniti erunt corruptibiles: sed consequens est falsum / ergo ꝛ aūs. Ad primū horū dicetur qd̄ et si teneamus cęlos ꝓductos / nō tamē sic ꝙ aliquando nō fuissent cęli: sed ab ęterno cęli sunt ꝓducti. Et sic nunq̄ fuit nihil nec cōceditur: ꝙ ex nihilo aliquid factum sit. Modo philosophi intellexerūt esse impossibile post nihil aliquid succedere. Et cōfirmatur hoc nam lumen solare ꝓductum est ab ęterno: ꝛ tñ semꝑ fuit ꝑm philosophos etiā ꝑm Augustinum: si pes fuisset ab ęterno: ꝛ vestigiū fuisset ab ęterno: ꝛ tñ ꝓductum esset. Augustī.

Ad aliud argumentū Grego. ꝙ genitum ꝛ corruptibile conuertunt ꝑm Arist. dicitur ꝙ dꝫ intelligi: de eo ꝙ producitur post non esse: ꝛ si qua alia inueniantur q̄ videātur obstrare dictis / hoc pacto sunt absoluenda.

¶Secundum scotū est difficultas cū subiectum logicę sit ens secundę intentiones: ꝛ secūda intētio cum sit relatio rationis: non potest cognosci intuitiue: quo modo poterit virtualr cōtinere notitiā passiōis. Ad hoc est dicendum quicquid alij senserint: quod suo modo distincta cognitio de illo ente rationes qua potest haberi: satis est eo modo distinctiori q̄ possit haberi ad cognitionem passionis: hactenus de mente scoti.

Tho. ¶Vt doctoris sancti circa propositam difficultatem mentē apperiamus est notandū: qd̄ in sua doctrina sępissime accipitur obiectū ꝓ subiecto: vt patet secunda secūdę. q. j. ar. ij. dicendo qd̄ obiectum ex parte rei creditę est aliquid incomplexum: ex parte tamen credentis quid complexum: scilicet cōclusio scita: ꝛ sic obiectum si aliquādo reperiatur ꝓ subiecto debet intelligi obiectum incomplexum.

¶Tria requirūtur secundū tho. ad aliqd esse subiectum attributionis in aliqua sciētia totali. Primum est ꝙ sit incomplexum. Ratio huius est: quia debęt subijci respectu ꝑdicati in conclusione demonstrata. Secundum est ꝙ primo principaliter consideratur: et qd̄ omnia alia habeant ordinem ꝛ attributionē ad ipsum id est adequate ꝑsuponant ipsum. Ratio huius est: q2 nisi vnum principaliter consideraretur in scientia: non posset aliqua scientia dici vna: quia ꝑm Aristote. j. poste. ex vnitate subiecti attenditur vnitas scientię. tertiū requisitum est ꝙ aliqua possint demōstratiue sciri de illo si sit scientia proprie dicta: vt passiones q̄ de subiecto prope dicuntur. Difficultas est ꝑm Doctorē sanctū in sua doctrina de subiecto attributionis: nā videt̄ sibi ipsi obuiare: cū in. j. senten. in ꝓlogo. ar. iiij. assignat subiectū theologię ens diuinum cognoscibile per suspirationem. Et alibi. j. parte. q. j. ar. vij. tenet deum sub ratione deitatis esse subiectum theologię: ex quibus videtur esse pugnātia in dictis eius. Aristo.

¶Ad hoc dicēdū est, ꝙ aliter loquitur de subiecto in. j. senten. nā ibi cōsiderat subiectū ex parte scientis sic. s. ꝙ cū nos cōsideramus aliqua de deo secundū attributionē ad ipsum: ratio per quā illud facim⁹ est reuelabilitas per hoc ꝑncipiū: omne reuelatū a deo est verum. Et sic subiectū videtur includere hāc viam ꝓbādi in theologia ꝓ isto statu. In. j. parte et alibi: cōsiderat ipsum scibile ad quod vltimate ordinātur omnia q̄ traduntur in theologia secundū attributionē: ꝛ sic est deus sub ratione deitatis.

¶Secundū tamē comunius loquentes ad aliqid esse subiectum scientię aliqua requiruntur facta consideratione aliter q̄ isti fecerunt. Et notam⁹ qd̄ subiectum in proposito accipitur pro illo quod subijcitur respectu predicati: vel ꝓ re signata per terminum quo subijcitur. Per scientiam intelligimus totam collectionem habituum diuersarum conclusionum ad vnam scientiam pertinentium. In scientijs vt patebit / duo possunt reperiri: quę faciant aliquem terminum: vel aliquam rem esse subiectum primum in aliqua scientia.

Primum est qd̄ habeat primitatem attributionis. i. qd̄ omnia considerata in tali scientia habeant attributionem ad illud. Sicut corpus sanabile est subiectum medicinę inquātum huiusmodi: quia omnia cōsiderata habent attributionem ad illud. Nam quęcunq; in medicina considerantur / attributionem habent ad ipsum inquantum huiusmodi / vel sicut causatiua sanitatis vel conseruatiua / aut significatiua / aut aliquo alio modo: vt patet iiij. meta. Altero modo aliquid potest habere ꝑmitatē communitatis in aliqua scientia. s. quia est commune et plura q̄ considerantur in tali scientia / ꝛ si non habeant attributionem ad id: illis tamen est commune. Sicut in philosophia naturali ens naturale mobile est subiectū attributionis / ꝛ tamen multę sūt partes quę non habent attributionem ad tale subiectum: sed pręsupponunt illud sicut ens naturale mobile ad vbi / ꝛ mobile ad formam non habent attributionem ad ens naturale mobile: sed pręsupponūt quid ens naturale mobile. Et sic satis est qd̄ habeat cōmunitatem ad illa / cū sit cōmune ad illa. Est tamen subiectū libri physi. primitate attributionis: quia omnia cōsiderata in libris physi. habent attributionem ad sciendū quid ens naturale mobile. Et sic non inconuenit idem subiectum secundū alteram et alteram primitatem esse subiectum totius ꝛ partis / sic enim sentiendum est de syllogismo qd̄ est subietum attributionis in logica. Duplici consideratione vel ꝑmitate / secundū diuersas partes. Nā respectu libri Periherme. et ꝑosterum: ꝛ ꝑdicamen. ꝑmitatem habent attributionis / quia omnia cōsiderata in illis sunt ad cōstituēdū syllogismū: respectu vero poste. topico. ꝛ elēcho. habet ꝑmitatem cōmunitatis / ꝛ sic nō inconuenit idem esse subiectū attributionis toti⁹ et partis secundū diuersas primitates: et per hunc modum dicendi soluūtur difficultates q̄ solent fieri de subiecto attributionis in phia et logica et alibi.

¶Visis his modis dicēdi diuersis, dicitur ad id quod q̄rebatur in ꝑncipio qd̄ secūdum omnes has tres vias. s. Scoti. Tho. et noīaliū: argumētatio est subiectum logico pꝫ ex declaratione vnius cuiusq;: nunc restat respōdere ad argumenta in ꝑncipio formata. Ad primum argumētū respondet̄ qd̄ argumentatio est subiectum totius et partis secūdū diuersas primitates et considerationes: nec incōuenit idem esse subiectū totius / et partis diuersimode cōsiderando subiectum: et quādo dicitur qd̄ scientię capiunt vnitatem vel distinctionem a subiecto: dico ꝙ intelligitur a cōsideratione qua subiectum consideraꝛ̄ secūdum hanc vel illam primitatē.

¶Ad secūdum argumētum respōdetur dicendo: ꝙ ad aliquid esse subiectū attributionis non requiritur qd̄ omnia habeant attributionem ad illud: satis est esse cōmune ad illa: ꝛ qd̄ alia habeant attributionē ad illud: ꝛ sic reperit̄ duplex primitas respectu diuersarum partium / ꝛ hęc de secūda quęstione ꝓhęmiali.

¶Tertia questio.

¶Vtrum logica sit vna scientia

ET ARGVITVR quod non: nam si esset vna scientia cum scientia sit habitus ꝑm Arist. si esset vna scientia esset vnus habit⁹: sed hoc est falsum / quia de qualibet cōclusione habetur distinctus habitus: nā si quis habituat̄ vnico habitu ad vnam conclusionē: experitur se solū prōptum circa illam / et si circa aliam debet esse prōptus: oportet esse alium habitum: ergo pl̄ium conclusionū debēt esse distincti habitus: ꝛ sic logica cū habeat in se distinctas ꝓpositiones: habebit distintos habitus: ꝛ ex consequenti non est vna. Si dicas qd̄ satis est qd̄ illi habitus sint vnum per aggregationē: cōtra sequitur ꝙ habit⁹ diuersarum scientiarū essent vnius scientię cū faciant vnum ꝑ aggregationem / ꝛ sic plures scientię facerent vnam qd̄ est contra omnes.

¶Secūdo sic arguit̄, si logica esset vna sciētia vnitate numerali / vel specifica / vel generica subalterna / vel generalissima / vel transcēdentali. Non primum: cum in logica sint plures habitus differentes numero. Nec secūdum: cum sint plures habitus differentes specie. Patet de his q̄ inclināt ad actu s specie differētes / nec tertium: quia etiam in logica sunt plures habitus differentes genere subalterno / patet in syllogismo topico ꝛ demōstratiuo: ꝛ alijs. Si dicas ꝙ est vna vnitate generis generalissimi: contra sequeretur ꝙ nullam vnitatem haberet / quia decem genera generalissima sunt primarum intentionum: ꝛ sic non dabunt vnitatem logicę quę est de secundis intentionibus. Etiam sequeretur: ꝙ alię scientie deberent habere vnitatem a genere generalissimo / et sic tantum decem scientię totales deberent esse / quod tamen est contra omnes quantū ad rem et considerationem / nec vnitate trāscendētali est vna / quia sequeretur quod omnes scientię essent vna scientia ratione transcendentis: quod est cōmune ad omnia.

¶In oppositū arguitur ex Arist. i. poste. asserente vnitatem scientię ab vnitate subiecti attributionis debere sumi: sed in quęstione pręcedenti definitum est logicę vnum esse subiectum attributionis ergo sequitur logicam esse vnam scientiam.

¶In hac q̄stione primo videbit̄ de opinione. Tho. circa vnitatem scientię: ꝛ de eius ꝓbabilitate: secundo de opinione Henrrici: tertio decidetur quęstio secundum communius loquentes / ꝛ tandem respondebitur ad quęstionem.

¶Positio beati Tho. sub ijs cōclusionib⁹ continetur. Prima cōclusio est: habitus scientię totalis quāuis ad multa se extendat: quia tamen ad ea se extendit in ordine ad vnum: scilicet ad vnam specialem rationem obiecti: ꝛ ad eadem principia vna qualitas simplex est formaliter loquendo: ꝛ non plures. Hęc cōclusio habetur a Tho. prima secundę. q. liiij. ar. iiij. ꝛ supra. q. lij. ar. ij. Secunda conclusio est: ꝙ distinctio secundum genus scientiarum attendenda est penes distinctiōem secundum genus scibilis / inquantum est scibile / ꝛ vnitas scientię secundum genus attendenda est secundum vnitatem generis inquantum est scibile. Hęc conclusio habetur a Tho. prima parte. q. j. ar. iij. ꝛ super Boetium de trinitate lectione vltima. q. ij. ar. j. Tho.

¶Tertia cōclusio, ꝙ vnitas specica habitus scientifici attendenda est penes vnitatem formalis obiecti: inquantum est scibile / quod ille habitus primo et per se respicit. Hęc apud Tho. ꝑma. parte. q. j. ar. iij. et prima secundę. q. liiij. ar. ij. ad primum.

¶Pro plene intelligēda positione Tho. ꝛ harum ꝯclusionum declaratione. Primo vidēdum est quid intelligat per habitum: vt aliqua loca Tho. intelligantur quę videntur obuiare conclusionibus pręmissis. Ideo dicitur quod cum habitus secundum Arist. in pdicamentis: et. v. meta sit dispositio quędam: aut perfectio / aut qualitas naturę: vel potentię habentis habitum: ꝛ secundum quod habens habitum bene vel male disponitur: omne illud quod habitualiter est in in- Aristo.

¶

tellectu: disponens intellectum ad suam operationem: potest dici habitus. Unde species intelligibilis representans rem recepta in intellectu possibili: per quam intellectus perficitur: et fit potens ad intelligendum: habitus appellatur. Quia intellectus informatus specie intelligibili: non est in pura potentia respectu intellectionis: nec in actu completo/ sed medio modo scilicet habitu inter actum et puram potentiam. Ut ostendit Aristoteles. iij. de anima: et sic in vna acceptione: habitus accipitur a beato Tho. in pluribus locis/ potissime in questionibus de veritate. et q. ij. ar. ij. vbi dicit de anima Christi: quod habuit habitum ad cognitionem creaturarum. i. collectionem specierum intelligibilium ad cognoscendum ordinatarum. et iij. senten. distin. xiiij. q. j. ar. j. Altero modo accipitur habitus pro notitia de re ipsa generata per actum intelligendi mediante specie intelligibili: et in hac acceptione accipitur ab Aristote. vj. ethi. vbi de habitibus agens intellectus dicit scientia est notitia conclusionum. Intellectus vero est notitia primorum principiorum. Et in hac significatione accipitur a Tho. in pluribus locis: sicut prima secunde. q. lj. per totum. et q. lvij. per totum. et. ij. hec acceptio est magis in vsu philosophorum. et theologorum: et eadem. q. lj. ar. j. beatus Tho. de habitu principiorum loquens qui est intellectus dicit quod prouenit nobis a sensu iuxta doctrinam Arist. in fine poste. Et primo meta. ea ratione: quia scilicet per species intelligibiles cognoscuntur termini: quibus cognitis naturaliter habetur notitia principiorum que appellatur intellectus: et de habitibus scientiarum dicit. ar. ij. eiusdem. q. quod causantur in intellectu secundum ꝙ mouetur a primis propositionibus quarum cognitionem precedit cognitio terminorum que accipitur mediantibus speciebus intelligibilibus.

Aristo.

¶ Ex quibus eliciuntur duo pro doctrina Tho. Primum ꝙ habitus qui est species intelligibilis/ facit ad habitus scientie acquisitionem. Secundum est: ꝙ habitus secundum secundam acceptionem non sunt species intelligibiles: quibus primo intellectus informatur. Quia cum semper species presupponatur ad notitias terminorum: ex quibus postea habetur intellectus: ex quo intellectu postea habetur scientia: sequitur species non esse habitum in secunda acceptione. Sed quia beatus Tho. alicubi appellat species habitus scientie: notandum est/ ꝙ ille genitiuus scientie accipitur aliquando transitiue: et sic facit hunc sensum: habitus qui ordinatur in acquisitionem scientie. Et isto modo species intelligibilis bene est habitus scientie. Altero modo accipitur intransitiue/ et tantum valet sicut habitus qui est scientia: et in ista acceptione species intelligibilis non est habitus scientie/ sed solum isto modo/ dicitur habitus scientie notitia/ que acquiritur ex pluribus actibus intelligendi/ et vocatur habitualis/ quia per eam cognoscitur conclusio habitualiter. Et ista sunt multum notanda ad intelligendum ꝙ Tho. in. j. conclusio. non intelligit de specie intelligibili: nec de habitu in prima significatione sed secunda. Notandum est primo/ ꝙ secundum beatum Tho. prima secunde. questione. liiij. arti. primo in solutione ad primum et tertium senten. distinctio xxxiij. questione prima. articul. primo. potentia et habitus sumunt distinctionem ab vnitate vel distinctione obiectorum formalium: non tamen vniformiter: quia ad distinctionem potentie non sufficit distinctio specifica obiectorum/ qualis est distinctio specifica albedinis et nigredinis. Nam talis distinctio non arguit potentiam visiuam esse multiplicem. Sed distinctio specifica obiectorum formalium bene arguit distinctionem specificam habituum incomplexorum/ et etiam complexorum si rationes formales distinguantur specie: vt alia ratio boni bene causat alium habitum: non tamen arguit distinctam potentiam. Distinctio autem que sufficit ad distinguendas potentias est generica: sic. s. ꝙ si obiecta formalia differunt genere: et potentie debent differre.

¶ Secundo notandum est de mente sancti Doctoris. ij. ij. questione prima articu. j. et iij. senten. distin. xiiij. q. prima arti. j. et alijs locis: quod in obiecto alicuius habitus vel scientie est aliquid vt materiale/ aliquid vero vt formale. Formale est id secundum cuius rationem obiectum refertur ad habitum: et habitus circa id versatur. Materiale tamen/ est id in quo formale fundatur. Sicut enim respectu potentie visiue corpus coloratum est materiale: formale vero est color: qui est ratio quare aliquid videatur: (capiendo large colorem: prout se extendit ad lucem et lumen) sic in scientia sicut est geometria. Materiale in obiecto est conclusio scita: formale vero sunt ipsa media demonstrationis que formale sunt: et ratio sciendi conclusionem. Hec duplex acceptio rationis formalis complexorum: et incomplexorum habetur a Tho. in sententia prima secunde. questio. liiij. artic. iiij. in corpore questionis.

¶ Aduertendum tamen est quod ratio formalis obiecti potest dupliciter considerari: vno modo ex parte scientie. Altero modo ex parte rei scite. Primo modo est medium quo aliqua conclusio in aliqua scientia probatur/ ad quod medium redducitur probanda vltimate quecunque conclusio talis scientie. Sicut in theologia esset hec propositio omne reuelatum a deo est verum: vel altera: vel alie quecunque: que sunt medium ad probandas omnes conclusiones theologicas. Sic ꝙ ad tale medium fiat resolutio. Et in alijs scientijs propria principia talium scientiarum/ forte cum aliquibus principijs comunibus.

¶ Aliter consideratur ratio formalis ex parte rei scite: et est id quod habet rationem subiecti attributionis/ quod cum obiecto materiali percipitur: et ad quod vltimate: et ad obiectum materiale refertur habitus vel actus potentie/ sicut in philosophia naturali ratio mobilitatis. Et in metaphysica ratio entitatis. Et in alijs scientijs secundum aliam rationem subiecti attributionis. Exemplum prime rationis formalis/ vt si quis habeat medium demonstratiuum pro aliqua conclusione probanda/ et alter medium opinabile vel topicum de eadem: isti habent diuersas rationes formales primo modo. De secunda ratione formali exemplum: si vnus de vna re habeat cognitionem sub ratione entitatis/ alter sub ratione mobilitatis: isti duo haberent diuersas rationes formales secundo modo.

¶ Tertio adnotandum est, ꝙ si ratio formalis obiectiua habitus fuerit vnum specie specialissima habitus denominabitur vnus specie: a tali vnitate specifica. Non obstante quod conclusiones differant specie. Si vero fuerit vnum genere illa ratio formalis: denominabitur habitus vnum genere a tali vnitate generica: et hoc habetur expresse a Doctore sancto prima secunde questione. liiij. articulo secundo in solutione.

¶ His premissis pro intellectione positionis beati Thome. prima pars prime conclusionis potest habere duos sensus. Primus est de obiectis materialibus: scilicet ꝙ habitus se extendit ad multa: id est extenditur ad plura obiecta materialia: et hic sensus est facilis et perspicuus. Alter sensus est quod etiam habet plures habitus quorum quilibet est scientia secundum varietatem conclusionum scitarum/ et tamen omnes illi habitus partiales cum habeant vnicam rationem formalem tam ex parte scientie: quam ex parte rei scibilis sequitur illos esse vnum secundum rationem formalem: et hoc est conforme Aristoteli dicenti habitum conclusionis esse scientiam: premissarum vero intellectum appellari. Ex quo habetur secundum aliquos sectatores Tho. poni plures habitus partiales in vna scientia/ et cum his optime stat vnitas habitus modo satis explicato quamuis inferius ostendetur non esse de mente Tho. hunc secundum sensum. In omnibus que dicta sunt sufficienter declarata est mens Tho. vt satis liquet ex locis iam citatis. Secunda pars prime conclusionis satis nota est ex notabilibus premissis.

¶ Due vltime conclusiones sunt euidentes ex vltimo notabili.

¶ Arguitur sic primo contra conclusionem primam improbando illud quod dicit: videlicet ꝙ est ponendus vnicus habitus pro omnibus conclusionibus vnius scientie. Et arguitur/ si vnus habitus est respectu omnium conclusionum/ sequeretur quod existenti habitu circa primam conclusionem geometrie deberem scire centesimam conclusionem geometrie/ consequens est contra experientiam/ igitur: quod sequatur patet: vnicus est habitus omnium: ergo habetur habitus respectu centesime/ et quoniam cum habitibus vtimur quando volumus/ sequitur/ ꝙ si quis velit vti habitu circa centesima: cum non impediatur ꝙ exibit in actum: consequens est contra experientiam: igitur. Quod sequatur patet: volo ꝙ sortes sciat omnes conclusiones geometrie: et habitus quem habet appelletur. A. Plato vero solum primam conclusionem geometrie/ et eius habitus appelletur. B. Arguitur sic. A. et. B. habitus sunt omnino eiusdem rationis: sed ratione. A. habitus sortes exit in actum centesime conclusionis: ergo et Plato: patet: quia cum sint qualitates omnino eiusdem rationis et eque perfecta essentialiter vna sicut reliqua: in quodcunque potest vna poterit reliqua patet ex communi regula philosophie: ꝙ omnes forme eiusdem rationis actiue sic se habent: ꝙ qualemcunque effectum vna potest producere: similem in specie altera potest producere. Adeo est vera hec regula: vt nullam habeat instantiam. Si igitur ille primus habitus sortis potest causare actum respectu centesime: et habitus platonis. Cum obiectum est idem: et potentie omnino eiusdem rationis: habitus etiam omnino eiusdem rationis sunt: consequens tamen est falsum. Nam si in perpetuum maneret ille habitus in Platone: et non adisceret illam centesimam virtute illius habitus nunquam habebit actum illius. Ad hoc aliquis dicet/ ꝙ illa propositio physica que assumitur habet veritatem in formis eiusdem rationis eque perfectis. Sed contra hoc arguitur sic: vel per formas eque perfectas intelligis eque perfectas essentialiter: vel eque perfectas in intentione: nam non videtur que alia perfectio attendatur. Si loquaris de prima: notum est illos habitus esse eque perfectos. Si vero de. ij. intelligas. Arguitur sic. Primo hoc non requiritur patet. Nam calor summus: et calor vt quatuor/ et si sint inequeintensi: non tamen potest aliqualem effectum producere calor summus quin similem producat calor vt quattuor nam licet non possit tantum effectum producere: satis est quod in subiecto proportionato poterit similem effectum producere secundum suam actiuitatem. Ergo et si illi duo habitus differant in intensione/ cum conclusio centesima sit obiectum eque proportionatum vtrique habitui: et potentie: si aliquem actum potest causare vnus habitus: similem poterit secundus/ et si non ita intensum/ consequens tamen est falsum: quia Plato per illum habitum vt manet/ nunquam habebit actum centesime conclusionis.

¶ Secundo probatur ꝙ non debeat intelligi de perfectione intensionis: quia notum est quod habitus in Platone circa actus aliarum conclusionum/ quas scit per reiterationem actuum circa illas posset tantum intendi: quousque esset ita perfectus sicut habitus sortis: cum loquaris de perfectione illa que attenditur penes intensionem. Et tamen illo dato ad huc non haberetur per illum habitum assensus circa centesimam: ergo illi duo habitus non erant eiusdem rationis. Et per consequens omnium conclusionum non debet assignari vnus habitus.

¶ Forte aliquis aliter diceret vt comuniter ab aliquibus dicitur. Quod preter illum habitum vnicum: qui ponitur respectu omnium conclusionum: requiruntur habitus quidam particulares/ pro singulis conclusionibus: qui forte acquiruntur quando fit demonstratio circa particularem conclusionem quamcunque.

¶ Sed contra hoc arguitur vel per habitus particulares intelligis habitus scientiales complexos: et sic sequitur contra doctrinam beati Tho. quia ponis in vna scientia plures habitus complexos. Si vero intelligas habitus incomplexos: scilicet species intelligibiles Contra: habitus illi qui sunt species intelligibiles: vel habentur de terminis propositionis demonstrate/ vel de tota propositione demonstrata/ et siue hoc modo siue illo: possibile est sine hoc quod demonstretur conclusio: ꝙ habeatur species intelligibilis terminorum/ et rerum significatarum: et totius propositionis. Ergo tunc sine demonstratione conclusionis cum habitibus illis qui sunt species intelligibiles: cum habitu acquisito per primam demonstrationem/ posset quis assentiri centesime conclusioni: quod est contra experientiam.

¶ Si dicas ꝙ illi habitus particulares debent acquiri per demonstrationem: et quod alias non bene acquiruntur ad hoc quod mediante habitu acquisito per primam assentiamur centesime.

¶ Contra, sequeretur ꝙ quandocunque essent illi habitus particulares respectu centesime (quos appellas species intelligibiles) cum habitu acquisito per primam: semper deberem assentiri: vel possem sine demonstratione assentiri centesime: quia nil videtur deficere: sed consequens est falsum/ patet/ pono casum/ quod mihi sit facta demonstratio circa primam conclusionem: et quod sim satis promptus ad assentiendum illi mediante illo habitu: volo etiam quod facta fuisset demonstratio circa centesimam/ et sciuissem illam: et per te cum acquirantur illi habitus: scilicet species intelligibiles volo ꝙ tradiderim obliuioni centesimam conclusionem sic ꝙ interrogatus de illa existimem nunquam talem propositionem audiuisse quod est quam possibile/ quo dato sic arguo. Ille species intelligibiles non corrupte sunt: quia non habent contrarium: nec conseruans deficit. Nec denique possunt corrumpi naturaliter secundum communiter philosophantes: vt est quam perspicuum. Nam omne accidens quod debet corrumpi/ vel est a contrario: vel propter corruptionem subiecti/ vel propter defectum conseruantis quia non est alius modus: et tamen species intelligibiles non possunt corrumpi primo modo: nec etiam secundo cum mediate subiecentur in anima. Nec propter tertium/ quia non requirunt obiectum conseruans/ nec aliud quod desit. Igitur ad huc manent species intelligibiles respectu centesime: et habitus etiam geometrie/ quia adhuc scio primam quam facillime vt supposui: et tamen non scio centesimam vt posui in casu: ergo non sufficiebant habitus particulares cum habitu scientie ad assentiendum alicui conclusioni. Ergo male dicitur: ꝙ vnicus habitus debet poni pro omnibus conclusionibus eiusdem scientie.

¶ Hoc argumētum sicut deductū est mihi persuadet plurimos hacten⁹ hallucinatos in hac positione beati Tho. et potissime Bartholus castro: qui nuperrime visus est hoc sentire de habitibus particularibus / quod impugnatum est cum deductio procedat propositionibus quę non possunt negari secundum communem phylosophiam.

¶ Secūdo arguit sic sequeretur ꝙ quis haberet scientiam et errorem de eadem cōclusione: consequens est cōtra omnes: ergo et positio / ꝙ sequatur: patet: volo quod quis sciens decem propositiones vnius scientię habeat errorem circa vndecimā sic: ꝙ firmiter dissentiatur vero: et quod acquisiuerit habitum nimis intensum dissentiendi illi conclusioni. Iam ille habet scientiam et errorem habitualiter / igitur. Quod habeat errorem notum est ex casu: ꝙ habeat scientiam sequitur ex opinione: igitur. Nec valet dicere ꝙ illud est in gradibus remissis. Nam possibile est vtrumqꝫ illorum habituum esse in summo: igitur.

¶ Forte dicet, vt aliqbus placet ꝙ in illo casu habetur error in potentia ꝓpinqua: et scientia in potentia remota: et ꝙ hęc duo non repugnāt: repugnassent tamen si essent in potentia propinqua ambo.

¶ Cōtra hoc replicatur querēdo quid est habitum: qui est scientia esse in potentia propinqua respectu alicuius conclusionis: et videtur ꝙ nil aliud sit ꝙ̄ factam fuisse demonstrationem circa illam conclusionem: et causatum fuisse assensum: vel des mihi quid est scientię habitum esse in potentia propinqua respectu conclusionis. Et re vera nil aliud poteris dicere: quo dato sequitur simul et semel esse habitus contrarios scientię / et erroris respectu eiusdem conclusionis in potentia propinqua: patet iam existente errore in potentia propinqua: quia loquor de habitu erroneo: volo ꝙ fiat demonstratio: et causetur assensus illius conclusionis: de qua habeo habitum erroneum: qui assensus bene stat cum habitu erroneo: quia secundum cōmuniter loquētes: tam phos ꝙ̄ theologos: habitus et actus oppositi bene se compatiuntur: sicut habitus temperantię et actus intemperantię: et sic de alijs. Igitur iam facta demonstratione: et existente actu assentiendi respectu vndecimę conclusionis: habitus scientię est in potentia propinqua: et etiam habitus erroneus: vt notum est: et faciliter posset experiri vt ponitur in casu: ergo si positio esset vera: in potentia propinqua habitus oppositi se compaterentur: hoc est impossibile / ergo et opinio.

¶ Tertio arguit sic, si vnitas obiecti formalis esset causa vnitatis sciētię / vel est illa tal' specifica: an generica subalterna: an generica generalissima: an vnitas transcendentalis: sed nullum istorum: igitur quod non primum patet. Nam tunc sequeretur ꝙ tot essent scientię quot sunt species specialissimę: si vnitas specialissima spem requireretur: nec etiam requiritur secundum: quia etiam sequeretur ꝙ tot essent scientię: quot sunt genera subalterna: quod tamen est falsum: nec etiā requiritur vnitas generica generalissima: quia tantum essent decem scientię / cum tantum sint decem genera generalissima: nec requiritur vnitas transcendental': quia tunc non esset nisi vnica scientia: ergo videtur ꝙ ad vnitatem scientię non requiritur vnitas obiecti formalis: nam non videtur quę vnitas sit ea: quę ad vnitatem scientię requiritur.

¶ Quarto arguit sic, vnitas obiecti formalis non sufficit ad vnitatē habitus: igitur assertio falsa: patet antecedens / vnitas obiecti formalis non sufficit ad concludendum vnitatem potentię: ergo nec habitus: patet consequentia: quia si eadē ratio cadit sub potentijs diuersis: sequitur ꝙ generabuntur diuersi habitus: cum potentię per habitus distinguantur secundum Aristo. ij. de anima. Ergo notum est ꝙ si ratio formal' eadem cadit sub diuersis potentijs: ꝙ illa non est sufficiens ad cōcludendam vnitatem habitus: sed probatur antecedens ꝙ assumitur / sensibile idem et eadem ratio sensibilis formalis cadit sub sensu et intellectu: vt notum est: et tamen potentię distinguntur / igitur. Si dicas forte ꝙ cadit sub intellectu sub ratione intelligibilis: sub sensu vero ratione sensibilis.

¶ Cōtra ducet difficultas de sensibili cōmuni, ꝙ de per se sub ratione sensibilis de per se: et vnica ratione formali cadit sub vniuersis sensibus: scilicet sub pluribus sensibus: vt notum est de sensibili communi / quia ideo est per se sensibile commune: quia vnica ratione cadit sub diuersis sensibus. Item etiam sensibile proprium cadit sub sensu communi et particulari: patet de colore.

¶ Cōfirmatur, de eadem cōclusione pertinente ad eādem scientiam habetur scientia: et opinio scientia et error / et si respectu diuersorum intellectuum: ergo vnitas formalis obiecti non sufficit ad vnitatem habitus.

¶ Quinto arguit, sequeret ꝙ sciētia subalternans et subalternata essent vna scientia: si vnitas rationis formalis attenderetur secundum eadem principia et eādem rationem subiecti attributionis: quod est falsum: patet: conclusiones scientię subalernatę debent probari per principia subalternantis secundum Thom. potissime / quia innitendum est principijs scientię subalternantis ad probandam conclusionem scientię subalternatę. Et etiam scientia subalternata participat rationem subiecti scientię subalternantis cum quadam connotatione adiecta / vt numerus sonorus certum est ꝙ participat rationem numeri et est subiectum musicę / et sic sequeretur ꝙ musica et arithmetica esset vna scientia / postꝙ̄ habent eadem principia probatiua conclusionum / et conueniunt in consideratione subiecti attributionis.

¶ Cōfirmatur secūdum Arist. primo poste. scientia quia et propter quid bene pertinent ad eandem scientiam / et tamen media probatiua scientię quia est / quę sunt media demonstrationis quia est / et media probatiua scientię ꝓpterquid: quę sunt media demonstrationis propterquid / differunt / ergo diuersitas mediorum non arguit diuersam rationem formalem obiecti / nec diuersos habitus scientiales.

¶ Et cōfirmatur ꝙ scientia quia & ꝓpter quid pertineant ad eandem scientiam / cum ex terminis omnino eiusdem scientię fiant ambę demonstrationes.

¶ Pro solutione istorū argumentorū, & aliorum quę possunt multiplicari est notandum primo vt habetur expresse a beato Tho. primo secundę. q. lij. ar. ij. in corpore questionis / quod scientia potest augeri dupliciter. Vno modo secundum seipsam per additionem: exemplicans dicit / sicut cum aliquis plures conclusiones geometrię adiscit. Alio modo dicit augeri scientiam secūdum participationem subiecti per intensionem / pro vt vnus homo expeditius se habet altero / et clarius in eiusdem conclusionibus considerandis.

¶ Propter hāc diuisionē assignatā a beato Tho. visum est cuidam in suis sententijs in doctrina Tho. apprime eruditissimo / quod habitus non debet censeri forma adeo simplex / ꝙ non ponātur plures habitus materiales conuenientes in vna ratione

formali modo iam explicato: sic scilicet ꝙ et si ratio formalis sit simplex et vnica: habitus tamen complexi: quorū quilibet dicitur scientia multiplicātur secundū numerum conclusionum: salua tamen reuerentia tanti viri: nec ex illa diuisione debebat illud colligi. Nec hoc est doctrina Tho. vt ex pluribus locis eius deducet. Beatus Tho. eadem. q. ar. j. in fine decisionis. q. ponit hanc diuisionem quod habitus et dispositiones possunt dupliciter intendi. Vno modo secundum se prout dicitur maior secundum ꝙ ad plura se extendit: vt scientia dicitur intendi secundū se: quę ad plura se extendit. Altero modo secundum participationem subiecti: quia magis radicatur in subiecto. Ex quo clare habetur: ꝙ intendi secundum se habitum / nil aliud est / quam mediante illo posse in assensum plurium conclusionum: nec intelligebat esse partibilem secundum essentiam.

¶ Et cōfirmatur hoc, ꝑ quodā quod habetur a beato Tho. prima secundę. q. lij. ar. ij. in solutione ad primum vbi clare dicit: quod habitus ſm se cōsideratus est forma simplex: et secūdum hoc non accidit ei diminutio vel augmētatio. Et quę accidit ei diminutio vel augmētatio: intēsiōis est ſm diuersam participationē subiecti / vel in hoc qd̄ est extendi ad plura vel pauciora.

¶ Quod autē non sit ex mēte Tho. ponere in vna scientia plures habitus secundum pluralitatem cōclusionum: sic ostendo. Quoniam eandem prima secundę. q. liiij. ar. iiij. in. corpore. q. sic inquit: sicut potentia cum sit vna ad multa se extendit secundū quod conueniunt in aliquo vno. id est in generali quadam ratione obiecti: ita etiam habitus ad multa se extendit secundum ꝙ habent ordinem ad aliquod vnum puta ad vnam specialē rationem obiecti: vel vnam naturam: vel vnū primum. Subiungit Tho. si consideremus habitum: secundum ea ad quę se extendit: sic inuenimus in eo quandam multiplicitatem: sed quia multiplicitas illa est ordinata ad aliquod vnum: ad quod principaliter respicit habitus: inde est ꝙ habitus est qualitas simplex non cōstituta ex pluribus: habitibus: hęc. Tho. ad litteram. Cum igitur in vna scientia vnus habitus sit non constans ex pluribus: habitibus: habetur non esse plures habitus secundum Tho. nec materiales in eadem scientia. Nam illud: scilicet ad multa se extendere habitum secundum Tho. non est ad plures habitus: sed conclusiones.

¶ Cōfirmatur hoc euidētius per quoddā expresse contentum apud eundem Tho. prima secundę. q. liiij. ar. iiij. in solutione ad tertium: habet enim sic: qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam vnius conclusionis: habet quidem habitum sed imperfecte. Cum vero acquirit per aliam demonstrationem scientiam alterius conclusionis: non adgeneratur in eo alius habitus / sed habitus qui prius fuerat: fit perfectior: vtpote ad plura se extendens: eo ꝙ conclusiones vnius scientię et demonstrationes sic ordinatę sunt: et vna deriuatur ex altera: hęc Tho. Ex quibus clare habetur: habitum in sua essentia esse impartibilem: et qualiter intelligitur scientiam intendi secundum se: et quod in eadem sciētia non sunt plures habitus. Ex quibus infertur hoc correlarium ꝙ secundum Tho. aliquem esse habitum perfectum: est illum se extendere ad plura: et esse imperfectum est non se extendere ad multa: vel ille est perfectior qui ad plura: is vero imperfectior qui ad pauciora se extendit.

¶ Vnum tamē valde notādum est, pro intelligenda positione Tho. ꝙ in conclusionibus probandis: quę sunt alicuius scientię est ordo in hoc. scilicet ꝙ aliqua conclusio probatur immediate ex principijs tam communibus ꝙ̄ proprijs. Alia vero pręter principia cōmunia et propria requirit alia media magis particularia / sicut est facile experiri apud euclidem conferendo primam conclusionem ad alias: conueniunt etenim omnes in hoc ꝙ requirunt principia tal' scientię et vltimate habent reduci ad prima principia talis scientię: quia demonstratio ex Aristo. debet procedere ex indemonstrabilibus. i. ꝙ tandem fiat resolutio in principia indemonstrabilia. Differunt in hoc attamen: ꝙ ad aliquas probandas satis est primis principijs: ad alteras vero probandas requiruntur aliqua alia media: hoc supposito dico. Quod facta demonstratione primę conclusionis euclidis acqritur habitus de se sufficiens ad assentiendum primę. Et sic mediante illo habitu qui est tota essentia geometrię: bene potero assentiri primę. Alijs vero non: quia pręter media quę sunt prima: requirunt alia virtute quorum ab illa ratione formali scientię dependent: et ad eandem habent attributionem et ordinem. Et sic per alias demonstrationes habitus acquisitus extenditur ad alias conclusiōes: quia cum omnes pręsupponant prima principia scientię: et pręter prima principia scientię requirantur quędam media magis particularia: dicitur ille habitus extendi ad alias conclusiones virtute illorum mediorum superuenientium. Ex sic poterūt hinc colligi duo satis notanda. Primum qualiter habitus qui per probationem primę conclusionis demonstratę in scientia aliqua acquiritur dicitur extendi ad alias per superuenientes demonstrationes. Secundum erit quare habitus qui idem est pro omnibus conclusionibus: sufficit cum intellectu ad assensum vnius conclusionis: et non alterius Et ex hoc credo videri meo: saluo semper meliori iudicio potest haberi verus intellectus et doctrinalis vię beati Tho. et poterunt multa plene capi.

¶ Iam accedēdum est ad soluēdum argumenta. Et pro solutione primi: quia visi sumus tetigisse duas solutiones. Possumus pͥmo defendere primam: quę stat in hoc: ꝙ et si habitus quem habet sortes sit eiusdem perfectionis cum habitu quem habet Plato: loquendo de perfectione essentiali. Non tamen sunt eiusdem perfectionis loquendo de perfectione: vt tetigimus de mente Tho. in quodam correlario cum vnus se extendat ad multa: alter vero ad vnum. Et hinc est illos non esse ęque perfectos isto modo qui requiritur: nec improbationes factę currunt in hoc sensu: patet aduertenti.

¶ Posset etiā negari illa maxima physica quę adducta est: et adducetur pro instantia. Quod caliditas summa cum causa vniuersali potest producere ignem: et tamen caliditas vt duo non. Altera instantia posset esse de noticia intuitiua / quę habetur sufficienter intensa de obiecto propinquo: per quam sufficienter possumus iudicare ꝙ sortes est: et tamen per notitiam remissiorem illa quę intuitiua etiam est: per magnam distantiam non poterimus iudicare quod sortes sit: vt patet experientia.

¶ Possumus etiā, si libet cōcedere illā maximam physicam: limitando eius sensum. Et diceretur ad saluandam veritatem illius in pręsenti difficultate sufficere habitum Platonis inclinare ad aliquam conclusionem: quę eiusdem rationis formalis cum centesima: quia ad primam eiusdem scientię inclinat: licet ꝑ tunc non inclinet eā centesimam in potentia propinqua. Et hoc videtur sufficere sicut de notitia Sortis et Platonis quę sunt eiusdem rationis: licet vna non possit representare quod altera.

¶ Altera solutio tāgebat de habitib⁹ par

ticularibus. Et vt in argumento deductum est videri meo non est possibile persistere in hoc quod est ponere habitus particulares cōplexos/vt satis ample ostensum est contra id qō videbatur placere cuidam sectatori Tho. nec etiam videt sufficere positio habituum incomplexorum particularium/quos appellant species intelligibiles: pz aduertenti ad efficatiam rationis.

¶ Ideo ad punctū difficultatis q̄ est querere cum idem sit habitus primꝰ ⁊ centesimꝰ vnde estꝙ per illum sufficiem er potero ferri in assensum primꝰ: et non centesimꝰ. Dictum est ad hoc in quodam notabili quod erat vltimum. Ex quo habetur satis clara solutio: quę star in hoc/ꝙ quia sufficienter pma conclusio demonstratur per prima principia: ideo per habitum adquisitum ratione illius demonstrationis sufficienter ferimur in assensum pmꝰ: quia vero centesima preter prima principia quę presupponit requirit quędam media particularia: ad hoc vt extendatur habitus ad illam: ratione illius dependentię quā habent conclusiones ad inuicem in sciri et demonstrari: non satis est habitus acquisitus per primam: sed requiritur cum habitu: quoddam medium particulare ratione cuius ille habitus extenditur ad centesimam: et hoc habetur ex quadam solutione Tho. in vltimo argumento, illi. ar. q. liij. prima secundę.

¶ Pro solutione secūdi argumēti qđ magnam apparentiam videtur habere vt deductum est. Est notandum vnum qō beatus Tho. tangit pma. hu. q. iij. ar. iij. quod aliqñ vnus habitus sufficit ꝓducere habitū: si sit sufficienter fortis/⁊ aliqñ non sufficit: quantūuis fortis sit. Primum contingit: qñ nullum est impedimentum circa talem habitum. Vt si aliquis non haberet dissensum: nec errorem: nec opinionem: sed mere negatiue se haberet circa aliquam conclusionem: non sciendo illam: et si fieret demonstratio: primus actus tunc causaret habitum. Sed si aliquis habeat habitum erroris circa aliquam conclusionem: quātumuis fortis sit demonstratio pmus actus non causabit habitum ꝓpter impedimentum. Hoc premisso dico: ad aliquem habitū scientię esse in potentia ꝓpinqua respectu conclusionis scibilis/non satis est assentiri ei virtute demonstrationis factę: vt probatum est satis sufficienter in deductione argumenti: sed requiritur quoꝺ virtute illius demonstrationis taliter sit dispositus intellectus sine impedimento: quod posset vi illius demōstratiōis causari habitus: ⁊ quia vt ponitur in casu respectu vndecimę conclusionis habetur error in intellectu: ideo non sufficiēter extenditur habitus scientię qui est tam in intellectu respectu illius conclusionis vndecimę: quousq̄ tollatur impedimentum quod est habitus erroris. Et sic quotienscunq̄ vnus actus productus ꝓpter impedimētum circa aliquam conclusionē non sufficit causare habitū quā uis habitus illius scientię sit in intellectu: non erit in potentia ꝓpinqua respectu illius: nec extendetur ad inclinandam potentiā respectu illius quousq̄ remouetur habitus repugnans secundum esse: sm quod repugnat: quia alias oppositę inclinationes essent in intellectu quod est impossibile.

¶ Et si dicas existenti habitu circa primā conclusionem vnius scientię dictum est quod si demonstretur altera conclusio: ꝙ extenditur ille habitus ad illam conclusionem: dicendum ꝙ intelligitur si respectu alterius non sit impedimentum: quod si sit: non requiritur vt iam ostensum est. Semper in his quę vidimus est sermo de habitibus complexis. Nam incomplexis non opponuntur: nec repugnant.

¶ Ad tertium argumentū respondetur ex cōclusione posita in principio: ⁊ ex tertio notabili: quia qualiter sit accipienda vnitas specifica obiecti formalis vel alia: siue diuersitas inde constat.

¶ Ad quartū respōsum est vsq; ad vltimā replicam. Ad quam dicit ꝙ sensibile commune: si cadat sub diuersis sensibus ideo est quia participat diuersas rationes formales/quas habet sensibile quod sentitur si enim magnitudo cadit sub visu ideo est qz participat rationem coloris. Si sub tactu ex eo est: qz participat rationem qualitatis tangibilis / quare tñ dicitur sensibile per se in secundo de anima videbitur.

¶ Ad cōfirmationē in qua habetur de sensibili quod cadit sub sensu particulari et communi. Dicitur quod diuersis rationibus apprehenditur ab illis sensibus. Nam assensu communi apprehenditur quia sensibile est. Et particulari vero quia habet particularē rationē sensibilis. Et sic sunt diuersę rōnes formales.

¶ Ad alteram confirmationē in qua dicitur de eadem conclusione/ de qua habetur scientia et opinio/ potest dici/quod diuersa media probatiua/quorum est probatiuū euidentię/alterum vero opinionis sunt diuersę rationes formales/⁊ sic quamuis conclusio sit eadem/qz media sunt diuersa / ideo sunt diuersę rationes formales/ cum sint probatiua diuersorum assensuum disparatorum/⁊ qz principia prima in quę debet fieri vltimata resolutio mediorum illorum assensuum sunt disparata/ideo et rationes formales sunt diuersę.

¶ Pro solutiōe quinti argumēti in quo tā gitur difficultas quędam posteriozistica de subalternante/quę ⁊ st in libris posteriorum habeat ad plenum videri/ hic tamen quod offertur tangetur pro solutione argumenti. Pro quo dico/ ꝙ ad vnam scientiam alteri subalternari non requiritur principia subalternate probari per principia subalternantis/⁊ si conclusiones subalternę sępe presupponent aliquas conclusiones/vel principia subalternantis. Prima pars sic patet ex Arist. j. posteriorum dicente vnamquāq; scientiam habere sua propria principia/interrogationes propias/⁊ propias responsiones/ sed secundum eandem: principia sunt indemonstrabilia / igitur principia subalternatę non debent demonstrari per subalternantis principia / patet hoc etiam respicienti principia musicę propria/⁊ perspectiuę quę nequeunt probaria priori: sicut nec alia principia aliarum scientiarum. Secunda pars est nota vidienti demonstrationes perspectiuę musicę et astrologię.

¶ Subalternatio igitur in scientijs ꝓprie dictis debet attendi penes hoc/ꝙ subiectum subalternatę addit aliquam connotationem supra subiectum subalternantis / ratione cuius connotationis / scibilia talis scientię habent attributionem ad tale subiectum. sicut musica arithmeticę subalternatur/quia numerus. sonoxus addit connotationem supra numerum/⁊ perspectiua subalternatur geometrię /quia linea visualis addit connotationem supra lineam/et sic contingit in alijs scientijs.

¶ Ad argumētum nunc dicitur, ꝙ cum tā subalternans q̄ subalternata habeant sua propria principia quorū nullum ꝓbatur per reliquū/nō debēt appellari vna scientia ratione medii probatiui. Nam ad id requirebatur esse vnica principia pro ambabus/qđ tamē non datur. Et ratione connotationis quam addit subiectum subalternantis. Alia ratio formalis ex parte scibilis: vel alia ratio subiectiua reperitur in vna: quę non in alia. Propter quę duo et quodlibet seorsum: vna scientia non facit vnum cum alia

Aristo.

¶ Pro solutione cōfirmationis quæ etiam tangit materiam posteriozisticam de demonstratione quia ⁊ propter quid dicendum est. Quod non quęcunq; variatio mediorum est sufficiens ad varīādam rationem formalem obiectiuam: sed illa variatio mediorum quę non resoluūtur in eadem principia: sicut medium causatiuum opinionis: et scientię: vel media pertinentia ad diuersas scientias. Sed demonstratio quia ⁊ propter quid per media eiusdem scientię: cum illa media resoluantur ad eadem principia eiusdem scientię: non variant rationem formalem subiecti: sicut si probaretur lunam esse eclipsabilem in astrologia: a priori et posteriori cum illę probationes reducantur ad eadem principia semper sunt eiusdem scientię. Secus etiam vbi aliqua conclusio a priori probaretur per principia vntus scientię/ et a posteriori per principia alterius scientię. Quemadmodum hęc conclusio vulnera rotfida tardius sanantur q̄ oblonga: si per principia geometrię probetur a priori: et per principia alterius scientię a posteriori / notum est esse diuersas rationes formales ratione principiorum: et sic diuersa obiecta scientialia.

¶ Sexto arguit sic, ex distinctiōe formali obiectorum non concluditur distinctio potentiarum: ergo fundamentum positionis. Tho. falsum: patet antecedens: albedo et nigredo sunt distincta obiecta formalia: ⁊ tamen cadunt de per se sub potentia visiua: igitur quod illa sint distincta obiecta formalia: patet: albedo et nigredo sunt obiecta: non materialia/ ergo formalia: quod non materialia patet. Nam vel per materialia distincta intelligis vt beatus Tho. exemplificat obiecta colorcitatis: vt homo et asinus ⁊c. Et sic albedo et nigredo non sunt obiecta materialia: quia color non est accidens albedinis: sed genus. Si per obiectum materiale intelligas aliquod contentum sub illo: sequitur habitus complexi nullum esse obiectum materiale: cum nil contineatur sub complexo. Nam superioritas vel inferioritas incomplexionem supponit: vt patet ex predicamentis Arist. in quibus incomplexa debent poni quę habent sub et supra.

¶ Hoc argumētum inquirit quid est obiectum materiale et quid formale: ⁊ patet iam ex notabilibus: ꝙ respectu incomplexorum aliter consideratur ratio formalis/⁊ aliter respectu complexorum: ⁊ sic soluitur ratio.

Henricus.

¶ Henricus de gādauo quodlibeto. ix. q. iiij. expresse asserit: ꝙ scientia accipit vnitatem ab vnitate habitus: ⁊ habitus sumit vnitatem ab vnitate rationis formalis quā habent omnes conclusiones conuenientes in vno subiecto attributionis: a quo (inquit ille) secundum Aristo. scientia sumit vnitatem. Dicit enim quod scientia non dicitur vna propter vnitatem realem secundum genus: aut speciem eorum de quibus consideratur: sed propter vnitatem rationis ex modum considerandi circa vnum subiectum: ad quod plura attribuuntur propter vnam rationem formalem considerandi omnibus conuenientem. Dicente philosopho.

Aristo.

ij. poste. vnius in quantum vnum secundum vnam rationem considerandi vna est scientia. Nec sufficit inquit vnitas per aggregationem: alias dicit non esset magis vna geometria: q̄ metaphisica et geometria simul iunctę: quod est contra omnes.

¶ Pro maiori intelligētia supponit secundum istum doctorem quod intensio non fit per gradus ad gradum additionem: quoniā tenet quodlibeto. xv. q. vj. formas accidentales solum numero differentes non posse esse in eodem subiecto. Et soluit rationes in oppositum Tenet etiam quodlibeto. v. q. xvj. per primum actum acquiri totam essentiam: quę postea fiet habitus: ergo ex vno habitu generatur/ et ex pluribus. Ex vno/ scilicet primo simpliciter quo ad rem: quę est tota essentia habitus. Et hoc est ex eius virtute propria. Ex pluribus vero q̄tum ad augmentū vel perfectionē: vt difficulter a subiecto possit removeri.

¶ His premissis quodlibeto nono. q. iiij. habet quod si ordine recto procedamus in scientijs: scilicet quod a principijs incipiamus/ per primum actum principij causatur tota essentia habitus: ⁊ postea perficitur per actus circa alias conclusiones/sic quod per primum actum acquiritur tota essentia habitus scientificus: scilicet sub esse imperfecto: ⁊ postea perficitur per alios actus: ⁊ per hoc quod multiplicentur actus circa alias conclusiones: nil de novo acquiritur quantum ad essentiam habitus: sed intēditur/perficitur/⁊ multiplicatur: non tamen componitur ex pluribus formis partialibus. Illam compositionem realem ponit/quam eam q̄ est ex genere et differentia. Licet ponat quandam compositionem rationis ex gradibus qui pręcesserunt secundum esse imperfectum: qui nunc virtualiter continentur in habitu sub illo esse perfecto. Et quoniam omnes conclusiones conueniunt in vna ratione formali subiecti attributionis: et ille habitus continet illam rationem formalem: ideo scientia cuius ille habitus est: sumit vnitatem ab illo.

¶ Sed notandum est secūdum istum Doctorem ꝙ hꝫ qualitas corporalis acquiratur per ꝓmum actum generationis qualitatis (secundum sum modum dicendi) vt totam realitatem albedinis a primo actu generatiue albedinis produci dicit. Et etiam habitus affectius per primum actum acquiritur secundum totam eius essentiam: ⁊ etiam habitus cognoscitiuus. Tamen hoc interest: ꝙ habitus corporales siue qualitates corporales et habitus affectiui intenduntur per similes actus: habitus vero cognoscitiui per dissimiles. Nec hoc ol stat: cum ille conclusiones per quarum actus dissimiles intenduntur habitus cognoscitiui: conueniant in vna ratione formali: ⁊ sic radicatur et perficitur per actus qui habētur circa alias cōclusiones.

¶ Querit quando aliqua cōclusio de novo scitur/⁊ per illum actum intenditur habitus primo acquisitus per primum actum: vtrum hoc fiat per hoc quod ille habitus aliquid acquirat in se: ⁊ si est aliquid an sit reale vel rationis: respectiuum an absolutum: qō si fuerit absolutum: vel eiusdem rationis vel alterius. Et qualitercunq; dicas non bene sm Henricum: qui non ponit aliquā compositionem in illo habitu: nec ex partibus formalibus eiusdem rationis/nec diuersarum. Si dicas acquiri aliquem respectum in habitu: per quem mediante illo habitu possimus assentiri illi conclusioni. Contra sit argumentum de fundamento et termino illius relationis: et videtur quod ille respectus manebit: quando virtute habitus habentis in se illum respectum non potero assentiri illi conclusioni: patet: fundamentum est essentia habitus: quero de termino vel est illa propositio. Et hoc non/nem et si non sit illa propositio non minus manet ille habitus in potentia propinqua respectu illius. Si forte dicas quod terminus est habitus incomplexus talis propositionis: vel terminorum illius propositionis: quero a te quid per illos habitus incompleros intelligas: et cum non possis aliud intelligere q̄ species intelligibiles: sequeretur ꝙ quādiu esset illa essentia habitus: ⁊ illi habitus incōplexi/ego possem assentiri illi ꝓpositiōi in potētia ꝓ

pinqua: consequens est falsum: quia contingit manere essentiam habitus: ⁊ etiam illos habitus/ incomplexos: quos appellant species inteligibilles (vel appelles eos vt libeat) ⁊ tamen non recordari de illa propositione: quantum ad eius assensum/ ergo non sufficit ille respectus cum habitu: ergo aliquid aliud debet acquiri: non nisi habitus de nouo: igitur habitus non est incomplexa qualitas: vt dicit Henricus.

¶ Hoc argumentū est valde apparēs. Et querit quid acquiritur in habitu iam acquisito per primum actum prime conclusionis/ quando aliquam aliam conclusionem scio de nouo: per quod efficitur talem habitum postea inclinare ad assensum talis conclusionis. Dicit enim henricus ꝙ augmentatur: ⁊ perficitur per illum actum circa talem cōclusionem: ⁊ hoc ex eo quia magis intenditur. Et sic fit ꝙ nunc inclinat ad assensum talis conclusionis: alioqui non inclinaturus/ nisi per actum talis cōclusionis magis intēderetur.

¶ Sed videt̃ hoc nō satisfacere ad hoc q̄d per illum habitū inclinetur aliquis ad assensum talis cōclusionis. Patet: nam stat ꝙ ille habitus maneat sub illo esse perfecto vel perfectiori: ⁊ cum non dependeat illud esse pefectum in conseruari a tali actu: sequitur manere illum habitum sub illo esse: ⁊ tradidisse obliuioni illam conclusionem. Ergo illud non erat satis: ad hoc ꝙ per illum habitum inclinaretur intellectus in potentia propinqua ad assensum talis conclusionis.

Grego.

¶ Grego. de arimi. q. iij. prologi recitans opinionē Henrici dicit. Per primum habitum aquiritotam essentiam habitus. Et ꝙ per actus aliarum conclusionum acquiruntur alij: ⁊ alij respectus: per quos tendit in illas conclusiones: inclinando potentiam ad actus illarum: ⁊ illud videtur tangere Bartholus castrensis in suis predicamentis. Sed in questionibus quodlibetalibus: vbi satis plene ponit mentem suam de vnitate scientie: ⁊ de generatione habitus: ⁊ de augmento: nil penitus loquitur de acquisitiōe respectuum. Nescio an alibi fecit sermonem de talibus respectibus. aduenientibus habitui. Sed siue eos posuerit siue non volo respondere ad argumentum quod efficacitet procedit contra talem positionem si alicubi tale asseuerat Henricus. Et dico quod ille respectus qui acquiritur per nouum assensum circa aliquam conclusionem fundatur in essentia habitus: ⁊ terminatur ad propositionem in esse cognito: cui assentitur. Et cum hoc ponendus est alius respectus ad medium formale vel virtuale probatiuum talis conclusionis. Et quandiu est ille respectus habitus ad medium sufficiens probatiuum formale vel virtuale: tunc sufficienter inclinabit intellectum ad assentiendum cōclusioni. Et quando talis respectus secundum non sit/ non sufficit respectus quo habitus respicit conclusionem: ⁊ videtur pro nunc satisfacere hoc quod offertur: cui non placeat impugnet et apponat aliam solutionem.

¶ Sed quoniā Henricus vt patet ex locis iam citatis eundem modum intensionis cum beato Tho. habet: ⁊ eodem modo loquitur de generatione habitus: ⁊ de intensione: ⁊ de vnitate habitus: que debet sūmi ab vnitate rationis formalis: videtur quod omnia argumenta que formātur contra Tho. et formata sunt: possint applicari contra Henricum. Et qui voluerit deffendere henricum sine respectibus quos saltim in locis citatis non nominat: per ea que posuimus pro defendendo. Tho. poterit defendere: et ad illud. s. vnde est quod per habitum sufficienter in potentia propinqua possumus assentiri vni et non alteri/ ex solutione primi argumenti cōtra Tho. patet.

¶ Iam absoluēda est questio secūdum cōmuniter loquentes: pro quo est notandum primo: quod principiorum alicuius scientie: et conclusionum eiusdem: cum habeant diuersos actus: etiam erunt diuersi habitus: si quidem assensus principiorum: est causa assensus conclusionum: ergo tales actus distinguntur sicut causa et effectus: ergo et habitus illorum. Item secundum Arist. primo posteriorum perfectior est notitia principiorum notitia conclusionis: sed nil est perfectius se: ergo distinguntur illi actus: ergo et habitus.

¶ Verum est tamē ꝙ secūdum Occam bene est possibille concedere: principiorum et conclusionis posse esse eundem habitum: ⁊ ex consequenti eundem actum; vt tenet in prologo.

¶ Ponūtur propositiones quarum prima est. Ad vnitatem scientie non requiritur vnitas numeralis habitus: nec specifica. Prima pars probatur: sunt in vna scientia plura principia et plures conclusiones: ergo causantur plures actus et habitus: vt patet ex notabili: igitur. Secunda pars probatur: actus principiorum et conclusionum eiusdem scientie differunt specie: ergo et habitus inde causati. Item sunt varie propositiones differentes in qualitate et quantitate: ⁊ varij actus differentes spē/ quorum aliqui generant scientiam: alij intellectum: ⁊ alij sapientiam: vt patet ex Aristotel. in poste. igitur.

¶ Secūda ꝓpositio. Non sufficit vnitas generica generalissima habituum ad scientiam dici: ⁊ esse vnam. Probatur: nam alias sequeretur ꝙ geometria et philosophia moralis essent vna scientia: cum earum habitus contineantur sub eodem genere generalissimo: nec etiam sufficit quod habitus sint vnum vnitate generis subalterni: nam tunc diuersissime scientie essent vna: sequela nota est: quia sub prima specie qualitatis ponuntur habitus diuersarum scientiarum: et illa prima species est genus subalternum. A fortiori: nec sufficit vnitas habituum transcendētalis.

¶ Tertia ꝓpositio/ Ad aliquas cōclusiōes siue earum habitus facere vnam scientiam non sufficit vnitas subiecti attributionis: patet. Nam de eodem subiecto attributionis potest haberi scientia opinio: ⁊ fides: ⁊ certum est illos habitus non facere vnā scientiam: cum ad nullam vnam pertineant illi tres diuersissimi habitus.

Aristo.

¶ Quarta ꝓpositio. Ad aliquas cōclusiones facere vnam scientiam eo modo quo loquebatur de vnitate scientie Aristote. j. poste. ⁊. iiij. meta. requiritur quod habeant ordinem illarum subiecta ad aliquod per se vnum: quod sit subiectum attributionis: et quod omnes tales conclusiones sint resolubiles ad eadem principia prima: ex quibus mediate vel immediate sufficienter tales conclusiones deducant̃. Probatur hec propositio: quoniam aliqua vnitas requiritur ad scientiam vnam: non aliqua dictarum: vt notum est: ergo hec vnitas sufficiet. Nam Aristo. primo posteriorum habet quod vna scientia est ea que est vnius generis subiecti Appellant̃ vnius gn̄is subiecti: quarū subiecta ab eis s̄m vnam cōem rōnē/ vl̃ cōceptū secūdum ꝑ se analogiā ad aliquod vnum considerantur: quod sic probatur. Nam idem philosophus in. iiij. meta. inquit. Non solum eorum que secūdum vnum dictorum: est vnius scientie speculari: sed et dictorum ad vnam naturam. Super quo verbo Commentator: res enim que habēt vnā sciētiam non tantum sunt quarū subiectū est vnū spē: aut genere dicto vniuoce: sed quarū esse attribuitur vni fini/ aut vni agenti/ aut vni subiecto. Quod autem requirat̃ in scientia vna considerare subiectū sub eadem ratione/

Comen.

patet/ nam physica et geometria: licet considerent de magnitudine/ quia non sub eadem rationem/ ideo non sunt vna scientia. Nam philosophus considerat circa magnitudinem passiones entis naturalis vt naturale est/ vt abunde docet Aristotel. ij. physi. ⁊ j. de anima. et. vj. meta.

Aristo.

¶ Quod autē requiritur ad scientie vnitatem conclusiones reduci ad eadem principia prima patet. Quia secundum philosophum. j. posteriorum/ oportet principia scientie esse vnigenea per se subiecto eiusdem/ oportet (inquit ipse) in eodem esse genere ijs que demonstrantur. Item probatur ratione: quarumcunq3 scientiarum sunt alia et alia principia prima genere: ille sunt alie et alie scientie: ergo opus est conclusiones vnius scientie conuenire in principijs primis: et in qua debet fieri vltimata resolutio. Notanter dicitur hoc: quia non requiritur principia proxima ⁊ immediata esse eadem: vt patet scienti euclidem eo quod proxima et immediata medis demonstratiua diuersarum conclusionem sunt diuersa. Antecedens probatur prime consequentie Arist. primo poste. qui sic habet scientia est altera ab altera/ quarumcunq3 principia/ nec ex eisdem/ nec ex alterutris/ neq3 ex seinuicem sunt. Concluditur ergo/ quod ex eo aliqua scientia est vna/ quia omnes conclusiones habent ordinem et attributionem ad vnum per se subiectum attributionis/ secundū eandem et communem rationem eis. Et ꝙ omnes tales resoluuntur in eadem principia prima.

¶ Ex quo sequit̃ correlarium ꝙ illi habitus constituunt vnam et eādem scientiam/ qui inclinant ad conclusiones isto modo assignato se habentes.

¶ Ad q̄stionē nunc patet respōsio, quod scilicet logica/ est vna scientia secundum omnes illos tres modos/ vt patet volenti applicare vnumquemq3 ad questionem.

¶ Respondere ad argumēta quæ formabā tur in principio questionis secundum vnumquemq3 modum facile est/ cum non sit amplius immorandum in hac questione quam prolixius instituto distuli.

¶ Questio quarta.

¶ Vtrum dialetica sit habitus scientificus.

E T ARGVItur quod non. Non est habitus/ ergo non est habitus scientificus. Patet antecedens/ nullus debet poni habitus igitur/ patet/ non in potentia mere naturali/ quia illa non est habituabilis. Nec in potentia sensitiua: patet secundum Commentatorem. iij. de anima: habitus est quo vtimur quando volumus/ sed in sensu non est libertas: ergo nec habitus. Nec in potentia intellectiua est ponendus/ probo Actus notitie intuitiue non causant habitum: ergo nec

Comen.

alij actus. Item respectu primorum principiorum per se notorū non ponitur habitus/ ergo nec repectu aliarum propositionum. Hec duo antecedentia patent/ quia nullus sentit se promptiorem post assiduos actus tam respectu obiecti/ de quo habetur notitia intuitiua/ quam respectu per se note propositionis/ igitur.

¶ Secundo sic arguit̃ si dialetica esset habitus: vel esset vnus vel plures/ non secundum/ q2 tunc non esset vna scientia/ cuius oppositum decisium fuit in tertia questione prohemiali. Nec potest dici ꝙ vnus/ patet/ ex distinctis actibus et specie differentibus debent causari habitus specie differētes/ cum vnus habitus non possit inclinare ad habitus differentes specie. Ergo necessario debent poni plures/ ⁊ sic non erit dialectica vna scientia.

¶ Tertio arguitur, habit9 sciētific9 debet causari ex actibus scientie: scire debet causari per demonstrationem: demonstratio ex necessarijs vniuersalibus. Sed in dialectica non sunt hec vniuersalia necessaria: patet/ logica constat ex illis que constant ad placitum: ⁊ vbi variantur sententie secundum auctorū varietatem. Ergo nil necessarium habetur et diffinitum ad concludendum conclusionem aliquam scientificam. Ergo non potest haberi habitus scientificus igitur. In contrarium est communis consensus logicorum igitur.

¶ In hac questione primo videbit̃ de diffinitione habitus: secundo mouebuntur aliqua dubia. Vltimo respondebimus ad questionem.

¶ Habitus est qualitas absoluta alicui potētie inherens: derelicta ab actu vel actibus illius potentie: inclinans eandem ad producendos similes actus eis ex quibus genita est.

¶ Dicitur in diffinitiōe, qualitas, ad excludendam positionem Guillelmi Parisiensis tenentis non esse ponēdos habitus acquisitos bonos: nec scientificos: licet bene prauos. Et assignans rationem inquit ꝙ deus quando creauit animam primi parentis creauit pronam illam et promptissimam ad exeundum in actus bonos et scientificos: ⁊ postea eius inobedientia meruit in penam peccati talem promptitudinem esse sopitam: nec excitari nisi labore et exercitio. Et sic quando queritur ab eo cum aliquis se exercuit circa aliquam scientiam/ vel circa aliquid scibile: vnde est quod sentit se promptiorem. inquit hic: non ex eo quod acquiratur aliqua qualitas: sed eo quod corrumpitur impedimentum quod datum fuerat in penam quo corrupto circa talem conclusionem sentit se promptum: habitus tamen prauos bene asserit esse acquisitos/ et esse qualitates/ quia aliquis reperit se promptiorem vno tempore ad actus malos: ⁊ hoc non est ex inclinatione naturali: quia in oppositum erat inclinatio naturalis: ergo opus est ponere qualitatem quandam acquisitam: que appellatur habitus: quicquid probabilitatis hec positio habeat: non videtur conformis nec doctrine Aristotel̃ nec veritati theologice: nec communi modo concipiendi. Et ostenditur quod non cohereat hoc secundum de habitibus vitiosis: cum eo ꝙ primo asserit. Nam si in penam peccati datum: est peccatum originale: in quo acquiritur fomes ratione cuius est labefacta omnis caro ex quo acquisita est mala inclinatio ab ineunte etate/ sequitur superfluere qualitatem acquisitam: quanto magis quod antequam eliciantur actus mali sumus inclinati ad eos eliciendos. Cum habeatur in sacro canone. Genesis octauo. sensus et cor

Guillelmus Parisiensis

Genesis.

gitatio humani cordis ab adolescentia prona sunt ad malum. Si igitur per actus bonos excitatur inclinatio naturalis q̄ sopita erat: sic per malos excitatur et ea cum qua nascimur: et sic si pro bonis non ponitur habitus: nec pro malis.

¶Imꝓbatur tamē pma pars in qua asseritur per hoc ꝙ aliquis habituatur nil nouū acquiri: sꝫ solum remoueri impedimenta. Et arguitur sic: vel est vnicum impedimentū pro omnibus scibilibus: vel ꝓ quolibet scibili est distinctū impedimentū. Non primum: qꝛ tunc sequeret̄ quod quādiu esset quis habituatus circa vnum scibile: esset habituatus circa oīa scibilia: qđ clare est falsum. Si dicas qđ respectu cuiuslibet scibil' est distinctum impedimētū: ergo cū scibilia sint infinita et: illa impedimenta sint qualitates absolutę: seq̄tur qđ in quolibet hoīe essent infinita entia absoluta distincta quod tamen est contra omnē veritatm et satis absonū

¶Nec etiam apparet verū quod aliquib⁹ placet: ꝙ seclusa fide nō cogimur ponere aliquem habitum. Notanter dicitur seclusa fide: quia fidem spem et charitatē infusas/fide tenemus esse ponēdas. Patet assumptum. s. ꝙ nō sit verum nō cogi ad ponendum habitus acq̄sitos. Primo cōmuni auctoritate philosophorum et theologorū: ꝛ ꝓbatur ratione. Non videtur posse saluari ꝑ quid vno tēpore aliquis sit facilitatus ad aliquid ad quod nō antea: nisi ponatur qualitas aliqua acquisita. Probatur: nā si aliquo modo posset saluari maxime dicendo ꝑ taliter se habere: sed hoc nō. Nam cum sit res indiuisibilis aīa: inimaginabile est illud taliter se habere. Si dicas ꝙ resultat illud taliter se hr̄e ex hoc ꝙ pluries intellexit aliquā rem. Seq̄tur qđ nunquā aliquis semel habituatus posset desinere esse habituatus: quia si sufficit habuisse plures actus cum illud semel ponitur: non potest non fuisse positum: et sic sequitur semꝑ esse habituatū. Nec videtur qualiter possit ītelligi hoc aliter se habere: nam qualitercunqꝫ detur vel deducetur falsum vel non poterit reperiri.

¶Reliquę diffinitiōis particulę fiēt notæ ex iis que in dubiis tangentur: ꝛ etiam in sequentibus.

¶Primū dubiū, q̄ potētia est habitualis.

¶Secūdū, vtrū habit⁹ possit ex vno actu causari: vel requirantur plures actus.

¶Tertiū, vtrū quicunqꝫ actus potētię habituabilis causare possit habitum.

¶Quartum, vtrū habit⁹ possit inclinare ad actus specie differentes.

¶Quintū, vtrum habitus possint corrūpi per solam cessationem ab actibus

¶Sextum, vtrum habittrus contraii sint compossibiles.

¶Septimū, vtrū habitus cōcurrat cū potentia ad produtcionem actus.

¶Pro solutiōe horū dubiorū est notādū ꝙ hoc vocabulum habitus cū accipiatur multipliciter: scꝫ ꝓ dispositione corporali de difficili mobili a subiecto disponente ad bene vel male se habendū: et pro specie intelligibili vel sensibili: in pręsentiarum accipitur pro qualitate acquisita ex aliquo actu vel actibus disponente potentiam ad aliquid producendum simile illi a quo causabatur.

¶Ad primū dubiū respōdetur, ꝙ illa potentia dicitur habituabilis: q̄ de se est indifferēs ad opposita: vel sic indifferens: ꝙ omnibus necessario requisitis ad productionem illius non necessario agit. Exemplum primi: potentia in qua est actus temperātię: est habituabilis: quia est indifferens ad oppositū. Exemplum secundi: voluntas licet secundū cōmuniorem positionē non possit habere nolitionem felicitatis: ꝛ summi boni sub tali ratione apprehensi: non tamen necessitatur apprehenso summo bono statim appetere. Nam potest suspendere actum licet nō possit in cōtrarium. Et hoc est quod dicit beatus Tho. ꝙ voluntas licet necessitetur quantū ad specificationem actus: non tamen quātum ad exercitium: ꝛ cū tali necessitate bene se cōpatitur libertas sufficiens ad meritum. Ex quo habetur quod potentia mere naturalis non est habituabilis.

¶Et si arguas cōtra hoc, qꝛ tunc seq̄tur quod in ītellectu non esset ponendus habitus pmorum principiorū: ex eo quod intellectus sic est determinatus in illorum assensum: ꝙ non potest fieri in oppositum: et positis omnibus requisitis necessario habetur assensus: sed consequens est falsum: quia Arist. habitū principiorum enumerat inter habitus intellectuales et appellat eum intellectum.

¶Ad hoc potest respōderi, ꝙ q̄dam sunt pricipia ꝑ se nota. ꝛ quod respectu illorū nō est ponēdus habitus: nec aliquis prōptius assentitur vno tempore quā alio: nec talium dixit Arist. esse habitum qui appellatur intellectus: quia solum est earū ꝓpositionū quę possunt esse p̄missę in demonstratione ꝓpter quid et potissima. Modo ꝙ notum est propositiones ꝑ se notas non posse esse p̄missas demōstrationis: patet scientinaturam demōstrationis. Alia sunt pncipia non ꝑ se nota: sed ꝑ experientiam vel inductionem nota: ꝛ de talibus possumus habere habitum: ꝛ de iis dicebat Aristo. quod illorum habitus appellatur intellectus: quia talia bene sunt premissę demonstrationis.

¶Hinc habet̄ ꝙ ꝓprie in intellectu & voluntate reperitur habitus: cum de natura habitus sit qđ subiaceat voluntati vti eo: cum sm̄ Arist. habitibus vtimur qn̄ volumus: et secundum commentatorem.

¶Et si q̄rat aliqs, vtrū in potētiis sensitiuis debeant poni habitus. Ad hoc respōdetur secundū Tho. pma secūdę. q. j. ar. iij. ꝙ vires sensitiuę possunt cōsiderari vnō modo secundum ꝙ operatur instinctu quodam naturali: ꝛ sic debent cōsiderari tanq̄ potentię mere naturales: et sic in eis non reperitur habitus: sicut nec in potentia mere naturali.

¶Alio modo dicūtur vires sensitiuę operari imperio voluntatis vel rationis. Et sic cum ad diuersa ordinari possunt: in eis possunt aliqui habitus reperiri quibus bene aut male ad aliquid disponuntur.

¶Et si cōtra hoc arguas, qꝛ etiā vires nutritiuę possent habituari: quia imperio rationis possunt assuefieri ad digerendum multum vel paucū: ptꝫ de iis qui sunt assuefacti ad multum comedendum.

¶Ad hoc dicitur ꝓ nūc qcquid sit de eo quod assūmitur: quia in libris de anima et de generatione debet videri. Quod secundum Tho. vires sensitiuę sunt habituabiles: quia sunt natę obedire rationi vel imperio: ꝛ vires nutritiuę non. Et addit Thom. quod magis proprie in appetiuis sensitiuis: q̄ in cognoscitiuis est habitus.

¶Sed cōtra hoc arguitur, qꝛ tūc seq̄retur quod in brutis non essent ponēdi habitus. Patꝫ seq̄la. quia non operantur ex imperio rationis. Consequens est falsum. Nam communiter dicitur bruta assuefieri

ad multa hominū industria: q̄ non fecissent nisi assuefacta fuissent. Patet de quibusdā canibus alemanorū: vel aliis animalibus. Etiā secundū Augusti. li. lxxxiij. q̄stionum videmus immanissimas bestias: a maximis voluptatibus abstinere dolorū metu: qđ cū in earū cōsuetudinem vertitur: domitę ꝛ māsuetę vocantur.

Augustin⁹.

¶Ad hoc dicit̄ secūdū Tho. ꝙ & si acq̄ratur talis assuefactio non proprie dicitur habitus: qꝛ deficit vsus ratiōis: quātū ad hoc: ꝙ nō habēt dn̄iū vtendi vel non vtendi: qđ dicitur ad rationē habitus pertinere.

¶Colligitur tandē ex hoc dubio ꝙ nulla potentia mere naturalis est habituabilis. Nec potētia q̄ non est rationalis: vel q̄ non regitur imperio ratiōis nulla talis est proprie habituabilis.

Occam.

¶Occā in. iii. q. x. ponit habitū in volūtate: ꝛ in intellectu: ꝛ appetitu sensitiuo: ꝛ potētia sensitiua cognoscitiua: vide motiua ibidem.

¶Ad secūdū dubiū respōdetur distinguēdo. Nam vel in potentia erat habitus cōtrarius vel non. Si sic/cōmuniter respōdetur: ꝙ actus nil causat de habitu: sicut si aliquis esset habituatus habito temperantię: primus actus intemperantię non causaret habitū: si autem aliq̄d facit: remittit habitum causando dispositionem contrariam illi habitui.

¶Si vero act⁹ nō reperiat habitū contrarium: communiter tenetur: ꝙ quilibet actus producit habitū ꝓpter duas rationes. Prima est quotiescūqꝫ aliqđ agens in passo disposito: potest ꝓducere aliquē effectū agens minoris actiuitatis in passo disposito ꝓportionato: poterit aliquid ꝓducere ꝓportionabiliter. Sed act⁹ multū intensus: in intellectu non disposito habitu cōtrario potest ꝓducere habitū: ergo actus min⁹ intensus in intellectu similiter disposito: poterit aliquid habitus ꝓducere. Et sic quilibet actus poterit illo modo ꝓducere habitum proportionabiliter ad suā actiuitatem.

¶Secunda ratio est, Quādocūqꝫ sūt duo agentia eiusdem speciei solum differentia secundū intensum ꝛ remissum: si aliquid potest magis intēsum: etiam aliquid poterit minus intensum: ergo si act⁹ multū intēsus potest aliquid habitus ꝓducere: ꝛ minus intēsus poterit aliquid etiā habitus ꝓducere. Verum est ꝙ tā remissus potest esse ille actus: ꝙ illa qualitas q̄ producet̄ nō appellabitur habitus ꝓprie: cū debeat esse difficiliter mobilis a subiecto.

¶Et si quis arguat cōtra hoc fundamētū assumptum: quod notitia intuitiua sufficienter intēsa poterit per aliquā distantiam causare iudicium affirmatiuū: quod res est ꝛ tn̄ si sit magis remissa per illā distātiā non poterit aliquod iudiciū affirmatiuū causare: qđ res sit vt constat experientia: igitur.

¶Ad hoc dicit̄ dimissis aliis solutionib⁹ q̄ cōmuniter abhibentur q̄ forte non satis faciunt/ qđ illa maxima intelligitur dū modo agens minus intensum: ponatur in moderata distātia ꝛ respectu passi sibi ꝓportionati. Modo si notitia intuitiua remissa poneretur in moderata distantia: respectu obiecti: dico ꝙ causaret iudicium q̄uis remissum de existentia obiecti.

Tho.

¶Secūdū tamē doctorē. s. pma. ii. q. lii. ar. iij. respōdetur ad dubium supposito vno: ꝙ ad hoc ꝙ aliqua qualitas causetur in passiuo: oportet ꝙ actiuū totaliter vincat passiuū. Et notat posse produci habitus primo in potentiis appetitiuis: ꝛ respectu talium dicit qđ cum ratio sit primum actiuum causandi habitum: ꝙ non sufficit vnicus actus ad habitus productionē: quia non vincitur potentia apetitiua totaliter vnica ratione: cum diuersimode se habeat ad multa: ꝛ respiciantur plures circunstantię. In potentiis apprehensiuis notat duplex passiuum. Primum est intellectus possibilis. Aliud est intellectus quem Arist. vocat passiuum: qui est ratio particularis. i. vis cogitatiua cum memoratiua ꝛ imaginatiua. Primum reperitur in parte intellectiua. Secundum vero in parte sensitiua. Respectu igitur primi passiui: potest esse aliquod actiuū: quod vno actu totaliter vicit potentiā sui passiui: sicut videmus ꝙ vna propositio per se nota conuincit intellectum: ad assentiendū firmiter illi/ quod non facit propositio probabilis. Unde habetur: qđ ex multis actibus rationis: oportet causari habitum opinatiuū: etiā ex parte intellectus possibilis. Habitū autē scientię: possibile est causari ex vno actu rationis: quantū ad intellectum possibilē: sed quantū ad inferiores vires apprehensiuas: necessariū est eosdem actus pluries reiterari: vt aliquid firmiter memorię imprimatur. Unde phus in ca. de memoria ꝛ reminiscentia dicit. Quod meditatio cōfirmat memoriam. Habitus vero corporales: possibile est causari ex vno actu si actiuū fuerit magnę virtutis. Sicut aliq̄ medicina fortis statim inducit sanitatem. Ex his soluitur dubium.

Aristo.

¶Pro solutiōe tertii dubii. Primo vidēdū est. Utrum notitia intuitiua causet habitū. Et licet Grego. de arimino in primo sententiarū. dist. iij. dicat: ex notitia intuitiua derelinqui habitualem quandam notitiam: non tamen appellat illā ꝓprie habitū. Primum: quia solum inclinat ad actus differentes specie a notitia intuitiua: scilicet ad cognoscendum aliquid cognitione abstractiua: vel cognitione complexa includente cognitionem abstractiuam.

Grego.

¶Secundū ꝓpter quod talē notitiā habitualem non appellat proprie habitū est. Quia de ratione habitus est: ꝙ cum voluntate possit producere actum Modo ista qualitas habitualis: cum sola voluntate nō est sufficiens ad exeundum in actum: quia dicit Grego. requiri imaginem: vel speciem alicuius rei quę simul debet concurrere cum illa notitia habituali ad exeundum in aliquē actū: quod nō requiritur in aliis habitibus. Et vt ista plenius intelligantur recensendum est: quod ibidem Gregorius tāgit de speciebus quę derelinquuntur in fantasia: ad quas terminatur notitia abstractiua: quia illa cognoscuntur duplici notitia vna incomplexa vt in questione prima dictum est: qua virtualiter cognoscitur esse imago. Alia qua cognoscitur formaliter esse imago et hęc complexa: ꝛ alterius rationis a prima. Et mouet questionem Grego. Cum ad idem obiectum immediate terminantur: vnde sumitur illa distintio specifica: Respōdet qđ prima notitia/solum causatur ab imagine rei secunda vero/ab imagine rei simul cum quadam notitia habituali/ quę derelicta fuit ex notitia intuitiua. Et arguit contra se. Notitia intuitiua non causat habitum. Dicit verum esse productiuum similium actum / a quibus producebatur. Sed ꝙ talis notitia habitualis debeat poni ad cognoscendum imaginem esse alicui⁹ imaginem/ hoc non potest negari.

Damasce.

¶Occā vero in. xiiij. q. diuersimode sentit circa hanc difficultatem. Nam in solutione ad quoddam septimum argumentum habet. Quod tā respectu complexi/ q̄ respectu incomplexi/ ponitur habitus. Et potest haberi ex hoc fundamento/ scꝫ. Quādo aliquis sentit se magis prōptum circa aliq̄d intelligendū/ siue complexum/ siue incōplexum q̄ ante/ aliqua qualitas acquiritur/ q̄ appellatur habit⁹. Ex q̄d nominis habit⁹. Tenēdo vnum qđ ipse tenet/ vt visum est in questione prima

scilicet quod notitia abstractiua est simul cum intuitiua: et q ex illa abstractiua causatur habitus: postea inclinans ad similes notitias abstractiuas. Dicunt etiam notitiam intuitiuam non causare habitum: quia ille causatur ab abstractiua: et quia de ratione habitus est inclinare ad similes: et ille habitus non inclinat nisi ad dissimiles actus notitię intuitiuę: ideo non ponitur habitus respectu intuitiuę.

¶ Aliter dicit in eadē quęstione. Quodqa minus inconueniens reputatur habitum intuitiue inclinare ad abstractiuam que intuitiua imperfecta appellatur: quia representat rem concernendo differentiam temporis: quam q cum abstractiua sit simul intuitiua: ideo dicit intuitiuam causare habitum: et hoc modo dicendo parum differt a Brego. Verum est quod cum non concurrat ad similes actus producendos cum volumus in absentia obiecti quod requiritur ad propę esse habitum: quia de ratione habitus est vti eo quando volumus in absentia obiecti: ideo non est propie habitus.

Scotus. ¶ Scotꝰ in tertia distintione decima quarta quęstione tertia tenet etiam notitiam quandā intuitiuam causare notitiam habitualem etsi imperfectā qua in absentia inclinatur potentia ad actus notitię intuitiuę imperfectos. Eo modo sentit de intuitiua impfecta: sicut Occam uti uidimus in quęstione prima: ubi agebat de notitia intuitiua secundum Scotum.

¶ Videtur tamē esse respondendū ad dubium per hanc conclusionem. Omnis actus alicuius potentię siue respectu completi/ siue respectu incompleti potest vel est aptus natus producere habitum: si potentia talis post multos actus sufficienter intensos reperiat se promptiorem ad similes actus specie in absentia obiecti.

¶ Ex quo infertur, q actꝰ potētię mere naturales non possunt causare habitum.

¶ Segtur secūdo, q actꝰ propositionis p se notę vel quę ex solis terminis est nota: non potest causare habitum.

¶ Tertio segtur q nullus actꝰ notitiæ intuitiuę potest causare habitum. Omnia hęc patent ex conclusione: ex eadē constat liquido qui actus possunt causare habitum.

¶ Cōtra hoc quod dictū est de notitia intuitiua: q non producit habitum propie est argumentū Si quis pluries viderit imaginē variegatam multis coloribus: et vbi statuarius vel cęlator multas diuersitates apposuerit: et deniq in omni obiecto vbi multa et varia possunt considerari. Notū est q ille qui pluries viderit talem imaginem: facilius/ promptius / et expeditius poterit postea intueri et explicare subtilitates talis picturę: et hoc non nisi ratione habitus acquisiti ex notitia intuitiua ergo notitia intuitiua causat habitum.

¶ Ad hoc argumentū, quod aliquibus videtur concludere: apparet dicendū quod aliquis si pluries vidit aliquā imaginē varijs coloribus depictā: sciet ex rememoratione eorū quę primo vidit in illam imaginem expedite inuenire colores varios: immo expeditius q alter: et alias subtilitates quę repiunt in tali imagine: hoc nō ppter habitū: sed propter recordationē eorum que viderat ratione specierum derelictarum. Nec tamen ideo aliquid expeditius intuetur nisi q ante: vbi cętera sint paria ex parte aduertētię: et obiecti et dispositionis mediꝰ et moderatę distantię.

¶ Ad quartū dubiū si loquamur secūdū Scotum/ Brego. et Occam vt ostensum est in dubio precedenti: ponendo qualitatem illam habitualem causaram ex notitia intuitiua: non est dubiū nisi q si talis notitia dicatur habitꝰ: q habitus inclinat ad actꝰ differentes specie. Et constat de illa qualitate habituali. Scotus. Brego. Occam.

¶ Quia tamen Occā videtur declinare ad hoc. s. notitia intuitiua non causat habitum: sed quędam abstractiua quę est simul cum intuitiua causare dicitur habitū. Ideo tenet in. iij. q. xj. quod habitus immediate non inclinat ad actus differētes specie ab eis licet bene mediate: et pro plena huius intelligentia est supponendum vnum quod tenet in prologo et alijs locis suę doctrinę: quod nunꝯ aliquis habitus inclinat ad actus alterius habitus: nisi mediante actu proprio ad quem primo inclinat. Ex quo habetur q si habitus przmissarum inclinat ad actus conclusionis: ideo est: quia primo inclinat ad actum przmissarum: qui postea cum intellectu causat assensus conclusionis et facilius quam ante: et sic immediate solum concurrit ad similes actus/ mediate vero ad differentes specie: quia assensus przmissarum et conclusionis differunt specie. Occam.

¶ Hoc przmisso ponit hęc cōclusio, qđ habitus nunꝯ concurrit immediate nisi ad actus eiusdem speciei: quę conclusio sic potest probari. Nunꝯ habitus concurrit ad actus: nisi sint intensiui habitus vel possunt reddere habitum intensiorem: sed actus differentes specie non possunt producere qualitatem eiusdē speciei cum habitu quem precedentes actus produxerunt: quia cum sint causę differentes specie debent producere effectus differentes specie: igitur habitus debet immediate concurrere solum ad actus eiusdem speciei: licet mediate concurrat ad differentes specie ut iam ostensum est: bene tamen concedit Occam eundem habitum in parte sensitiua inclinare posse ad actus meritorios et demeritorios uiciosos et virtuosos: sed non obstat hocꝯ dictę conclusioni.

¶ Cōtra hoc multiplicātur argumēta Primo quod habitꝰ przmissarum quarum vna est affirmatiua et altera negatiua inclinant ad assensum conclusionis qui differt specie ab assensu alterius przmissę: igitur Etiam habitus apprehensiuę inclinat ad actum iudicatiuę: et tamen illi actus. s. apprehensiui tantum et iudicatiui differunt specie: igitur. Ad hęc et similia posset dici q solum concludit q mediate concurrit ad actus differētes specie non autem immediate.

¶ Solent etiā formari rationes, de habitu causato in przsentia obiecti ab actu amandi: qui appellatur amor complacentię et tamen inclinat potētiam in absentia obiecti: ad amorem desiderij: quia feruentius et intensius amamus rem: quam primo amauimꝰ in przsentia: postea in absentia: quam ante quam illam amauissemus: igitur habitus immediate inclinat ad actus differentes specie.

¶ Ad hoc dicitur q q̄tiescunq; illi actus differentes specie terminantur ad idem obiectum/ non est inconueniens eundem habitum inclinare ad actus differentes specię. Esset tamen inconueniens: si terminarentur immediate ad diuersa obiecta.

¶ Etiam fit argumētū de habitu causato a notitia intuitiua: quia inclinat potentiam ad notitiam abstractiuam: quę intuitiua imperfecta ab aliquibꝰ appellatur: et tamen illę differūt specie: igitur. Ad hoc etiā dicitur: quod non est inconueniens cum illi actus ad eādem rem terminentur. Illi qui hoc non concedent aliter responderent: ideo ex dictis poterit secundū varios modos dicendi adhiberi solutio.

¶ Aliqui qui tenerēt ppositiones de przterito et futuro vel przsenti: ex eisdem extremis compositas esse eiusdem speciei/ et etiam suos actus aliter dicerent: quod habitus inclinans potentiam adiudicandum sortem fuisse: est eiusdem rationis cum illo quo iudicabamus sortem esse.

¶ Pro solutiōe quinti dubij est notandū, quod aliquid corrumpi contingit tripliciter. Primo aliquid corrumpitur per se ad positionem causę contrarię: et hoc formaliter vel virtualiter. Formaliter vt caliditas frigiditati contrariatur. Virtualiter aliquid cōtrariatur alteri: quando potest effectum contrarium illi producere licet cum illo se compatiatur: vt habitui intemperantię actus virtualiter contrariatur: licet se compatiatur: etiam aqua caliditati virtualiter contrariatur/ propter eandem rationem. Secundo modo aliquid corrumpitur per accidens ad corruptionem subiecti: et hoc modo corrumpuntur sensationes brutorum ad corruptionem brutorum: et etiam phantasmata quę in nobis sunt/ corrumpuntur ad corruptionem spirituum animalium. Tertio modo etiam aliquid corrumpitur de per accidens: propter defectum causę conseruantis: sicut lumen corrumpitur ad remotionem luminosi: et notitia intuitiua ad remotionem obiecti.

Aliaco. ¶ Positio est Petri de Aliaco, in libro suo de anima: quod habitus possunt corrumpi per solam cessationem ab actibus: et fundamentum eius est: quod licet omnia alia entia a deo naturaliter appetant permanere: non tamen possunt sine conseruante: verū est alia citius corrumpi/ alia tardius sine conseruante: vt experientia monstrat. Et etiam Aristote. ostendit. ij. ethico. habitus morales esse permanentiores disciplinis: etsi arguas contra hoc/ omne quod generatur ab alio generatur: ergo omne quod corrumpitur ab alio debet corrumpi: quia omne quod mouetur ab alio debet moueri/ ergo habitus non solum corrumpitur propter solam cessationem. Ad hoc dicitur q sicut absentia nautę/ est causa submersionis nauis: sic cessatio ab actibꝰ est causa corruptionis habitus: et hoc confirmatur per Aristote. iij. phys. dicentem quod in motu grauis deorsum prius detenti sursum/ est aliquod mouens per accidens. s. remouens prohibens: sic id quod remouet actus quibus producebatur et conseruatur habitus est causa corruptionis q̄us ve per accidens. Et sic saluatur omne quod mouetur. ꝛc. Aristo.

Tho. ¶ Beatꝰ Tho. prima secūdę. q. liij, dicit qđ habitus non possunt corrumpi per se: sed solum per accidens puta per cessationem/ in quantum ex illa ponitur actus contrarius. Cessatio enim permittit actum contrarium: quem non permitteret non cessatio: nec corrumpitur ad destitionem conseruantis/ quia non dependent a conseruante nisi in produci/ et non in conseruari. Et sic concludit Tho. quod habitus quicunq; debet corrumpi corrumpitur a suo contrario vel per destitionem alicuius necessario requisiti ad eius conseruationem.

¶ Ex quo infertur secundū istum modū dicendi: quod habitus incompleti et habitus primorum principiorum/ et habitus qui causatur ex volitione qua volo beatitudinem sunt incorruptibiles/ quia non possumus habere actus contrarios ad actus illorum habituum.

¶ Videtur tamen dicendū pro solutione huius quinti dubii: quod habitus vel est complexus vel incomplexus: si incomplexus/ vt species sensibilis vel intelligibilis ponitur prima propositio. Si est in subiecto corruptibili est corruptibilis: si vero non requirit conseruans et est in subiecto incorruptibili: dico habitum incomplexum esse incorruptibilem. Secunda propositio si est complexus habitus: est distinguendum/ vel actus ex quibus producuntur possunt habere actus contrarios in potentia/ vel non: q si sic est corruptibilis habitus: si vero non: et sit in subiecto incorruptibili: dico talem habitum esse incorruptibilem quod si sit in subiecto corruptibili: dico esse corruptibilem.

¶ Sed cōtra hanc resolutionem formatur apparens argumentum: sequeretur q si aliquis primo habuit habitum apprehensiue in intellectu: q ille nunꝯ traderet obliuioni apprehensionem illius: quia non habet contrarium actus apprehensiui. Item sequeretur quod si habui habitum assentiendi alicui conclusioni: et nunꝯ habuissem actus contrarios quod nunꝯ traderē obliuioni quod est contra experientiam. Etiam sequeretur quod si primo haberem speciem intelligibilem per quam possem cognoscere aliquam rem qō nunꝯ traderem obliuioni talem rem: patet quia illa species est incorruptibilis.

¶ Ad hæc oia simul posset dici, qvltra habitum siue complexum siue incomplexum: qui requiritur ad exeundum in actum requiritur aliquid aliud: pro isto statu dum anima est coniuncta corpori: tenens se ex parte sensitiua ad memorandum/ quia memorari pertinet partim ad vim sensitiuam: et illud vel est phantasma/ vel aliquid se tenens ex parte sensus inhęrens phantasmati: scilicet aliqua qualitas corporalis: et quia illa potest corrumpi: et si habitus non corrumpantur. Hinc habetur non semper illos habitus enumeratos facere potentiam exire in actum: sed tradere illa obliuioni de quibus habetur habitus.

¶ Cōtra hoc ē fortis replica, respectu isensibilis possumus habere habitum et speciem intelligibilem: et cum illa non cadat sub sensu non debet poni phantasma aliquod: nec qualitas corporalis ad hoc qō de illis insensibilibus debeamus recordari: ergo saltim insensibilia semel intellecta: non possent tradi obliuioni.

¶ Ad hoc est dicēdū de necessitate, vt inqt Petrus de Aliaco in suo libro de anima. Quod actus intelligendi aliquod intelligibile non sensibile: causat in parte sensitiua memorariua aliquam qualitatem vel intentionem quę supplet vicem phantasmatis: ad hoc quod postea possim recordari: vt illius mouentis intellectum simul cum specie intelligibili: alias non recordaturus: quia recordari quando anima est coniuncta corpori: concernit partem sensitiuam. Vnde requirit adiumentum vt possim intelligere memorariue: Aliaco.

Ad sextum dubium respondetur per aliquas propositiones,

¶ Prima sit q habitꝰ & actus oppositi, bene se compatiuntur: sicut habitus temperantię et actus intemperantię. Habitus opinionis et actus scientię: bene se compatiuntur. Appellantur isti actus et habitus oppositi: dato q se compatiantur/ quia actus est corruptiuus habitus causati, ab actu illi actui contrario.

¶ Secūda ppositio quam pbabiliter pono: quia sępe mihi visa est vera: licet forte non cōcessa ab omnibus: quod habitus scientię non ppatitur secū actū

opinionis: respectu eiusdem conclusionis. Nec habitus fidei: actum opinionis. Nec habitus scientie: actum fidei. Et pro probatione suppono: quod si habitus est sufficienter intensus: ad hoc quod illo sufficienter potentia possit exire in actum: quod non opus est nisi recordari de tali propositione et velle illi assentiri. Sed sic argumentor. Si aliquis est habituatus habitu scientie circa aliquam conclusionem: et alius adducat mihi rationem topicam: qua velit probare illam propositionē ducet me in recordationem talis propositionis: et etiam inducet animum vt assentiatur tali propositioni: ergo habitus scientie sufficienter mouebit ad procedendum actum: et non impedietur. Patet: quia vt latius videbitur in posterioribus/ causa que est fortioris assensus productiua fortior est altera: igitur preualebit habitus in potentia taliter se habenti rationi probabili. Nec valet: si dicas actum fortius mouere habitū: quoniam hoc intelligitur: quod per solum habitum potentia non est in actu intelligendi sicut per actum. Nihilominus si respectu eiusdem conclusionis applicentur habitus scientie et ratio probabilis: dico non produci nisi actum scientie. Et sic potest dici de aliis.

¶ Tertia ꝓpositio sit, ꝙ habitꝰ nō sunt incompossibiles ex eo ꝙ inclinent ad actus contrarios vel repugnantes. Patet: quia stat duos habitus esse in eadem potentia: ⁊ tamen illos inclinare ad actus incompossibiles. Patet si quis habeat fidem infusam de aliqua conclusione: ⁊ postea acquirat scientiam ⁊ habitum scientificum: per hoc non perditur habitus infusus. Ja ille habitus infusus: erit simul cum habitu acquisito: tamen vnus inclinat in actus fidei ex sua natura: et alter in actus scientie: nec hoc inconuenit: quia habitus infusus non facit exire in actum sine acquisito: vel motiuo aliquo inducente in assensum fidei: acquisitus tamen sufficienter intensus: sic.

¶ Quarta ꝓpositio, habitꝰ acquisiti desse sufficientes cum potentia exire in similes actus a quibus producuntur: si inclinent in actus contrarios sunt incompatibiles. Patet: quia alias sequeretur ꝙ quis simul haberet tendentias repugnantes: quod tamē est falsum et repugnans. Et iam sequeretur simul posse reperiri assensus contrarios vel repugnantes: quod est contra communem animi conceptionem. Cum hoc tamen stat. a. actum esse incompatibilem. b. ⁊ c. actibus simul sumptis: ⁊ habitum. a. esse compatibilem habitibus. b. ⁊ c. actuum simul sumptis.

Duran.

¶ Secūdum tamen Durādum, qui videt sentire scientiam et opinionem se posse compati in eodem intellectu respectu eiusdem conclusionis: ponitur aliquę propositiones.

¶ Pria ꝓpositio, ꝙ si sciētia & opinio cōsiderentur ex parte conclusionis: ⁊ scientia sit habitus conclusionis necessarię/ quam estimat non posse aliter se habere: et opinio sic diffiniatur. Est habitus conclusionis quam estimat aliter posse se habere/ impossibile est respectu eiusdem conclusionis: aliquem habere scientiam et opinionem: quia iam aliquis haberet estimationes repugnantes. Et in hoc sensu intelligit Trist. primo poste. quod non contingit aliquem simul scire et opinari eandem conclusionem.

¶ Secūda ꝓpositio sit, Quod si ꝙs habeat duo media ad probandam aliquam conclusionem/ et sint distincta: ⁊ ambo estimentur necessaria: vnum tamen in rei veritate sit contingens: iam assensus qui producetur a medio necessario erit scire. Et habitus inde causatus scientia. Et tamen assensus causatus a medio contingenti: quod estimatur necessarium erit opinari. Nam non est error: quia non de falso. Nec fides nec scientia: ⁊ est assensus: ergo non est aliud quam opinari. Et habitus inde generatus erit opinio: quia non videtur quis alter habitus intellectualis censeatur. Et sic diffiniendo opinionem. Est assensus causatus per medium contingens existimatum necessarium. Certum est scientiam et opinionem posse haberi de eadem conclusione.

¶ Tertia propositio sit, Quod si respectu eiusdē conclusionis applicentur in eodē intellectu duo media: quorum vnum sit necessarium et estimatum tale: alterum sit contingens: et tale estimatum: licet per se seorsum applicata ad producendos diuersos assensus non se possent compati/ ex prima propositione propter estimationes repugnantes: bene tamen sunt compatibilia ad producendum vnum assensum: qui erit scientia: ⁊ hoc sic persuadetur licet vnum medium non possit esse simul multum illuminatum: et remisse illuminatum: bene tamen duo luminosa: quorum alterum est magnum vt sol: et alterum parum/ vt astrum: possunt causare vnum magnum lumen: ⁊ multum intense illuminare medium/ licet seorsum non possent illa luminosa simul intense et remisse illuminare medium: quia esset repugnantia. Sic dicendum est: quod licet assensus duorum mediorum: quorum alterum est necessarium: et alterum contigens: non possint se compati Tamen illa media simul sumpta: possunt applicari ad producendum vnum assensum clarum: qui partialiter causabitur e medio contingenti simul et necessario. Licet assensus magis clarus: ⁊ minus clarus: respectu eiusdem conclusionis: non se possint compati. Subiungit etiam Durandus: ꝙ obscurum et clarum in lumine non accipiuntur priuatiue nec etiam in assensibus: sed differunt secundum magis perfectum/ ⁊ minus. Non propter oppositionem priuatiuiet positiui: sed propter imperfectionem et perfectionem causę. Sic: ꝙ causa q̄ se sola poterit producere assensum obscurum: idest nō ita clarum: postea admixtione causę necessarię: potest producere effectum clarum. Licet partialiter. Et sic cum actus qui sunt scientia et opinio in hoc sensu se cōpatiuntur respectu eiusdem conclusionis loquendo de applicatione mediorum: habetur quod in hoc sensu etiā habitus scientię et opinionis se compatiuntur.

Duran.

¶ Ad septimū dubium cōmuniter solet dici ꝙ habitus concurrit ad productionem actus effectiue: postquam productus est hac ratione. Illudꝰ posito aliis circunscriptis ponitur actio: ⁊ quo remoto aliis positis remouetur actio est causa actionis. Sed post productionem actus in absentia obiecti: virtute habitus sequitur actio aliis remotis. Et si non ponatur habitus: quamuis alia ponantur in absentia obiecti non causabitur actus: ergo habitui est tribuenda actio respectu actus. Siue loquamur de complexo siue incomplexo vt est facile exemplificari.

¶ Secūdum tamen Durādum, habet habitum non concurrere effectiue ad productionē actus. Sed solum debere poni: vt potentia sit magis facilitata. Et ratione potentię debet poni habitus: secundum eum. Et. s. sit magis facilitata: non vt per illum exeat in actum. Sic quod concurrat effectiue ad actus productionem.

Duran.

¶ Restat respōdere ad quæstionem in qua querebatur. Vtrum dialectica sit habitus scientificus. Ad quod dicitur ꝙ accipiendo dialecticē pro habitu assentiendi cōclusioni dialecticę/ ⁊ non pro tota collectiōe

habituum dialecticorum est videndum: an ille habitus sit causatus ex actibus scientificis opinatiuis: vel creditiuis: ⁊ secundum quod ex ijs vel illis causetur/ facilis est responsio. Vtrum autem omnes isti habitus faciūt vnum: et qualiter faciant vnum: in tertia questione est ostensum.

¶ Notandū est pro declaratione cuiusdā dicti Aristo. in libris ethicorum. Quinq; sunt habitus intellectuales/ quibus non contingit falso assentiri: qō triplices habitus possunt in mente reperiri. Quidam sunt: quibus possumus indifferenter assentiri vero et falso. Sicut sunt habitus: qui habentur de propositione contingenti. Alij sunt quibus non contingit assentiri vero vt habitus erroris: quidam quibꝰ soli vero/ vt sunt habitus de quibus. Arist. dicit in libris ethi. Mā vel habetur de conclusione scibili et demonstrata: ⁊ sic ille habitus dicitur scientia. De quo Aristo. j. poste. Vel habetur de principijs demonstratiōis propter quid et potissime: ⁊ sic dicitur intellectus. Vel de tota demonstratione: ⁊ sic dicitur sapientia. Si habetur de contingentibus agibilibus dicitur prudentia. Sic circa factibilia dicitur ars. In presenti agibilia dicuntur ea que cessante cessante operatione agētis: ⁊ non transeunt vltra in materiam exteriorem. Et sunt volitiones et intellectiones. Factibilia vero quę non cessant cessante operatione: sed in exteriorem transeunt materiam: de quibus sunt omnes artes mechanicę.

¶ Potest etiā difficultari de inclinatione habitus. An distinguatur ab habitu. Et videtur quod distinguatur. Nam alias sequeretur: ꝙ habitus inclinaret dormientem ad exeundum in actum: ꝙ est falsum. Si dicas ꝙ distinguitur: ergo sequitur ꝙ aliquis actus debet aduenire habitui: ad hoc vt inclinet. Et sic inclinatio magis deberet atribui actui: ꝙ habitui.

¶ Ad hoc breuiter respōdetur distinguēdo. Vel inclinatio dicit actionem/ ⁊ productionem actus: et sic inclinatio non dicit ipsum habitum absolute: sed connotando ipsum agere: ⁊ concurrere effectiue actualiter ad productionem actus. Et sic non dicitur inclinatio in dormientibus. Alio modo inclinatio dicit aliquam rem quę est apta nata/ ⁊ potest aliquid efficere: vel patī: licet actualiter non agat vel partiatur/ vt materia prima: hoc modo respectu formę (qua caret) dicitur inclinatio. Et hoc pacto in dormientibus bene inclinat in hoc secundo sensu. Et in diffinitione habitus/ inclinare hoc secundo modo debet intelligi/ quia alias alicui competeret diffinitum et non diffinitio. Si plura vis videre de his inclinationibus vide Occam in. iij. q. iiij.

Occam

¶ Pro cōplemēto huius quæstionis est dicendum/ quod logica accipitur tripliciter. s. pro logica naturali/ artificiali/ ⁊ vsuali. Logica naturalis/ est intellectus creatus/ aptus natus diuidere: diffinire/ argumentari/ discurrere/ verum a falso discernere/ ignotum ex notitia deducere. Et hoc pacto quilibet vel rusticus habet logicam naturalem. Dicitur intellectus: quia et si appareat canes venaticos insequentes leporem: peruenientes ad bivium syllogizare: non syllogizant. Et placet Tho. quia nec formant actus syncathegorematicos requisitos ad consequentias. Licet in superioribus vidimus secundum Brego. non esse multum syllogizare ex singularibus. Et diceretur conformiter ad diffinitionem assignatam. Quod ⁊ si videantur syllogizare illud non est nisi quadam naturali inclinatione tenendo contra Brego.

¶ Et si dicas, Quod secundū Auicenā ex speciebus sensatis: elicit insentas species inimicitię vt odij ouis videndo lupum: dicitur ꝙ illud non est syllogizando: sed quod cum in mente ouis imprimitur similitudo lupi: naturaliter propter naturalem repugnantiam inter complexiones et naturas talium animalium: causatur in appetitu ipsius ouis inclinatio ad fugiendum illud tanquam nociuum: quia taliter apprehensum et sub tali ratione. Nec est opus dicere: cognoscere sensum: et inimicitiam lupi: quia non cadit sub sensu. Sed sufficit ex tali cognitione: haberi in appetitu fugam ad vitandum illud cognitum: vel apprehensum: nociuum fugnaturg. Auicena

¶ Logica artificialis, est sciētia ꝓcedēs ex principijs logicis: per discursum syllogisticum diuersas conclusiones logicas demonstratiue inferens. Et ista est scientia conueniens et acquisita arte. Et alio vocabulo potest appellari docens/ in quātum per illam docemur diffinire/ diuidere/ et argumentari in qualibet scientia.

¶ Logica vsualis, est habitꝰ ꝺeclinās ex frequenti vsu et exercitio ad diffiniendum: diuidendum: et argumentandum. Et dicitur vsus: quia postquam summus exercitati et habituati hac dialectica qua expedite argumentemur: diffinimus et diuidimus in qualibet scientia.

¶ Restat respōdere ad argumenta, quæ in principio quęstionis formabantur. Ad primum patet responsio satis aperta ex diffinitione dubitoum.

¶ Ad secundū dicit, ꝙ logica potest accipi vel pro aggregato ex omnibus habitibus logicalibꝰ/ et sic non est vnus nisi per aggregationem vel attributionem vt alibi dictū est. Vel accipitur pro habitu vnius conclusionis: et patet manifesta responsio.

¶ Ad tertiū dicitur. Quod etiā in logica sunt propositiones necessarię/ ex quibus possunt concludi propositiones scibiles scientiales. Licet plurime sint contingentes. Et licet logica sit de contingentibus prime intentionaliter: est tamen de propositionibus necessarijs.

¶ Questio quinta.

¶ Vtrum logica est practica an speculatiua.

TARGVItur primo ꝙ sit practica: omnis scientia directiua praxis est practica: logica est directiua praxis: ergo est practica. Maior supponitur. Probatur minor. Logica dirigit operationes intellectus: et aliq̄ potest esse praxis: igitur. Patet minor: omnis operatio imperata a voluntate: est praxis: aliqua operatio intellectus est imperata a voluntate. Patet quia voluntas potest imperare vt argumentemur: vel contemplemur de veritate alicuius propositionis: igitur.

¶Secūdo sic, logica ordinatur ad omnes alias sciētias. Pro quāto in alijs fiant argumētationes: inquiratur veritas: igitur est practica: cum ordinetur in exercitamenta: z operationum aliarum scientiarum.

¶In oppositū sic arguitur, oīis scientia cuius finis est veritas: est speculativa/ logica sic se habet: ergo est speculativa.

¶In hac quæstione primo videbitur qd requiritur ad aliquam notitiam esse practicam. Secundo respondebitur ad quæstionem. Notitia practica est illa quę dirigit in praxin: ideo est videndum de praxi.

Scotus. ¶Secundū Scotum praxis est operatio alterius potentię ab intellectu / naturaliter posteriꝰ intellectione: nata conformiter elici rationi rectę: ad hoc vt sit recta. Ex hac diffinitione habentur tres conditiones requisitę ad praxin secundum Scotum. Prima. Quod sit alterius potentię ab intellectu. Et probatur dicto Aristo. iij. de anima. Intellectus sola extensione fit practicus/ sed in suis operationibus non est extensio: quia extendere est extra se tendere. Et sic ex hoc concludit primam conditionem. Secunda est ꝙ sit potesteriꝰ intellectione. Quia illud quod debet dirigi ab intellectu rationabile est quod sequatur actionem intellectus. Igitur tertia conditio est quod eliciatur cōformiter ad rectam rationem: vt recta sit etvocatur praxis.

¶Notādū est qđ notitia practica duplicē habet respectum aptitudinalem ad praxin. Primus est priꝰitatis naturalis. ſ. quod notitia practica debet esse priꝰ praxi. Secunda est conformitatis. ſ. ꝙ talis sit directiva praxis. Et sic omnis talis notitia complexa: quę sic se habet respectu praxis: dicetur practica Nota ꝙ ille secundus respectus: stat in hoc. Quod talis praxis sit conformis illi notitię practicę. Et notitia illa dicitur practica: quia ordinans in praxin. Exemplum: vt iudicium quo iudicamus deum esse summa veneratione colendum est iudicium practicum. Quilibet tñ cultus/ est operatio mediante qua deus colitur: conformiter ad illud dictamen. Et vocatur praxis.

¶Pro defendēda hac positione est aduertēda hęc distinctio. ſ. ꝙ praxis accipitur tripliciter ꝓpriſsime vt diffinita est. Altero modo pro operatione quę est in libertate operantis. Tertio modo communiſsime pro quacunq; operatione.

¶Notādum est ꝙ speculatio est opatio intellectus complexa propositionalis: ad nil aliud ꝓ ad intellectionem ordinata. Vt assensus huius: omnis triangulus habet tres angulos ęquales duobus rectis.

¶Sequit idem iudiciū posse esse speculativum simpliciter: practicum tamen mediate. Quia cum alio concludit notitiam practicam: vt hęc deus est summum bonum: per se est speculativa. In hoc tamen syllogiſmo quodam modo est practica. Omne summum bonum est summe diligendū: deus est summū bonū: ergo deus est summe diligendus. Conclusio est notitia practica: vt constat ex dictis.

¶Secundū tamē nominales imitātes Eustratium. Praxis est hominis secūdum electionem operatio. Et sic habitus practicus: dicitur a notitia practica a qua causatur: z ad quam inclinat. Et notitia practica ꝓprie ideo dicitur: quia formaliter est directiva praxis. Et quilibet talis est complexa: dictās qualiter: vel per quę aliquid est agendum: vel aliquid simile: et ostenditur per Aristo. vj. ethi. dicentem. Quod ad hoc vt electio sit studiosa oportet rationem esse veram, appetitum rectum. Et eadem secundum rationem hanc dicere. Hunc vero. ſ. appetitum prosequi. Hęc est igitur veritas: ꝙ mens practica: quę enunciat: z dicit hoc vel illud esse agendum.

¶Cōfirmaꝯ hoc idem quod dictū est, de notitia practica per Auicenam. Prima doctrina cap. primo. Vbi diuidens medicinam in theoricam et practicam ꝓprie sumptas et ostendens q̄ ꝓprie sit theorica: quę vero practica sit inquit. Cum dicimus de medicina: quod eius est theorica: et eius practica non est estimandum: ꝙ velimus dicere: ꝙ vna diuisionum medicinę scire: et altera operari/ quemadmodum multi hunc locum perscrutantes estimant. Sed illud quod volumus vel intendimus est aliud. Et est ꝙ neutra illarum diuisionum medicinę est nisi scientia. Ex quo patet ꝙ tam speculativa ꝙ practica est scientia: subiungit/ per theoricam vero ipsius medicinę significamus: quod est scientia tantum. Et quando eam sciuerimus: sententiam tantum acquiremus. Per sententiam intelligit certam scientiam secundum eum sexto naturalium. Ita ꝙ in qualitatis operationis declaratione: nos non mittemus. Idest ꝙ ista theorica siue speculativa: est scientia tantum. Et solum facit nos scire et acquirere scientiam. Non docet autem immediate equalitatem aut modum operandi. Sed solum scimus has veritates: quę aliquo modo sunt principia practicę medicinę. Et ponens exemplum in quit. Sicut dicit in medicina: quod genera febrium sunt tria. Et quod cōplexiones sunt quatuor. Certum est per has immediate non doceri operari sanitatem: nec quid aliud formaliter vt patet. Auicena.

¶Et subiūgens inquit per practicā ipsius scilicet medecinę: volumus vel intelligimus non operationem in effectu: neq; laborem motionem corporearū: idest per practicam non debemus intelligere exercitium aut executionem exteriorꝭ operationis/ sicut quidam opinatur: sed ipsa est vere scientia: z per eam iuuamur et dirigimur in qualitatem operationis i. qualiter z quo modo debemus operari. Et dans exemplum inquit: sicut dicimus in medicina ꝙ apostematibus calidis adhibenda sunt quę repellant: z infrigident et inspissent: et postea resoluentibus repellenda temperanda. Et hęc propositio est practica: quia ostendit et dirigit in qualitatem operationis: hec Auicena.

¶Ex his claret, ꝙ notitia ꝓprie practica, est illa quę est formaliter praxis directiva. Et huiusmodi est tantum notitia complexa enūcians qualiter aut ꝓ quę aut quando: et sic de alijs circūstantijs sit agendū.

¶Ad quæstionem respondetur per duas conclusiones.

¶Prima est, secūdum Scotū affirmādum est logicam esse pure speculativam: quia non dirigit in aliquam operationem quę sit praxis: quia solum dirigit in operationes intellectus: et nulla talis est praxis ꝓpriſsime loquendo.

¶Secunda cōclusio, secūdum Occam, & alios nominales. Logica est partim practica: ptim speculativa. Nam aliqua pars eius dirigit in operationes quę possunt esse praxis. Et pars illa quę determinat de argumentatione quibus constituenda sit: et qualiter in aliꝰ artibus vtendum ea aliqua vero pars logicę est de assensu conclusionum pure speculativarum. Et liber predicabilium et predicamentorum.

¶Ad argumenta facilis patet via ad respondendum,

¶Quęstio sexta.

¶Vtrum logica sit de secundis intentionibus.

TARGVITVR primo ꝙ non: scōm Aristo. in metaphy. logicus et metaphysicus circa idem versantur: sed meta. non considerat de secundis intentionibus: cum metaphysica sit scientia realis: ergo nec logicus.

¶Secūdo sic arguitur: subiectum logicę non est secunda intentio: ergo logica non est de secundis intentionibus. Consequentia est bona: sed patet antecedens. Secunda intentio secundū Scotum: est ens rationis. Sed ens rationis non est diffinibile quiditative: quia nullam quiditatem habet: ergo nil est demonstrabile de illo. Probo consequentiam. Quia demonstrationis medium debet esse diffinitio quiditativa: et sic nulla erit demōstratio in logica: quod tamen est falsum cum sit scientia.

¶Tertio arguitur sic. Logicꝰ cōsiderat de dicibilibus omnibus reponibilibus in predicamentis: sed omnia decem genera generalissima: sunt termini primę intentionis vt notum est: ergo logica est de primis intentionibus.

¶In oppositū est cōmunis opinio philosophorum/ et logicorum astruentium logicam esse sermocinalem scientiam/ et Auicena in sua metaphysica/ logica est de secūdis intentionibus adiunctis primis igit.

¶In hac quæstione aperiēt materia de secūdis intentionibus secundum triplicem viam/ z postea adhibebitur solutio quæstioni.

¶Pro opinione Scoti præmittēda sunt aliqua. Primum/ ꝙ ens prima diuisione diuiditur in ens reale et ens rationis. Et hęc est diuisio analogi i sua analogata. Ex eo ꝙ ens solum dicit entitatem/ quę habet esse seclusa operatione intellectus. Quia cum ens sit subiectum metaphysicę/ et metaphysica sit scientia realis/ sequitur ens solum debere importare ens reale/ et sic ens rationis non est ens/ sed ens rationis/ ideo est diuisio analogi in sua analogata.

¶Ens reale est ensquod potest habere esse seclusa operatione intellectus/ vel est subiectiue in intellectu. Ultima particula ponitur propter notitias habitus et species.

¶Et sic ens reale: diuidit in ens reale finitum/ z ens reale infinitum. Ens reale finitum/ in ens reale per se et ens reale per accidens. Ens reale finitum per se/ est generalissimum predicamenti substantię. Ens reale finitum per accidens/ descendit in nouem generalissima predicamentorum accidentium. Et sic ens reale descendit in decem predicamenta/ quę appellantur realia/ z primarum intentionum ab Scoto.

¶Ens vero rationis accipit dupliciter, vno modo pro illo quod habet esse obiectiuum/ siue sit prius illo actu/ siue simul. Prima particula ponitur/ propter illud quod primo cognoscebatur intuitiue/ postea abstractiue/ quia quando abstractiue cognoscitur/ vt sic est ens rationis. Loquor de abstractiua distincta. Secunda particula ponitur propter esse: quod habet antichristus in intellectu: nam non est prius. Cum tantum sit obiectum terminatiuū/ et non prius actu intelligendi.

¶Secūdo modo accipit ens rationis pro relatione rationis. Et diffinitur sic: est habitudo obiecti cogniti ad se vel ad aliud resultans ex operatione simplici vel collativa: potentię cognitiuę: vel potentiam cognitiuam presupponentis/ hoc vltimum additur pro operatione potentię appetiuę/ vel volitiuę. Et sic sicut in obiecto cognito: sic in volito resultat relatio rationis. Per simplicem noticiam intelligo cognitionem incomplexam: per collativam intelligo complexam: vel noticiam cōparativam: qua vnum cōparatur ad aliud vtcunq;.

¶Notādū est vltra. Quod si resultet aliqua relatio rationis facta cōparatione intellectus/ sub ꝓ preter a logica: vel grammatica: vel rethorica: illa talis relatio rationis/ dicitur secunda intentio. Et sic secunda intentio omnis: est relatio rationis non tamen econtra.

¶Quoniā autē secunda intentio præsupponit primam: quia rem illam circa quam talis operatio intellectus debet fieri. Videndum est/ quid sit prima intentio. Prima intentio/ est obiectum cognitum ab ipso intellectu: siue tantum habeat esse obiectiuum/ siue ꝓter obiectiuum aliud esse habeat. Et sic res ipsa cognita/ primo fundat relationem quandam rationis/ cui primo incomplexe attingatur/ et postea facta collatione qua cognoscitur complexe/ sub aliqua proprietate logica/ resultat alia relatio rationis/ quę appellatur secunda intentio. Sicut si intellectus cognoscat humanitatem/ nil considerando circa illam/ solum in humanitate resultet relatio rationis/ quę non est secunda intentio. Et humanitas est prima intentio/ quia apta nata fundare secundam intentionem. Si vero fiat hęc comparatio intellectꝰ circa illam/ scilicz qđ cōsideretur cōmunicabilis pluribꝰ numero differētibus: sic resultat relatio rationis quę est secunda intētio: ꝓpter rationem assignatā. Et sic appellabitur spēs. Et sic spēs quod est vocabulū secūdę intentionis/ supponit pro humanitate: cōnotando quod actualiter fundet secundam intentionem. Nec est inconueniens: aliqđ predicari de humanitate: quod non est tantum humanitas: denominatiue. Et sic hęc est vera humanitas est species denominatiue. Ex hoc infertur Quod ad hoc ꝙ resultet secūda intentio: requiritur cōplexa actio: z operatio intellectus: nec sufficit incōplexa. Secundo sequitur/ ꝙ solus logicus non habet considerare omnes secundas intentiones: quia grammaticus et rector: etiam habent considerare suas secundas intentiones. Tertio sequitur: quod dictum Auicenę. Auicena. Logica est de secundis intentionibus adiūctis primis. Sic est intelligendum. Quod principalis consideratio logici: est circa secundas intentiones: necconsiderat primas: nisi quatenus requiruntur: ad fundandum secundas intentiones. Quarto sequitur: ꝙ vna secunda intentio potest esse fundamentum alterius secundę intentionis. Patet si fiat aliqua comparatio pertinens ad logicum/ vel rhetorem/ vel grammaticum/ circa illam secundam intentionem.

¶Pro plena tamē intelligētia, est aduertēdum. Quod secundum Scotum: genera z species debēt esse composita methaphisice: saltim de his quę sub genere ponuntur intelligendo. In secundis intentionibus z si non reperiatur ꝓprie compositio methaphisice: vt notum est. Attamen imaginari debemus: suo modo in secundis intentionibus: esse individua. Et postea operatione intellectus: propteres ꝙ suo modo aliqualiter

conueniunt: imaginamur resultare quandam secundam intentionem illis communicabilem: que censebitur species specialissima. Et postea resultabit generica vsq; ad genus generalissimum deueniẽdo. Et sic suo modo sunt genera et species ⁊ indiuidua. Et dices secundum Scotum ꝙ suo modo sunt differentie contrahentes: et compositiones suo modo: ⁊ deniq; passiones demonstrabiles suo modo: per medium quod est diffinitio quiditatiua subiecti attributionis. Nam alias de syllogismo qđ est vocabulum secunde intentionis: nil esset demonstrabile: scđm quod dicit secundam intentionem: quod est falsum. Quia cum logica sit vere scientia plura sunt demonstrabilia de suo subiecto: et de alijs secundis intentionibus suo modo. Alioqui nulla esset vere scibilis conclusio in logica. Et sic non esset scientia: quod tamẽ est contra Scotum: ⁊ contra omnes cõmuniter loquentes. Et si queras vnde est: ꝙ Scotus appellat: syllogismum esse subiectum attributionis in logica: et etiam sequaces eius. Dicitur: ꝙ quia virtualiter continet omnes veritates pertinentes ad logicam. Sic ꝙ nullatenus potest fundari secunda intentio syllogismi: nisi preuia sit cognitio incomplexorum: ⁊ propositionum: ⁊ aliorũ: que presupponuntur ad cognitionem syllogismi: ⁊ eius qđ est resultare secundam intentionem syllogismi.

¶ Quereret aliqs, relatio illa quæ consurgit inter obiectum vt cognitum notitia intuitiua et id per quod cognoscitur: cum non possit reperiri secundũ Scotum: vt visum est in prima questione: nisi respectu obiecti presentis vt patuit ex declaratione notitie intuitiue secũdum eum: an debeat appellari rationis. Quidam dicit: quod illa est relatio rationis: et quod terminatur ad obiectum: prout est cognoscibile. Sed vt patet ex ijs que citauimus ex Scoto: ex quolibeto. xiij. in decisione illius difficultatis de notitia intuitiua: ⁊ de relationibus que reperiuntur in illa notitia est dicendum: ꝙ illa relatio non terminatur ad obiectum: vt cognoscibile tantum. Sed quatenus est presens in ratione obiecti. Et sic inquit Scotus: illam relationem non esse mere realem: nec proprie rationis. Sicut est illa que est contradictorij ad contradictoriũ: vel vniuersalis ad singulare. De his in predicamento relationis. Utrum relatio rationis possit cognosci propria secundũ Scotum. Dico ꝙ non: ex eo ꝙ non intutiue vel abstractiue. Quia non ens: non cognoscitur per abstractiuam propriam: nec per intuitiuam. Si aliquo modo cognoscit/ cognoscitur cognitione abstractiua impropria: et ex cõsequenti eo. s. ꝙ extrema cognoscuntur taliter relata: ⁊ non possunt taliter cognosci quin quodam modo relatio cognoscatur vel eo modo quo obiectũ terminatiuũ tantum: quicquid sit de intellectu creato intellectus diuinus cognoscere potest relationem rationis: patet in primo sen. dist. xxxv. q. vnica.

Tho. ¶ Opinio Tho. cõsistit in quibusdã propositionibus. Supposito vno quod visum fuit questione prima. s. ꝙ nil est vniuersale scđm beatum Tho. cessante operatione intellectus: hoc premisso sit prima propositio. Licet sit controuersia inter Thomistas: qđ senserit de prima intentione et secunda Tho. quod est magis consonum ei: quod dicitur in pluribus locis Tho. Prima intentio est res ipsa primo cognita ab intellectu sine aliqua collatione. habente proprietatem grammaticam/ logicam: vel rhetoricam. Et sic si cognoscatur homo vel aĩal sic nude sine collatione aliqua dicitur prima intentio: si vero cognoscatur scđm ꝙ homo vel humanitas participatur a pluribus: secundum qđ est vniuersale predicabile de pluribus: res hoc modo collatiuo considerata: dicetur scđa intentio. Quia vt sic et taliter consideratus homo est species. Et aĩal sic consideratum est genus. Quia sic habetur intentio speciei: vel generis. Et sic habetur ꝙ secunda intentio: ⁊ prima sunt nomina rerum: sic vel sic conceptarum: et non conceptum. Et confirmatur hoc per Tho. opusculo. xlij. de natura generis cap. xij. ꝙ nomina prime intentionis sunt: que rebus imposita sunt absolute: mediante cõceptione: ɋ̃ fertur intellectus super rem in se. Ut homo vel lapis. Secunde intentionis sunt illa que imponuntur rebus non secundum ꝙ in se sunt: sed secundũ quod subsunt intentioni: quam intellectus facit de eis. Ut cum dicitur homo est species: animal est genus: hec secundum Tho. Ubi nomina prime intentionis dicit rebus esse imposita mediante conceptione intellectus. Non ergo sunt imposita conceptioni. Unde exemplificando: nomina prime intentionis dicit: homo lapis que constat non esse nomina conceptionum sed rerum. Nomina secunde intentionis/ dicit esse genus: species. ⁊c. Que etiã sunt nomina rerum secundum esse/ quod habent in intellectu: ⁊ sic homo est species: animal vero genus.

¶ Tertia ꝓpositio, ex cõceptu quo cognoscitur prima intentio videtur cõsurgere quedam relatio rationis: quam beatus Tho. ens rationis vocat/ quia cessante intellectus actu/ cessat. Et secunda intentio videtur importare quendam ordinem rationis: cum primo supponat primam intentionem: cum illa relatione rationis. Et postea fundet aliam relationem rationis. Nota ꝙ si alicubi visus est doctor. Sanctus attribuere primam et secundam intentionem conceptibus: ibi non accipit intentionem logice: secundum cõsiderationem logicam: sed physice pro similitudine vel repñsentatiuo: quemadmodum dicimus colores esse intentionaliter in medio. Sicut color in aere. Ex eo quod est ibi sua similitudo. Ipse enim conceptus rei representatiuus dicitur intentio eius: vt superius vidimus in prima questione tractando questionem qualiter intellectus cognoscit reflexe singulare. Habetur igitur secundum doctorem Sanctum: ꝙ intellectus facit primam intentionem: primo cognoscendo rem: ⁊ postea facta certa operatione intellectus: tribuit rationem speciei: vel generis tali rei. Et hoc diuersimode cognoscendo.

¶ Secundũ nominales ea quæ dicũtur in terminis de primis ⁊ secundis intentionibus nunc tenenda sunt: ⁊ sentienda. Et dictum Auicene. Logica est de secundis intentionibus ⁊c. Sic intelligitur: ꝙ logicus considerat de terminis secunde intentionis: per terminos prime intentionis: vt perspicuum est. Auicenna

¶ Facilis est respõsio ad quæstionẽ secundum omnes tres modos dicendi. Ad argumentum primum dicitur ꝙ logicus: ⁊ metaphysicus secundũ Scotum: ⁊ doctorem Sanctum: considerant de eisdem rebus: sed diuerso modo. Nam logicus secundum quod fundant secundas intentiones: metaphysicus vero considerando quiditatẽ illorũ entium. Scđm noĩales dicet qđ qa logicus cõsiderat de oĩbus dicibilibus: metaphysicus de oĩbus reb⁹ significatis: ideo dicitur de eisdem considerare. Ad secundũ ꝙ habet difficultatem secundum Scotum: patet ex eo quod dictum est in explicatione sui modi dicendi. Ad tertium quod habet difficultatem secundum nominales. dicitur ꝙ et si cõsideret logicus de dicibilibus: que sunt termini prime intentionis/ hoc est quatenus cõsiderat circa illos/ proprietates logicas/ considerando in eis modum significandi et predicandi ⁊c.

¶ Quæstiones prohœmiales seu præcursoriæ ad librum prædicamẽtorum Arist.

¶ Prima questio.

¶ Utrum liber prædicamentorum sit de rebus an de signis.

Et arguit ꝙ sit de rebus ⁊ non de quibuscunq;: sed de vniuersalibus: quia scientia predicamẽtalis est scientia: ergo est de vniuersalibus: ⁊ necessarijs: ⁊ de his que non possunt aliter se habere: ex Arist. in posterioribus. Nec valet dicere: ꝙ Arist. intellexit: ꝙ est de propositionibus vniuersalibus: ⁊ de necessarijs: quia predicamentalis ars est de incomplexis: igitur.

¶ Cõfirmatur, plurima habẽtur in prædicamentis que non nisi rebus possunt adaptari: sicut in ꝓprietatibus substantie: quantitatis ⁊ qualitatis. Sicut quod substantia est subceptibilis contrariorum. Quod quantitati est propriũ: secundũ eam equale vel inequale dici. Quod qualitas suscipit magis ⁊ minus: ⁊ multa huiuscemodi.

¶ In opositum arguit sic, secernẽs Arist. ea que reijci debent a consideratione predicamentali: inquit. Eorum que dicuntur: quedam cum complexione ⁊c. Ubi (dici) propria passio signorum est: ⁊ non rerũ: ergo non erat illi mẽs de reb⁹ cõsiderare. Itẽ in diuisione: vbi dicit. (Eorum que dicitur sine cõplexione: quedã aut significant substantiã ⁊c) Ubi significare: terminorũ ⁊ signorum est passio: ⁊ non rerum: igitur. Confirmatur per Boetium in ꝓlogo libri predicamentorũ dicentem In hoc opere hec intentio est de primis rerum nõibus ⁊ de vocibus rerũ significantibus disputare. Boetius.

¶ In hac questiõe, primo videbit secundum triplicem viam: quid sit predicamentum Et de quibus principaliter constet. Secundo videbitur ex quibus simplicibus constituantur enunciationes. Tertio videbitur qualiter logica ⁊ metaphysica tractant de predicamentis. Secundum Scotum est primo notandum. Scotus. Quod cum logicus consideret de secundis intentionibus adiunctis primis: opus est vt predicamentum dicat habitudinem plurium realitatum: quarum vna includitur de per se in conceptu quiditatiuo alterius contrahibilium per differentias formales: vsq; ad realitatem contrahibilem per differentias materiales quas eccetates vel differentias indiuiduales vocamus. Differentie formales dicuntur que contrahunt aliquod potentiale: ad constituendam speciem subalternam vel specialissimam. Differentie indiuiduales que contrahunt aliquod potentiale: ad constituendum indiuiduũ. Et sic predicamentum importat illam habitudinem: illarum realitatum que prime intentiones appellantur. Et quia logicus principalius considerat de secundis intentionibus: ideo predicamentum importat de per se significato secundas intentiones. que in primis fundantur: a quibus ille realitates. i. nature denominantur genera vel species. Notandum est Quod ⁊ si logicus consideret de realitatibus quas considerat metaphisicus/ non tamen secundum quod metaphysicus: sed secundum quod fundant secundas intentiones modo iam dicto. Potest hic esse difficultas. Cum his decẽ predicamẽtis (si considerentur metaphisice) detur vnum in quo vniuocãtur scilicet ens secundum Scotum. Utrum secundum quod logicus considerat de illis: etiam detur aliqđ vniuocum in quo conueniant: ⁊ faciant vnam scientiã pdicamentalem. Ad hoc respondetur. Quod secundum quod illa entia realia: scilicet ille realitates coordinate secundum superius ⁊ inferius: quiditatiue considerantur a logico dico ꝙ vniuocantur in vno communi intentionali: ad quod significandum non est. nomen incomplexum impositum. Potest tamen supleri per circunloquium: scilicet per hoc vniuersale ordinabile in genere: secundum quod hec passio ordinabilitas ⁊c. illi adequate conuenit. Et illud non est subiectum: sed quia ille realitates secundum hanc considerationem constituũt coordinationes predicamentales: ideo ab illo circunloquio sumitur ratio subiecti in libro predicamẽtorũ. Sed precipua consideratio post hanc logici est in hoc opere predicamentorum de secundis intentionibus: que in pˢmis fundantur. Nec consideraret de primis: nisi quia ratio subiecti scilicet vniuersale ordinabile in genere: in illis reperitur. Et secundum ꝙ fundant secundas intentiones: ⁊ sic subiectum attributionis huius libri secundũ Scotum erit illud cui adequate competet vniuersalitas secundum ordinabilitatem ⁊c.

¶ Pro mẽte Tho. explicãda: suponẽdum est quod non reperitur vniuersale seclusa operatione intellectus: sed si aliqua res est vniuersale: hoc est ab intentione causata: operatione intellectus. Pariformiter si aliqđ est genus hoc est in operatione intellectus tribuentis vniformitatem respectu inferiorum. Ex quo elicit Cũ secunda intentio dicat rem ipsam cognitam secũdario conceptu: modo quo explicuimus: loquendo de secũdis intentionibus secundum doctorem Sanctum: quod intellectus est causa quare aliquid sit vniuersale: genus species/ ⁊c. cum cessante operatione intellectus cesset secunda intentio: de qua principaliter logicus considerat Et hoc habetur a doctore Sancto in libro de natura generis. Et sic predicamentum secundum beatum Tho. Est ordo rationis: prioritatis vel posterioritatis: naturalis intelligibilitatis rerum: consequens apprehensionẽ formalis conformitatis: vel diuersitatis earũdem. Pro intelligentia huius diffinitionis est notandum: quod ẽs rationis: ⁊ ens nature sic distinguntur secundum Tho. iiij. metaphy. lectione quarta quod ens rationis dicitur de illis intentionibus generis vel speciei: quas ratio adinuenit in rebus consideratis: que non inueniuntur in rerum natura: sed considerationem rationis consequũtur. Et huiusmodi ens rationis: est proprie subiectum logice. Ens autem nature: est ens reale: habens esse seclusa operatione intellectus. ¶ Secundo notandum est qđ ad esse predicamentum requiritur res esse obiectiue in intellectu. Ut habeatur coordinatio generum ⁊ specierum in prioritate et posterioritate. Tho.

¶ Notãdũ tertio quod ordo ille prioritatis ⁊ posterioritatis: est ab intellectu considerante genera generalissima prius ⁊ postea subalterna ⁊c. Loquendo de prioritate a qua non conuertitur subsistendi consequentia de qua Aristo. in postpredicamentis.

¶ Quarto notandum quod formalis conformitas vel diuersitas earundem rerum que intelliguntur: stat in hoc quod si res considerentur in nullo vniuoco conuenire: sic pertinent ad diuersa predicamenta. Cum ens secundũ doctorem Sanctum non dicatur de decem generibus vniuoce. Si vero considerentur conuenire in aliquo genere ⁊ in nulla differentia: sic pertinebunt ad idem genus generalissimum: pertinebunt attamen ad diuersa genera subalterna. Si vero magis concipiantur conuenire: spectabũt ad genus propinquius speciei specialissime quousq; cõsiderentur aliqua solum numero differre.

Et sic operatione intellectus sic operantis: circa entia nature sit predicamentum: ⁊ genera: ⁊ species secundū Tho. ¶ Hinc habetur clara cognitio huius scilicet quid predicamentum secundum beatum Tho. ¶ Et sic secundum Paulum cocinatem sectatorem huius vie nō paruū habendum. iij. metaph. q. xiij. Predicamentum accipitur tripliciter. Primo modo pro ipsa intentione que dicitur predicamentalitas. Secundo pro rebus in quibus fundatur huiuscemodi secunda intentio. Tertio pro his rebus prout stant sub intentione predicamentali. Primo modo est ens ratiōis. Secundo est ens reale. Tertio dicit aggregatum ex ente reali et rationis. Et sic iste teminus predicamentum erit terminus secunde intentionis concretus: duo concernens: principaliter tamen ens rationis. Et supponit pro rebus: secundum ꝙ stant sub predicto ordine. Quemadmodum ly album supponit pro re alba ⁊ connotat albedinem. *Cocinas.*

¶ Et si queratur quod est subiectū in libro predicamentorum secundum Tho. Respondeo. Quod subiectum siue obiectum secundum eum (vt alibi vidimus) est duplex: materiale scilicet ⁊ formale. Materiale dico/ quod sunt ipse res obiectiue existentes in intellectu scilicet substantia/ quantitas/ qualitas. ⁊c. Ratio vero formalis subiecti huius scientie erit. Ordo rationis iam predictus ab intellectu excogitatus ⁊ ipsis rebus: vt sunt in intellectu attributus secundum superioritatē et inferioritatem. Nam extra intellectum non est talis ordo secundum Thomistas. Et si queratur quid discriminis est inter predicamentum ⁊ predicabile secundum Tho. discrimen est/ quia predicabile solum dicit ordinem ad ea de quibus dicitur. Predicamentum vero dicit habitudinem plurium ad inuicē: ⁊ diuersorū predicabilium: scilicet a gn̄alissimo ad specialissima vsq₃.

¶ Sentētia nominaliū circa hoc quod est quid sit predicamentum: stat in hoc: quod predicamentum est coordinatio terminorum se habentium: sicut superius et inferius quiditatiue a generalissimo ad specialissima vsq₃. Et sic inferioritatem et superioritatem quiditatiuā nominales in solis terminis collocant. Notādum est etiam quod licet de temininis sit precipua cōsideratio et omnia possint vt plurimum que habentur apud Arist. in libro predicamentorum adaptari terminis: non tamē inficiabimur posse aliqua attribui rebus secundum quod significantur per terminos. Nec reales et nominales sic sunt ex diametro pugnantes: quod hi sic terminos considerent: quod nil rebus tribuant: nec quod illi sic incumbunt rebus: quod de terminis nullam habeant mentionem.

¶ Ad secundū dubiū in quo querebatur ex quibus simplicibus constituantur propositiones dicitur secundum aliquos nominales: quod ex simplicibus que simplicia sunt termini componuntur propositiones: innitendo illi auctoritati Aristo. secundo perihermenias. Omnis enunciatio est ex nomine vel ex nomine infinito: ⁊ ex verbo vel verbo infinito. Ex quo colligitur res q̄ non sunt termini: non subijci vel p̄dicari.

Occam ¶ Occam vero in prologo recitat modū probabilem tenentem res posse subijci et predicari in esse obiectiuo: ⁊ si non assertiue illud dicat: nec habenda est pro propria mente eius.

¶ Secundū tamē Scotum intrinsice concedemus terminos subijci et predicari licet non sit negandum in esse obiectiuo etiam esse propositiones ex rebus in esse obiectiuo compositas. De copula est difficultas: nam si res in esse obiectiuo non sunt in esse subiectiuo: non videtur quomodo actus possit haberi in mente. Ad hoc potest dici quod in esse obiectiuo correspondet aliquid incomplexum in essendo: ⁊ complexum in significando: ad modum dicendi. Greg. vel dic quod in esse obiectiuo ab intellectu et rebus cognitis in esse obiectiuo causatur actus vniens illos conceptus obiectiuos: ⁊ totum illud terminat quēdam actum complexum ipsius intellectus. Vel dicas quod non inconuenit extrema habere esse obiectiuum et copulam esse subiectiuum postq̄ sunt priora copula: ⁊ non est copula nisi secundum quod illa extrema habent esse obiectiuum.

¶ Ad tertiū respōdetur, quod metaphysica tractat de predicamentis: considerando perfectionē essentialem entium omnium. Logicus vero tractat de predicamentis considerando per ea habitudinē dicibilium: secundum superioritatem ⁊ inferioritatem essentialem quiditatiuam: ⁊ modum significandi ⁊ predicandi eorundem. Secūdum tamē reales: logicus ⁊ si consideret quiditates rerum in esse obiectiuo coordinabiles: in hoc sensu quod in cōcreto superius quiditatiue predicātur de inferiori/ illud est secūdum quod fundant secundas intentiones logicas. ¶ Notādum est quod illa que cōsiderat metaphysicus tanq̄ artifex maximus de rebus scilicet q̄d quodlibet ens est substantia vel accidens: compositum vel simplex ⁊c. Sic logicus de omni cōceptu: an sit cōnotatiuus/ an absolutus/ an incomplexus: ⁊ sic de reliquis. Quorum correspōdentiam: vel mediocriter institutus in logica poterit adinuenire.

¶ Ad argumēta que in principio formabātur pro ⁊ contra: quia quedam procedūt pro parte nominalium: ⁊ alia pro parte realium: poterit patere solutio ex dictis/ volenti has vel illas partes agere.

¶ Pro parte realiū ad illas auctoritates q̄ adducūtur ex Arist. dicitur quod in antepredicamētis: p̄ ea que dicūtur intellexit: id est eorum que cōcipiuntur quedam cōcipiuntur per complexionem: ⁊ quedam sine complexione. Et sic res secundum quod incomplexe cōcipiuntur: ⁊ sunt in esse obiectiuo/ ponuntur in predicamentis. Non tamen secundum quod per compositionem representantur.

¶ Secunda questio

¶ Vtrum oīs essentia reponibilis in predicamēto sit cōposita ex actu & potētia.

ET ARGVITVR ꝙ sic: omīs essentia reponibilis sub aliquo genere est diffinibilis: sed omnis res diffinibilis/ est constituta ex diuersis partibus intrinsecis: ergo omnis talis est cōposita. Cōsequentia bona est/ maior supponitur ex communi doctrina predicabilium et predicamentorum. Minor patet ex Aristo. vij. meta. Vbi ait quoniam omnis diffinitio ratio est: ⁊ omnis ratio habet partes. Vt autem ratio ad rem: sic pars rationis ad partē rei similiter se habet. Ex quo videtur velle Arist. quod sicut tota diffinitio totam rem significat: sic pars diffinitionis partem rei. Et per consequens omne diffinibile habet partes. Etiam auctoritate commentatoris eodem libro: commento. xxxiij. Quemadmodum diffinitio declarat totam quiditatem: sic pars diffinitionis partem quiditatis. Etiam probatur ratione. Et capio conceptum generis: ⁊ conceptum differentie: et quero per illos an concipitur aliquid vel nihil. Si secundū *Aristo.*

ergo erunt pure ficti sicut cōceptus chimere. Si primū quero vel eadem realitas correspondet a parte rei illis duobus conceptibus vel alia et alia. Si secundum habeo intentum: scilicet ꝙ natura specifica componitur ex illis duabus realitatibus. Si des primum non potest esse propter tria. Primum est quia in diffinitione cōmitteretur nugatio si idem importaretur per genus et differentiam. Secundum est: quia vnum cognoscibile adequatum non est natum respectu vnius potentie facere nisi vnicum cōceptum in eodem instanti incomplexum: ergo vna realitas sola non causat illos diuersos cōceptus incomplexos: respectu vnius potentie simul. Tertium est quia cum sit vnum ens non videtur qualiter immutabit intuitiue ad tam diuersos conceptus/ cum notitia intuitiua debet esse existentis: vt existens est in presentialitate obiectiua motiua. ¶ Item si non est de ratione nature specifice compositio: sequeretur accidens aliquod esse simplex: sed simplicitas est perfectio simpliciter: ergo quanto ens est simplicius: tanto erit perfectius. Et sic sequeretur aliquod accidens esse perfectius substantia composita quod est falsum.

¶ In oppositum sic arguitur: si species predicamentalis esset composita: vel hoc esset ex ijs que distinguntur realiter vel non. Si non: inimaginabile est quod aliquid componatur ex aliquibus que sunt idem cum eo. Nec potest dari primum quia tunc essentia angeli esset composita ex partibus/ quod est contra veritatem. Item sequeretur quod genus esset pars speciei: ⁊ sic quod propositio in qua predicaretur genus de specie esset falsa: quia pars de toto predicaretur.

¶ Hec questio absoluet̄ quibusdā articulis: ⁊ in prima videbitur de quesito conformiter ad triplicem viam. In secundo mouebuntur alique difficultates decisioni huius questionis accomode cum explanatione difficultatum aliquarum pertinentium proposito. Pro opinione. Scoti supponitur ex predicabilibus quid compositio physica et metaphysica. Nam physica est eorum que faciunt vnum per se et realiter distinguūtur/ vt materia et forma. Metaphysica vero est eorum que distinguntur formaliter: ⁊ sunt idem realiter: quorum vnum est potentia/ alterum vero actus. Vt realitas a qua summitur differentia: et realitas a qua sūmitur genus componunt metaphysice humanitatem. Et homo metaphysice ex humanitate et differentia indiuiduali contrahente humanitatem ad esse huius indiuidui componitur: ⁊ physice componitur ex materia et forma.

Scotus. ¶ Notandū est etiam secundum Scotum dist. viij. q. secunda quod omne illud quod ponitur sub genere: debet esse compositum ex actu qui importat realitatem: a qua sūmitur differentia: et ex potentia que importat realitatem a qua summitur genus. Notanter dicitur omne quod ponitur sub genere. Nam generalissima non componuntur ex genere et differentia: sed ex modo intriseco et aliquo potentiali: vt generalissimum substantie ex ente finito et perseitate. Generalissima aliorum nouem predicamentorum: ex ente finito per accidens: et ex sibi adaptatis modis intrinsecis secundum varietatem generalissimi. Nam pro quantitate alius modus intrinsecus ⁊ alius pro qualitate ⁊c. Notandum est insuper quod aliquid potest poni sub genere vel tanquam quiditas in esse obiectiuo constituens coordinationem illam: que est predicamentum: vel tanquam indiuiduum. Et siue sit quiditas: siue indiuiduum debet esse compositum ex actu et potentia.

¶ Tertio notandū secundū eundem Scotum: quod si in homīe ponātur due forme: scilicet intellectiua et sensitiua ab alia re sūmitur genus scilicet ab anima sensitiua: et ab alia re differentia: scilicet ab anima intellectiua. Si autē non ponat̄ nisi vnica aīa scilicet intellectiua ab alia realitate sūmitur genus a realitate animalitatis: ⁊ ab alia sūmitur differentia: scilicet a realitate differentie. Et prima est potentialis et cōtrahibilis per secundam. Sic scilicet ꝙ prima intellecta in primo instanti nature: in quo est precise ipsa est contrahibilis per secundam et perfectibilis: quia est contrahibilis ad perfectionem graduū: sed cum realiter sint idem: vna nō perficitur per alteram de facto. Verum est ꝙ si prima produceretur sine secunda: ⁊ postea adueniret secunda prima perficeretur aduentu secunde/ cum ante nō esset contracta ad tam perfectum esse.

¶ Ex quo habet̄ vnum satis notādum secundum Scotum ad tollendum controuersiam inter aliquos ꝙ seclusa operatione intellectus non est aliqua minor vnitas a parte rei vnitate numerali/ nisi vnitas specifica. Nec a parte rei reperitur natura generica/ sed realitas vnde abstrahitur vniuersale genericum quod in esse obiectiuo bene est vnum: et ratio est: quia vniuersale genericum est diuisibile et non descēdit secundum eundem gradum perfectionis ad sua inferiora quemadmodum species: ⁊ hoc est quod dicebat. Aristo. in specie atoma sit comparatio: quia natura specifica secundum eundem gradum participatur ab oībus inferioribus. ¶ His premissis ponitur hec conclusio secundum Scotum: ad aliquid poni sub genere non requiritur quod componatur physice: satis est quod cōponatur compositione metaphysica: ⁊ sit ens completum: et sic nec materia nec forma ponuntur per se in predicamēto nec partes integrales. Patet prima pars: nam angelus ⁊ accidentia ponuntur sub genere/ ⁊ tamen non componūtur physice. Secunda pars nota est: nam cum hoc ꝙ sint indiuisibilia physice: admittunt cōpositionem metaphysicam: ⁊ habent compositionem ex actu ⁊ potētia. Ex hoc habetur ꝙ ad aliquid poni in predicamento nō requiritur compositio ex re ⁊ re: satis est compositio ex realitate et realitate. Sequitur etiam: nec deum: nec aliquid in deo poni in predicamento secundum Scotum: cum in deo nil sit potentiale: siquidem infinito improducto non causato ab alio repugnat potētialitas. Et cum secūdum Arist. xij. meta. Prima causa sit actus purissimus nullam admittens potentialitatem habetur intentum. Et sic in deo nulla est compositio: licet bene admittatur secundum Scotum et alios cōstitutio. Et licet Occam in aliquo bono sensu cōcedat hāc: filium in diuinis esse in potentia ad non esse: non tamen concluditur esse aliquam pontentialitatem in diuinis. *Scotus.* *Occam.*

¶ Ex his p̄mo colligitur, ꝙ genus & differentia secundum hac opinionem non important eundē conceptum: nec formalem nec obiectiualem. Suppono primo ꝙ per conceptum formalem intelligimus conceptum existentem subiectiue in anima: quo formaliter cognoscimus. Per conceptum vero obiectiualem intelligumus id quod habet esse per intellectū secundum quod terminat actum intelligendi. Corrollarium patet de conceptu obiectiuali. Nam a realitate generis postquam abstrahitur conceptus obiectiualis genericus ⁊ abstrahitur ab omni differentia: ergo ille cōceptus alius est a conceptu obiectiuali rationalitatis/ cum sine illo possit reperiri. Etiam probatur de conceptu formali argumento communi Scotistarum. Quotienscunq₃ aliquis est certus de vno et dubius de alijs/ habet conceptum distinctum de illo de quo est certus ab illis conceptibus de illis quibus est dubius/ sed intellectus aliquando est vel potest esse certus de aliquo quod est animal/ dubitando vtrum sit rationale vel irrationale/ igitur habebit coceptum generis distinctum a cōceptu

differentię. Secundo sequitur: quod si genus concipitur conceptu sibi adequato/ cum in esse obiectiuo prescindat ab omni differentia/ dicitur esse vnus: cum tantum habeatur vnus conceptus formalis. Si tamen consideretur in speciebus inferioribus: sic non concipitur vnico conceptu adequato sed pluribus/ secundum quod diuersimode participatur: vt iam tactum fuit: quando dicebatur non dari vnitatem genericam minorem vnitate reali seclusa operatione intellectus.

¶ Tertio sequit᷑ q̄ nō semp ex vnitate cōceptus formalis habetur vnitas conceptus obiectiualis: quando illa quę tali conceptu formali cognoscitur: non conueniunt in aliquo a quo possit abstrahi cōcept⁹ ille obiectiualis: sed sunt conceptus simpliciter simplices sicut vltimę differentię: quę non participant in aliquo communi in suis quidditatibus. Quādo autē conceptus formalis communis sūmitur ab aliqua realitate in qua conueniunt plura: tunc conceptui communi correspondet vnitas conceptus obiectiualis. ¶ Quarto sequitur speciem intelligibilem a qua sūmitur conceptus representās naturā specificam: posse causare tres conceptus: vnum adequatum ipsius naturę specificę/ duos inadequatos ipsi naturę specificę scilicet generis et differentię. Et sic concluditur q̄ nulla res sub genere vel specie predicamentali est simpliciter simplex: et quod genus et differentia: cum sint actus et potentia se habēt quodam modo sicut materia et forma: et si non physice ten metaamphysice.

Tho. ¶ Doctor sanctus circa hanc difficultatē vt potest colligi ex aliquibus locis in prima parte videtur sentire quod per sequentes conclusiones asseritur. ¶ Prima conclusio est/ quam habet prima parte. q. iij. articu. v. quod in omni re quę proprie ponitur in genere differt realiter quidditas a suo esse: scilicet essentia ab existentia: ratio eius est: quia omnia quę pertinēt ad idem genus secundum eum: cōmunicant in quiditate vel essentia generis quod predicatur de eis in eo q̄ quid est: ratione cuius conformitatis dicuntur pertinere ad predicamentum idem: differunt tamen secundum esse: non enim est idem esse hominis et equi: nec huius hominis et illius hominis. Et sic concludit quod quęcunq; sunt in genere ita se habent: q̄ differunt in eis esse et quod est scilicet essentia: hec fiet dilucidior in quęstione vbi disputabitur quomodo esse differt ab essentia.

¶ Secūda cōclusio quam habet Tho. prima parte q. i. arti. ij. ad primum q̄ licet omne pertinens ad predicamentum sit limitatę perfectionis non tamen opus est vt omne tale componatur ex diuersis partib⁹. Prima pars probatur: quia quodlibet quod ponitur in predicamento est alicuius determinatę speciei: sed secundum Arist. species sunt sicut numeri: sed omnis numerus est finitus: ergo oīs res quę ponitur in predicamento est limitatę perfectionis. Secunda pars patet: q̄a angelus et plures res immateriales ponuntur in predicamento/ et tamen carent partibus. Et sic secūdū Tho. licet in materialibus ratione vnius partis scilicet materię consideretur aliqua res: vt genus: et ratione alterius scilicet formę concipiatur vt differentia: in rebus tamen immaterialibus eadem res omnino indiuisibilis carens partibus: secundum diuersas considerationes consideratur vt genus et differentia: nam vt consideratur indeterminate concipitur vt genus et reperitur ratio generis: vt vero concipitur determinate/ sumitur ratio differentię. Ex isto modo dicendi quo sūmitur genus et differentia in substantijs immaterialibus: sūmūt ansam nominales aliqui ad dicendum terminum cōnotatiuum intrinsice non debere ɔnotare necessario partē essentialem: sed satis esse connotare aliqualiter essentialiter se habere in sua essentia. Et secundum hos concedetur aliquem terminum connotatiuum intrinsice supponere pro re indiuisibili: qđ non est satis commune apud communes nominales.

¶ Ex his omnibus aperte elicitur secūdū Tho. omne ponibile in predicamento debere componi ex actu et potētia: et q̄ sit ens completum/ quia nulla pars essentialis ponitur per se in predicamento: et sic nec deus nec aliquid in deo ponitur in predicamento: et quicqd alibi apud Tho. in scriptis habeatur. In prima tamen parte. q. iij. arti. v. expresse asseuerat: nec per se nec reductiue deum pertinere ad predicamentum.

¶ Secundū solidam & frugiferā nominalium asseuerationem: nulli enti repugnat poni in predicamento rōne suę simplicitatis. Nā secundū eos nec oportet compositione ex esse et essentia: vt Tho. placet: nec cōpositio metaphysica requiritur (vt libet Scoto) nec deniq; aliam compositionē ex actu et potentia ascribūt rei ponendę in predicamento: satis esse existimantes: ad aliquid poni in p̄dicamento significari per aliquod dicibile: quod reponit᷑ in p̄dicamento. Hinc facile enficiant aliquam rem vnam ad omnia predicamenta pertinere.

Grego. ¶ Inter p̄marios nominaliū est cōtrouersia. Utrum deus ponatur in predicamento Grego. de Arimi primo sen. distin. viij. q. iij. asserente deum esse in predicamento: quod sic probare nititur: per hoc dicimus aliquid esse in p̄dicamento: quia aliquod dicibile illius p̄dicatur de illo quiditatiue vel p̄dicatione accidentali vel de pronomine illud demonstrante: sed iste terminus spiritus predicatur de deo quiditatiue: quia hęc cōceditur Joannis. iiij. spiritus est deus et notum est hanc esse quiditatiuam/ deus est spiritus: vel hoc est spiritus demonstrato deo. Sicut etiam hęc est quiditatiua: angelus est spūs: et etiā est vera vt habetur apud Psalmistam: qui facit angelos suos spiritus: et plurima alia dicibilia aliorum p̄dicamentorum p̄dicantur directe et de nominatiue: sicut pater/ iustus/ trinus/ creator/ passus/ existens in cęlo &c.

Augu. ¶ Et si cōtra hoc adducatur dictū Augus. lib. vij. de trinitate cap̄. v. dicentis deum abusiue vocari substantiam: sed eum solum debere ꝓprie appellari essentiam: etiam seruo suo Mosi enunciauit exo. iij. cum ait: ego sum qui sum: et dices ad eos qui est misit me ad vos. Ad hoc respondetur quod substantia accipitur tripliciter. Primo pro re quę substat alijs: et in hoc sensu Augustinus dicit deum non appellari substantiam: nam subiungit: deus autem si subsistit vt substantia dici posset proprie inest in eo aliquid tanquam in subiecto. Ex quo claret ꝓpositum. Secundo modo accipitur substātia vt sit conuertibilis cum ly essentia: et sic est termin⁹ transcendens et sic quęlibet res mundi est substantia. Tertio modo accipitur vt est genus generalissimum p̄dicamenti primi: et sic potest describi substantia est essentia quę per se est naturaliter: et non in aliquo tanquam in subiecto vel essentia quę est pars: aut nata est esse pars intrinseca essentię sic per se existentis. Et sic innotescit qualiter sine inconuenienti generalissimum substantię vere dicitur de deo. ¶ Et si quęratur secundum Gregorium: deus si est species vel indiuiduū: non potest dici indiuiduum: cum sit terminus formaliter communis: nec species: quia tunc cum verificetur de tribus personis: iam dicentur. iij. substantię: cum essent indiuidua predicamenti substantię. Et sic dicit Augu. vij. de trinitate cap̄. sexto sicut dicimus Abrahā/ Isaac/ Jacob: tres substantias et tres homines: pariformiter diceremus tres personas: tres substantias/ tres essentias/ et tamen Augu.

ab hoc obhorret sacrum eloquium et sacri doctores: ergo deus non videtur poni in predicamento. Ad hoc posset dici si ad differre aliqua duo numero: satis est quod illa differant realiter posset dici illud dicibile deus esse speciem cum predicetur de differentibus numero in eo quod quid: nec ideo cōcludes debere appellari tres substantias: sed tantum tres res realiter distinctas: vel aliter dic illum terminum deus non habere indiuidua: quia ad esse indiuidua requiritur essentialiter differre.

Occam. Occam vero in primo sen. dist. viij. q. prima probabiliter tenet deum non poni in predicamento: propter aliquas rationes quarum precipua est. Si deus poneretur sub genere/ vel hoc esset sub hoc termino ens: vel sub aliquo altero: nō primum: quia ens cum sit transcendens: non est genus: nec sub aliquo alio: quia si sub aliquo: maxime sub hoc termino spiritus: sed hoc non: quia si aliquis conceptus significaret deum et angelos scilicet ille conceptus spiritus sequeretur quod hoc esset propter conuenientiam quę est inter deum et angelos: sed magis conuenit lapis cum angelo: q̄ angelus cum deo vt notum est: quia magis distat angelus a deo: q̄ angelus a lapide: ergo vel ille conceptus significabit lapides et angelos: quod est falsum: vel non significabit deū et angelos: et sic si non ponitur sub hoc dicibili spiritus nō videtur sub quo ponatur. Deductio huius argumenti fundatur in illo cōmuni apud nominales scilicet/ omnis cōceptus absolutus vel connotatiuus representans aliqua propter aliquam conuenientiam repertam inter illa repsentat oīa q̄ taliter vel magis in illo cōueniūt. ¶ Secunda ratio quam affert Occam. Omnia quę sunt in genere: habent certam proportionem et perfectionē inter se sed deus in infinitū: excedit omne aliud a deo: ergo non est in genere cum aliquo alio a deo. Maior patet:

Augu. nam per Augustinum. vij. de trinitate capitulo. xij. probatur diuinam essentiam non esse speciem neq; genus: quia semper plura contenta sub specie vel genere dicunt plus perfectionis q̄ vnum solum: sed hoc non posset esse nisi omnia contenta sub genere haberēt certam proportionem adinuicem secundum perfectionē: igitur. Et sic si aliquod contentum in genere in infinitū excederet omnia alia contenta in genere: non plus perfectionis dicerent illud vnum et omnia alia: quam illud vnum: et sic non merito contineri dicerentur sub eodem genere. Has rationes idem dominus. Occam ostendit non concludere: et primo soluit secundam quę fundatur in dicto Augustini/ ostēdens Augustinum non pretendisse: nisi ostendere essentiam diuinam non esse speciem si personę assignentur indiuidua: quoniam illas deberemus appellare tres substantias/ tres essentias: quod tamen est absonum: et ideo censet propter idem non esse genus. Si tamen velimus dicere deum poni in predicamento substantię: tunc tanquam species vnicum habens indiuiduum poneretur scilicet essentiam: et sic ratio non procedit/ nec habetur aliquod inconueniens. ¶ Prima etiam ratio non concludit. Nam postea. Occam ponit hanc conclusionem: quod non: potest per rationem sufficienter probari deum non esse in genere: quia non per simplicitatem: quia multa simplicia ponūtur in genere/ nec per necessitatem: nam sicut necessitas non tollit quin aliquid sit vniuocum deo et creaturę/ sic non tollet deo aliquid esset genus: quanto magis quod multa necessaria ponunt᷑ in predicamento. Nec etiam potest probari ex infinitate dei: nam quamtumuis in infinitum excedat omnem creaturam: quia tamen creaturę non sunt equales in perfectione plus assimilatur vna creatura deo q̄ altera: et propter illam assimilationem non potest probari quin aliquod vniuocum deo et illi creaturę esset vnum genus contentum sub ente/ quod postea diuideretur in deum et illam creaturā.

Hęc Occam. Ex quibus soluitur prima ratio: nam in spiritualitate conueniunt deus et angelus/ in qua non lapis et angelus. Et nunc licet in alijs magis conueniant lapis et angelus: q̄ deus et angelus/ non tamen in illo. Et si arguas contra hoc/ angelus et lapis infinitum distant a deo/ ergo vnum non magis cum deo/ quā alter conuenit. Ad hoc respondetur negando consequentiam nam quemadmodum in creaturis: vna est perfectior essentialiter altera/ vel quia magis accedit altera ad non gradum perfectionis q̄ altera: vel quia magis accedit ad summum. Sic dico quod licet angelus infinitum distet a deo et etiam lapis/ potest in aliquo quod infinite participatur a deo conuenire angelus cum deo et non lapis scilicet in spiritualitate. ¶ Opere precium erit sermonem facere de distinctionibus secundum triplicem viam/ quia mentio habita est de illis in enucleatione difficultatis agitatę. Et primo secundum Scotum notandum est/ quod distinctiones vel acceptiones distinctionum quę conducunt ad Scoticam doctrinam per callendam sunt hęc. s. distinctio rationis/ distinctio realis/ formalis/ essentialis/ se totis obiectiue/ se totis subiectiue. Scotus. ¶ Distinctio rationis secundum Scotum est/ quę habet fieri per actum collatiuum intellect⁹ vel alterius potentię/ sic se habens/ q̄ cessante operatione potentię cognitiuę talis distinctio cessat/ et hęc reperitur respectu eiusdem rei diuersimode consideratę/ et inter entia realia/ et inter non entia realia/ et inter ens et non ens. ¶ Distinctio realis est distinctio aliquorum sic se habentium/ q̄ vnum potest corrumpi altero manente/ vel se habent sicut totum et pars/ vel sicut producens et productum: vel quę sunt in pluribus rebus realiter distinctis. Duę primę partes notę sunt. Tertia habetur ab Augustino libro primo de trinitate. cap̄. j. Ubi inquit nullam rem seipsam gignere/ vnde concludit inter patrē et filium in diuinis esse distinctionem realem/ et ex consequenti inter producens et productum. Ultima particula additur propter duas relationes sibi inuicē in fundamento et termino correspondentes. Distinctio realis suppositorum tantum/ vt in diuinis/ et suppositorum et naturarum/ vt in creaturis. ¶ Distinctio formalis est illa quę est inter aliqua quę sunt idem realiter/ et vnum non includit alterum in primo modo dicendi per se/ idest illa distinguntur formaliter quę habent aliam et aliam formalitatem/ quarum neutra aliam includit in ratione sua formali/ vt subiectum a propria passione/ et natura specifica a differentia indiuiduali. Et sic videtur q̄ inter illa quorum vnum est de per se quiditate alterius/ non sit distinctio formalis. Sed quoniam oīs distinctio ex natura rei vel est realis vel formalis ad saluandam distinctionem quę est inter illa quorum vnum est de per se quiditate alterius/ sicut est animalitas respectu humanitatis. Dicitur quod distinctio formalis est duplex. s. mutua et non mutua/ et mutua reperitur inter illa quorum vnum non est de quiditate alterius nec econtra/ non mutua vero eorum quorum vnum non est de quiditate alterius/ licet alterum sit de eius quiditate/ et sic inferiora distinguntur a superioribus non mutuo formaliter/ et per hanc distinctionem plura euaduntur quę alias solent ingerere difficultatem/ vel illa distinguntur formaliter quę sunt idem realiter et habent proprias cognoscibilitates immediate. Distinctio essentialis est aliquorum quę distinguntur realiter/ nec sunt idem alicui/ quod identificatur cum quolibet illorum Ex hoc habetur in diuinis non esse distinctionem essentialem/ et habetur etiam materiam et formam essentialiter distingui/ quāuis componant vnam essentiam/ licet improprie concedatur esse idem essentialiter. Hinc habetur non recte diffiniri distinctionem essentialem sic. Est eorum quę per aliquam potentiā abinuicem possun

separari altero manente alterum corrumpendo: cum paternitas et filiatio in creaturis distinguantur essentialiter: et tamen illis non conuenit illa descriptio. ¶ Distinctio se totis subiectiue est aliquorum: quorum realitates vel quiditates sunt distinctę: et ab inuicem seperatę in actuali existentia: ita ꝙ non conueniunt ī aliqua realitate subiectiua siue actu existendi: et sic materia et forma accidens et subiectum licet distinguantur realiter et essentialiter proprie non tamen: distinguuntur se totis subiectiue: quia prima duo faciunt vnum per se: secunda duo habent se sicut informans et informatum.

¶ Distinctio se totis obiectiue est aliquorum quę in nullo conceptu reali comuni quiditatiue conueniunt: siue sit limitatum siue transcendens: et hoc modo vltimę differentię .s. materiales: cum sint primo diuersę distinguūtur se totis obiectiue. Ex quo habetur secundum Scotum: ꝙ magis distant illa quę dicuntur esse diuersa: ꝙ quę dicuntur differentia: quia secunda in aliquo conueniunt et non prima: Inde habetur regula ꝙ omnis differentia differentium reducitur ad primo diuersa: alioqui non esset status in assignanda differentia: sed procederetur in infinitum quod est uitandum. Quot modis reperiuntur distinctiones: tot modis dicuntur aliqua esse eadem: quia quot modis dicitur vnum oppositorum: tot modis dicitur reliquum. ¶ Nota in doctrina Scoti quod aliquando inter aliqua ponimus non identitatem et si non ponam⁹ distinctionem: et per hęc soluūtur plures difficultates: sicut si quęratur an duę differentię indiuiduales distinguantur formaliter: et dicimus ꝙ non: sed non sunt idem formaliter: habetur ab Scoto in primo dist. ij. q. vij. ibi / sed hic restat.

¶ Secundum tamen modum dicendi beati Tho. qui potest colligi ex primo sen. dist. ij. q. prima. arti. iij. et ex prima parte. q. xxviij. arti. secūdo habetur quod non est alia distinctio ꝙ realis vel rationis: nam si distinctionem formalem alicubi debet ponere: maxime inter essentiam et relationes in diuinis: sed in loco citato in prima parte expresse asserit essentiam et relationes in diuinis: solum differre per intelligentię rationem solam. Et etiam primo sen. loco iam citato perpulchre ostendit: quod distinctio rationum quę assignatur essentiam et personas et inter essentiam et proprietates: contingit ex infinitate perfectionis ipsius dei. Et cum vnum sit et simplicissimum in deo essentia persona et proprietates nullam ex natura rei admittit distinctionem: tamen cum in infinitum tanta plenitudo simplicissima excedat nostrum intellectum: diuersis cognitionibus cognoscit essentiam secundum quod essentia appellatur: et personam secundum quod persona appellatur: et sic de proprietatibus. Nam cum diuersis nominibus appellemus deum: et voces sunt notę passionum vel conceptionum: hinc habetur ex diuersis cognitionibus solam disticionem rationis reperiri in his: inter quę et rem qua tot diuersis vocabulis appellatur non est distinctio realis. Nam cum intellectus propter suam imperfectionem nequeat vna cognitione comprehendere quę de aliqua re dicuntur diuersis cognitionibus et per partes cognoscit. Ex quo resultat per illos diuersos conceptus solam distinctionem rationis reperiri vbi non est distinctio realis. Et sic ex natura rei secundum doctorē sanctum: non est alia distictio quam realis ¶ Notandum etiam secundum eundem: ꝙ sicut vniuersalia vt diximus superius nusꝙ sunt sine operatione intellectus: sic ex natura rei: inter humanitatem in sorte animalitatem. &c. vsqꝫ generalissimum sola distinctio rationis est: cum illa diuersa vocabula diuersarum cognitionum sunt notę: et sic sola distinctione rationis distinguntur illa in sorte. ¶ Aliqui addunt duplicem esse distinctionem rationis .s. ratiocinantis et ratiocinatę. Nec audiendi sunt qui existimant distinctionem rationis ratiocinatę eo dici: quia seclusa operatione intellectus adhuc a parte rei esset aliqualis distinctio: et non realis: vt iam ostensum est esse falsum et alienum a doctrina sancti Doctoris.

¶ Intelligēda igit̄ est sic illa distinctio, qa seclusa operatione intellectus alicui rei competunt diuersa nomina. Et secundum ꝙ per illa diuersa nomina appellatur: diuersis cognitionibus debet concipi: ideo illa distinctio que per actum intellectus habetur est rationis ratiocinantis. Ea vero quę per diuersa vocabula: rationis ratiocinatę: attamen ex natura rei in re non ponitur aliqua distinctio nisi solum realis. Ex quibus elicitur vnum notandum: quod cum eādem rem possimus cognoscere cathegorice: et hypotetice: affirmatiue: negatiue / complexe / et incomplexe &c. vbi intellectus a parte rei nullam distinctionem pręnouerit: non satis est diuersos habere conceptus alicuius rei ad concuIdendum distinctionem formalem.

¶ Secundū doctrinā nominaliū, quæ verum omnium aliarum doctrinarum est condimentum: habetur quod quęlibet res per seipsam formaliter et intrinsice sibi ipsi idēptificatur: de distinctione tamen est controuersia et repugnantia inter nominalium vexillarios Occam et Grego. Gregorius enī vt patet ex distinctione. xxxiij. q. prima primi libri senten. solum ponit distinctionem realem ex natura rei: et distinctionem rationis: cum teneat distinctionem formalem nullo pacto esse assignandam: nec etiam in diuinis inter personas et essentiā: et omnia quę distinguuntur realiter in creaturis essentialiter distinguūtur: licet hoc non contingat in personis diuinis: vt tenemus ex fide. Grego.

¶ Occam vero vt cōstat ex distinctiōe. ij. q. xj. primi sen. ponit distinctionem formalem ex natura rei: minorem distinctione reali: maiorem distinctione rationis: et in reliquo consonat cum Grego. in assignanda distinctione rationis et in residuo. Occam

¶ Pro intelligētia huius modi dicēdi. Notandum est quod contradictio est potissima via ad inferendam distinctionem realem: et etiam distinctionem formalem. Non quod propositiones assumptę sint contradictorię: quia ex tali copulatiua impossibili nil licet deducere: sed intelligitur quod se habeant ad modū contraditionis: siue quod sint de predicatis contradictorijs: sicut si dicamus sortes est sortes / et Plato non est sortes: et vterqꝫ est: ergo sortes distinguitur realiter a Platone Ad distinctionem formalem requiritur: quod sint duo quę sunt idem inter se et vnum sit idem realiter alicui: quo alterum realiter distinguitur: sicut pater et essentia diuina formaliter distinguūtur: quia essentia est idem filio a quo pater realiter distinguitur: et hoc intelligitur per illud: scilicet quod illa distinguntur formaliter quę sunt idem realiter de quibus prędicata contraditoria verificantur.

¶ Ex quib⁹ infert̄ ꝙ hæc distinctio formalis solum reperitur in diuinis: et nullo pacto in creaturis: et in hoc secundo differt a modo dicendi Scoti. Et in primo differt a Gregorio et Tho. non ponentibus aliā distinctionem ex natura rei nisi realem: et sic patet quid secundum triplicem viam est sentiendum de distinctionibus: et qualiter variant inter se nominales.

¶ Quoniā secundū Tho. ad hoc ꝙ aliqd ponatur in prędicamento saltim requiritur et sufficit cōpositio ex esse et essentia: nec requiritur cōpositio phisica Tho.

ex diuersis partibus libet inquirere qualiter distinguntur esse et essentia secundum triplicem viam. Et primo videatur quid tenuerit Tho. quibusdam cōclusionibus id enucleantibus. Prima conclusio sit / quam tenet prima parte. q. iij. quod essentia dei est ipsemet deus: et quod esse in deo et essentia sunt idem omnino ipsi deo: hęc conclusio sic probatur. Quicquid est in aliquo quod est preter suam essentiam: oportet esse causatum: vel a principijs essentiliabus: sicut accidentia propria cōsequentia speciem: vt risibilitas consequitur hominem: et causatur a principijs intrinsecis speciei: vel ab aliquo exteriori / sicut calor in aqua causatur ab igne. Si igitur esse in deo esset aliud ab ipso deo et sua essentia: deberet causari vel ab aliquo exteriori: vel a principijs essentialibus eiusdem rei / non a suis principijs essentialibus eiusdem rei: quia cū res existat per esse: cū nil sit sibi causa vt existat nō causabitur a proprijs: nec ab exteriori: quia secundū omnes philosophantes: prima causa a nullo est producta: igitur. Item causalitas dicit potentialitatem: sed secundum omnem doctrinam et philosophorum: deus est simpliciter simplex nullam admittens compositionem: ergo nullam admittit potentialitatem igitur intentum conclusionis.

¶ Secūda conclusio, ꝙ in oībus citra deū essentia distinguitur realiter a suo esse. Probatur primo auctoritate Arist. primo poste. dicentis: ꝙ quid est vnitatis: et esse vnitatem non idem sunt: ex quo habetur ꝙ essentia rei nō est eius esse. Similiter Hylarius. v. de trinitate dicit: esse in deo non est accidens sicut in quolibet creato. Etiam Boetius in libro de ebdomadibus: in omni eo quod est citra primum aliud esse et quod est. Hylarius. Boetius.

¶ Pro pleniori intelligentia huius scdę conclusionis est supponendum: vt potest colligi ex dictis. Tho. quod essentia est id quo formaliter res habet esse qditatiuum vel est ipsamet quiditas. Esse vero est actus quo essentia existit: et quo ens aliquod dicitur formaliter existere. Et si quęras. Utrum essentia sit ab ęterno: et an essentię rerum sint ab ęterno. Ad hoc dicitur secundum doctorem. Sanctum: ꝙ pręter esse ideale quod habent in mente diuina: pro quanto essentia diuina est ratio: exemplar et idea omnium quiditatum extra essentiam diuinā: nullum esse reale ęternum habent. Et hoc est verum et facile captu quicquid dicat Mayrones: et alij: nā vel est impium vel inintelligibile: nec dignum aliqua schola verę phylosophię. Et si dicas quomodo igit̄ scientia prędicamentalis erit de necessarijs: et quomodo sciētia aliqua erit de necessarijs: Ad hoc dicitur secundum Tho. ꝙ quia est de vniuersalibus aliqua scientia: ideo est de necessarijs vel quia est de propositionibus necessarijs. ¶ Notandum ꝙ quemadmodum secundum doctorem Sanctum nequit fieri per aliquam potentiam produci hominem quin a principijs intrinsicis fluat et emanet risibilitas / sic nequit esse essentiam seu quiditatem alicuius rei produci in rerum natura: quin ab illa essentia emanet illud esse: a quo essentia denominatur existere. Et cum omnis causa essentialiter debet distingui a suo effectu: sequitur essentiam in creaturis essentialiter distingui ab esse. Et si dicas contra hoc / essentia est prior ꝙ esse cum sit causa: ergo tunc habebat esse: et non ab esse / igitur esse non est actus eius. Forte dices ꝙ ibi non est prioritas in quo sed a quo: et solum concluditur ꝙ essentia de se est essentia: nec aliquo pacto dicitur existere: nisi ratione actus superuenientis: et si replices / saltim cum esse sit posterius non denominabit prius: et sic esse non denominat essentiam existere. Ad hoc dicitur ꝙ sicut esse hominem est prius quā risibilitas: et tamen denominatur homo risibilis a risibilitate: et sicut superficies est prior quam albedo: et tamen denominatur alba ab albedīe: sic non incōuenit ꝙ essentia sit prior existentia: et ꝙ denoīetur existere ab illa existentia. Et si q̄ras an esse existat p aliud esse: dr ꝙ sicut albedo non dr alba: sic esse formaliter non existit / nec incōuenit / qđ nō dicitur existens denominare aliquid existens / sicut quod nō est album denominat aliquid album / et si quęras illud esse est substantia vel accidens: Ad hoc dicitur quod omne esse quodcunqꝫ esse sit / siue substantię / siue accidentis / est accidens respectu essentię. In hoc sensu .s. quod non est de quiditate essentię / quam actuat ad existere / et si sit respectu quiditatis vel essentię quę est substantia / sic reductiue pertinet ad prędicamētum substantię / si vero sit respectu quiditatis quę est accidēs / sic reductiue pertinet ad prędicamentū accidētis.

Mayro.

¶ Potest circa dicta quæri, si essentiæ rerū nō sunt ęternę extra mentem diuinam quo modo cōceditur hęc nulla rosa existente / essentia rosę est essentia rosę. Ad hoc quod nunc offertur respondetur dicendo consequenter quod repugnat: nec potest fieri essentiā existere sine existentia / et ideo rosa non existente / non conceditur rosam existere / sed si conceditur essentia est essentia / vel hoc est in mēte diuina / vel in intellectu creato qui est causa vniuersalitatis specificę / vel genericę / non tamen est causa existentię alicuius indiuidui sola intellectio diuina nec creata / bene tamen vniuersalis quiditatiuę vel si hoc nō placet adhibe alteram solutionem / vel dic cum Paulo veneto vt habet primo cap. meta. quod essentia speciei potest esse sine proprio indiuiduo ꝙuis nō actu / sed hic modus valde extraneus apparet / nec video quo modo antiqui saluabunt nulla rosa existente hanc esse veram / essentia rosę est essentia rosę cum logice loquendo corruptis primis substantijs impossibile est aliquod vtre remanere / nisi in sensu dato. Paulus venetus.

¶ Dicere vt aliqui imaginātur, ꝙ essentiæ rerū antequā existant / nec sunt deus / nec creatura / nec substātia / nec accidens / et ꝙ habēt esse extra mētē diuinā est inintelligibile. ¶ Quidā tamen aliter respondent qđ quęrebatur .s. an existentia dicatur existere dicēdo posse inniti illi fundamēto Scotistarū vbi est quo et qđ &c. Quia illud esse est quo aliud existit standum est in illo ad hoc vt illud existere dicatur.

¶ Et si qs arguat cōtra illud quod dicitur quod existentia qua substantia existit est substantia reductiue ergo pertinet ad prędicamentum substantię / ergo est materia / vel forma / vel compositū. Dicitur quod illa consequentia est bona de eo quod ponitur per se in p̄dicamento sed quemadmodum punctus cū reductiue pertineat ad quantitatē non est quantitas: sic nec existētia substantię est substantia. Et si quęras / quid veritatis habet illud quod aliqui dicunt / quod esse quo aliqua essentia dicitur esse non est deus / nec creatura / nec aliquid / dicitur quod si ad hoc quod aliquid sit creatura requiritur quod denominetur existere per aliud formaliter: dicitur quod verum est / et si dicas omne ens est creator vel creatura / sed illud esse est ens / ergo intentū. Dicitur quod maior est vera d̄ ente quod existit / modo illud non existit / vel potes dicere quod satis est quod sit in rerum natura seclusa omni intellectus operatione / et quod seipso existit / quia standum est in quo vt tangebatur superius quodammodo scotizando de essentia antequam producatur cum solum habeat esse ideale conceditur quod non est deus / nec creatura quicquid aliqui dicant quod habet esse reale extra intellectum diuinum. ¶ Notandum est quod in creaturis quę gnē componuntur ex materia et forma / solum ponitur cōpositio ex esse et essentia / in quibus essentia realiter distinguitur a suo esse: sed in quibus est compositio ex materia

et forma: ponenda est etiam cōpositio ex esse et essentia. Et prima est physica: ꝛ secunda metaphysica: ꝛ terminus illarum duarum compositionum est vnus: nec incōuenit: quia physicus et metaphysicus licet eandem rem considerent: tamen diuersimode.

¶Sed quærit̃ an in angelis reperiat̃ hæc cōpositio ex actu ꝛ potētia. s. quod essentia distinguatur ab esse Tho. aperte sic habet prima parte. q. liiij. artic. iij. in corpore questionis: in omni creato essentia differt a suo esse: ꝛ comparatur ad ipsum sicut potētia ad actū vt ex supra dictis patet: hęc Tho. et ex alibi dictis potest hoc idem colligi.

¶Potest etiā notari ex btō Tho. pma parte. q. iij. arti. iiij. quod esse accipitur vno modo vt dictum est pro actu illo a quo essentia formaliter denominatur existere. Secundo modo pro compositione propositionis quā anima inuenit: componēs subiectum cum prędicato. Aliqui addunt tertium membrum quod habet̃ a beato Tho. primo sententiarum disti. xxxiij. q. prima arti. primo. Et est pro ipsa quiditate quia diffinitio est oratio explicans quid est esse rei. Et sic infertur hoc corrolarium ꝙ aliquod esse est essentia: patet de tertio mēbro: ꝛ aliquod est essentię actualitas: patet de pmo mēbro: ꝛ aliud nec hoc nec illud patet de scđo membro: et potest queri vtrum deus possit conseruare essentiā sine existentia vel econtra. Dicitur ꝙ non. Primum patet quia sicut implicat esse parietem album sine albedine/ sic etiam essentiam esse sine esse. De secundo dicitur a quodam ꝙ non: ꝛ assignat pro ratione: quia esse est effectus formalis essentię: ꝛ illam causalitatem non potest deus supplere et ideo: sed hoc videt̃ manifeste falsum: nam potius esse est causa formalis essentię/ cū denominet in illam. Et non essētia causa formalis esse: ꝛ ideo nō bene satisfacit. Ideo aliter est dicendum ꝙ esse dependet ab essentia in genere causę efficientis: quia ab illo dependet: ꝛ in genere causę materialis: quia essentia est actuabilis per illam: et quia causalitatem materialem deus non potest supplere: ideo non potest manere esse sine essentia. Notandum est quod licet essentia non possit esse sine aliquo esse: bene tamen sine proprio esse: sicut humanitas christi non habet proprium existere: sed existere verbi existit. ¶De accidentibus an existat existentia propria an existentia subiecti: accidentia existunt existentia subiecti: ꝛ quod accidentia eucharistię et etiam quantitas existunt existentia substantię panis: ꝛ postea post desitionem substantię panis producit nouam existentiam: quia conclusum est: existentiam non posse permanere sine sua essentia. Contra hoc posset formari argumentum apparens secundū doctorem Sanctum: intensio fit per maiorem radicationem in subiecto: ꝛ maior radicatio in subiecto: per perfectius esse existentię: sed si accidens manet idem: subiectum idem: ergo existentia eadem: ergo nequit intendi per perfectius esse existentię: cum semp maneat idem esse existentię: vel si varietur esse existentię: sequeretur ꝙ ad variationem intensionis variaretur existentia subiecti: cum per dicta subiectum et accidens eius eodem esse existant. Ad hoc respōdetur ꝙ in accidenti est imaginandum duplex esse. Primum essentiale: ꝛ est illud: per quod essentia actuatur ad esse: ꝛ illud non variatur nisi variato subiecto: et inuariato subiecto non variatur. Aliud est esse accidētale: ꝛ est id per cuius participationem attenditur radicatio accidentis in subiecto: ꝛ cum variatur tale esse variatur radicatio ꝛ eius intentio.

¶Ultimo posset queri an existentia sit genus cum pdicetur de existentia hominis et asini ꝛc. Dicitur ꝙ secundum Tho. ad aliquid esse genus: debet prędicari secundum modum concipiendi et rem de differentibus specie: et hoc in bono sensu: et quia de ratione existentię nō est hoc: ideo dicitur ꝙ sicut secundum Scotum datur conceptus formalis communis: vbi nil respondet commune. scilꝫ conceptus communis differentijs indiuidualibus: et secundum nominales datur conceptus communis: et tamen nil commune correspondet: sic secundum Tho. non inconuenit: ꝙ detur aliquis conceptus communis repręsentans tantum omnes existentias: et si non sit aliquid commune de se in illis: nec vniuersale.

¶Secūdum Scotum, essentia &, quiditas habēt se sicut superius et inferius: nam omnis essentia est quiditas non tamen econtra: quia stat vnum plurificari in aliquo alio nō plurificato. Patꝫ: in deo sunt plures formalitates: ꝛ plures quiditates: vbi non est nisi vnica essentia. Notandum est ꝙ accipiendo essentiam pro illo quod actuatur per existentiam: inter essentiam et existentiam non est distinctio realis. Sic patet quia cum sint entia absoluta: si distinguerētur realiter in creaturis: vna res posset esse sine alia: vel econtra: sed implicat vnam esse sine altera: vel econtra. Nam essentia est: ergo existit. Et si existētia est: ergo essentia est/ cum omne quod sit habeat essentiam: igitur. Unum tamen est aduertendum secundum Scotum. Aliud est propria existentia: aliud propria subsistentia / natura humana assumpta habet propriam existentiam/ cum habeat essentiam/ non tamen habet propriam subsistentiam cum supposito alieno. Et in hoc aliter sentit Scotus quā Tho. ¶Ultra est notandum ꝙ essentia et existentia non distinguntur formaliter/ quia si sic aliam formalitatem diceret humanitas quando existit: et aliam quando non existit: quod tamen est falsum. Nam eadem diffinitio est hominis existentis: ꝛ non existentis: sed licet non distinguantur formaliter positiue/ bene tamen formaliter negatiue. ¶Ultimo est notandum ꝙ talis distinctio inter essentiam et existentiam: est modalis distinctio qualis inter quiditatem et eius modum intrinsecum. Et probatur sic: nam existentia est modus intrinsecus essentię: cum modus intrinsecus sit ille qui adueniens rei vel discedens a re non variat eius rationem formalem vel rationem constituti per ipsum: sed existentia nō variat rationem formalem essentię ꝛc. igitur est eius modus intrinsecus. Omia hęc liquent ex his quę vidimus in prędicabilibus/ neqꝫ hęc distinctio est rationis: cum seclusa intellectus operatione essentia pręsupponitur ad existentiam et non econtra.

¶Nominales breuiter absoluūt hāc difficultatem solum ponentes distinctionem rationis inter essentiam rei et eius existentiam/ quemadmodum dicimus secundum eosdem nominales quiditatem ꝛ indiuiduum distingui: ꝛ sicut etiam conceditur secundum eos superius et inferius ratione distingui/ sicut esse hominem et esse animal. ¶Et sic ex dictis habetur probabilitas cuiuslibet illarum famatissimarum positionum.

¶Ad argumēta q̄ in principio formabātur: patet ex dictis qualiter soluantur argumenta realium a nominalibus/ ꝛ etiam patet via realibus ex prędictis ad dissoluenda nominalium obiecta.

¶Sequitur textus.

¶De æquiuocis, vniuocis & denominatiuis.
Cap. j.

Diffinitio. AEQVIVOCA dicuntur quorū nomen solum cōmune, est secundū nomen vero substātię ratio diuersa. Vt animal & animal homo quod pictū est. Horū enim solum nomen cōmune, scđm nomē vero substātiæ ratio diuersa. Si enī quis assignet quid sit eorū vtrūqꝫ quo animal est ppriā assignabit vtriusqꝫ rationē.

Diffinitio. ¶Vniuoca vero dicuntur quorū nomen cōmune est, & secūdum nomē eadem substantiæ ratio, vt animal & homo atqꝫ bos, cōmuni enim noīe horū vtrumqꝫ animal nūcupatur, & est ratio substātiæ eadem, si quis enim assignet vtriusqꝫ rationē, quid vtrūqꝫ est quo animal est eandē assignabit rationē.

Diffinitio. ¶Denominatiua vero dicūt̃ ab aliquo, Solo differentia casu, secundum nomen habent appellationem, vt a grammatica grāmatic9, & a fortitudine fortis.

¶Hic ordo seruabit̃, nam primo disputabitur secundū triplicem viam in scholis cōmunem: qd senserint de vniuocatione et ęquiuocatione: ꝛ postea explanabitur textus. ¶Primo tamen ostendamus oportet partitionem qua vsus est Arist. in hoc opere. s. in antepđicamēta pđicamenta ꝛ post pđicamēta: cū enī finis dialecticę sit rōcinari: ꝛ rōcinari psupponat cōpositionē ꝛ diuisionem et diuisio ꝛ cōpositio psupponāt dicibilia: ideo mens Arist. in pręcipua parte huius operis: est de coordinationibus dicibilium. Et cum pretenderet Aristote. in hoc opere scientialiter procedere/ ideo nō quę nis dicibilia docet collocare in prędicamentis: sed ex quibus possunt conflare propositiones scientiales. Et cum non minori artificio procedat Aristo. eo quod docet seruari in tradenda aliqua scientia / pręmittit principia quędam pręuia: commoda huic prędicamentorum doctrinę. Quę cum sint diffinitiones diuisiones / ꝛ regulę: merito principia appellantur: et hoc habemus intelligere per antepredicamenta: et hęc in generali sunt tria: scilicet diffinitio: diuisio et regula: in speciali septem enumerantur. s. tres diffinitiones: duę diuisiones: ꝛ duę regulę. Aliqui nimium opere impendunt in assignanda descriptione huius vocabuli antepredicamentum: sed breuiter sic describetur. Antepredicadicamentum est doctrina immediate tradita ab Aristo. a priori cognitioni prędicamentorum deseruiens/ hę particule sic patent. Primo ꝙ sit doctrina: nam per illam edocemur: quę dicibilia sunt reijcienda: quę reponenda in prędicamentis. Dicitur immediate: nam et si cognitio prędicabilium presupponatur: non est illa sufficiens ad coordinationem peragendam: sed pernecessaria sunt hęc principia: scilicet cognoscere quę sunt ęquiuoca: vt reijciātur: nam propositio ęquiuoca non est scientialis/ ideo de illis dicibilibus non fit sermo: nisi quatenus cognita reijciantur ab hac doctrina. Et quoniam vniuocorum alia sunt connotatiua: quę collocanda sunt/ ideo agit de denominatiuis. Diuisiones etiam sunt valde vtiles: nam complexa per illas docemur repellere a coordinatione: ꝛ inter incomplexa varij modi prędicationum aperiuntur. Non min9 regulę conducunt ad ordinem seruandum in coordinatione: secundum superioritatem et inferioritatem ostendentes/ et inter coordinationes diuersitatem assignando: quę dicantur diuersa genera. Ultima particula quę est a priori ꝛc. ponitur ad differentiam postprędicamentorum quorum cognitio/ et si faciat ad cognitionem prędicamentorum: non tamen a priori et ad discernendū dicibilia quę pertinent ad prędicamenta. Sed potius ad intelligendas aliquas proprietates aliquorum prędicamentorum/ propter vocabulum quod multas potest habere acceptiones: et sic in postprędicamentis solum ostenditur quot modis aliquod vocabulum potest accipi/ vt postea sciens possit explanare in qua illarum accipiebatur quando ponebatur in propositione. ¶Ad primum antepredicamentum accedendo/ primo videbitur quid senserit Scotus de vniuocatione/ et postea quid Thomas et nominales. ¶Et vt clarius percipiatur quid sit vniuocatio logica secundum Scotum: notandum est ꝙ potest cōsiderari triplex vniuocatio: scilicet metaphysica: physica: ꝛ logica. Metaphysica vniuocatio est vnitas primę intentionis abstrahibilis per intellectum a pluribus ex natura rei/ circunscripta quacunqꝫ secunda intentione logica/ ꝛ hęc vniuocatio bene reperitur in transcendentibus potissime secundum Scotum: qui asserit ens vniuocum deo et creaturę: vt inferius ostēdetur. Scotus.

¶Vniuocatio physica est vnitas alicuius naturę ex natura rei/ circūscripto omni opere intellectus et hęc vniuocatio reperitur solum in specie specialissima: in qua vt superius vidimus solum seclusa operatione intellectus reperitur a parte rei minor vnitas vnitate numerali/ et de hac intelligebat Aristo. vij. physi. dicens in specie atoma fit cōparatio: ꝛ per oppposita ęquiuocatione huic vniuocationi intelligebatur illud in genere latent ęquiuocationes. Aristo.

¶Vniuocatio logica est vnitas realitatis siue pmę intētionis conceptę sub vna intentione logica: sic ꝙ vnitas ista logica sumatur a secunda intentione logica/ quę fundatur in prima intentione: et sic transcendens fundando intentionem vniuersalitatis potest dici vniuocum logice. ꝛ tamen non est aliquod prędicabile eorum quę a Porphyrio enumerantur. Et sic secundū Scotum diuisio illa vniuersaliū in quinqꝫ prędicabilia non debet dari immediate. ¶Conformiter ad has acceptiones vniuocationis notantur ab aliquibus Scotistis quatuor gradus vniuocationis: secundum quos aliqua vniuoca diuersimode communicantur suis vniuocatis.

¶Primus gradus est quādo aliqua natura descēdit in ea quibus cōmunicatur secūdum eundē modum essendi: ꝛ secundum eādem rationem: ꝛ secundum eundem ordinem: ꝛ secundum eundem gradum essentialem/ et hoc primo modo sola species specialissima dicitur communicari suis vniuocatis.

¶Secūdus grad9 vniuocatiōis est quādo aliquid descendit in sua vniuocata/ secundum tres primas conditiones assignatas in primo gradu sed defficit iiij. s. ꝙ non descendit secundum eundem gradum perfectionis/ et hoc modo descendunt genera subalterna.

¶Tertius gradus ab aliqb9 & si satis impropie assignatur est is/ quando aliquid solum descendit secundum primas duas conditiones/ non tamen secundum eundem ordinem vt numerus. ¶Et tū contra

hoc arguas quia secundum Aristotelem quinto meta. species sunt sicut numeri: ergo hic tertius gradus etiā reperitur in generibus subalternis aliorum predicamentorum. ¶ Respondetur ꝙ illa auctoritas sic debet intelligi: ꝙ quemadmodum vnus numerus excedit alterum vel exceditur: sic necessario vna species excedit alteram: vel exceditur: sic quod non possunt esse eque perfecte. ¶ Sed notabis pro pleniori intelligentia huius tertij gradus quod duplex potest considerari ordo in communicatione qua genus speciebus communicatur. Unus est qui attenditur penes perfectionem essentialem: sic ꝙ perfectiori modo reperitur in vna specie ꝙ̄ in alia: ⁊ iste ordo bene reperitur in generibus subalternis aliorum predicamentorū a predicamento quantitatis. Alter consideratur ordo et est: ꝙ nunꝙ̄ genus descenderet in vnam speciem nisi prius in alteram: et hic ordo solum reperitur in speciebus predicamenti quantitatis. Nam secundum Aristotelem in postpredicamentis binarius est prior ternario: ⁊ sic nisi numerus prius prioritate nature et presuppositionis reperiretur in binario: nullatenus posset reperiri in ternario et sic patet qualiter debet intelligi tertius gradus et si sit improprius.

¶ Quartus gradus est quādo aliquid descendit secundum eandem rationem: non tamen secundum eundum modum essendi / vt transcendens quod secundum eandem rationem descendit in substantiam et accidens. Non tamen secundum eundem modum essendi: nam in substantia est independenter in accidente vero dependenter. ¶ Quot modis diximus de vniuocatione: tot modis potest dici de equiuocatione: quia quot modis dicitur vnum oppositorum: tot modis reliquum. ¶ Ex dictis patet quid requiratur ad aliquid esse vniuocum logice secundum Scotum. ¶ Et quoniam vniuocum secunde intentionaliter sumptum presupponit vniuocum prime intentionaliter: dico secundum Scotum: ad aliquid esse vniuocum: requiritur duplex vnitas: scilicet nominis significātis: ⁊ vnitas prime intentionis: scilicet conceptus obiectiualis.

¶ Ad equiuocū vero: requirit vnitas nominis: ⁊ pluralitas intentionum: siue conceptuum obiectiuorum: ex quo patet secundū Scotum / non esse medium inter vniuocum et equiuocum: nam cum nomē sit vnum / vel intentio est vna: ⁊ sic est vniuocum: vel intentiones plures: ⁊ sic est equiuocum.

Scotus. ¶ Secūdum Scotū aliud est vniuocū predicatum: aliud est vniuoce predicari: stricte loquendo. Uniuocum predicatum dicitur: cuius conceptus est in se vnus: ⁊ hoc modo album dictum de ligno et de lapide est predicatum vniuocum. ¶ Uniuoce autem predicatur illud: cuius ratio est ita vna: vt predicatur: ꝙ ratio eius includitur in ratione subiecti. Et hoc modo denominatiuum non predicatur vniuoce. Quo modo loquitur philosophus in predicamentis: ita aliud est predicatū esse quid et aliud in quid predicari. In omni enim genere est inuenire quid ex primo topicorum: nec tamē quodlibet vniuscuiusque generis predicatur in quid de quocunque: sed tantum de suo inferiori: in cuius ratione essentiali includitur. Hec omnia Scotus in tertio / distinctione septima / questione prima. ¶ Et si quis arguat ꝙ album non importat vnum conceptum obiectiuum: quia dicit formale et materiale. Dicitur ꝙ satis est secundum formale importare vnum conceptum: et quidam tenens in suis predicabilibus album secundum Scotum non esse vniuocum: forte intelligebat secundum ambo significata / alias contra Scotum est.

¶ Cōceptus dupliciter dicit quiditatiuꝰ. Uno modo ille qui est de quiditate: modo sit genus modo differentia. Secundo modo dicitur ille qui predicatur quiditatiue: eo modo quo accipitur pdicari in quid in predicabilibus. ¶ Ultimo est notandum secundum Scoti doctrinam / ꝙ tam vniuocum ꝙ̄ equiuocum possunt accipi pro terminis vel pro rebus: et tunc hoc vocabulum vniuocū / cum sit secunde intentionis: quatenus attinet ad propositum: de denominato potest dicere vel terminum vel rem: et de per se significato vel de formali: potest dicere secundam intentionem resultantem ex operatione intellectus circa rem vel terminum / vt visum fuit: sic scilicet ꝙ fiat collatio signi ad signatum. Et si respondeat secundum illam collationem vna ratio quiditatiua: resultabit secunda intentio denominans aliquod vniuocum: si vero secundum illam collationem respondeant plures rationes quiditatiue: resultabit secunda intentio denominans aliquid equiuocum ⁊ illud erit vox vel scriptura: nam equiuocum nullum vnum conceptum obiectiuum dicit sed plures. ¶ Ex his potest clare elici explanatio textus Aristo. ad mentem Scoti.

¶ Doctor Sāctus in prima parte, questione decima tertia / articulo quinto: tangit aliqua ex quibus et alijs alibi tactis ab eo colligitur quid senserit de vniuocatione / equiuocatione / ⁊ analogia. Quoniam ponit discrimen inter vniuocum / equiuocum / ⁊ analogum. Prima propositio ad aliquid esse commune vniuocum requiritur quod sit commune multis / in quorum quolibet reperitur secundum propriam rationem nominis et non secundum prius ⁊ posterius: neque vni conuenit in ordine vel per attributionē ad alterum: sic ad aliquod nomen esse vniuocum / duo requiruntur. ¶ Primum ꝙ forma aut ratio importata per nomen conueniat formaliter illis de quibus predicatur: ita ꝙ res per nomen importata sit vere in eis. Defectu cuius hoc nomen sanum non dicitur vniuoce de animali / vrina / ⁊ cibo / quia in solo animali est subiectiue sanitas: vrina est significatiua eius: cibus est conseruatiuus eiusdem sanitatis. ¶ Secundum quod requiritur: ꝙ ipsa ratio vel forma nominis sit eiusdem rationis et perfectionis in ipsis: nec vni eorum conueniat per participationem alterius: aut secundum proportionem: vel habitudinem ad illud defectu cuius nullum nomen dicitur vniuoce de deo et creatura. Nec etiam ens est viuocum substantia et accidenti: vt constat per particulas. Et sic homo est nomē vniuocum omnibus hominibus: ⁊ animal omnibus animalibus.

¶ Et nota ꝙ licet inter species sit ordo pfectionis essentialis / genus non desinit esse vniuocum: quia hoc non est: quia ratio generis inequaliter participetur sed ratione differentiarum secundum quas species cōstituuntur.

¶ Secunda ppositio ad nomē esse equiuocum requiritur ꝙ significet plures rationes plurium participantium vnum ⁊ idem nomen: ⁊ hoc sine habitudine vel proportione ad se vel ad vnum tertium: secundum ꝙ per tale nomen importantur: vt hoc vocabulum canis. Notanter dicitur secundum ꝙ per tale nomen importātur: nam significata illius termini canis secundum quod importantur per hoc nomen substantia: bene in aliquo connectuntur. Hinc patet quare dicitur equiuocum a casu: nam fortuito sine aliqua habitudine vel proportione hec vox canis significat res illas tam diuersas.

¶ Tertia propositio, analogū est quod significat plures res: secundum plures rationes: quarum tamen vna proportionem habet et habitudinem ad alteram: vel ambe ad vnam tertiam: in qua propria ratio analogi reperitur. Exemplum primi. Ens dicitur analogice de substantia ⁊ accidente: nam de accidente per habitudinem ad substantiam. Nam accidens non est ens sed entis scilicet substantie: secundum aristotelem septimo metaphysi. Et omnia nomina que dicuntur de deo et creatura hoc modo analogie: analogice dicuntur: patet per id quod expresse habet Thomas loco citato. Sic habet. Nō enim possumus nominare deum nisi ex creaturis. Et sic quicquid dicitur de deo et creaturis: dicitur secundum ꝙ est aliquis ordo creature ad deum: vt ad principium et causam: in qua primo existunt excellenter omnes rerum perfectiones: et iste modus communitatis medius est inter simplicem vniuocationem et equiuocationē puram: hec Thomas paulo superius dicit: hoc nomen sapiens cum dicitur de homine: quodammodo comprehendit et describit rem significatam / non autem cum dicitur de deo: sed relinquit rem significatam: vt incomprehensibilem et excedentem nominis significationem. Ex quibus liquido constat analogice dici: que de deo et creaturis dicuntur. Dicitur: ambe ad vnam tertiam: propter hoc nomen sanum: quod dicitur de vrina et cibo: propter analogiam quam habēt ad sanitatem animalis: in quo reperitur sanitas. et nō in vrina vel cibo: sed alterum est significatiuū eius: alterum conseruatiuum. Aliqui plures modos analogie afferunt: sed beatus Thomas loco citato solum facit mentionem de propria analogia. Ideo alias exceptiones cōsulto missas facimus tanꝙ̄ improprias. Et per hec secundum Tho. satis clarus est textus Aristotelicus.

¶ Secūdum nominales ostēditur pmo de vniuocatione et equiuocatione cathegoreumatū / et postea syncathegoreumatum: videbitur denique de analogia: an sit ab omnibus nominalibus assignanda / ponentur diffinitiones in singulari quibus sic visis facile intelligētur in plurali.

¶ Aequiuocū equiuocās cathegoreuma est terminus significans sua significata diuersis conceptibus totalibus et non synonimis: secundum quod per talem terminum importatur: vt hic terminus canis: et etiam hic terminus animal quatenus significat animalia vera et picta. Nam sicut alia diffinitio datur viuis: ab ea que pictis assignatur: sic alius conceptus correspondet his et illis. Nam conceptus representans vera / sumitur a conuenientia essentiali / alter vero a conuenientia accidentali. Et ideo sunt diuersi totales non synonimi. ¶ Quod si quis dicat: ergo ille terminus animal in significando viuum et pictum est equiuocum a casu: quod est contra communem considerationem nominalium.

¶ Quicquid sit de hoc, qa inferiꝰ videbitur notum est alium esse conceptum significantem viua absolute: a conceptu quo significantur viua ⁊ picta connotatiue: ⁊ illi conceptus sunt totales ⁊ non synonimi. Nec video quare secundum illam correspondentiam duorum conceptuum: non sit equiuocus a casu: cum sint totales diuersi non synonimi: nec vnus presupponitur ad alterum vel ecōtra / vt liquet: nec etiam ratio a qua sūmitur vnus habet analogiā ad rationem: qua alter sūmitur: forte quia non est in vsu apparebit extraneum: sed non credo alienum a veritate logica. Et ne quis celum terris misceat: credat esse de mente Occam vt infra ostendam. Sciatque Aristotelem vbi loquitur de equiuocatione loqui de propria equiuocatione. Nam analogiam mediam vocant inter equiuocationem et vniuocationem: patet ex quarto metaphisi: ⁊ cum exemplificauerit in diffinitione equiuocorum de hoc termino animal respectu viui et picti / sequitur intellexisse illum terminum secundum illam significationem proprie equiuocum quod dicitur a casu. Dicitur totales: nam licet hoc copulatū sortes et Plato in ītellectu representet plura diuersis conceptibus: quia tamen non sunt totales: licet sint non synonimi: ideo non est equiuocus. Ultima particula ponitur. Nam licet canis latrabilis: et piscis marinus: ⁊ sydus celeste significētur vno conceptu. s. substantie vel corporis / non tamen secūdum ꝙ importantur per hoc nomen canis. ¶ Equiuocum equiuocatum est res significata per equiuocum equiuocantem.

¶ Uniuocum vniuocās cathegoreuma est terminus significans suum significatum: vel sua significata vnico conceptu totali: secundum quod per talem terminū importatur vel importantur. Omnes he particule constant ex diffinitione equiuoci equiuocantis.

¶ Uniuocū vniuocatū, est res significata per vniuocum vniuocatem: et sic textus Aristotelis potest explanari vel prime intentionaliter: vel secunde intentionaliter. ¶ Potest queri cum omne equiuocum sit vniuocum: vtrum omne vniuocum sit equiuocum: loquendo de vniuocante et equiuocante. Communis modus respondendi est / quod quantum vis aliquis terminus sit significatiuus proprie: ille debet seipsum significare / ⁊ non mediante se / sed mediante alio: et sic concedunt omnem conceptum mentalem vltimatum esse equiuocum.

¶ Contra quē sic argumētor, Aristoteles in diffinitione equiuocorum dicit: quorum nomen est commune: sed de ratione nominis ex primo perihermenias est quod sit significatiuum / ergo conceptus vltimatus in significando rem cuius est et in significādo se non est equiuocus: quia non est nomen commune illis / quia respectu ipsiusmet non est nomen / et sic ille conceptus sic est vniuocus quod non equiuocus. Quod si vis proteruire ꝙ̄uis contra Aristotelem: ꝙ satis est improprie significare aliquid ⁊ proprie aliud ad esse equiuocum: ⁊ velis pōere significationem impropriam in equiuocatione / sequitur ex tuis dictis aliquid esse vniuocum quod non equiuocum / patet de isto termino buf: q̄ in voce significat se improprie et nil proprie.

¶ Cōfirmatur de notitia omniū entium in mente vltimata / cum significet quodlibet ens proprie significat se proprie / ergo ille conceptus vltimatus sic est vniuocus quod non equiuocus. ¶ Si dicas non significare se distincte / sed mediante alio / contra hoc non requiritur. Nam iste terminus animal respectu omnium animalium est vniuocus: et tamen non significat illa distincte: quia significare distincte est significare sic vnam rem quod non aliam: vel significare sic aliquid / quod non significet nisi alia eiusdem speciei: et sic cum omnia que potest significare significet vnico conceptu / sequitur sic esse vniuocum quod non equiuocum.

¶ Ideo videtur esse dicēdum, ꝙ ad aliquē terminum esse equiuocum requiritur quod significet plura proprie mediantibus / diuersis conceptibus ⁊c. Per proprie intelligo / vel ad placitum proprie vel naturaliter proprie. ¶ Ex quo clare colligitur plures esse terminos vniuocos qui non sunt equiuoci.

¶ Secūdo sequitur in mēte vltimata dari aliquam propositionem que sic est vna quod nō plures.

Nam actus vnitiuus vniens conceptus vltimatos sic potest illos vnire pro significato proprio quod non pro improprio.

Aristo. ¶Et si queras vnde est quod equiuocatio vt est in ore omnium: non reperitur in mente vltimata licet bene in mente non vltimata ⁊ in voce ⁊ scripto.

¶ Respondetur quod ratio est: quia omnis conceptus in mente vltimata: vel est singularis: vel communis: absolutus vel connotatiuus. Si fuerit singularis cum causetur a re vna singulari: ⁊ propter similitudinem obiectiuam ad suum obiectum: sic habet representare vnam rem: quod non alteram. Ex quo sequitur non posse reperiri equiuocationem: cum solum vnicam rem vnica ratione habeat representare naturaliter proprie. Si autem fuerit communis absolutus in mente vel sumitur a conuenientia essentiali vel a conuenientia reperta propter proprietatem specificam vel genericam: hoc vltimum ponitur: propter hos conceptus albedo ⁊ color: ⁊ similes qui censentur absoluti. Si fuerit connotatiuus communis: sic sumitur a conuenientia accidentali: quo habito iste conceptus in mente naturaliter proprie representat ea que taliter conueniunt: ⁊ secundum quod taliter causatur in intellectu: repugnat alia representare: stando in modo representandi conceptus: ⁊ non stat non representare illa cum naturaliter proprie representent. Igitur non est possibilis in mente vltimata equiuocatio. Hec probatio procedit supposita natura representandi: que reperitur ⁊ in conceptu singulari ⁊ communi. Qualiter in mente non vltimata: ⁊ in voce ⁊ scripto possit repereri notissimum est.

¶Pro vniuocatione & equiuocatione syncathegoreumatum ponuntur propositiones. Prima sit quod ad aliquod syncathegoreuma esse equiuocum: non satis est posse diuersa officia exercere. Nam ly omnis in mente vltimata: bene reperitur exercens diuersa officia: scilicet confundens ⁊ distribuens.

¶Secunda propositio est non sufficit ad esse equiuocum subordinari diuersis actibus: vel actui ⁊ conceptui. Nam ly nisi: ⁊ ly nec: diuersis actibus subordinantur: ⁊ sunt vniuoci. Etiam ly currit secundum eos qui tenent subordinari actui ⁊ conceptui.

¶Tertia propositio, ad aliquod syncathegoreuma esse equiuocum: satis est quod sibi correspondeant diuersi actus qui si successiue apponantur alicui propositioni: poterunt variare veritatem ⁊ falsitatem: vt si aliquod signum secundum vnam significationem determinaret: et secundum aliam distribueret. Et ly non secundum quod tenetur neganter vel infinitanter. Et ly omnis tentum collectiue et distributiue. Et ly omne pro generibus singulorum: ⁊ pro singulis generum.

¶Quid requiratur ad esse vniuocum syncathegoreuma ex his potest colligi et deduci: et sic quemadmodum termino cathegoreumatico vniuoco: vel equiuoco correspondet vniuocatum vel equiuocatum: sic termino syncathegoreumatico correspondent plura aliqualiter variantia veritatem vel vnum que habent vices vniuocati ⁊ equiuocati: que si dicunt esse significata/non dicuntur equiuocatata/nec vniuoca: si autem sufficit esse aliqualiter: bene dicentur.

¶Quod non possit repiri in mente aliquod syncathegoreuma equiuocum sic probo/nam alias eadem propositio esset vera et falsa in mente vltimata: et idem iudicium necessarium et impossibile: immo eadem propositio in mente vltimata esset per se nota in veritate et propositio impossibilis: hec faciliter possunt deduci.

¶Licet non possit reperiri equiuocatio cathegoreumatica vel syncathegoreumatica in mente. Queritur. Utrum eodem modo debet considerari equiuocatio in mente et in voce. Ad hoc dicitur quod non: nam in voce vt dictum est in mente vero: ⁊ si non sit possibilis sic deberet assignari equiuocatio cathgoreumatica. Est conceptus significans aliqua propter conuenientiam essentialem vel accidentalem et non omnia.

¶Equiuocatio syncathegoreumatica vero sic. Est terminus existens in mente habens diuersa officia similiter: per que variatur vel variari potest veritas ⁊ falsitas propositionis: in quibus diffinitionibus copule sunt de actu signato: sicut in diffinitione chimere: et in diffinitione vacui ⁊ infiniti.

¶Dubitatur vtrum sit ponenda analogia in terminis significantibus ad placitum: vel naturaliter.

¶Habet Occam in tertio sententia. questione nona expresse/quod non est aliqua predicatio analoga: sed conformiter ad Aristotelem in predicamentis omnis predicatio est vniuoca vel equiuoca: vel denominatiua. Ratio sua breuiter stat in hoc: vel talis analogia est in mente: et hoc non: quia in mente predicatur vnum de vno: et sic est vniuoca predicatio: vel illa plura faciunt vnum predicatum: ⁊ sic erit vniuoca vel denominatiua predicatio vel ex his mixta. Si vero illa plura non faciunt vnum predicatum: vel erit inintelligibilis: vel erunt plures predicationes: ⁊ sic cum non possit esse equiuocatio in mente: non videbitur qualiter detur hec analogia. Quod autem in voce vel in scripto non reperiatur: probat sic: vel vox aliqua talis signata subordinatur vni conceptui tantum: ⁊ sic est vniuoca. Si vero pluribus totalibus ⁊c. sic est equiuoca. Et cum non possit dari medium: sequitur non debere assignari analogiam. ¶ Communis schole nominalium assignat duplex esse equiuocum: a casu: scilicet ⁊ consilio: et hoc secundum appellant analogum: de quo ponunt duas regulas. Prima: omne analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. Secunda est: talia sunt subiecta qualia permittuntur ab eorum predicatis. Et primum equiuocum dicitur a casu: quia fortuito et casualiter sine aliquo respectu contingit canem latrabilem: ⁊ sidus celeste: ⁊ piscem marinum hoc nomine canis appellari. Secundum ideo appellatur a consilio: quia hominum consilio et conuentione et consuetudine sic factum est quod iste terminus homo significet picturas hominum propter conuenientiam quam habent cum viuis in effigie ⁊ lineatione.

¶Contra hanc positionem sic argumentor, improbando hanc analogiam: ⁊ quero: vel iste terminus homo significat viuos et pictos vnico conceptu vel pluribus totalibus non synonimis: si secundum: iam est equiuocus a casu vt constat. Si dicas quod vno. Contra: vel ille sumitur a conuenientia essentiali: et hoc non vt constat: quia viui et picti non habent illam: si a conuenientia accidentali: sequitur illum conceptum naturaliter proprie representantem viuos et pictos eque principaliter representare illos: cum illa conuenientia reperiatur in illis.

¶Quidam in suo primo tractatu relinquens hanc analogiam pro fictione: sic argumentatur. Si iste terminus homo in voce significat pictos propter conuenientiam quam habent cum viuis: sequitur etiam in mente significare pictos cum retineat illam cum viuis conuenientiam: sed hoc non: quia cum non significens

eos nisi naturaliter proprie/ sequitur eque primo significare viuos ⁊ pictos: quod est contra hos astruentes hanc analogiam. Item sequeretur quod in mente esset analogia. ¶ Confirmatur quia tunc iste terminus homo significaret omnia corpora: patet/album significat omnia que possunt esse alba: ⁊ iste terminus homo significat pictos: quia sunt similes viuis: ergo cum omnia corpora saltim corruptibilia possunt esse similia hominibus viuis. Sequitur omnia talia significare hunc terminum homo: quia terminus significans aliqua non solum significat illa que sunt talia: sed que possunt esse talia vi parret. ¶ Item arguit: quia conceditur secundum ponentes analogiam hunc terminum angelus significare effigies marmoreas representantes angelos: ⁊ non asinos: cum maiorem conuenientiam habeat asinus cum angelo quam effigies marmorea.

¶Et sic hec argumenta habent apparentiam contra communem assertionem de analogia: libet tamen defendere eam. Pro qua declaranda notandum est quod conceptus sumptus a conuenientia essentiali reperta inter homines viuos sic representat viuos quod nullatenus representat pictos: cum nullo modo sic conueniunt essentialiter cum viuis. ¶Secundo notandum est: quod cum hec vox homo ducat nos in cognitionem pictorum mediante aliquo conceptu debet esse: cum ex consuetudine ⁊ consilio illa vox que representat viuos etiam representat pictos. ¶ Tertio notandum est quod cum representet pictos propter conuenientiam quam habent cum viuis: ab illa conuenientia accidentali que summitur a lineatione ⁊ effigie: abstrahitur conceptus representans viuos ⁊ pictos: ⁊ omnia illa que possunt esse similia viuis. Et talis conceptus non est equiuocus: cum reperiatur in mente vltimata: et significet illa vnica ratione: quia taliter conueniunt. Nec etiam proprie est vniuocus: quia illa lineatio verius/ ⁊ viuatius/ ⁊ perfectius reperitur in viuo quam in picto: ⁊ si reperitur in picto hoc est per proportionem ad viuum: et cum analogia sit proportio: sequitur illum terminum homo: quatenus illo conceptu representat viuos ⁊ pictos conuenientes in aliquo: quod verius ⁊ principalius reperitur in viuo quam in picto esse analogum et sic analogia magis accedit ad vniuocationem quam ad equiuocationem.

¶Et confirmatur hoc per Aristote. iiii. methaphy. asserentem ens non dici vniuoce nec equiuoce: sed medio modo. s. analogice: ⁊ affert similitudinem: sicut sanum quod dicitur analogice. Quod si quis velit dicere ex hoc sequi: istum terminum animal significando homines ⁊ bruta esse analogum/ non sequitur vt liquet intelligenti.

¶Ex quibus sequitur quod si iste terminus homo consideretur secundum quod subordinatur conceptui sumpto a conuenientia essentiali sic est vniuocus tantum. Si vero secundum quod illi correspondent duo conceptus: vnus sumptus a conuenientia essentiali: alter a conuenientia accidentali: sic est pure equiuocus: ⁊ de isto exemplificabat Aristoteles in diffinitione equiuocorum si autem consideratur secundum quod subordinatur conceptui sumpto a conuenientia accidentali: in illo quod verius/ naturalius/ ⁊ perfectius reperitur in viuo quam in picto: sic est analogus: et hoc est quod dicitur: quod significat viuum principalius: ⁊ alium minus principaliter/ et stat naturaliter proprie ista significare/ cum hoc quod ratio representationis verius vni quam alteri competat. Sicut ens analogice dictum de deo ⁊ creatura significat deum ⁊ creaturam vnico conceptu non obstante quod principalius de deo quam de creatura dicatur similiter de substantia ⁊ accidente.

¶His expeditis facilis est responsio ad argumentum quod formabatur in oppositum: dicendo quod iste terminus homo significat viuos ⁊ pictos conceptu sumpto a conuenientia accidentali. ⁊ quando arguebatur: ergo eque primo: nego consequentiam: quia illud in quo conueniebant verius reperitur in viuo quam in picto: ⁊ hoc sufficit ad analogiam ⁊ ad hoc quod principalius viuum quam pictum significet.

¶Ad argumenta alterius qui suspicabatur esse fictionem. Respondetur ad primum concedendo analogiam esse in mente: cum analogia non sit equiuocatio: sed magis vniuocatio: quamuis non proprie. Et necui videatur difficile: dico terminum analogum esse in mente: nil est aliud quam significare plura ⁊ vnum per similitudinem ad aliud in aliquo quod verius reperitur in primo.

¶Ad confirmationem concedo quod iste terminus homo quatenus subordinatur conceptui connotatiuo sumpto a conuenientia accidentali: quod significat omnia que possunt esse similia. Et si quis admiretur dicens apud nullos fuisse factam talem impositionem: satis est quod si tali conceptui debet dari vox correspondens quod tunc illa vox representaret conformiter ad conceptum sibi correspondentem omnia que possunt esse similia homini: sicut modo album significat omnia corpora que possunt esse alba.

¶Ad argumentum quod fit de isto termino angelus representantem picturam que minus conuenit cum angelo quam asinus. Distinguo vel essentialiter/ ⁊ hoc verum est: vel accidentaliter quantum ad representandum pro isto statu rudi quodam modo dispositionem angeli: siue substantialem/ siue acidentalem: sic falsum est. Nam per illam picturam corpulentam pulchram ducimur in cognitionem pulchritudinis spiritualis angeli et per illas pennas ducimur in cognitionem agilitatis angeli: ⁊ sic semper habetur analogia inter picturam ⁊ angelum: qualis non inter angelum et asinum. Et miror tam ingenioso viro famatissimam de analogia asseuerationem videri figmentum.

¶Ultimo queritur an ens sit vniuocum deo ⁊ creature/ substantie ⁊ accidenti. Beatus Thomas tenet dici analogice de deo ⁊ creatura/ de substantia ⁊ accidenti: ⁊ vniuersaliter omne nomen quod dicitur de deo ⁊ creatura dicitur de eis analogice. Ratio qua hoc asserit constat ex eo quod vidimus quando recitauimus modum dicendi Tho. de analogia: et plurimi nominales tenent dici analogice de substantia ⁊ accidente: dicentes accidens non esse ens: sed ens in alio dicendo de analogia vt diximus.

¶Scotus primo sententiarum, distintione tertia/ questione tertia: formaliter continet que in sequentibus dictis habentur. ¶Primum est quod ens est vnius Scotus. cum deo ⁊ creaturis substantie ⁊ acidenti. Primo descendens in deum ⁊ creaturam per finitatem ⁊ infinitatem: et postea in decem genera generalissima per alios modos intrinsecos. ¶Secundum dictum est quod ens est vniuocum inquit ad conceptus quiditatiuos generum specierum ⁊ indiuiduorum: et partium essentialium omnium istorum ⁊ entis increati. ¶ Tertium dictum est quod ens licet sit vniuocum vltimis differentijs et proprijs passionibus entis: non tamen est vniuocum inquit sed est vniuocum eis: vt determinabilis ad determinantes: vel denominabilis ad denominantes.

¶Pro clara intelligētia huiꝰ suptilissimę positionis: premitto quandam rationem fundamentalem quę talis est. Deus pro isto statu cognoscitur a nobis non immediate in se: quia non cognoscitur intuitive a nobis: nec proprie abstractive: quia propria abstractiua presupponit intuitiuam: ex quo habetur q̄ cum nō cognoscitur intuitiue: nec propie abstractiue quod non habetur pro isto statu de deo conceptus proprius: quia alias sequeretur quod cęcus a natiuitate posset habere conceptum proprium colorum: quia non est maior ratio quod deus cognoscatur conceptu proprio in se cum hoc quod non visus est a nobis in se: q̄ color qui nunq̄ est visus a cęco. ¶Habito quod deus non cognoscitur conceptu sibi proprio: sequitur quod cognoscitur conceptu communi sibi ꝛ alijs. Tunc sic arguo/vel ille conceptus communis sibi ꝛ alijs est quiditatiuus vel denominatiuus/ si quiditatiuus sequitur dari conceptum/ communem quiditatiuum deo ꝛ creaturę/ ꝛ non nisi ens ergo est vniuocum inquit/ si vero dicas illum conceptum esse denominatiuum/ tunc quęro cui attribuitur/ non denominatiuo/ quia tandem debes venire in absolutū vel procedes in infinitum in conceptibus. Patet/ capiamus hunc conceptum creatiuus/ ille debet attribui alicui conceptui ꝛ ne procedam⁹ in infinitum: sit absolutus ꝛ sit hic: ēs est creatiuum. Tunc quęro vel ille conceptꝰ est proprius deo/ ꝛ hoc non ex dictis/ vel est communis deo ꝛ creaturę/ ꝛ est absolutus/ ꝛ sic habeo intentum/ qō aliquis conceptus communis quiditatiuus est communis deo ꝛ creaturę. ¶Confirmatur hoc/ quia cum ille conceptus abstrahitur a creatura ꝛ est absolutus/ repsentat creaturam ꝛ est de eius quiditate/ ꝛ etiā repręsentat deum igitur intentum.

Occam. ¶Occā in primo distinctiōe secūda quæstione nona magnifecit hāc rationē Scoti/ propter quā tenet aliquem conceptum esse communem quiditatiuū deo ꝛ creaturę.

¶Notandū quod non est intelligendū vel le Scotum dicere/ quod aliqua realitas est in deo cui non repugnet esse in creatura vel econtra/ vt aliqui male intelligentes opinantur/ quia impium/ sed quod in deo est aliqua realitas a qua abstrahitur conceptus communis deo ꝛ creaturę/ et etiam in creatura est aliqua realitas a qua abstrahitur conceptus communis deo ꝛ creaturę.

¶Primum dictū probatur ratione Scoti communissima. Omnis intellectus certus de vno conceptu et dubius de diuersis/ habet conceptum de quo est certus alium a conceptibus de quibus est dubius/ sed intellectus potest esse certus de deo/ quod est ens dubitando si est finitum vel infinitum: creatum vel increatum: ergo conceptus entis de deo est alius a conceptu finiti vel infiniti: et sic ille conceptus est communis finito vel infinito: cum tam finitum quam infinitum possit cognosci sub conceptu entis dubitando de finitate vel infinitate. ¶Similiter formetur ratio de substantia et accidente quod ens sit vniuocum eis: quia stat scire de aliquo quod est ens dubitando esse accidens vel substantiam. ¶Secunda pars huius dicti patet: nam ex realitate a qua summitur entitas siue conceptus entis et ex infinitate constituitur ens infinitum: quę constitutio nullam potentialitatem nec imperfectionem dicit: ꝛ sic conceptus deꝰ non est simpliciter simplex: et ex realitate entis ꝛ finitate constituitur ens finitum. Ex entitate finitate ꝛ perfeitate constituitur substantia generalissimum substantię: et alius modus intrinsecus per accidens determinat ad nouem predicamenta: sed ꝓ cō stituendo quolibet generalissimo opus est altero modo intrinseco peculiari.

¶Secundū & tertium dictū sic patent, nā Scotus loco citato dicit ens habere duplicem primitatem communitatis scilicet ꝛ virtualitatis. Primam dicit reperiri in conceptibus enumeratis in secundo dicto quibus quia resolubiles sunt est communis quiditatiue. Secundam dicit reperiri in vltimis differentijs ꝛ passionibus propijs entis in hoc sensu quod omnia illa quibus ens non est commune quiditatiue sunt de quiditate eorum quibus est ens commune quiditatiue: vel virtualiter continetur in illis: quibus est commune ens quiditatiue.

¶Et sic inquit Scotus, est cōmune illis vt determinabilis ad determinantes: vel denominabilis ad denominantes. Ratio quare ens non ingreditur quiditatiue constituendo vltimas differentias est quia tunc esset procedendum in infinitum in conceptibus resolubilibus quod est contra suam doctrinam ꝛ contra veritatem: vel conceptus vltimarum differentiarum est simpliciter simplex ꝛ irresolubilis: sic quod constituit ꝛ nō constituitur: quod ens autem non constituit quiditatiue proprias passiones entis sic patet passio per se secundo modo prędicatur de subiecto. primo posterio. ergo subiectum ponitur in diffinitione passionis sicut additum patet per Aristotelem primo: ꝛ septimo metaphisi. ergo ens in ratione suę passionis cadit vt additum habet enim passiones proprias: patet per Aristotelem septimo metaphisic. Si igitur cadit vt additum: ergo non est per se primo modo in ratione quiditatiua eorum. ¶Et si arguatur per suam rationem: stat esse certum de illis differentijs vltimis quod sint entia dubitando an sint vltimę differentię an non: ergo illis ꝛ non vltimis datur aliquis conceptus quiditatiuus communis: patet per similem modum arguendi quo concludit deo ꝛ creaturę aliquid commune quiditatiue. ¶Ad hoc respondet Scotus quod licet aliquis sit certus de talibus quod sint ētia: hoc non est quiditatiue: sed per accidens: nam cum sint conceptus simpliciter simplices: ex sed contradictio quod aliquid ingrederetur quiditatiue constitutionem illorum.

¶Et si quis arguat: magis conueniunt duę differentię vltimę adinuicem quam vna illarum cum aliquo alio ergo per aliquid conueniunt ex principio quo Scotus nititur probare esse vniuersalia secluso operatione intellectus. Etiam per aliquid differunt: ergo illud quo differunt erit de quiditate. Ad hoc dicunt quod seipsis differunt et cum sint conceptus simpliciter simplices secundum Scotum debet concedi quod non cuilibet conceptui formali correspondet semper vnitas conceptus obiectiui patet de conceptu repręsentante omnes differētias vltimas.

¶Ex his colligit̄ ꝙ licet ens sit vniuocū ad omnia entia realia: non tamen dicitur vniuoce de omnibus nisi de illis in quorum conceptu ingreditur quiditatiue. Hoc habetur ab scoto in primo distinctione secunda questione tertia: ꝛ in tertio distinctione septima: questione prima: vt superius est visum vbi agebatur de vniuocatione secundum Scotum. ¶Secundo sequitur quod licet de omnibus prędicetur non tamen de omnibus de per se: sed de aliquibus de per accidens denominatiue scilicet respectu illorum quibus ens est cōmune: vt determinabile vel denominabile.

¶Et si qs arguat ꝙ Arist. vij. metaphy dicit ēs dici de entib⁹ sicut sanum de animali vrina ꝛ cibo.

Sed sanum dicitur de his sanis analogice: ergo ens de entibus analogice ergo contra Aristo. ¶Item. vij. physi. dicitur in genere latent equiuocationes: ergo a fortiori in ente cum ens sit commune omnibus generibus. ¶Item Porphyrius: si quis omnia entia vocet: equiuoce inquit nuncupabit.

¶Ad primū respondetur secūdum Scotū ꝙ philosophus. x. meta. concedit ordinem essentialem inter species eiusdem generis: cum ibidem velit in quolibet genere esse vnum primum/ quod est mensura ꝛ mēsura omnium aliorum contentorum sub illo genere. Et ꝙ omnia alia habent attributionem ad illud in illo ordine/ et tamen non obstante hoc ordine inter species eiusdem generis debet assignari vnus conceptus generis quiditatiue dicibilis de omnibus illis speciebus/ alias non esset aliquid genus nec illę species pertinerent ad idem genus. Et sic inquit Scotus quod omnes auctoritates in physica vel meta. quę videntur sonare equocationem entis/ vel equiuocationem in genere sunt intelligende equiuocatione physica/ quia ibidem non reperitur vnitas naturę. Cum qua tamen stat vnitas conceptus abstrahibilis ab eis. Et conceditur etiam vt sentit Aristote. vij. metaphysi. ꝙ omne accidēs habet attributionem ad substantiam/ tamen ab hoc ꝛ ab illo potest vnus conceptus communis abstrahi. Et per hoc respondetur etiam ad secundam auctoritatem que addducitur. vij. physi. Ad auctoritatem Porphyrij dicit Scotꝰ qō nusq̄ est apud Aristo. immo. vij. meta. dicit ens dici multipliciter/ ꝛ dicit non dici equiuoce.

¶Pro denominatiuis.

VAERITVR quę dicuntur denominatiua que possunt facere prędicationem denominatiuam/ ꝛ a quo dicunt denominatiua. More tolito decidetur questio conformiter ad tres vias.

¶Pro opinione Scoti est notandum ꝙ secundum eum in. ij. seu. dist. xij. q. j. Prędicatio denominatiua est duplex/ quędam est in qua accidens prędicatur de subiecto in concreto: vt hoc corpus est album: ꝛ hęc appellatur ab Scoto prędicato accidentis ad subiectū. Altera dicitur formę ad suppositum eiusdem naturę: ꝛ est prędicatio formę non acceptę in abstracto nec secundū rationem quiditatis absolute: sed quasi in concreto per cadentiam formę ad suppositum naturę proprię: secundum quod dicimus homo est animatus: nō homo est animal: ꝛ hoc modo omnia superiora dicuntur de inferioribus: vt sortes est homo: homo est animal non autem sortes est humanitas: nec homo est animalitas: hęc Scotꝰ in solutione ad primum. ¶Et cōformiter ad hoc tenet in quodlibet. q. iij. quod prędicatio denominatiua dicitur ꝓ se ꝑmo modo: quoniam de composito ex susceptiuo ꝛ forma prędicatur denominatiuum siue concretum formę si compositum sit per se vnum quantū ad conceptum: sicut homo dicitur rationalis siue animatus per se primo. Altera est prędicatio per se secundo modo siue per accidēs: quia denominatiuum prędicatur nō de toto includēte formam: sed de susceptiuo recipiente formam: vt corpus quod est altera pars compositi: dicitur denominatiue ā⁹ matum. Et autem magis innotescāt ista de concretis siue denominatiuis erit videndum de abstractis notādo primo quid sit abstractio.

¶Abstractio est duplex, quędā realis quędam rationis. Realis vocatur illa quando ponitur vna res ꝓter aliam existere quacumq̄ intellectus operatione secluſa: ꝛ potest exemplificari de abstractione idearum secundum modum dicendi Platonis. Et hoc modo abstractionis: nec natura abstrahit a supposito: nec accidens a subiecto: ꝛ hic modus repręhendit ab Arist. in multis locis.

¶Altera est abstractio intellectus quæ fit ꝓ intellectum prescindendo ab altero per cognitionem: et hoc tangitur ab Aristo. ij. physi. Et est duplex/ precisiua ꝛ diuisiua. Precisiua est abstractio non naturę separatę ab alia in re: sed naturę sub aliquo modo considerandi priori seipsa sub modo posteriori simplici intellectus operatione. Et cognitio qua humanitas cognoscitur sine differentia individuali: aliam licet in re sint coniunctę separantur tamen cognitione: nam humanitas cognita sine differentia individuali prior est ipsa cognita vt cōtracta. Et de hac abstractione: loquebatur Arist. ij. physico. dicens abstrahentium non est mendacium: ꝛ hanc dicebat latuisse Platonem facientem ideas separatas. Altera est diuisiua qua cognoscitur vnum non esse aliud ꝛ in hac bene reperitur mendacium cum sit propositio negatiua: et de abstractione ista precisiua intelligimus cum fiat sermo de abstractis.

¶Quēadmodū tangit Scotus. j. sen dist. v. q. j. In tribus potest fieri abstractio. per intellectum scilicet in substantia: in accidenti absoluto: in accidente respectiuo. Et sic est triplex abstractum: scilicet a supposito tantum: a subiecto ꝛ supposito: a subiecto fundamēto ꝛ supposito simul. Abstractum a supposito tantum: est id quod cognoscitur per intellectum sine differentia contrahente ad propriū suppositum: et quoniam substantia non respicit nisi proprium suppositum: nec reperitur nisi in proprio supposito de communi cursu: ideo tamen potest abstrahi a supposito et hęc abstractio dicitur vltimata quia non potest fieri vlterior. Et etiam vbi ponunt fieri plures: hęc est vltima: scilicet quę fieri potest a supposito vt vltimꝰ humanitatem abstrahi a supposito: quando concipitur hoc conceptu humanitas scilicet prescindendo ab vltimis differentijs. Abstractum a subiecto ꝛ supposito: simul contingit in accidentibus absolutis quę concernunt suppositā alterius naturę: ꝛ etiam singularia propria. Sicut album concernit lignum: ꝛ sic cognoscendo albedinem sine ligno abstrahimus a subiecto. Sed quia albedo respicit proprium individuum proprię naturę: ideo potest abstrahi a supposito: si cognoscamus quiditatem albedinis sine differentia contrahente talem quiditatem: ꝛ cum opus sic circumloquio sic cognoscetur hoc conceptu quiditas albedinis: ꝛ quoniam nil aliud respicit appellatur ea abstractio vltimata. ¶Abstractio a subiecto fundamento ꝛ supposito mul contingit in accidentibus respectiuis: pro quanto respiciunt subiectum fundamentum ꝛ suppositum: exē plum: hoc concretum quod est causa dicitur de igne (qui causat calorem in ligno) vt de subiecto: et facta hac abstractione remanet cōcretio ad fundamentum quod est calorifica calor est potentia causandi calorem ꝛ non ignis. Et potest fieri vlterior abstractio a supposito: cognoscēdo quiditatem causalitatis: ꝛ hęc nec dicitur de subiecto quod est ignis nec de fundamento quod est calor: nec de proprio supposito: ꝛ dicetur hęc postrema vltimata abstractio. ¶Notandum est in his abstractionibus: quod abstractum non verificatur de eo a quo abstrahitur. Et sic vltimate abstractum non verificatur

nisi de ipsomet cum sit cuilibet alteri extraneum: et hoc
Auicena. pretendebat Auicena. v. meta. quod equinitas est tantū equinitas ⁊ nil aliud.

¶ Cōformiter ad hęc ponit ab Scoto loco prędallegato propositio quę in sua doctrina habetur regula nimis doctrinalis. Quandocunq; est subiectum abstractum vltimate abstractione: ⁊ prędicatum ex sua ratione dicit prędicationem formalem: non potest propositio esse vera nisi sit per se primo modo: ⁊ ideo dicit hanc falsam essentia generat humanitas est alba. Pro quo notandum est quod in diuinis substātiua possunt dupliciter prędicari: quandoq; formaliter quandoq; per identitatem: sed si adiectiua ponuntur de necessitate formaliter ⁊ non identice prędicantur. Nam ex hoc q; adiectiua sunt significant formam per modum informantis: ⁊ ideo de nullo vere dicuntur nisi quod se habet per modum informati de quo videlicet formaliter dicuntur: nō tantum adiectiua nomina: sed participia ⁊ verbi Semper enim in tuo modo significandi includunt adiacentiam: ⁊ modum formalem respectu alicuius talis suppositi vel denominatiui: quod ergo prędicentur identice est ipsa prędicari modo opposito suo modo prędicandi proprio.

¶ Cōtra hac regulam Scoti instatur probando quod sit falsa: nam ista conceditur vera/essentia communicatur filio: ⁊ ista etiam essentia diuina videtur ab intellectu creato: ⁊ ista essentia creat. Et tamen in istis prędicatum est verbum vel participium quod nō est natum prędicari nisi formaliter: ⁊ nulla est in primo modo dicendi per se: igitur regula falsa. Item ista conceditur deitas est bonitas: deitas est paternitas: igitur.

¶ Preterea in creaturis conceduntur hę: equinitas distinguitur ab homine: ⁊ eqnitas est communicabilis: igitur regula falsa. ¶ Aliqui respondent de mente Frāciscide Mayrones: quod illa regula debet intelligi in prędicatis positiuis importantibus aliam formalitatem ex natura rei a subiecto: ⁊ primo verificabilibus de
Liche. suppositis. ¶ Aliter respōdet Lichetius concedendo omnes illas falsas: ⁊ subiungit quod si communiter conceduntur quod hoc est magis: quia est in vsu quam quia debeāt cōcedi sed hęc solutio nullius est momenti: cum idem Scotꝰ cōcedat illas ⁊ plurimas alias similes in sua doctrina.

¶ Ideo aliter dico demēte Scoti, p quo notoriū quod ipse habet expresse in. i. distin. viii. q. iii. in solutione ad primum quod in diuinis ⁊ si subiectū sit abstractum vltimata abstractione: ⁊ alterum extremum ab eodem tertio abstrahatur: si vnum extremorum sit formaliter infinitum: cum infinitas in diuinis sit ratio identitatis est concedenda: ideo hoc conceditur/paternitas est deitas: ⁊ econtra: sapientia est deitas ⁊ econtra/sapiētia est bonitas ⁊ sic de aliis/vbi semper ambo extrema sunt formaliter infinita vel saltim alterum/quod si quis inferat hanc debere concedi essentia generat/non sequitur/patet intelligenti. Sed hę non conceduntur paternitas in diuinis est spiratio actiua/quia nullum est formaliter infinitum notandum est vltra quod si prędicatum importet relationem rationis/nil obstat quo minus possit predicari de vltimato abstracto. Nam Scotꝰ a prędicatione vltimati abstracti solum reiecit predicata importantia aliqd reale extra cōceptū vltimati abstracti/vt patet ex loco ⁊ aliis locis. Quibus habitis respondetur q; illę propositiones sunt concedendę da prędicata solū importāt relationes rationis/quę nil reale dicunt extra conceptum subiecti/quod est vltimate abstractum. Si autem adducantur alię propositiones sicut deitas est sapiētia/paternitas ⁊ similes patet ex dictis solutio. ¶ Ergum tum quod formatur in creaturis soluatur secundum modum dicendi Mayronis.

¶ Quot modis dicit abstractū totidem modis dicitur concretum: et etiam denominatiuum. Sed est aduertendum quod in diffinitione Aristo. solum est consideratio de denominatiuis quę in concreto faciunt prędicationem accidentalem: vel saltim non quidditatiuam.

¶ Secūdū Tho. etiam est illa duplex acceptio de abstractione. s. compositionis ⁊ diuisionis: ⁊ de abstractione precisiua colligitur modus dicendi de vniuersalibus vt superius vidimus. Quantum ad aliud de denominatiuis ⁊ abstractis ⁊ cōcretis: parum vel nihil differt a modo dicendi nominalium.

¶ Nomiales & si de cōcretis & abstractis varias soleant adducere acceptiones/in presentiarum communiores in medium adducemus. ¶ Abstractum potest sic diffiniri: est id quo rei conuenit aliqua denominatio concretiua: vt caliditas significat id quo res est calida: sic iste terminus albedo significat id quo res est alba: sic risibilitas. ¶ Notandum est vltra vt melius possint cognosci quę sunt diuersitates abstractorum ⁊ concretorum: quot modis potest aliquid denominari. Primo potest aliquid denominari ratione suę essentię: qua aliquid existit ⁊ est idem quod ipsa res: ⁊ tales denominationes frequenter sunt simpliciter absolutę: vt sunt genera species ⁊ individua prędicamenti substantię. Et horum abstracta significant synonime idem cum suis concretis: vt homo ⁊ humanitas sunt termini synonimi ⁊ sic de aliis. ¶ Secundo potest aliquid denominari a parte essentiali: quemadmodum homo dicitur rationalis a parte essentiali ⁊ etiam materialis ab alia parte essentiali: ⁊ sic rationale ⁊ rationalitas non sunt synonimi. Nam rationale pro homine supponit rationalitas p anima. Etiam materiale pro homine: ⁊ materialitas p corpore. ¶ Tertio modo aliquid potest denominari a forma accidentali inhęrente subiecto: ab eo realiter distincta: ⁊ tale abstractum secundum communius loquētes est absolutum: licet possit accipi connotative: vt habet Aristo. in. ij. meta. sicut res se habet ad esse sic ad cognosci: vt iste terminꝰ albedo scientia ⁊ similes. ¶ Quarto potest denominari ab aliquo quod nō est in illo qō denominatur: vt relativa tam pertinentia ad prędicamentum ad aliquid q; ad alia prędicamenta: vt pater/agens/locatus risibilis: ⁊ sic de aliis similibus. ¶ Quinto potest denominari aliquid ab eo q; non est: vt cecum/surdum: ⁊ sic de aliis: a cęcitate ⁊ a carentia auditionis.

¶ Et si quis quęrat abstractū in his assignatis pro quo supponit: respondetur vel est positiuum vel p̄uatiuum: si positiuum dicitur quod si ab vna sola re sumatur denominatio: supponit pro illa: vt iste terminus albedo: caliditas ꝛc. Si vero a pluribus: non supponit pro aliq; sed pro pluribus: sicut risibilitas quę supponit pro potentia ⁊ pro actu ridendi: vt placet domino Occam in plogo: vel dic q; supponit pro homine cōnotando potentiam ⁊ actum ridendi.

¶ Si vero sit p̄uatiuū, p nihilo supponit vt cęcitas. Et si arguatur/hęc conceditur: cęcitas est p̄uatio visus ergo p aliq; supponit cū sit affirmatiua alioqui esset falsa: q; non est dicendum. ¶ Respondetur q; si illa conceditur: ideo est quia copula est de actu signato: vt tantum valet sicut significat: nam significat negationem visus.

¶ Pro intelligentia textus secūdū omnes tres vias est notandum: quod denominatiuum accipitur tribus modis: quoniam aliud est voce tātum: aliud significatione tantum: aliud voce ⁊ significatione simul. Exemplum primi: vt studiosus ⁊ studium. Exemplum secundi: vt studiosus ⁊ virtus. Exemplum tertij: vt album ⁊ albedo. Et diffinitio Arist. isto tertio modo debet intelligi vt patet: et sic secundum omnes vias potuerit adaptari vera textus intelligentia. ¶ Posset quęri secundum nominales: cum a conuenientia essentiali quę reperitur inter sortem ⁊ Platonem potest abstrahi cōceptus specificus repręsentans omnia illa que taliter essentialiter possunt conuenire: quare potius abstrahitur ille conceptus specificus quam genericus: ⁊ est ratio difficultandi ex hoc nam conceptus sortis ⁊ Platonis naturaliter mouent intellectum: etiam intellectus naturaliter agit: quare igitur causabitur potius specificus quā generic⁹: et sic vel ambo simul vel nullus. Ad hoc forte est dicendum: quod quia abstrahere est actꝰ intellectꝰ: quod si intellectꝰ cognoscat in sorte perfectionem competentem illi quia homo est: ⁊ tantūdem in Platone: quod mouetur ad causandum conceptum dependentē tantum ex illa conuenientia: scilicet conceptum specificum. Si vero tam in sorte quam in Platone cognoscat perfectiones illis competentes: non quia homines sed quia animalia: tūc abstrahetur conceptus communis genericus: ⁊ sic potest patere solutio. Sed contra hoc est replica: perfectiones illę cognitę in sorte ⁊ Platone quę illis competunt secundum q; homines sunt: si sunt sufficientes ad hoc vt abstrahatur conceptus specificus: a fortiori vt abstrahatur genericus: nam id quod est sufficiens concludere aliqua esse homines: a fortiori sufficiet ad concludendum eadem esse animalia: cum esse hominem necessario prę supponat esse animal: et argumentū potest procedere de quocunq; conceptu superiori ad specificum. Ad hoc forte aliquis recurreret ad libertatem qua intellectus est participative liber: sicut solet dici quādo causatur actus sincathegoreumaticus sic iste q; non alius. Sed videtur aliter esse dicendum quod perfectiones illę cognitę in sorte ⁊ in Platone/secundum quod homines sunt/causant primo conceptum specificum/quia cum agāt naturaliter ⁊ respectu potentię bene dispositę ad recipiēdum perfectiorem effectum causant p fectiorē effectū primo quē possunt/licet postea possit abstrahi conceptus cōmunior ab illo effectu causato. Potest etiā dici/q; conceptus genericus prę supponit vnū vel duos specificos/⁊ ideo conceptus illi singulares primo causant cōceptum specificum & genericum.

¶ Dubitaf vtrū ois cōceptꝰ absolutꝰ abstrahaf a cōuenientia essentiali/⁊ ois abstractꝰ a cōuenientia essentiali sit absolutus. Rndef ab prima parte dubij/qō nō ois cōceptus absolutus debet abstrahi a cōuenientia essentiali partium scientialium/patet de cōceptu accidētium absolutorum scilicet albedinum ꝛc. Patet etiam de cōceptu rerum indiuisibilium absoluto. Ad secundam partem dubij respōdetur/quod aliquis cōceptus sumptꝰ a cōuenientia essentiali est absolutus/patet de cōceptu hominum/nō tamē hominis/patet de hoc cōceptu rationale/⁊ etiā materiale. Qualiter debeat diffiniri cōceptus absolutus ex ijs potest colligi/etiam potest patere qualiter abstrahi debeat.

¶ Dubitaf vlterius cōceptꝰ connotatiuus qualiter abstrahitur. Pro solutiōe huius dubij est aduertendum q; cōceptus cōnotatiuus est in duplici differentia/quidam est verus/alter fictus/verus dicitur qui potest abstrahi cum sit incomplexus a cōuenientia essentiali vel accidētali dicitur incomplexus vt secludamus terminos infinitos ⁊ cōditionata. Nam cum dicantur tam de eo quod est q; de eo qō nō est non summitur illi cōceptus a conuenientia essentiali vel accidētali sed ex tali cōexione partium cōstituentium tales terminos.

¶ Gregorꝰ de arimino in primo sen. distin. ij. q. iij. arti. j. ⁊ Occam in. distin. j. ij. q. viij. in solutione ad quartū dubiū tenent conceptus cōnotatiuos ⁊ infinitos significare ex institutione ⁊ ad placitum ⁊ non naturaliter propie aliquid. Ratio Hzeg. est: de ratione conceptus naturaliter propie significantis est importare illud pro quo potest supponere: sed notum est conceptum cōnotatiuum consignificare id: pro quo non potest supponere: igitur. Relinquit tamen Hzeg. sub dubio: si institutio vocum prę supponitur ad conceptus: vel ecōtra conceptum institutio ad voces de connotatiuis loquendo. Ratio Occam videtur esse ex hoc q; nulla res repręsentat quod conceptus tales cōnotatiui formaliter repręsentāt: ergo videtur quod talis significatio ortum habeat in mente ex institutione ad placitum conspicētis: et ibidem tangit Occam modum significandi syncathegorematum ⁊ verborum ⁊ qualiter tales modi significandi habentur. Et per hęc patet secundum primarios nominalium in mente vltimata reperiri significationē ad placitum: sane tamen intelligas: opportet.

¶ Dubitatur vlteriꝰ an aliquis cōceptꝰ cōnotatiuus significet aliqua duo eiusdem speciei: ⁊ nō omnia. Dicitur ab aliquibus quod si quilibet terminus potest incomplexe significare: quod alius complexe significat: quod cum hoc disiunctum sortes vel Plato solū sortem ⁊ Platonem significet: q; alius terminus incomplexe significans tantum quantum hoc significaret solos illos: nec opus est haberi pro inconuenienti: siquidem ille conceptus non summitur a conuenientia: sed ex significatione disiuncta: sed difficilius posset difficultari si cōceptus cōnotatiuus summatur a cōuenientia accidētali: an possit aliquis cōceptus cōnotatiuus sic repręsentare duos hoīes qō nō alios: ⁊ videtur quod nō. Nam ois cōuenientia accidentalis quę potest reperiri inter duos homines potest inter quoscunq; alios: igitur nō potest aliquis talis conceptus sumptus a conuenientia accidētali sic repręsentare duos: quin alios repręsentet. Respōdet sine vlteriori processu: quod sortes ⁊ Plato cōuenientia accidentali sumpta a proprietatibus individualibꝰ vtriusq; possunt sic accidentaliter cōuenire: qualiter nō possunt alij duo homines: patet intelligenti collectionem p prietatum: quę in vno individuo reperiuntur non posse in alio reperiri: ⁊ sic ab illa abstrahetur conceptus repręsentans sic illos: q; non alios incomplexe ⁊ connotative qualiter nō contingeret si illa cōuenientia abstraheref ab accidētibus communibus.

¶ Cōceptꝰ vero fictus est is quem intellectus effingit prę suppositis conceptibus veris ex quibus effingit vt liber quoddā fictum cui nil correspōdet a parte rei: vt quis habens cōceptum castri ⁊ aeris effingit castra in aere: etiam quis habēs notitiam flubij ⁊ lactis effingit fluuium lacteum: ⁊ sic sit cōceptus chimere: nā ex pluribus veris conceptibus: postea effingit monstrū horrendum: quod implicat esse in re quale effingitur. Nam connotatio illa inuoluit quid repugnans. Aliqui ⁊ bene faciunt difficultatem inquirendo quid cōnoteter: chimera: ⁊ dicūt quod apparet inexplicabile: nam si dicas vt aliqui dicunt quod significat quodlibet ens cum cōnotatione repugnanti: ⁊ q; cōnotatio sit cōnotare quod sit compositum ex impossibilibus: iam illa explicatio est falsa ⁊ impossibilis.

¶ Mihi tamen videtur q; cōnotatio huius termini chimera ⁊ cuiuslibet termini connotantis est repugnantia sit talis vel proportionata/compositum ex possibilibus imaginatis vnitis ab intellectu/impossibili modo: et sic poterit dici hunc terminum chimera significare qōlibet ens: cum cuilibet enti intellectus possit

adaptare compositum ex possibilibus imaginatis vniri impossibili modo: et ꝙ chimera est terminus incomplexus connotatiuus significans omnem rem mūdi ⁊ omne imaginabile: nō propter aliquid quod a parte rei omnibꝰ entibus: ⁊ ijs que nō sunt: participetur. Sed quia intellectus ex ęquo potest adaptare talē cōnotationē: nō solū ijs que sunt: sed omni imaginabili. Solet queri humanitas quando dicitur abstractū huius termini homo ille terminus homo qualiter accipitur.

¶ Pro solutiōe notādū est ꝙ iste terminus homo potest accipi connotatiue ⁊ absolute. Absolute dupliciter. Uno modo vt dicit compositum ex corpore ⁊ aīa rationali: siue sit suppositum siue nō: ⁊ hoc modo humanitas assumpta a verbo: bene dicitur homo. Et si alicubi apud aliquem sanctum reperitur ꝙ deus assumpsit hominem: in hoc sensu intelligitur. Secundo modo absolute/accipitur pro supposito composito ex corpore ⁊ anima ratiōali: ⁊ in hoc sensu intelligitur apud theologos in iū. ꝙ deus non assumpsit hominem sed humanitatē. Et in hac acceptione accipiēdo illū tminū homo: homo et humanitas sunt concretum ⁊ abstractum. Et isto modo illi duo termini nō possunt simul verificari de eodem licet bene primo modo. Et quādo dicitur ꝙ sunt synonimi accipiuntur primo modo. alio modo accipitur cōnotatiue: et sic supponit pro verbo cōnotando ꝙ habeat humanitatem sibi vnitam hypostatice: et sic conceditur: deus est homo: idest substentans humanitatem ineffabili vnione.

¶ Et si quis arguat: seq̄ret ꝙ ille terminus homo in primis duabus acceptionibus esset terminꝰ cōnotatiuus: patet si verbum relinqueret humanitatem: iam humanitas diceretur homo in secunda illarum duarum acceptionum ⁊ ante nō dicebatur: non propter defectum significati materialis vt notum est: quia eadem res numero est ⁊ nil acquisiuit secundum nominales: ergo est ratione significati formalis: ergo est terminus cōnotatiuus. Etiā si iterum assummeret vel assummeret humanitatem alicuiꝰ hominis: iā illa humanitas nunc est homo/vt homo est nomē suppositi/⁊ tamen post assumptionem desinit esse homo nō ꝓpter deffectū significati materialis vt est ꝙ notū/ergo ꝓpter defectū significati formalis. Et ꝓbo oēs has cōsequentias/p quādā regulā suppositionū/quādo aliquis terminꝰ supponit ꝓ aliqua re/et postea nō supponit pro illa re/est vel defectu significati formalis vel materialis/nō propter defectū secundi/ergo ex defectu primi. Simile argumentum similiter formatur de isto termino sortes/⁊ deniqꝫ de isto termino homo absolute accepto/⁊ quolibet termino sub illo cōtēto/quia dum materia ⁊ forma sunt vnite iste terminus sortes supponit pro illis/sed illis separatis desinit supponere non defectu significati materialis cum maneant eedem partes/ergo defectu significati formalis. Patet per regulam iam dictam suppositionum. ¶ Ad primum argumentum respondetur ꝙ ille terminus homo est absolutus in primis duabus acceptiōibꝰ ⁊ dico ꝙ in secunda acceptione significatū immediatū illius termini homo est suppositum/ꝙ habet corpꝰ ⁊ aīam rōnalem ⁊ quando tale significatum materiale est/ille terminꝰ homo in secunda acceptione supponit: quando vero non/desinit supponere. Non propter defectum significati formalis sed defectu significati materialis immediati. Et si dicas materia ⁊ forma sunt/ergo significatum materiale manet. De mediato verum est non tamē de immediato. ¶ Consimiliter debet solui argumētū de isto termīo sortes. Et si queras que distinctio est inter mediatum ⁊ immediatū/dico quod rationis. Et si arguas/talis non sufficit variare veritatem ꝓpōnis/falsum est. Nam sortes et sortes sedens/sola ratione differunt/et tamen certū est ꝙ stat vnum supponere altero non suponēte: sic est de mediato et immediato ꝙ stat vnum supponere altero non suponente.

¶ Cōtra dicta potest esse difficultas de abstractione conceptuum absolutorum substantiarū: qui videntur non posse abstrahi cum pro isto statu nō possit cognosci substantia aliqua particularis. Ad hoc posset dici: ꝙcqd sit ꝓ isto statu: satis esse cognitionē vnius substantie vel plurium essentialr cōuenientiū: esse sufficientem ad abstrahendū cōceptū cōmunē repñtatiuū oīm substātiarū: que taliter possunt conuenire: respectu intellectꝰ qui tales cognitiōes de substātia pōt formare. Sed nūquid poterit dari cōceptꝰ cōmunis absolutꝰ ꝓ isto statu repñsentatiuꝰ substantiarum: potest dici secundū illos qui tenēt animā se cognoscere intuitiue: qꝰ si sufficiat cognitio vniꝰ substantie/vt sufficit ad abstrahendum cōceptum cōmunem: dicetur ꝙ potest abstrai conceptꝰ communis absolutus substantiarū. Uel aliter potest dici: ꝙ p abstractionē/vt qdā doctor parisiēsis omni erudictiōe refertus deducit supponēs ꝙ ab specie vniꝰ indiuidui nata est causari notitia communis illi indiuiduo: et alijs cum eo cōuenientiā ꝯtitibus. Secūdo supponit ꝙ ex diuersis notitijs cōmunibꝰ contingit cōponi notitiā cōplexā adequatā vni. Et a tali notitia cōplexa atqꝫ composita potest abstrahi notitia simplex adequata illi cui erat adequata illa complexa. Ponit exemplū a specie alicuiꝰ boni creati potest causari notitia communis oībꝰ bonis ⁊ ab specie alicuius summi creati potest causari cōceptꝰ communis omnibus summis cuiuscunqꝫ speciei magnitudinis. Ex quibus duabus notitijs communibꝰ cōflat notitia respondens huic complexo summū bonū: adeqta deo. Ex qua abstrahi potest notitia simplex ꝙuis connotatiua deo adequata. Ex qua connotatiua per vlteriorē abstractionem atqꝫ denudationem potest abstrahi simplex notitia absoluta adequata deo: ⁊ talis est modꝰ indꝫ quo intellectus eleuatur in cognitionē substātiarū: que non cognoscuntur intuitiue. Consimiliter ⁊ facilius potest dici de cōceptu aliarū substantiarū: ꝙ potest bene fieri cum intellectꝰ sit potēs cōponere plures cōceptꝰ et postea denudare et abstrahere: sed certe difficultas est bōa vide qualiter melius dicatur

¶ Diffinitiōes equocorū & vniuocorū secundum omnes varios modos dicendi liquent ex enodatis in superioribus que eruditus lector applicabit.

¶ Diffinitio denomiatiuorū dat̄ de denominatiuis re ⁊ voce: de quibus que sunt iam diximus. Denominatiua dicunt̄ que sumūt appellationem ab altero. i. id qꝰ de cōnotato importāt: ⁊ a quo taliter denominātur: aliud vocabulū importat pricipaliter: hoc vero q̄si deductiue ⁊ deriuatiue. Ut albū summit appellationē. i. denominationē ab albedine: que principalius importat per hunc tꝰm albedo: non obstante ꝙ si attendamꝰ modum ꝑdicandi et significationem ꝑdicamētalē eius: etiā est principale huic termino album albedo: cum ratione illius connotati sit ꝑdicabile ⁊ reponatur in ꝑdicamēto: requiritur quod solo casu hoc est desinentia ⁊ terminatiōe desideat hic terminus album ab hoc termino albedo: ⁊ sic debet intelligi in alijs concretis re ⁊ voce. Hec de primo anteꝑdicamēto quod est diffinitio cum declaratione difficultatum que communiter traduntur secundum tres variantes scholas.

¶ Sequitur textus.

De complexis: & incomplexis.

EORVM QVE dicūtur alia quidē secundū cōplexionē dicunt̄: alia vero sine cōplexione. Et ea igit̄ q̄ secūdū cōplexionē dicuntur sunt: vt hō currit, hō vincit. Ea vero q̄ sine cōplexione dicūtur sunt: vt hō: bos, currit, vincit. Eorū q̄ sūt: alia de subiecto aliquo dicunt̄, in subiecto vero nullo sunt. Vt hō de subiecto q dē dicitur quodā homine: in subiecto vero nullo est. Alia aūt in subiecto qdē sūt, de subiecto aūt nullo dicūtur. In subiecto vero esse dico ꝙ cū in aliquo sit nō sicut q̄ dā pars, īpossibile est esse sine eo ī quo est. Vt q̄dā grāmatica in subiecto quidē est in aīa: de subiecto vero nullo dicit̄. Et hoc album in subiecto quidē est corpore. Omnis em̄ color in corpe est. Alia vero de subiecto dicūtur, & in subiecto sunt. Vt sciētia in subiecto qdē est in aīa, de subiecto vero dicitur: vt de grāmatica. Alia vero neqꝫ in subiecto sunt/neqꝫ de subiecto aliquo dicūtur. Vt quidā hō, & quidā equus. Nihil em̄ taliū neqꝫ in subiecto est: neqꝫ de subiecto aliquo dicit̄, Simplr autē q̄ sunt indiuidua, & nūero singularia: de subiecto nullo dicunt̄. In subiecto aūt nihil aliqua prohibet esse. Quędā enim grāmatica in subiecto est: at de subiecto nullo dicitur.

¶ Vt superius insinuabat̄: hec antepredicamenta peculiaria quedam principia sunt sciencie predicamētalis: ⁊ iam agendum occurrit de secundo antepredicamēto quod est diuisio: in quo. Arist. ostendit secernere complexa ab incomplexis: siue quia complexorum cōsideratio ad librū Perihermenias spectat: ⁊ hic liber tantummodo est incōplexorum. Siue quia cognitis incōplexis facilis est cognitio complexorum. Et ideo videtur mens Aristotelis esse: sola incomplexa esse reponenda in antepredicamentis.

¶ Pro maiori intelligētia huius anteprędicamenti. Primo videndum est quid intelligamus p complexionem. Et secundo videbitur vnde sumatur cōplexio. Tertio vtrum omnis complexio impediat terminum poni in predicamento.

¶ Ad primū dubiū respōdetur ꝙ in presenti cōsideratione. Aristoteles non de quacūqꝫ complexione intendit: sed de ea in qua verum vel falsum est: et etiam de complexione distanti: sic scꝫ ꝙ omnis propositio ⁊ omne complexum complexione distāti/dicitur habere complexionē impedientem positionem in predicamento: ⁊ omnis terminus incomplexus siue complexū cōplexione indistanti dicitur in ꝓposito sine complexione dici. Et hoc persuadetur exemplis. Primo loquens de complexione exemplificat ponendo ꝓpositionem. Et exemplificans de incōplexione hos terminos ponit: homo: bos: currit: vincit.

¶ Ex quo sequit̄ ꝙ licet credā verba adiectiua esse incomplexa scḋm Aristo. vt videbitur in primo perihermenias: non tamē hinc colligitur vt aliquibꝰ placet: nam ⁊ si sit terminꝰ complexus in hoc sensu: qꝰ subordinet̄ pluribus terminis: in presenti consideratiōe si ne cōplexione reputabit̄: cum nec sit ꝓpositio nec complexum cōplexione distanti. Et quod ꝑtendat hic Aristo. complexionē in qua reperit̄ veritas vel falsitas/patet per id quod dicit Aristo, dicit in diuisione ꝑdicamētorum. Per se quidē horum singula si dicant̄: nulle sūt affirmationes prorsus aut negationes: at si complexe dicant̄ affirmatio fit aut negatio: omnis enim affirmatio aut negatio aut vera aut falsa esse videtur. at nullum eorum que incomplexe dicuntur: aut verum est aut falsum vt homo: album: currit. vincit. hec Aristo, Ex quo clare habetur: quid per complexionem/ quid per incomplexionem senserit.

¶ Ad secundū dubiū respōdetur: ꝙ complexio in voce ⁊ scriptura regulant̄ per complexionem mentis: sic ꝙ ideo appellamus aliquam vocem vel scripturam complexam: quia in mente aliqua complexio respondet in significando. Nec satis est correspondere in consequendo aliquod complexum in mente. Sed manet vlterior difficultas: quomodo cognoscemus aliquid esse complexum in mente vltimata. Respondetur p propositiones.

¶ Prima est: nō requirit̄ ad aliquid esse cōplexum in mente vltimata: ꝙ componatur ex partibus diuersarum rationū: patet. Secūdum omnes: assensus cum sit propositio est quid complexum: tamen est simplex in essendo secundū omnes. Secundum etiam Gregorium omnis mentalis vltimata est simplex qualitas ⁊ tamen est complexa.

¶ Secūda ꝓpositio: ad aliquid existens in mente esse complexum requiritur: vel ꝙ componatur ex partibus significatiuis diuersarū rationum faciētibus debitum aggregatū: vel ꝙ vi intellectus illius intelligat aliquam vel aliquas res in ordine ad se vel ad aliā vel alias res componi vel diuidi. Primū ponitur propter complexa que non sunt propositiones vel propter propositiones que non sunt assensus. Secunda pars ponitur propter assensus: qui sunt qualitates simplices in essendo.

¶ Secundū Gregoriū esset bona difficultas explicare complexionem propositionis vocalis vel scripte per mētales: cum non ponat complexionem in essendo in propositionibꝰ: etiam si istā littera. a. valeret quantum homo est animal: esset bona difficultas: quid est dicere: illam habere partes equiualenter: cum nec in mente sint partes: ⁊ ideo sunt bone he difficultates: quia apparet non posse terminari sine circulatione: sed ad has ⁊ alia difficiliora vel ex his dictis potest responderi: vel recurratis ad illud quod diximus quando mentem Grego. disputauimus in illa questione de mentali vltimata: an sit simplex qualitas.

¶ Quidā Parisiēsis tenet hos termīos chi

mera hircoceruus τ similes:non posse esse incomplexos secundū modum significandi quē habent:sed ꝙ in hoc deficiat ex dictis cōstat:nec rationes eius soluo:cum nec physice nec logice innitantur.

¶ Ad tertium dubiū dicitur, ꝙ cōplexio que est compositio vel diuisio tollit aliquid poni in predicamēto:quia non potest tale cōplexum subijci vel p̄dicari in predicatione quiditatiua. Si vero fuerit complexū ꝙ secundū omnes connotationes possit simul subijci vel p̄dicari quiditatiue vel secundum quācunq₃ illarum cōtingant:talis complexio nō impediet. Hic infertur ꝙ nullum complexū vbi ponitur syncathegoreuma aliquod/ videtur ptinere ad aliquod predicamētū. Et si in p̄dicamento actionis aliquod verbū videat̄ poni hoc est solū rōne participij. Et si dicas ꝙ cenans includit syncathegoreuma q2 includit ly/τ. Ad hoc dr̄ ꝙ secundū ꝙ includit ly/et/ad nullum p̄dicamentum pertinet:sed diuisim considerātur ꝯnotationes ad hoc ꝙ ptineat ad aliquod p̄dicamentū. Et sic ratione vnius ptinet ad vnum:τ ratione alterius ad alterū. Et si dicas tunc omne conditionatum copulatū vel disiunctum pertineret hoc pacto ad p̄dicamentū. Dices negando ꝯñam:quia ly cenans habet superiorē quiditatiue:cum reputetur τ sit vnus terminus qd̄ nō contingit de assumptis terminis:τ ille due cōnotationes sic se habent ꝙ vna est principalis: altera minus principalis: et sic faciunt quodammodo vnam: quod non cōtingit in alijs. Secūdum reales hec prima diuisio sic intelligit̄:ꝙ res quodāmodo concipiuntur cognitione que est compositio vel diuisio:et vt sic non pertinent ad predicamentū. Alio modo cōcipiuntur cognitione que non est compositio vel diuisio sed cognitione simplici:τ vt sic pertinent ad predicamentum quatenus habent esse obiectiuum vt superius vidimus:τ sic patet exempla.

¶ In scd̄a diuisione vult Aristo, ostendere que sunt collocāda in predicamētis:(secundū varietatē que reperit̄ in p̄dicatione:) siue tanꝙ̄ vniuersalia/ siue tanꝙ̄ indiuidua:τ hoc distinguēdo modū p̄dicandi vniuersaliū absolutoꝝ ab vniuersalibꝰ connotatiuis:τ indiuiduorū absolutorū ab indiuiduis connotatiuis.

¶ Quadruplicē modū p̄dicandi intendit Aristo. in hac diuisione. Unum eorum que dicuntur de suis inferioribus τ nō sunt in subiecto: sicut vniuersalia absoluta τ differentie substantiales. Secūdum: eorum que sunt in subiecto τ nō dicuntur de eo:sicut indiuidua connotatiua accidentiū. Tertium:eorū que sunt in subiecto τ de eo dicuntur: vt vniuersalia cōnotatiua accidētium. Quartum:eorum que nec sunt in subiecto nec dicuntur de eo: vt indiuidua predicamenti substātie:τ indiuidua absoluta accidentium.

¶ Pro intelligēda illa diuisione scd̄m nominales per dici de subiecto intelligimꝰ predicari essentialiter directe: esse in subiecto potest capi prime intentionaliter:τ idem est quod inherere:secunde intentionaliter:τ idē est quod predicari accidentaliter:nota ꝙ Aristote. in textu vtitur his vocabulis:quidā homo:quedā grāmatica:per que debes intelligere vocabula singularia. Circa illam particulam textus in qua dicit̄:in subiecto vero esse:dico ꝙ cum in aliquo sit non sicut quedam pars impossibile est esse sine eo in quo est. Secundum Boetium nūcupliciter dicitur (esse in alio:) scilicet in loco:in vase:in toto:in partibus: in genere: in specie: in fine:in efficiente vel conseruante:in subiecto τ hoc dupliciter:vel sicut forma in materia:vel sicut accidens in subiecto:in textu accipit̄ in secunda acceptiōe vltimi modi.

¶ Scd̄m reales dici de subiecto/ est esse de quiditate alicuius:τ esse vniuersale predicabile in cōcreto essentialiter directe. Per esse in subiecto intelligunt quod nominales prime intentionaliter intelligebāt. Ex ijs textus innotescit. ¶ Quidam qui nimis nominalis vult videri:facit magnam vim quomodo intelligetur secunde intentionaliter exemplum Aristo. in secundo mēbro:scilicet aliqua grammatica est in subiecto:quia non videtur quomodo in accidentali predicatione vere predicetur. Tandem vir alioqui eminentissimus scholasticus asserit abstracta posse predicari denominatiue:et sic dicit saluari textum:sed hoc nō potest stare. Nam de inferiori non potest taliter predicari:cum illo careat: nec etiam de subiecto cum sit disparata:ergo minus bene saluat. Qd̄ mihi videtur/ est ꝙ ille locus satis est si intelligat̄ prime intētionaliter. Uel si debet intelligi secūde intelligat̄ secundum cōcretum illius abstracti:quia non reputo securū dicere exēplorum nō requiritur veritas.

¶ Sequitur textus.

¶ De regulis. Cap. iij.

QVANDO ALTErum de altero predicatur vt de subiecto: quecūq₃ (de eo ꝙ p̄dicatur) dicunt̄/omnia etiā de subiecto dicentur. Vt homo de homine quodam p̄dicatur aīal vero de hoīe:ergo & de quodā hoīe aīal p̄dicabit̄. Quidā enim hō & hō est:& aīal. ¶ Diuersorū generū & non subalternatim positorū, diuersæ sunt species:& differētiæ:vt animalis: & scientiæ: animalis em̄ differentie sunt gressibile, bipes, & volatile, & aquatile. Sciētię vero nulla earū est. Neq₃ em̄ sciētia a sciētia differt in eo qd̄ bipes est. Subalternorū vero generū:nihil prohibet easdē esse differētias. Superiora em̄ de iis q̄ sub ipsis sunt generibus p̄dicātur. Quare quecūq₃ differētie p̄dicati fuerint:eedem erunt etiā subiecti. Regu.

¶ In hoc tertio ante p̄dicamēto qd̄ est regula ponit Aristo. duas regulas quibus nititur ostendere quemadmodū per duo principia: modum cōficiendi cathegorias:τ p̄dicamentoꝝ coordinationes esse impermixtas. Et sic prime regule intelligentia hec est: ꝙ quicquid est superius superiore in coordinatione p̄dicamētali est superius inferiore. Intelligenda est hec regula in predicatione de per se quiditatiua:per quam non est de mente Aristo. dare modū arguēdi vt aliqui existimant: sed per hanc regulam tanꝙ̄ per quoddā principium dat modū efficiēdi p̄dicamenta. Et sic inaniter se discruciāt quidā volendo deffendere vniuersaliter hunc modum arguēdi esse bonum:qui tantū tenet vniuersaliter vbi est p̄dicatio quiditatiua. Mihi tamē magis placet sententia

doctoris de Ciruelo p̄ceptoris mihi apprime obseruandi/que est ea quam tetigi:qui cum diuinarū literarū refertissimū sit emporiū:in sermonicalibus τ naturalibꝰ disciplinis Aristo. mētem vt acu tetigisse visus est. Si quidē docet amanter τ faciliter/ scribit artificiosissime/ scit resolutissime ac luculenter.

¶ Scd̄a regula sic declarat̄, diuersorū generū. &c. idest essentie p̄dicamētorū sunt impermixte. Et sic quicquid proprie per se pertinet ad vnum p̄dicamētum:nequit pertinere ad reliquū per se:quia si cōfunderemus terminos in coordinationibꝰ/cōfunderet̄ cōnotatio:τ sic erraremus in constituendis propositionibus sciētialibus/que non possunt bene cōstitui nisi p̄mo nouerimus dicibilia scientialia:que non cognoscētur nisi sciamus predicamētorū distinctionem τ impermixtionem. Secūdum etiā reales intelligitur ꝓportionaliter de rebus intelligendo:ꝙ essentie rerum sunt impermixte: etiā ꝓportionabiliter de rebus intelligit̄ prima regula.

¶ Circa hāc secūdā regulā est difficultas: an res ita se habeat sicut illa regula enunciat τ apparet ꝙ non. Nam a conuenientia essentiali que reperit̄ inter homines τ leones est abstrahibilis cōceptus absolutus rep̄sentans homines τ leones. Etiam a cōueniētia essentiali que reperit̄ inter leonem τ equum est abstrahibilis cōceptus rep̄sentās leonem τ equū. Primus cōceptus vocet̄ .a. τ secūdus .b. Iam illi duo cōceptꝰ sunt duo genera non subalternatim posita/ τ tamē habent eādem speciem:nam leo continetur sub ambabus. igitur. In oppositum est Aristo. regula.

¶ Pro solutione ad hāc difficultatē adhibēda. vident̄ mihi tria inquirēda. Primū, vtrū ab omni cōuenientia essentiali inter aliquas res specie differentes possit abstrahi conceptus genericus solum illas rep̄sentans. Scd̄m vtrū cōuenientia essentialis que alicubi inter aliquas res sufficit ad abstrahēdum cōceptū illis cōmune:si sufficiēter inter quascūq₃ res reperiatur: ad hoc vt abstrahat̄ cōceptus similiter illas rep̄sentans. Tertiū quid debeamus intelligere p genera nō subalternatim posita, ex quoꝝ enodatiōe pēdet dubitati solutio.

¶ Pro solutiōe primi suppositio qd̄ superius est dictū de abstractione horum conceptuū tā absolutoꝝ ꝙ̄ connotatiuoꝝ:respondet̄ ꝙ certū est inter substantiā τ quātitatem esse maiorem cōuenientiam essentialem:ꝙ̄ inter substātiam τ aliud accidens:tamē ab illa conuenientia non sufficit abstrahi conceptus genericus. Nam alias illa non essent generalissima. Pariter cōuenientia qua due species extreme cōueniunt nō sufficit ad hoc ꝙ abstrahatur ꝯceptus genericus solum illa rep̄sentās. Quia nō potest illas rep̄sentare quin rep̄sentet inter media: vt videbit̄ in solutione secūdi dubij.

¶ Ad scd̄m dubiū respōdet̄ p̄missis quibusdā principijs q̄ s̄m cōmunē doctrinā sunt recepta:de modo quo possunt rep̄sentare ꝯceptus a rebꝰ abstracti. Primum est ꝙ quanto res sunt specierū minus distantium:tanto magis inter se essentialiter/ꝙ̄ res specierū magis distantiū cōueniunt. Pro cuius declaratione est notādum ꝙ licet omnes species create in infinitū distēt a prima causa in pfectione:bene tamē vna est altera perfectior vt superius vidimus. Uel ex eo ꝙ vna distat magis a materia prima/que est minus extremū in latitudine pfectionis essentialis. Uel ex eo vt inquit dn̄s Petrꝰ de Alliaco in suo primo sen. q. xiij. ꝙ vna species in pluribus p̄dicatis cōuenit cum summo bono ꝙ̄ altera species licet vtraq₃ infinite a summo bono distet. Et sic homo censetur perfectior leone:quia cum deo in pluribus predicatis cōuenit ꝙ̄ leo:scilicet in intelligēdo volēdo τ Alliaco.

sic de alijs in quibus leo non cōuenit cum deo. Et affert simile:si albedo esset infinite intēsa/ adhuc rubedo vt decem/ maiorem haberet conuenientiam cum ea ꝙ̄ nigredo vt decē. Ergo sufficiēter hoc pacto poterit inter duas species distantes ab infinito/cognosci vnam esse altera perfectiorem.

¶ Notādū est vltra, ꝙ secūdū cōmunē nominaliū doctrinam inter quascūq₃ duas species licet vna indiuisibiliter excedat alterā:attamē distantia est infinita. Primum probatur:nam cum pfectio rei τ substātia non sit intēsibilis nec remissibilis:nec in aliqua specie potest fieri additio pfectionis nec remotio/cōsistit talis pfectio in indiuisibili:τ cum scd̄m scotū. iiij. sen. distin. j. tātum excedit extremum maius in pfectione essentiali extremū minus/quātum ip̄m est:ideo cūm sua pfectio sit in hoc sensu indiuisibilis:dicit̄ distantia inter duas species indiuisibilis. Cū hoc tamē conceditur distantiam esse infinitā:vel ex eo scd̄m nominales/ꝙ inter quascūq₃ duas species possunt produci infinite impfectiores pfectiori:perfectiores impfectiori. Uel ex eo q2 pfectior improportionabilr̄ est perfectior impfectiori: quia plusꝙ̄ in duplo/triplo τ sic de alijs ꝓportionibus:τ sic cōceditur homo in infinitū perfectior asino:quia improportionabilr̄ est eo pfectior. Et si arguas:si homo infinitis asinis est pfectior/ergo infinite pfectus erit: non valet ꝯña quia omnes illi reputant̄ vnius gradus perfectiōis essentialis. Et si replices:saltem cum inter homines τ asinos possint produci infinite species pfectiores asino/ τ impfectiores hoīe:homo erit infinite pfectus. Respōdetur negando cōsequentiam:qm̄ omnes ille sunt communicātes. Et si queras quid igit̄ requirit̄ ad aliquid esse infinite perfectū:respōdetur ꝙ sit pfectius omni ente quod de nouo ꝓduci possit:nam non requirit̄ esse perfectius infinitis non cōicantibus:nam illud nequit contingere. Nec sufficit infinitis cōicantibus esse pfectius: nam illud improbatū est:ergo requirit̄ hoc quod nunc est assignatū. Et si contra hoc instes:volo ꝙ deus producat aliquam creaturā habentē omnes pfectiones in gradu infinito:cum nō repugnet deo tale ꝓducere: Iam illa creatura est infinita/τ tamē nō est pfectior omni possibili ꝓduci de nouo. Ad hoc potest responderi dicendo ꝙ intelligat̄ omni finite pfecto possibili produci: et hoc satis erit:patet intuenti. Uel quere aliā:quia casus scd̄m nominales debet admitti. ¶ Et si queras cū homo excedat asinū in pfectione per seipsum τ etiā leonem per seip̄m:τ sic de quacunq₃ specie impfectiore homine: ex quo sequit̄ eodē excessu excedere omnes illas species: quomō igitur vna illaꝝ est altera pfectior:nam videtur omnes illas esse eque pfectas:vel non esse eundem excessum quo homo excedit oēs illas species. Ad hoc dicit̄ ꝙ eodem excessu homo excedit omnes illas species secūdum scotū:tamē vna altera est pfectior:quia in pluribꝰ cōuenit cū homine ꝙ̄ altera. ¶ Ex his pōt colligi quas spēs appellamꝰ magis distātes:τ quas minꝰ distantes.

¶ Secūdū notandū est: ꝙ rebus minus distantibus in pfectione essentiali potest cōceptus aliquis cōuenire/qui nō conueniat rebus alijs magis distantibus ab illis pfectioribus in perfectione essentiali: vt homini τ leoni potest aliquis cōceptus conuenire qui non cōueniet homini τ asino:τ sic poterit dari cōceptus genericus conueniens homini τ leoni:τ nō homini τ asino.

¶ Tertiū notandū, ꝙ conceptus essentialis non potest significare extrema aliqualiter cōuenientia:quin significet media inter illa extrema.

¶ Quartū notandū est: ꝙ sicut cōceptus rep̄sentans que minus distant/nō requirit̄ ꝙ rep̄sentet que magis distant:sicut visum est in secūdo notabili:sic

conceptus representans quę imperfectiora sunt: non requiritur ꝙ representet perfectiora. Nam hic conceptus brutum representat omnia bruta: non tamen significat homines: licet omnis conuenientia reperta inter bruta virtualiter reperiat̃ & eminenter inter homines & bruta. Probat hoc vltimū per Arist. viij. metaphy. species sunt sicut numeri: quę sic debet declarari. sicut vnus numerus continet̃ in alio vt ternarius in quaternario et sic de reliquis sic vna species cōtinetur in alia: etiā Aristo. ij. de anima, sicut trigonus in tetragono: sic vegetatiuū in sensitiuo: & sensitiuum in intellectiuo.

Aristo.

¶ Quinto est notādum: ꝙ aliqs cōceptus sufficienter potest abstrahi a perfectionibus & imperfectionibus: & a cōuenientia inter perfectiora & imperfectiora sicut conceptus animalis abstrahitur a cōuenientia reperta inter perfectiora & imperfectiora animalia: & ideo est quia in omnibus animalibus reperitur aliquid formaliter: vnde abstrahitur talis conceptus. Et sic ille cōceptus abstrahitur a tali: non tamē a tanta cōuenientia: specificus vero abstrahitur a tali & tanta: sed hic conceptus brutum in animalibus brutis: licet non abstrahat a tanta cōuenientia: bene tamen abstrahit̃ a tali: & sic representat omnia bruta: licet differētia in perfectione essentiali & non representat homines: & quia licet eminēter contineant perfectionem brutorum nō illud satis est: sed requiritur talem reperiri: & sic licet pro cōmunitatibus conceptibus reperiatur in homine formaliter talis conuenientia cum brutis: nō tamē pro abstractione huius conceptus brutum.

¶ Ex his faciliter pōt respōderi ad dubiū dicendo ꝙ bene aliquis conceptus potest abstrahi a cōuenientia inter aliqua reperta: & tamē inter alia nō sufficiet licet eminenter cōtineatur, sed requiritur vel ꝙ a tali & tanta abstrahat: vel saltim a tali licet non tanta.

¶ Solet quęri vtrū inter quascumq; duas spēs possit ꝓduci tertia: & si quacunq; perfecta data: potest produci perfectior. Respondetur secundū scotum ꝙ non: quia tunc aliqua essentia esset cōposita ex infinitis realitatibus quod tamē est impossibile. Item ꝙ nil posset diffinitri cum secundū Aristo. non cōtingat scire infinita. Etiam suprema species non est producibilis perfectior propter similem rationem.

¶ Nominales vero tenēt inter quascumq; duas species posse ꝓduci tertiā imperfectorē perfectiori & perfectiorē imperfectiori. Immo posse produci infinitas cum nō videatur illud implicare. Ex hoc inferūt non dari genus immediatum huic termino homo: immo inter hominem & animal fatentur dari infinitos cōceptus genericos superiores ad hūc terminum homo: & huic termino animal inferiores. Fatentur etiam dari infinita genera subalternatim posita.

¶ Cōcedēdum est tamē secūdum scotum & omnes alios esse dabiles infinitas species syncathegorematice. patet in numeris & figuris.

¶ Vltimo posset q̄rī si esset possibile vnā speciem diuisibiliter distare ab altera: & tamen non esse possibilem speciem mediam inter illas. Respondetur ꝙ sic. patet: nam secundum mathematicos quadratum super triāgulum addit vnum angulum in forma & duos in valore: & sic de alijs figuris rectilineis: & sic distantia est diuisibilis inter triangulum & quadratum nō tamē est possibilis alia species intermedia.

¶ Pro solutiōe ad tertium notan̄ ꝙ genera dicūtur subalternatim posita altero duorum modo: vel quia vnum ponitur sub altero: vel quia ambo sub eodem tertio. Exēplum prioris hi duo termini anima, substantia: posterioris exemplum: vt isti terminia. a. b. in casu argumentis: nam ambo sub isto termino animal continentur: & hoc sufficit ad aliqua genera esse subalternatim posita. Et per hoc patet ad argumētum ꝙ formabatur in principio quod solet esse commune satis licet non ita communis solutio sit.

¶ Quęritur qd veritatis habeat regula, in hoc quod dicit diuersorū generum, &c. Diuersę sunt species & differentię. Dicit̃ ꝙ debet intelligi in generibus habētibus differētias: nā secundum nominales non omne genus habet differentias vt liquet. Sel dicatur ꝙ differentias intelligere quicquid quo mediāte possit sumi distinctio qualitercūq;. De alio. s. qualiter species debēt esse diuersę: est quęstio/cum iste terminus corpus ad diuersa genera non subalternatim posita ptineat: etiā iste terius cęnans: etiam iste termin⁹ rationale est differentia prędicamenti substantię: & ponitur in prędicamento qualitatis. Ad hęc dicitur ꝙ regula intelligit: ꝙ eędem spēs nō pertinent ad diuersa genera vniuoce: diuisim & per sequiuoce non inconuenit coniunctim etiam non inconuenit: in vno per se in alio per accidens etiam nō inconuenit. Per hoc patet solutio ad quęstium & hactenus de regulis.

¶ Sequitur textus.

¶ De decem prędicamentis generatim. Cap. iiij.

Diuisio.

ORVMQVE secundū nullā complexionē dicuntur: singulū aut substātiam significat aut quātitatē: aut qualitatē: aut ad aliquid: aut vbi: aut quādo: aut situm esse: aut habere: aut agere: aut pati. Est autē substantia quidem: vt figuraliter dicatur. vt homo: equus. Quātitas autem: vt bicubitum, tricubitum. Qualitas: vt album/grammaticum. Ad aliquid, vt duplū: dimidium: maius. Vbi vero, in foro: in lycio. Quando autem, vt heri superiore anno. Situm vero esse, vt iacet: sedet. Habere autē, vt calceatū esse: armatū esse. Agere vero, vt secare: vrere. Pati, vt secari vri. ¶ Singula igitur eorū q̄ dicta sunt: ipsa quidē scd̄m se in nulla affirmatiōe dicuntur vel negatione, Horum aūt ad se inuicē cōplexiōe: affirmatio vel negatio fit. Videt̃ autē omnis affirmatio: vel vera/vl̄ falsa esse. Eorū autē quę scd̄m nullā cōplexionē dicuntur: nullum neq; verum neq; falsum est. vt homo: album: currit, vincit,

Conclusio.

¶ Aristo. est doctrina in phœmio posteri. oīne scibile in particulari/prius debere scirī in vniuersali: & ideo primitus decem prędicamēto: ū sufficiētiam & distinctionem prælibabim⁹ in vniuersali: habituri eorūdem amplam considerationem in particulari.

¶ Pro maiore elucidatiōe quęrit̃ vtrū sufficienter sint diuisa generalissima in numerū denarij: & arguitur ꝙ nō: & primo sic. Omne dicibile vel est cōnotatiuum vel absolutum: ergo sufficiebāt duo prędicamēta: vnum pro absolutis & aliud pro cōnotatiuis: ergo superfluunt decem quę assignantur.

¶ Scdo sic: dicibilia scientiarū sermocinalium quę sunt termini secūdarum intentionū: ad nullum prędicamentum pertinent: vt constat discurrendo per omnia. Igitur diminute procesit Aristo. in sufficientia tradita de prędicamentis decem.

¶ Tertio, termini ꝓpriꝰ incōplexi & termini infiniti incōplexi: cum sint vniuersalia nō ponunt̃ in aliquo prędicamento. igitur. Patet añs: quia nullius prędicamēt: habent modū significādi. Item cōcreta & abstracta prędicamentoꝝ connotatiuoꝝ nō pertinēt ad idem prędicamentū. igitur. Patet antecedens cum non se habeant sicut superius & inferius.

¶ Quarto differētię essentiales cōnotātes partes essentiales sicut rationale materiale nō pertinēt ad aliquod prędicamentū: non ad primum cum sint termini cōnotatiui: nec ad aliud cum nō connotēt accidēs. Igitur spirituale/diuinum & incorruptibile ad nullum pertinent. igitur.

¶ In oppositū est Arist. & cōmunis scholaꝝ peripateticoꝝ astruentiū sufficientiam decem generalissimoꝝ per hęc decem genera generalissima.

¶ Decidetur hęc quęstio quibusdā articulis: in primo enucleabitur scōm tres cōmunes vias ꝓdicamentoꝝ in numero denario sufficientia. In secundo mouebuntur aliqua dubia. Tertius continebit declarationem eorum quę tacta sunt in argumētis quę in principio formabantur.

¶ Ad primū accedēdo: secundū scotū supposito ex dictis ꝙ res ponuntur in ꝓdicamēto sic datur sufficiētia. Omne ens reale quantum finitū: vel est substantia vel accidēs: si substātia habetur primū prędicamentū: si accidēs/vel absolutū vel respectiuū: si absolutum/vel consequēs rem ratione materię: & sic est quātitas: vel ratione formę: et sic est qualitas. Si respectiuū aut dicit respectum intrinsecus aduenientem: & sic est ad aliquod: aut extrinsecus aduenientem: & tunc aut pertinet ad causalitatē: aut ad mēsuram: aut ad ordinem. Si causalitatem: aut actiuam/& sic est actio: vel passiuam et sic est passio. Si ad mēsuram stat dupliciter: vel quantitatis pmanentis: & sic est vbi: aut successiue: & sic est quādo. Si autē ad ordinem partiū: & sic est situs: aut totius & sic est habitus. Et si quis dicat: ꝙ esse galeatum: & calceatū non dicit ordinem totius: dicit̃ ꝙ satis est ꝙ dicat ordinem eius a quo totum denominat̃: vel ꝙ ista deductio non debet accipi in rigore.

Tho.

¶ Scd̄m tamē doctorē sanctū libro, v. metaphy. lec. vij. sic habetur sufficiētia prędicamento⁹ ꝓpdicatum ad subiectum quod est substātia tripliciter se potest habere: vno modo cū est id quod est subiectū: vt cū dicit̃ socrates est animal: socrates est id qō est animal: & hoc prędicatū dicit̃ significare substātiam primā: quę est substantia particularis de qua omnia prędicantur.

¶ Secūdo modo vt prędicatum sumat̃ ꝑm ꝙ ineſt subiecto: quod prędicatum vel ineſt per se & absolute: & si vt cōsequens materiā: est quātitas. Et si vt consequens formam est qualitas. Sel ineſt in respectu ad aliud: & sic est ad aliquid.

¶ Tertio mō: vt prędicatū sumatur ab eo quod est extra subiectum. Et hoc dupliciter. Uno modo vt sit omnino extra subiectū. Alio si non sit mensura subiecti ꝓdicatur per modū habitus: vt cum dicit̃ fortes est calciatus: vel vestitus. Si autem sit mensura: cum mensura extrinseca sit tēpus vel locus: ex tempore sumit̃ prędicamentū qñ: si ex loco prędicamentū vbi: non considerato ordine partium in loco: quo considerato erit situs. Alio modo vt id a quo sumitur prędicamentū scōm aliquid sit in subiecto de quo ꝓdicatur: & si secundū principium sit: prędicabit̃ vt agere. nam actionis principiū est in subiecto est. Si vero secundū terminū sit: ꝓdicabitur vt pati. Nam passio in subiectū patiens terminabit̃. Ex hac deductione infert̃ secundū Scho. fex vltima prędicamēta non dicere respectū distinctum a substātia quantitate vel qualitate: licet bene scōm scotum: vt latius ostēdetur cum deuentum fuerit ad fex vltima prędicamēta.

¶ Secūdū tamē nominales sufficiētia ex eo habetur: ꝙ distinctio vt postea videbit̃ in prędicamētis: non habeat̃ ex diuersitate rerum secūdum eos: sed ex diuersitate modi significandi: cum eadem res bene pertineat ad omnia decem generalissima considerati modi significandi incomplexis primarū intentionū: non reperiuntur plures ijs. & omnes reducuntur ad hos decem modos significandi diuersos. igitur sufficienter tradita est diuisio. Moranter dicitur modis significādi incōplexis vel simplicibus: nam si de mixtis esset sermo: plures ijs essent. Dicitur etiā primarū intentionum. Nam dicibilia habentia modum significandi secundarum intentionum: non pertinent ad hęc prędicamenta.

¶ Ad secūdum articulum deuenientes. Primo quęritur qd̄ est diuisum illius diuisionis quā Aristo. diuidit decem generalissima additum & quę diuisio est.

¶ Scdo quęrit̃ an debeat assignari aliud prędicamentum præter assignata ab Aristotele.

¶ Tertio quęrit̃ per qd ꝑcipue distinguātur prędicamenta.

¶ Quarto quomō cognoscemus dicibilia scientialia ad quod prędicamentum spectant.

¶ Quinto oīa dicibilia primarū intentionum reponantur in aliquo prędicamēto: cuius assignatorum ab Aristotele.

¶ Pro solutiōe primi primo respondet̃ secūdū scotum ꝺmisso qō in quolibet. q. v. habetur ꝙ ens reale diuidit̃ primo in ens ꝑfectum & non ꝑfectum loquēdo de quātitate ꝑfectionis & non extensionis: ens tamē ꝑfectum appellat relationē quācunq; realem in diuinis scz paternitatē filiationē spirationem tam actiuam ꝙ passiuam. Ex eo ꝙ formal̄r nullius sunt ꝑfectionis: licet idētice sunt infinitę ꝑfectionis: prima pars patet: quia opposito dato aliqua ꝑfectio esset in patre quę non esset in filio nec in spiritu sancto & econtra: cū relatio ē est vnius constitutiua non cōstituit alteram ꝑsonam. Secūda pars patz quia est de qualibz illarū relationū essentię: & ideo est infinitę ꝑfectionis. Ex hoc primo sequitur: ꝙ licet relatio in diuinis formal̄r nullius ꝑfectiōis sit: bene tamē relatio in creaturis. ¶ Secūdo sequitur: ꝙ datur aliquod absolutum quod de se nullius est ꝑfectionis: patet nam entitas prout precisa affinitate & infinitate: nullius est

Scotus.

perfectionis essentialis. ¶ Tertio sequitur ꝙ relationes in diuinis ꝓprie non sunt eiusdem perfectiōis: nec vna est perfectior altera: vt notum est. Et sic ꝓprie non sunt eiusdem speciei: nec differūt specie nisi negatiue. s. dicēdo ꝙ non sunt eiusdem speciei. ¶ Ens reale quātum subdiuiditur in ens finitū ꝛ infinitum. Hoc habito dicitur ꝙ diuisum diuisionis assignatę ab Aristo. est ens quantum reale finitum. Et illud descendit in decem generalissima sic: ꝙ ad generalissimū substātię descēdit ꝑ modum intrinsecū qui est ꝑseitas: ad alia vero immediate per modū intrinsecū qui explicatur per esse in alio. Et postea vlterius descēdit in alia generalissima per ꝓportionatos modos intrinsecos sibi. Nec hoc tollit illa esse generalissima: quia illud qđ superuenit illis nō est genus cum solum immediate descēdat per modos intrinsecos qđ non sufficit ad esse genus scđm scotum: sed requirit ꝙ immediate contrahat per differētias. ꝛ per hęc patet ad primā partem primi dubij scđm scotum. Ad secundā partem dubij in qua petitur quę diuisio est: dicit ꝙ non est generis in genera: nec species secundum scotum: sed cum importatū per diuisum diuidatur per diuersos modos intrinsecos: ꝛ illa diuersa quę cōstituuntur fundant diuersas secundas intentiones: forte posset dici subiecti in accidentia: vel si nō placet dicatur superioris in sua inferiora quidditatiue: licet non predicetur de inferioribus in quid vt notum est ex prędicabilibus. ¶ Secundum reales diuisio hęc datur de rebus: ꝛ sic entia impossibilia ꝛ priuationes non ponuntur in prędicamento ly dicuntur valet concipiuntur.

¶ Pro modo dicēdi nominaliū est aduertēdum hęc dicibilia substātia quātitas ꝛ alia generalissima aliter accipi quādo sunt membra diuidētia et aliter quādo generalissima: nā quādo sunt generalissima sunt primę intētionis: quādo vero mēbra diuidētia sunt secūdę intētionis: ꝛ sic ille terminus substātia quādo est mēbrum diuidens nō significat meā aut tuā substantiam: sed terminos significantes substātiam absolute. Sic est sentiendum de generalissimis alijs.

¶ Notandū est ꝙ logicus cum debeat assignare ꝑdicamenta impermixta: opus est vt procedat logice ꝛ per secūdas intentiones. Nā alius modus discernēdi per primas intētiones ad metaphysicū attinet.

¶ Notandū est vltra: ꝙ ꝑdicamentū in ꝓposito sic accipit: dicibile vniuocū incōplexū coordinabile in aliqua cathegoria. Hęc ꝓpositio (decem sunt genera generalissima) principiū est logicum: quod fit notū per introductionem. Et bene habet magister meus Ciruelo in suo artificiosissimo opere ꝑdicamentorum. Ciruel.

¶ His ꝑmissis sit prima ꝓpositio. Prędicamentū in hac acceptione nō est diuisum illius diuisionis assignatę ab Aristo. patet. Nam hoc diuisum continet sub se terminos secūdę intentionis pertinētes ad aliquod prędicamentū: non tamē ad aliquod eorum q̄ ab Aristo. assignantur. Etiam termini habētes mixtam cōnotationem non pertinent ad aliquod prędicamentorū assignatorum ab Aristotele.

¶ Secūda ꝓpositio sit: diuisum huiꝰ diuisionis est hoc totum prędicamētum primę intentionis simplicis nō diuersificatum per modos significandi varios accidentales. Semper vtor illo termino prędicamentū secundum acceptionem in precedēti notabili tactam: ꝛ sic habet illos terminos substātia quātitas qualitas ꝛc. Quę sunt termini secūdę intentionis pro membris diuidētibus: ꝛ ipsummet diuisum est terminꝰ secundę intentionis. Et sic sensus diuisionis erit: dicibilium coordinabiliū in prędicamētis primarum intētionum: quędam significant substātiam absolute: quędam quantitatem ꝛ sic de alijs.

¶ In coordinationibus & vbi tales termini sunt generalissima merito sunt termini primę intentionis: quia collocātur termini primarū intentionū sub eis: nec posset saluari modus coordinandi secūdum sub ꝛ supra quidditatiue nisi sic esset. s. ꝙ generalissimum ꝛ cōtenta quidditatiue essent primę intentionis. Nec hoc est reputādum incōueniens: siquidem Aristo. v. metaphy. reputat equiuoca hęc decem generalissima: nam secūdum ꝙ pertinent ad scientias reales sunt primę intētionis: secundum vero ꝙ ad dialecticum spectāt sunt secundę intentionis.

¶ Ex iis elicitur ad quęsitum respōsio secundum nominales de diuiso huius diuisionis.

¶ Ad secundā partē in qua querebat quę diuisio debet appellari: dicit quod est generis in suas species. Et ratio est: nam si respiciatur connotatio diuisi ꝛ membrorū diuidentium: reperietur cōnotationē diuisi esse superiorē ad membrorū diuidentiū cōnotationē.

¶ Ad secundū dubiū primo secundū scotum respōdetur affirmatiue. Nam entia rationis non ꝑtinent ad aliquod prędicamentorū assignatorum: vbi sola entia primę intētionis collocant: et sic generalissimū talis ꝑdicamenti erit ens rationis: ꝛ immediate diuiditur in ens rōnis quod est secunda intentio: ꝛ ens rationis quod non est secunda intentio. Qualiter autem debet fieri coordinatio ex secūdis intētionibus siue grammaticis siue logicis: siue rhetoricis: iam tactū fuit superius. Incipiētes ab indiuiduis per operationem intellectus: faciendo species: ꝛ postea ex speciebus collatis genera: vsq̧ ad generalissimum.

¶ Nominales aūt idē sentiūt. s. ꝙ pro terminis secundę intētionis in quibus nō minus reperiūtur genera ꝛ species: ꝙ̄ in terminis primę intentionis: ponatur vnum prędicamentum quod appelletur prędicamentum signi.

¶ Et si quis inferat Aristo. fuisse diminutum in assignatione prędicamentorum: responderi potest: solum tradidisse prędicamenta primarū intentionū conformiter ad antiquos: ꝛ satis est: ꝙ in corpore logicę insinuauit esse genera ꝛ species in terminis secundę intētionis: circa quorum prędicamentū non insisto: quia ex artificio primarū intētionum colligitur coordinatio scitis secundis intentionibus.

¶ Ad tertiū dubium respōdetur primo secundū reales: ꝙ prędicamentorum distinctio in generalissimis per diuersos modos intrinsecos sumitur quemadmodum iam dictū fuit in primo dubio: cōtenta vero sub generalissimis de per se dico ꝙ distinguūtur ex parte eorum quę ingrediuntur constitutionem eorum: sicut ea quę ponūtur sub substātia ꝛ quātitate ideo potissime diuersificant: quia substātialitas cōstituit de per se contenta sub illo generalissimo: ꝛ quidditas quātitatis cōstituit de per se quę sub illa continentur ꝛ non alia. Ex hoc infertur de per se non posse eandem rem ꝑtinere ad diuersa ꝑdicamenta. Si autem sit quęstio de his q̄ ponuntur in prędicamento per accidēs vel reductiue: id quod est ratio quare ponantur in prędicamento: erit ratio quare vnum vnius prędicamēti ab altero alterius prędicamēti distinguatur.

¶ Secūdū nominales vero sumenda est distinctio ex varijs ꝛ diuersis modis significādi dicibiliū ꝛ sic scitis diuersis modis significandi decem prędicamentorum: est scita eorūdem diuersitas.

¶ Pro quo notabis ꝙ̄ modus significādi impresentiarū solum inquirit de dicibilibus quę per se in recta linea prędicamentali ponūtur. Nam de alijs dicibilibus quę per accidēs vel reductiue ponūtur: nō debet fieri mētio quantum ad distinctionem prędicamentalē: ꝛ sic in vniuersali tangetur modus significandi cuiuslibet prędicamenti: vt aliqualem cognitionem habeamus ꝑdicamētorum. ¶ Nota ꝙ modus significandi non est quid superadditum dicibili: sed est oratio explicans quid ꝑ talē terminū ꝛ qualiter importatur: vt hęc oratio significare substātiam absolute adequate vniuoce est modus significandi prędicamenti substantię.

¶ Modꝰ significādi ꝑdicamēti substātię est significare substātiā absolute ꝛ adequate ꝛ vniuoce.

¶ Quātitatis vero est significare cōnotādo diuisibilitatem extensiuam vel discretiuam.

¶ Qualitatis vero est in abstractis aliquibus absolute ꝛ adequate qualitatem importare: vel est significare per modum qualis.

¶ Ad aliqđ est cōnotare se habere respectiue in ordine ad se vel ad aliud.

¶ Actionis: est significare cōnotatiue per modum agendi.

¶ Passionis: cōnotatiue significare ꝑ modum patiendi.

¶ Situs: est cōnotare habitudinē ꝑtiū alicuius totius in ordine ad locum verū vel imaginariū.

¶ Habitꝰ: est significare cōnotatiue ꝑ modum ornatus vel inornatus toti vel parti adiacentis.

¶ Vbi: est cōnotatiue significare per modum continentię vel indistantię.

¶ Quādo est significare cōnotatiue mensurabilitatem temporis.

¶ Ex his habet ꝙ ꝓpositio quocūq̧ dicibili faciliter poterit collocari in suo ꝑdicamento: nec scietur ad quod prędicamentum pertinet dicibile propositū ignorato modo significandi.

¶ Potest etiā colligi ex dictis ꝙ scđm nominales in solis prędicamentis substantię ꝛ qualitatis ponuntur termini absoluti: licet secundum reales etiā in prędicamento quantitatis.

¶ Sequit vltra: nullū syncathegoreuma pertinere ad aliquod horum decē prędicamētorū: cum nullum sit terminus absolutus vel connotatiuus.

¶ De modo ꝑdicādi & interrogādi cuiuslibet prędicamēti specialiter videbitur in quolibet prędicamento particulari.

¶ Ad quartū dubiū vnico verbo posset dici ꝙ omne dicibile sciētiale facillime cognoscetur ad quod prędicamentum pertineat: si respiciatur eius modus significandi: ꝛ in vniuersali sic potest aperiri.

¶ Prima ꝓpō, non opus est omnes terminos vnius sciētię ad idem ꝑdicamentū ꝑtinere ꝑz: nam geometrię ꝛ arithmeticę termini ad tria prędicamenta ꝑtinēt. Nam species numeri ꝛ numerus qui sunt arithmeticę: ꝛ superficies linea ꝛ corpus quę sunt geometrię ad quātitatē: ꝓportio cum suis spēbus quale/maius/duplum/minꝰ/ad relationē: par: impar: numerꝰ linealis: numerus superficialis ex arithmetica: rotundum/ circulare/rectum ex geometria: quia dicunt dispositionē quandam: deniq̧ omnes termini geometrię vel arithmeticę pertinent ad quantitatem relationem vel qualitatem.

¶ Secūda ꝓpō, termini ꝑspectiuę musicę ꝛ astrologię cum habeāt mixtam ꝯnotationē/ nō potest de illis iudicari: nisi accipiendo illas connotationes copulatim: ꝛ sic copulatim collocare illa in diuersis prędicamētis. Et sic termini musicę cum importent ꝓportionem ꝛ sonū ꝑtinebunt ad ꝑdicamentū relationis ꝛ qualitatis. Termini vero astrologię magnitudinē et motū influentiā: ꝛ aliqui situm: et sic per hęc poterit iudicari. Termini ꝑspectiuę important lineas visuales ꝛ differentias visionum: ꝛ per hoc potest cognosci ad quę prędicamenta ꝑtineant: vel in omnibus his possemus dicere ꝙ a pręcipua connotatione potest sumi modus significandi ad terminum poni in prędicamento.

¶ Tertia ꝓpō, termini medicinę pro maiori parte sunt in ꝑdicamento qualitatis/actionis ꝛ passionis: vt patet callenti terminos medicorum.

¶ Quarta ꝓpō, termini philosophię naturalis in omnibus ꝑdicamentis reperiunt: pręterq̄ in prędicamento habitus: cum sola entia artificiata illic ponātur: licet non omnia.

¶ Quinta ꝓpō, termini philosophię moralis vt plurimū sunt in ꝑdicamento qualitatis ꝛ ad aliquid: etiam termini iuris canonici ꝛ ciuilis: licet iste videantur secūdum magnam partē pertinere ad prędicamentum actionis ꝛ passionis.

¶ Sexta ꝓpō, termini cosmographię vt plurimū ꝑtinent ad prędicamentū situs: licet aliqui ad quantitatē ꝛ relationē: nomina autem mensurarum ꝛ ponderū ad relationē ꝛ quantitatē vt plurimū ꝛ qualitatē.

¶ Septima ꝓpō, termini rerū artificialiū si accipiantur vt cōnotant talē dispositionem ꝛ figuram debent poni in prędicamēto qualitatis: si ornatum vel inornatum ad prędicamentum habitus: si ordinem partium in ordine ad locū: ꝛ sic ad ꝑdicamentū situs. vt calceus connotando talem figuram/cōnotando ornatū/ cōnotando ordinem partium ad infimum locum.

¶ Octaua ꝓpō, in theologia reperiuntur omniū ꝑdicamētorū dicibilia: deus/angelus/anima/substantię: trinitas/tēpus/quātitas: fides/charitas qualitatis: pater/filius relationis: creatio/ gubernatio in actione, punitus/cōuersio in passione: sedere/ ad dexteram crucifixus in situ: vestitus coronatꝰ in habitu: in cęlo in sepulchro: vbi/in fine temporis quādo de his omnibus specialior est ꝯsideratio in coordinatiōibꝰ magistri mei Ciruelli: quę cum valde artificiosę sint: nō parum eruditum requirunt lectorem in omnibus facultatibus. Ciruel.

¶ Ad quītū dubiū respōdēdo dicit, ꝙ se habēt in multiplici differentia dicibilia primarū intentionum incomplexa: ꝛ ideo supposita multiplici varietate dicibilium incomplexorū/respondebo per ꝓpōnes.

¶ Prima terminorum ꝑmę intentiōis incōplexorum: quidam sunt finiti absoluti termini non trāscendentes: vel cōnotatiui habentes connotationē simplicē. Alij sunt habētes cōnotationem mixtam: alij sunt sicut abstractum ꝛ cōcretum: alij sunt significātes res impossibiles: alij sunt priuatiui: alij infiniti: alij supponunt pro partibus essentialibus: alij pro proprijs passionibus.

¶ Prima ꝓpō, si sint termini absoluti nō transcendentes: vel cōnotatiui habētes cōnotationē simplicem sufficiēter per modos significandi cognoscētur pertinere ad aliquod prędicamentum.

¶ Secūda ꝓpō, si sint termini habētes cō-

notatione mixtam: potest dici vel q ponẽtur in prędicamento cuius fuerit vltima connotatio: vel q ptinent copulatim ad plura prędicamenta: z si dicas Aristo. fuisse diminutũ/dicit q illi fuit mens de simplicibus dicibilibus: z de simpliciter cõnotantibus tradere doctrinam: qm̃ per hęc bene intellecta de complexis z de mixte connotantibus faciliter habebitur cognitio.

¶ Tertia ppõ: de abstractis & cõcretis potissime vbi abstractũ z cõcretum non supponunt pro eodem: soler esse difficultas/an totidem prędicamenta debeant assignari pro concretis sicut pabstractis: z an horum assignatione. Aristo. fuerit diminutus: ad hoc salua semper meliori sentẽtia respõdetur primo q vbi abstractũ z concretum nõ possunt supponere pro eodem: vel vnũ est ablolutum z aliud connotatiuũ. non possunt aliquo pacto ad eandem coordinationẽ pertinere: cum nõ possit seruari illa prędicatio directa quidditatiua essentialis quę debet seruari. et si dicas. Aristo. fuisse diminutũ: respõdetur q qui bene scierit coordinare abstracta ad inuicem in cathegoria aliqua: peroptime scier coordinare z eozũdem cõcreta. Iam qualem pdicationẽ seruant adinuicem vno abstractorũ: talem omnino seruãt z cõcreta adinuicem: z qui bene sciuerit ecõtra coordinare concreta/satis bene sciet z coordinare abstracta: et sic non opus fuit multiplicare coordinationes nec pdicamenta cum scita altera coordinatiõe satis innotescit z altera.

¶ Quarta ppõ: termini significantes res impossibiles no ponũtur in pdicamento: siquidẽ termini qui in pdicamẽto ponũtur ad hoc ponunt vt ex illis fiant ppositiones scientiales: modo ex terminis impossibilia significãtibus non possunt fieri ppositiones scientiales: igitur patet discurrenti per omnes scientias.

¶ Quinta ppõ: pro terminis priuatiuis infinitis z pro terminis supponẽtibus pro partibus essentialibus z pro terminis importãtibus pprias passiones: est notandum q tripliciter aliquis terminus potest poni in pdicamẽto: de per se: de per accidẽs: reductiue: vt superius vidimus de hac diuisione. De per se ponunt illa quę in recta linea z habent modũ significandi talis prędicamẽti. De per accidens illa quę nõ habent modũ significandi illius pdicamenti: dene, tamẽ gñalissimũ verificat. Reductiue ponitur aliquid vbi suũ positiuũ vel finitum ponitur. Hoc secundum nominales.

¶ Sexta ppõ secundum nominales termini infiniti z primarii reductiue ptinent ad pdicamentũ: in quo ponitur finitum z positiuum eorum.

¶ Septima ppõ: scdm reales partes essentiales nõ ponuntur in pdicamento cum non sint entia totalia. Secundũ scotum omnis proprietas passio ponitur reductiue vbi suũ subiectum. Scõm tho. pprię passiones pertinent ad pdicamentũ qualitatis ad scdam speciem.

¶ Ex his habet intelligẽtia textus Aristo. z prędicamentorũ assignatorũ sufficientia secundũ omnem viam in scholis vulgatam.

¶ Ad tria prima argumẽta ex dubiorũ solutione patet respõsio ¶ Ad quartũ patebit respõsio ex prędicamẽto qualitatis: z pro nũc dicit illa debere poni in prędicamento qualitatis.

¶ Sequitur textus.

¶ De substantia.

SVBSTANTIA AVtẽ est q̃ pprie & principaliter & maxime dicit: q̃ neq; de subiecto aliquo dicit neq; in subiecto aliquo est. vt qdã hõ, & quidã equus. Diffinitio.

¶ Scdę aũt substãtię dicunt species in quibus eę (q̃ principalr substãtię dicunt) insunt, & hę qdẽ & harũ specierũ genera. vt quidã hõ: in specie quidẽ est in hoie genus vero speciei animal est. Secũdę igit eę substãtię dicũtur: vt est hõ, atq; animal. Conclusio.

¶ Manifestũ est aũt ex iis q̃ dicta sunt: qm̃ eorũ quę de subiecto dicũt necesse est & nomẽ & rationẽ de subiecto prędicari. Vt hõ de subiecto quodã homine dicit pdicat etiã & nomẽ. Hominẽ em̃ de quodã hoie pdicabis: & ratio quoq; hominis de quodã homine prędicabitur: quidã em̃ homo & hõ est: & animal rõnale mortale. Quare & nomẽ & ratio de subiecto pdicabit. Eorũ vero q̃ in subiecto sũt: in plurimis qui dẽ neq; nomẽ nec ratio pdicabit de subiecto: in aliquibus autẽ nomen quidẽ nihil phibet pdicari aliquãdo de subiecto: rõnẽ vero impossibile est. Vt albũ cũ in subiecto sit corpe: pdicat de subiecto (dicitur enim corpus albũ) ratio vero albi nusq̃ de corpe pdicabitur. Alia vero omnia aut de subiectis dicunt pmis substãtiis: aut in subiectis eis sũt. Hoc aũt manifestũ est ex his quę p singula pponũtur, vt animal de homine pdicat: ergo & de quodã homie animal pdicabit. Nã si de nullo quorũdã hominũ, neq; omino de homine. Rursus color in corpe est: ergo & in quodã corpe. Nã si nõ in aliquo esset singulorũ: nec omino in corpe, quare alia omnia aut de subiectis primis dicũtur substãtiis: aut in subiectis eis sũt. Corer. ¶ Nõ ergo existẽtibus pmis substãtiis: impossibile est aliqd eorũ esse. Omnia em̃ alia aut pdicant de eis, aut in subiectis eis sũt: quare nõ existẽtibus primis substãtiis, impossibile est aliorũ aliquid esse.

¶ Secũdarũ vero substãtiarũ, magis substãtia est species q̃ genus. Propinquior em̃ est primę substãtię. Si quis em̃ assignet primã substãtiã qd est, euidẽtius & cõuentius assignabit, specie q̃ genus assignãs. Vt hoiem quendã manifestius assignabit, hominẽ q̃ aial assignãs: illud em̃ pprius magis cuiusdã hois: hoc autẽ cõmunius. Et cũ quandã arborẽ assignauerit: manifestius assignabit assignãdo arborẽ q̃ plantam. Conclu.

¶ Amplius. Primę substãtię ideo qđ aliis omnibus subiiciũtur: & omnia alia vel de ipsis pdicãtur vel in ipsis sunt: ppter hoc maximę substãtię primę dicunt. Quẽad modũ aũt primę substãtię ad alia omnia se habẽt: sic & spes ad genus se habet. subiicit em̃ species generi, Genera em̃ de speciebus pdicãtur: species autẽ cũ generibus nõ cõuertunt: quare & ex his species genere magis substãtia est. ¶ Ipsarũ vero specierũ, quę cũq; nõ sũt genera: nihil magis alterũ altero substãtia est. Nihil em̃ familiarius assignabis de quodã hoie, hoiem assignando; q̃ de quodã equo, equũ. Conclu. ¶ Sit aũt & in primis substãtiis nihil magis alterũ altero substãtia est. Nihil em̃ magis quidam hõ substantia est: q̃ quidã vos. Conclu. ¶ Merito aũt post primas substãtias sola aliorũ oim species & genera secũdę substãtię dicunt: sola em̃ hęc eorũ q̃ prędicatur primã substãtiã indicãt. Quẽdã em̃ hoiem si qs assignauerit quid est: spẽm quidẽ q̃ genus assignãdo familiarius demõstrabit, & manifestius faciet hominẽ assignando, q̃ aial. Aliorũ vero omniũ quicqd assignauerit quis: assignabit extranee, velut albũ: aut currit: aut aliud quodcunq; taliũ assignãs quare merito hę solæ aliorũ scdę substãtię dicunt.

¶ Amplius. Primę substãtię eo qđ aliis omnib⁹ subiiciũt, & omnia alia de illis pdicant vel in ipsis sũt: pprissime substãtię dicũtur. Sicut aũt primę substantię ad alia omnia se habẽt: ita genera & species primorũ substãtiarũ ad reliqua omnia se habẽt. De his em̃ reliqua omnia prędicãtur. Quẽdã em̃ hominẽ dices grãmaticũ esse ergo & hominẽ & animal grãmaticũ dices. Sit autẽ & in aliis. Commu. ¶ Cõmune aũt omni substãtię est in subiecto, nõ esse. Prima nãq; substantia: nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secũdarũ vero substãtiarũ cõstat qdẽ etiã sic, qa in nullo est subiecto. Hõ em̃ de subiecto quidẽ quodã homine dicit: in subiecto vero nullo est: neq; em̃ in quodã homine hõ est. Sit autẽ & animal de subiecto quidẽ dicitur quodã homine. ¶ Amplius eorũ q̃ in subiecto sũt nomẽ quidẽ de subiecto aliqũ nihil phibet pdicari: rationẽ vero impossibile est, secũdarũ vero substãtiarũ de subiecto ratio pdicatur/& nomẽ: rationẽ em̃ hominis de quodã hoie pdicabis; & animalis sit ratione nõ erit eorũ substãtia, q̃ sũt in subiecto. Nõ est aũt pprius substãtię hęc: sed & differẽtia eorũ est, q nõ sunt in subiecto. Bipes em̃ & gressibile de subiecto quidẽ quodã homine dicitur: in subiecto vero nullo ẽ. Neq; em̃ in homine est bipes, neq; gressibile: ratio quoq; differẽtię de illo pdicat: de quocũq; ipsa differẽtia dicitur. Velut si gressibile de hoie pdicatur: & ratio gressibilis de homine pdicabit, est em̃ hõ gressibilis. ¶ Non vos vero cõturbet substãtiarũ ptes: q̃ ita sũt in toto, quasi in subiecto sint: ne forte cogamur eas nõ esse substantias cõfiteri. Nõ em̃ sic in subiecto esse dicebãt, q̃si ptes essent. Dubium. ¶ Inest aũt substantiis & differẽtiis omnia vniuoce pdicari. Omnia em̃ q̃ ab his pdicata sumuntur: aut de indiuiduis pdicãtur, aut de speciebus: a ꝑma nãq; substãtia, nulla est pdicatio. De nullo em̃ subiecto dicit scdarũ vero substãtiarũ species quidẽ de indiuiduo pdicatur: genus vero & de specie & de indiuiduo Sit aũt & differẽtię, & de speciebus & de indiuiduis pdicãt. Et rõnẽ quoq; suscipiũt primę substãtię: specierũ/& generũ/& species gñis. Quęcũq; em̃ de pdicato dicuntur; eadẽ & de subiecto dicẽtur. Sit r. aũt rõnẽ differẽtiarũ suscipiũt species & individua. Vniuoca aũt sunt quorũ & nomẽ cõmune est/& ratio eadẽ. quare omnia q̃ a substãtiis & differẽtiis sunt: vniuoce pdicantur. Commu. ¶ Omnis autẽ substantia videt hoc aliquid significare. Et in primis igit substãtiis indubitabile & verũ est: qm̃ hoc aliqd significãt. Individuũ em̃ & vnũ numero

est qđ significat'. In scđis vero substātiis videtur quidē simil'r ꝑpter appellatiōis figurā hoc aliqd significare quādo quis dixerit hoiem vel aīal nō tamē verū est, sed magis quale aliquid significāt. Neqꝫ em̄ vnū est quod subiectū est, queadmodū prime substātie: sed de pluribꝰ hō dicitur, & aīal. ¶ Nō autē simpl'r qualequid significat queadmodū albū (nihil enim aliud significat albū ꝙ̄ qualitatē:) at species & genus circa substantiā qualitatē determināt. Qualē em̄ quandā substantiā significant, Plus aūt in genere determinatio fit ꝙ̄ in specie. Dicens em̄ animal plus cōplectitur Cōm.iiij. ꝙ̄ qui hoiem. ¶ Inest aūt substātiis nihil illis esse cōtrariū. Prime em̄ substātiæ qd erit cōtrariū? vt cuidā homini, vel cuidā animali nihil est cōtrariū. At vero nec homini nec animali aliqd est cōtrariū. Non est aūt hoc substātie ꝓpriū, sed etiā multorū aliorū, vt quātitati. Bicubito em̄ vl' tricubito, nihil est cōtrariū, atvero nec decē, nec alicui taliū. ¶ Nisi forte qs multū pauco dicat esse cōtrariū, vel magnū paruo. Determinatorū vero quantorū nullū Cōm.v. nulli est cōtrariū. ¶ Videt' aūt substantiā nō suscipere magis & minꝰ. ¶ Dico autē, nō qm̄ substātia nō est a substantia magis & minus substantia: (hoc em̄ dictū est qm̄ est) sed qm̄ vnaqueqꝫ substātia hoc ipsum qđ est, nō dicit' magis & minꝰ, vt si est hec substātia hō: nō erit magis & minus hō: nec ipse a seipso: nec alter ab altero: nō em̄ est alt' altero magis hō: sicut est albū alterꝝ altero magis albū: & bonū alterū altero magis bonū. Sed & ipm a se magis & minus dicit', vt corpꝰ cū sit albū magis nūc albū esse dicet' ꝙ̄ prius: & cū calidū sit magis & minus calidū dicitur. Substātia vero nō dicitur magis neqꝫ minꝰ. Nihil em̄ hō magis nūc hō ꝙ̄ prius dicitur, neqꝫ alio- Cōm.vj. rū quicꝙ̄ q̄ substātia sunt. quapropter nō recipiet substātia magis & minus. ¶ Maxime vero propriū substātie esse videtur: quod cū vnū & idē numero sit: contrariorū susceptiuū esse. Vt in aliis quidē nō habet quisquā, quod proferat quecūqꝫ non sunt substātie: qđ cū sit vnū nūero, susceptibile contrariorū sit velut color: qui est vnus & idē numero: nō dicitur albus & niger. Neqꝫ eadē actio & vna numero, praua & studiosa. Similiter aūt & in aliis quecūqꝫ nō sunt substātie. Substātia vero cū vnū & idē numero sit: capax cōtrariorū est. Vt quidā hō cū vnus & idē sit, aliquādo quidē albus, aliquādo fit niger: & calidus & frigidus, & prauꝰ & studiosus. In aliis antē nullis aliqd tale videtur. ¶ Nisi Oblec. quis forsitā instet, dicens orōnē & opinionē cōtrariorum, esse susceptibilia. Eadem em̄ orō vera & falsa videtur esse. Veluti si vera sit orō: sedere quēdā: eo surgente ipsa eadē falsa erit. Simil'r autē & de opinione. Si quis em̄ verū putet aliquē sedere surgēte eo falso putabit eādē de eodē opinionē habēs. ¶ Sed & si quis hoc suscipiat: tamē modo differt. Nā ea q̄ in substātiis sunt, ipsa quidē mutata susceptibilia sunt contrariorū. Frigidū em̄ ex calido factū mutatū est (alteratū enim est) & nigrū ex albo: & studiosum ex prauo. Simil'r aūt & ī aliis vnūquodqꝫ eorū mutationē suscipiēs: susceptibile cōtrariorū est. Orō nāqꝫ & opinio ipsa quidē immobilia omnino perseuerāt. Cū vero res mouet': cōtraria circa ipsam fiunt. Orō nāqꝫ eo qđ sedeat aliqs permanet eadē. Cū res mota sit: aliquādo quidē vera aliquando autē falsa dicit'. Simil'r autē est in opiniōe. Quapropter saltē modo ꝓprium substātie est: vt scđm mutationē suiipsius susceptibilis sit cōtrariorum. ¶ Si quis aūt recipiat etiā hec, orationē & opinionē susceptibilia esse cōtrariorū: nō est hoc verū. Orō nāqꝫ & opinio nō in eo ꝙ ipsa aliqd recipiāt: contrariorū susceptibilia esse dicunt': sed eo ꝙ circa alterū aliqua passio facta sit. Nā in eo qđ res est: aut nō est: in eo etiā orō vera vel falsa dicitur: nō in eo ꝙ ipsa sit susceptibilis cōtrariorū. Simpl'r em̄ a nullo: neqꝫ orō neqꝫ opinio mouetur. Quaꝑpter nō erūt susceptibilia cōtrariorū: cum nulla cōtrarii sit passio in eis facta. Verū substātia in eo qđ ipsa cōtraria recipiat: ī hoc susceptibilis esse

cōtrariorū dicit'. Languorē em̄ & sanitatē suscipit & candorē & nigredinē: & vnūquodqꝫ taliū ipsa suscipiēdo: cōtrarioꝝ susceptibilis esse dicit'. Quare ꝓpriū erit substātie, hoc quod cum vnū & idē numero sit: scđm suiipiꝰ mutationē susceptibilē cōtrarioꝝ esse. De substātia qdē hec dicta sūt

¶ Agēdū est iā in ꝑticulari de vno quoqꝫ predicamēto: ⁊ primo exordit' a predicamento substantie Arist. ⁊ merito sane cum omniū accidentiū substantia sit subiectum: ⁊ sic cum substantia prior sit in esse reali accidentibus saltim prioritate nature: rationabiliter consideratio substantie premittitur ad predicamenta accidentium. Et etiam quoniam absoluti consideratio est prior connotatiua.

¶ In hoc predicamēto Arist. agit hec. Primo ponit diffinitiones prime ⁊ secunde substantie. Secundo ponit cōclusiones quinqꝫ: ad primā vnum correlarium. Tertio ponit sex cōmunitates substantie a quas sic appellant. Adducit ad primā/tertiam/quartā/quintā singula dubia: ad sextam instantiā vnā. Et tractabūtur ista more solito scđm realizantes ⁊ nominales.

¶ Et primo querit' que diuisio sit illa qua substantia videtur in primam ⁊ secūdam diuidi: ⁊ apparet ꝙ non sit bona. Nam vel diuisum est non substantia vel substantia: non primum/quia non posset verificari: si secundum ergo prima vel secunda: nullum istorum/ quia tunc alterum membrum diuidens non subijceretur vere respectu diuisi: igitur.

¶ Nota secūdū Scotū, diuisum illius diuisionis ⁊ membra diuidentia possunt accipi pro substracto siue denominato ⁊ pro per se significato siue pro formali. Substantia de substracto dicit quiditatē cōmunē substantialē: omnibus subiectis finitis cōmunicabilem hoc modo substātialitas contrahit' immediate per suas differētias formales ad cōstituendū ea que ponūtur in recta linea ꝑdicamentali: que sola per se ponuntur directe in ꝑdicamento. Et sic nō immediate diuidit' substātia hoc modo in primam ⁊ scđam: sed per suas differentias formales īmediate descēdit in secūdas substātias: intelligitur hoc accipiēdo mēbra illa. s. prima substātia ⁊ secūda pro denomiato: nam si pro per se significato acciperētur: ⁊ substantia pro denominato: bene posset diuidi in primā ⁊ secundam/⁊ illa esset subiecti in accidētia intentionalia: sic. s. ꝙ substātialitas potest fundare secundam intentionē a qua denominet' secūda substantia: et diuisum illius diuisionis non importat tantūmodo substantialitatē que est vnus conceptus obiectiualis ꝑcise: quia vt sic nequit fundare scđam intentionē prime substantie/vt liquet. Sed diuisum dicit illum cōceptum obiectiualem: ⁊ quācunqꝫ realitatē substantialitatis a qua potest abstrahi conceptus obiectiualis. Et sic quecunqꝫ illarum potest fundare vel secūdam intentionem prime substātie vel secūde. Uel potest dicere quicqd continet per se ⁊ quiditatiue substantialitatē: ⁊ sic omnes he sunt denominatiue: homo est secūda substantia: sortes est prima substātia: quia termini secūde intentionis non predicantur de terminis prime nisi denominatiue.

¶ Si aūt substātia in illa diuisione accipiatur pro per se significato: et etiam membra diuidentia: tunc est diuisio generis in species. Nam tunc diuisum dicit secūdam intentionem substātialitatis: ⁊ est genus respectu secunde intētionis prime substantie: ⁊ secunde, vt notum est callenti modum ꝑdicandi in secūdis intentionibus. Sic ꝙ secunda intentio substātialitatis est cōmunis/ad secundam intentionem quācunqꝫ fundatam in re predicamenti substantie vel realitate.

¶ Si dicas/cōtra: illa secūda intentio substantialitatis est indiuiduū: ergo nequit esse genus ad alias secūdas intētiones: antecedens notū est quia fundamentum in esse obiectiuo est vnum: ergo relatio vna: igitur. Ad hoc dicitur ꝙ illa que est genus non est indiuiduum: sed est quedam secūda intentio ex operatione intellectus resultans ex cōsideratione circa omnes secundas intentiones substātie habens rōnem vniuersalis: vt visum fuit superius vbi fiebat mentio de ꝑdicamento secundarum intentionum secundum scotum.

¶ Noīales autē (qui vt acu rem tangūt) habentes pro fundamēto diuisiones logicas esse de terminis secunde intentionis dicunt hunc terīm substātia in hac diuisione esse terminum secunde intentionis/⁊ etiā membra diuidentia: ⁊ sic sensus est: terminoꝝ habētiū modum significandi predicamēti substantie: quidam significat substātiam communiter: quidam discrete: ꝙ est dicere: substantiarū quedā est prima substātia/ quedam secunda substantia: ⁊ per hanc diuisionē sufficienter distinguntur dicibilia ꝑdicamenti substantie adinuicem.

¶ Argumētū qđ formabat' in principio soluitur secundum vtramqꝫ viam. Secūdū nominales dicendo ꝙ diuisum nec est prima nec secūda substantia: patet quia cum sit terminꝰ secūde intētionis non habet modum significādi talis predicamenti: secundum reales etiam patet clarior solutio.

¶ Iā declaranda est prima pars textus de diffinitione tam prime ꝙ̄ secūde substantie. Et primo videatur quid cōmuniꝰ astruūt nominales veritatis indagatores: vere intelligentie textus Aristotelici assertores vigilantissimi. Notandum est ꝙ hoc vocabulum prima substantia potest accipi prime intentionaliter et secunde intentionaliter. Prime intentionaliter si accipiatur diffinitio sic debet declarari. Substantia autem que proprijssime ⁊ primo maximeqꝫ substare dicit': ea nimirum est/que nec est in subiecto nec dicit' de subiecto: vt aliqs homo. Dicit'/ꝓprijssime/substare res que est prima substantia ad differentiam secūde: eo qđ prima substantia est re ⁊ ratione substātia: vt cōstat. Secūda substantia scđm nominales non reperit' re: sed ratione. Dicitur/primo/ad differentiā aliquoꝝ accidētiū que ⁊ si videātur substare: primo tamē substat substantia: cum de sua ratione sit esse per se. Dicit'/maxime/ad differētiam omniū accidētium: nam ⁊ si aliqua videantur substare maxime tamē substātia substat: quia nulli accidenti non substat naturaliter loquēdo ⁊ nil illi substat. Ex quo habetur huius diffinitionis diffinitum nō supponere pro deo/nec deum secundum hāc acceptionē appellari substantiam. Dicit'/nec est in subiecto. s. non inheret alicui subiecto. Nec dicitur de subiecto: ex eo est quia res non predicant': nec in hac acceptione alicuius momēti debet esse apud logicum.

¶ Nota tñ ꝙ illius diffinitionis diffinitū est totum illud/que proprijssime primo ⁊ maxime. Probat' vt habet Argiropilus ⁊ placet Fabro: nam alias nō esset bona diffinitio: cum alicui competeret diffinitū cui non diffinitio. Nam conueniret secunde substantie et deo iste terminus substātia: nō tamē diffinitio illa. s. substare ꝓprijssime ⁊c. Cum cum non aliūde determinetur ille terius substātia/ꝓ omi substantia staret: ideo recte dicitur ꝙ diffinitum sit id quod assignat Argiropilus.

¶ Si vero accipiat̃ substātia prima secū de intentionaliter dicit̃ in diffinitione propriissime substare: esse subiectū in p̄dicatione directa: nā in p̄dicatione idirecta substare improprii substare est: ⁊ ꝓpter hoc dicitur a prima substātia nulla est predicatio. i. prima substantia p̄dicatione directa de nullo predicatur. ¶ Dicit̃ primo: nā minus principaliter substare est aliquid de illo predicari: quia principalius de altero p̄dicatur. Et sic quicquid de termino connotatiuo predicatur: minus principaliter predicatur: quia presupponitur predicatio de absoluto. Et quicquid de secunda substantia predicatur: ideo predicatur: quia de prima predicatur: ⁊ non econtra vt patet. Et sic de primo ad vltimum quicquid predicatur predicatione directa de aliquo: ideo predicatur: quia de prima substantia predicatur. Loquor de p̄dicatione accidentium in concreto. Nec hoc obstat: substantiam secundam esse priorem prima: ea prioritate a qua non conuertitur subsistendi consequentia. ¶ Dicitur maxime substare quod pluribus substat ꝙ aliquod dicibile predicatione directa: ⁊ ipsum de nullo predicatur predicatione directa: sed prima substātia directe substat omni secunde substantie: ⁊ omni dicibili connotatiuo: ⁊ nil substat illi directe: ergo maxime substat ex positto diffinito. Dicitur in diffinitione non est in subiecto: per quod intelligitur: quod non predicatur accidentaliter. Dicitur nec dicitur de subiecto. i. non p̄dicatur directe. Per subiectum potest indifferēter intelligi quodlibet dicibile secunde intentionaliter accipiendo vocabulum. In exemplo Aristo. aliquis homo tantum valet sicut Socrates vel indiuiduum.

¶ Secunde autem substantiæ &c.

¶ Secūdum nominales hec diffinitio nō potest explicari prime intentionaliter: nec secunda substantia potest accipi prime intētionaliter: ideo debet explicari secunde intētionaliter: ⁊ licet Aristoteles dederit hanc diffinitionem in plurali: vt ostēderet inter secūdas substantias esse genera ⁊ species explicata in singulari manet clara in plurali: ⁊ sic secunda substantia est dicibile in quo est prima substantia. i. sub quo essentialiter quiditatiue ⁊ directe est prima substantia. Dicitur essentialiter directe: ad secludenda dicibilia accidentiū. Dicitur quiditatiue: ad secludendas differentias essentiales: que bene predicantur essentialiter directe: nō tamen quiditatiue.

¶ Secūdum reales, diffinitū diffinitionis prime substātie potest accipi pro substracto vel pro p̄ se significato: si pro per se significato non oportet illi secūde intentioni competere diffinitionem: sed intelligendum est illam secundam intentionem fundari in re que de per se et directe participat generalissimum substantie: ⁊ non est in subiecto / nec dicitur de subiecto: nec assentiendum est his qui dicūt secundam intentionē hic diffiniri: cum diffinitio illi nō potest competere: nec etiā diffinitio prime intentionis potest adaptari secunde intentioni.

¶ Si vero diffiniat̃ p̄ substracto, est dicendum quod id quod importatur per diffinitum non est vniuersale: cum prima substantia non est quid vniuersale: nec etiam aliquod singulare: quia tunc non competeret diffinitum omni cui diffinitio competit: sed videtur dicendum quod prima substantia pro substracto importat quancunqꝫ substātiam: que nec est in subiecto: nec dicitur de subiecto: ⁊ hoc inconiunctim: ⁊ hoc pacto cuicunqꝫ potest competere diffinitum ⁊ diffinitio ⁊ ecōtra. Nam p̄dicatio per terminos debet fieri. Et per hoc potest solui argumentum quod potest fieri apparens: vel diffinitur aliquid vel nihil: non nihil: ergo aliquid: vel vniuersale vel indiuiduum. si vniuersale ⁊ nō nisi de predicamento substantie: ergo non sibi competit diffinitio: quia bene dicitur de subiecto. Si indiuiduum: iam alteri indiuiduo competeret diffinitio: cui nō diffinitum. Etiam diffinitio secundum. Aristo. solius speciei est: cū de indiuiduis non habeatur scientia. ¶ Nec valet dicere ꝙ quidam dicit in suis predicamētis: quod diffinitur quidam modus incomunicabilis existentie: patet. Nā ille modus incomunicabilis existentie: vel est vniuersale vel indiuiduum: si vniuersale ei non competit diffinitio / siue sit substantie / siue accidentis. Etiam si vniuersale est: non potest esse modus incommunicabilis existentie: si indiuiduum: sequitur cum non sit commune aliis indiuiduis predicamenti substantie: quod aliis competit diffinitio ⁊ non diffinitum.

¶ Ideo aliter oportet dicere, qđ iste terminus prima substantia cum est terminus prime intentionis importat inconiunctim vel diuisim omnem substātiam: que nec est in subiecto / nec dicitur de subiecto: et sic de quocunqꝫ potest verificari diffinitum pro substracto ⁊ diffinitio ⁊ econtra.

¶ Nota secundū Scotū hanc propositionem prima substantia est secunda substantia debere distingui. Nam si vtrunqꝫ extremum capitur vt quid: talsa est: nam denominatum vel substractum importatum per subiectum non est secunda substantia: si vtrunqꝫ vt modus falsa: nam secunda intentio prime substantie nō denominat id qđ secunda intētio secunde substātie. Si autem subiectum vt quid: p̄dicatū vt modus vera est: nam res que est prima substantia bene potest fundare secundam intentionem secunde substantie.

¶ Secundū doctorē Sanctum, quid sit tenendum circa primam ⁊ secundā substantiam breuiter dicitur: vt ex superius dictis cōstat: quod a parte rei non est vniuersale nisi quatenus fundat intentionē vniuersalitatis: et sic quelibet substātia secūdum eū est prima inesse reali: si aūt in esse intentionali fundet secūdam intentionē speciei: sit species: si autem fundet secundam intentionē generis fit genus: ⁊ sic operatione intellectus: eadē res fiet genus species: ⁊ erit indiuidua in esse rei. Ex dictis alibi hec sunt dilucida in hac via.

¶ Manifestum est autem &c.

¶ In hac cōclusione ostēdit Aristote. satis subtiliter modum predicandi: quem habent omnia dicibilia in ordine ad primam substantiam: quam ostendimus secūdū Arist. maxime substare. Et vt melius possit hec conclusio intelligi: que aliqualē habet difficultatem: quia varie a multis exponitur. Est notandū ꝙ predicari nomine est vniuoce directe predicari siue denominatiua siue essentiali vniuocatione: predicari ratione est essentialiter p̄dicari secundum se vel suam diffinitionem. Sed nota ꝙ ratio accipitur equiuoce in hac conclusione: nam respectu connotatiui dicibilis quod extrinsice connotat per rationem debemus intelligere abstractum. Respectu dicibilium vniuersalium substantie per rationem intelligemus diffinitionem. Aliud est notandum quod subiectum in hoc predicamento aliquando accipitur pro prima substantia: aliquando pro eo qđ est subiectum denominationis. His premissis facilis est nunc conclusio: quia in illa tanguntur omnia alia dicibilia a prima substantia. Nam si sunt species vel genera vel differentie predicamenti substantie / dicuntur de subiecto: idest de prima substantia nomine ⁊ ratione. Si vero sunt abstracta importantia aliquid realiter distinctum a significato materiali suorum concretorū: vt sunt albedo ⁊ nigredo ⁊ similia abstracta: non dicuntur de

subiecto nec nomine nec ratione: si autem sint concreta istorum abstractorum predicantur nomine non tamen ratione vt patet. Aliqui afferunt multa absona ⁊ violenta textui Aristo. in hac conclusione declaranda: que videri meo sic bene declarata est. Hinc infert Aristo. omnia alia a primis substantiis aut dicuntur de eis / aut sunt in ipsis. Contra hoc posset quis arguere: isti termini albedo ⁊ nigredo non dicuntur de prima substantia: nec etiā sunt in prima substantia: quia non predicantur accidentaliter: igitur. Ad hoc potest dici ꝙ satis est quod prime intentionaliter res significate per illos terminos sint in subiecto: vel si velis intelligere secunde intentionaliter dicas satis esse: ꝙ sint in subiecto secundum sua concreta. In eo enim quod asserit in fine huius cōclusionis. s. ꝙ si homo de nullo homine dicitur: non dicitur de homine videtur carpere Platonē in assignatione idearum.

¶ Posset aliquis querere ex quibus dictis sequitur hec conclusio cum dicat Aristo. Patet autē ⁊c. Dicitur secūdum Commentatorem ꝙ ex illa regula antepredicamētali. Quando alterum ⁊c. sed licet hoc sit verum quantum ad aliquid sui: scilicet quantum ad illud ꝙ si homo dicitur de aliquo homine animal rationale mortale dicetur de illo: non tamē quantum ad propositum totius conclusionis: ideo videtur mihi dicendum ꝙ ex diffinitione prime substantie / ⁊ ex modo quo substat omnibus aliis maxime substando: elicitur vel potest consequenter tradi hec conclusio. Correlarium huius conclusionis est: quod corruptis primis substantiis impossibile est aliquid aliorum remanere prime intentionaliter procedendo: ⁊ naturaliter constat correlarium. Secunde intentionaliter corrumpi respectu incomplexorum est non supponere: licet respectu propositionum est falsificari. Commen.

¶ Secundū reales intelliguntur ista de rebus vel de conceptibus obiectiuis: ⁊ relinquo vlteriorē decisionem lectori.

¶ Secundarū vero substātiarū &c. In hac conclusione Aristo. postꝙ in precedenti conclusione cōparauit omnia dicibilia ad primas substantias: hic comparat secundas substantias adinuicem: et dicit speciem esse magis substātiam ꝙ genus: ⁊ ante probationem est notandum: quod non intelligitur intensiue: cum inferius dicet substantiam non suscipere magis et minus. Sed cum secundum Arist. ii. thopicorum quod magis accedit ad maxime tale est magis tale: ⁊ cum iam sit ostensum in substantiis esse aliquā que sit maxime talis: ideo comparatione ad illam ostenditur inter secundas aliꝙ esse magis substantiam altera. Et probat hoc Aristote. duplici ratione. Prima est si aliquis petat de prima substantia quid est / sufficientius respondetur per speciem quam per genus: quia pauciora restant querenda: ⁊ magis explicatur ⁊ distinctius quid sit talis res. Nam querenti quid est sortes / distinctius respondetur dicēdo est homo quam animal: quia pauciora restant querenda. Secunda ratio est quia species magis substat ꝙ genus. Nam si prima substantia ideo est maxime substantia: quia maxime substat: ergo illa est magis substātia quā altera si magis altera substat per regulam thopicorum allegatam.

¶ Ipsarum vero specierū &c. Cōparat in hac conclusione secundas substantias que sunt species specialissime ad inuicem: ⁊ dicit omnes species specialissimas que sunt substantie esse equaliter substantiae: probat duplici via. Prima est tātum distat vna species specialissima a suis indiuiduis: sicut altera vt est notum: ergo tantum distat vna sicut alia a prima substantia: ergo equaliter substantie. Secunda via: ita distincte respondetur per vnam sicut per alteram querenti de vtriusqꝫ prima substantia: igitur equaliter sunt substantie: patet per id quod est dictum in secunda conclusione.

¶ Similiter autē & in primis &c. Comparat primas substantias adinuicem dicens: ꝙ sunt equaliter substātie: quia vna non magis altera substat: vt est perspicuum: nec distinctius per vnam quā per alteram respondetur querenti de vtroqꝫ significato vtriusqꝫ.

¶ Merito aūt post primas &c. Postꝙ Aristo. fecit comparationem omnium dicibilium ad primā substantiam: ⁊ comparauit secundas substantias adinuicem ⁊ ad primam substantiam / ⁊ etiam primas adinuicem: ⁊ nunc ostendit inter omnia dicibilia solas species ⁊ genera predicamenti substantie merito appellari secundas: nam querenti de prima substantia quid est: sufficientius respondetur per genus ⁊ speciem predicamenti substantie: quā per dicibilia alia accidentium in predicatione directa: et nullum accidēs subiicitur respectu substantie predicatione directa: igitur post primas substantias: sole species ⁊ genera sunt secunde in substando.

¶ Reales in his cōclusionibus declarabūtur / si qđ tribuitur a noīalibus terminis tribuamus rebus: vel his que in recta linea predicamentali collocantur. Et quia percepto modo dicendi nominalium: nil difficultatis relinquitur in via realium in his conclusionibus: ideo supersedeo ab vlteriori processu.

¶ Sequuntur communitates substantiæ.

¶ Prima est: cōmune autē omni substātie est in subiecto non esse ⁊c. Probatur. s. de prima substātia que nec est in subiecto nec dicitur: vt liquet ex diffinitione sua: de secunda probatur: nam dicitur de quodā homine in nullo tamen est: quoniam (esse in) accipitur pro predicari accidentaliter: siue pro inherere subiecto. Secunda ratio est: omnia illa que sunt in subiecto non predicantur nomine ⁊ ratione de subiecto: sed omnes secunde substantie dicuntur nomine ⁊ ratione de subiecto: ergo nulle secunde substantie sunt in subiecto: consequentia in cesare: antecedens patet ex prima conclusione: ergo consequens verum: ⁊ sic communitas vera. Addit Aristo. ꝙ hoc non est proprium secūdarum substantiarum: quia etiam conuenit differentiis substātialibus vt constat.

¶ Remouet Aristoteles dubium quod aliquis posset facere de partibus substantiarum: nam videtur quod sint in subiecto cum sint in toto: respondet ꝙ licet sit in alio non sicut accidens in subiecto: sed sicut partes in toto.

¶ Secundum reales, hæc communitas sic intelligitur: ꝙ cōe est omni substantie finite et limitate non esse in subiecto completo: nec esse accidens denominans subiectum inhesionis: etiam differentiis essentialibus idem competit.

¶ Inest autem substantiis &c. Nota quod hic loquitur de vniuoca predicatione: quatenus a denominatiua accidentali distinguitur: ⁊ per vniuocā predicationem intelligi debet predicari nomine ⁊ ratione: et probatur sic: species dicuntur de prima substantia nomine ⁊ ratione: ⁊ genera de speciebus: ergo ⁊ genera de primis substantiis: per regulam antepredicamentalem.

Quādo alterum de altero ⁊c. Ergo genera ⁊ species dicuntur nomine ⁊ ratione de prima: et etiam differentie vt constat: ergo vniuoce predicātur de primis: patet consequentia: quia predicantur nomine ⁊ ratione. Ex quo elicitur non loqui hic de vniuocatione: quatenus distinguitur contra equiuocationem tantum: sed contra predicationem denominatiuam accidētalem: substantie autem prime non sic vniuoce predicantur: quia a prima substantia nulla est predicatio intelligendo de predicatione directa.

¶ Secūdum reales notum est ex dictis de vniuocatione ⁊ equocatione in antepredicamentis: qualiter secunde substantie descendant vniuoce in primas substantias. De differētijs vero cū sint ꝯceptus simpliciter simplices est dicendū: ꝙ cū non habeant diffinitiones quiditatiuas nō eodē modo dicūtur vniuoce de primis substantijs quo secunde: sed ex eo ꝙ eodē conceptu per se vno dicūtur de primis: de quibus licet in quid nō predicentur in concreto sed in quale: tamen sunt de ꝑ se cōceptu primarū substantiarum: cum sint de quiditate/ ⁊ de hoc satis est ad vniuoce predicari de primis.

¶ Tertia cōmunitas. Omnis autē substātia ⁊c. In hac communitate ostendit Aristo. omnem modum significandi: tam prime quā secūde substātie/ ⁊ dicit quod videtur omnē substantiam significare hoc aliquid. Non tamen verum est inquit: sed prima significat hoc aliquid/ secunda vero qualequid: licet secūda videatur hoc aliqd significare sub appellationis figura. Pro intellectu vero huius communitatis est notandum ꝙ significare hoc aliquid/ est significare substantiam discrete ⁊ absolute. Significare vero quale quid est communiter significare substātiam ⁊ absolute. Dicit primam substantiam sine cōtrouersia significare hoc aliquid: cum sit indiuiduum predicamenti substantie: quod nec est in subiecto nec de eo dicitur. Secunda tamen substantia videtur hoc aliquid significare: nam quicquid prima substantia significat significatur per secundam: ⁊ cum prima significet hoc aliquid: apparet propter appellationis siue nuncupationis figuram: quod cum quis quendam hominem appellet appellare hominem aut animal: ⁊ sic secundam substantiam hoc aliquid significare. Dicit attamen non significare nisi qualequid: ex eo quod non singulariter: sed communiter significet.

¶ Dubiū an significet qualequid sicut albū. Dicitur quod non. Nam secunda substātia determinat qualitatem circa substantiam .i. modum significādi cōmunem: cū cōmuniter significet substātiā: albū vero solā qualitatem significat ex eo qd secundū formale ponitur in predicamēto ⁊ sit principale significatum quo pertinet ad predicamentum. Secunda substantia substantiā significat: ⁊ circa eam qualitatē determinat modo explicato. Nota qd qualitas q̄ importatur per secundam substantiam accipitur scḋe intētionaliter: que vero per ly album prime intentionaliter. Subiungit Aristo. qd hec qualitatis determinatio maior est in genere ꝙ̄ in specie: cum plura significet genus ꝙ̄ species.

¶ Secundum tamen reales quādo dicitur prima substantia significat hoc aliquid: secunda qualequid ille copule capiuntur pro copulis de actu exercito: sic .s. quod prima substantia est hoc aliquid: et secūda est qualequid .i. prima substantia est indiuiduum et repugnat illi communicabilitas ratione principij indiuiduationis quod per se includit: ⁊ secunda substātia de se est communicabilis.

¶ Quarta communitas, inest autē substātijs nihil illis esse contrariū ⁊c. Pro intelligentia huius proprietatis notandum est: ꝙ hic non loquitur de contrarietate physica sed logica: cum bene in primo physi. concesserit principia rerum naturalium esse contraria. Et sic contrarietas logica est terminorum: que non possunt verificari de eodem simul. sed bene successiue cōnotantium extrinsice qualitates contrarias. Et sic nullus terminus de predicamento substantie nec quantitatis ⁊ plurimi de predicamēto relationis non habent contrarium: exempla Arist. sunt clara.

¶ Mouet Arist. dubium, nam multū pauco videtur cōtrariari: ergo quantitati inest contrarietas. Respondetur quod quicquid sit pro nunc: quia postea in predicamento quantitatis discutietur an magnum ⁊ paruum contrarientur et multum ⁊ paucum: dicit nunc Aristo. determinatorum nullum vni est cōtrariū .i. quicquid sit de istis terminis magnum paruum: tamen termini importantes quantitates determinatas et certas species non contrariantur: sicut tricubitum ternarius et sic de alijs: et sic verum est quod quantitati non inest contrarietas.

¶ Secundū reales intelligitur quod nominales intelligunt prime intentionaliter .s. qd nulla res que est substantia vel quantitas: vt sic habet cōtrarium: accipiendo cōtrarietatem stricte pro ea que est inter res que inter se maxime distant et vicissim insunt et mutuo se expellunt: ⁊ sic etiam determinatis quantitatibus cōuenit .i. determinatis speciebus quantitatis. Si autem acciperetur contrarietas pro qualicunqꝫ repugnātia bene inter substantias esset contrarietas/ ⁊ etiam inter quātitates. sed non esset ad propositum quod hic pretendit Aristote.

¶ Videtur aūt substantia nō &c. Vt intelligatur hec communitas est notandum quod semper loquitur hic Aristote. logice: ⁊ pretendit dicibilia predicamenti substantie nō predicari cum ijs aduerbijs magis ⁊ minus: eo quod res significate per talia dicibilia non sunt intensibiles et remissibiles: cum vna substantia indiuisibiliter excedat alteram: si sint differentes specie: si vero sint eiusdem speciei sunt eque perfecte: bene tamē res alba dicitur magis vel minus alba altera: cum albedo sit intensibilis ⁊ remissibilis.

¶ Soluit dubiū Arist. dicet aliquis, dictū fuit in secunda conclusione quod vna substantia scilicet species est magis substantia quam genus: quo modo igitur dicit nunc Arist. quod substantia nō suscipit magis ⁊ minus. Respondetur quod in secunda conclusiōe intellexit illud accipiendo illum terminum substantia secunde intētionaliter: ⁊ etiam illum terminum magis ⁊ minus: vt patuit ex probatione illius secunde conclusionis. In hac autem communitate accipit illum terminum magis ⁊ minus prime intentionaliter.

¶ Reales dicent id quod nominales intelligunt prime intentionaliter .s. quod substantia non est intensibilis ⁊ remissibilis: ⁊ ad dubiū dicēt qd illa substantia secunda in esse obiectiuo est magis substantia q̄ paucioribus est communicabilis: ⁊ q̄ plures conceptus obiectiuales eorum qui ponuntur in recta linea quidditatiue cōtinet. Hic vero dicitur nullam substantiam esse intensibilem ⁊ remissibilem. sicut qualitas dicitur intensibilis ⁊ remissibilis.

¶ Maxime vero propriū substātiæ esse videtur ⁊c. Hec proprietas si secunde intentionaliter debeat exponi et logicaliter: illa dictio maxime est aduerbium. Et hoc quod est verificari de terminis contrarijs maxime proprium est terminis de predicamento substantie. Et si forte alijs terminis cōpetat hoc non est nisi

quia primo competit terminis de predicamento substātie. Si vero debet intelligi prime intentionaliter: tunc illa particula/ maxime/ accipitur adiectiue: et solum competit rei que est prima substātia. Nec alicui alteri rei cōuenit hoc quod est suscipere contraria sicut substantie: nam color idem nunc est albus ⁊ postea niger sicut vna substantia: ⁊ sic dicitur de alijs.

¶ Format Aristo. argumētū vna propositio nunc est vera ⁊ postea falsa: ergo non tantum substantia est contrariorum susceptiua. Respondetur ꝙ substantia sui mutatiōe suscipit cōtraria: propositio si dicatur nūc vera/ nūc falsa: hoc est propter mutationem que fit in re ad extra: ⁊ non propter mutationē que fit in propositione. Probat hoc Aristo. nam ab eo ꝙ res est vel non est ꝓpositio dicitur vera vel falsa. Concludit Arist. ꝙ maxime proprium est substantie per sui mutationē realē esse susceptiuam contrariorum.

¶ Reales hoc idē debēt sentire qd nominales sentiunt prime intentionaliter: nisi quod videtur qd solutio quam dat Arist. dicendo quod oratio nō dicitur falsa vel vera propter sui mutationē: procedit contra reales ponentes veritatem esse accidens superueniēs propositioni. Sed ad hoc potest dici quod Arist. intelligit de mutatione reali ad qualitatē absolutā: nec acquisitio relationis est mutatio vel causa: mutationem aliquam realem de qua hic loquitur aristo. Maior discussio huius proprietatis in argumentis que tangentur contra hanc communitatem fiet.

¶ Nūc formabuntur argumēta & mouebūtur difficultates: quoniam secundum Arist. ij. metaphy. Veritatem inquirentes sine dubitatione similes sunt ignorantibus quo ire oporteat.

¶ Arguitur cōtra diffinitionem prime substātie declaratā secūdum noīales/ ⁊ arguitur sic: anima rationalis est prima substantia: cū sit substātia/ nō secūda/ vt liquet: ergo prima ⁊ est in subiecto: cū sit in materia/ igitur. Ad hoc forte dicetur ꝙ nō est in subiecto inhesiue: sed informatiue qd requirebatur ad hoc qd dicatur esse in subiecto prime intētionaliter. Cōtra saltē secūde intētionaliter aliqs terminus singularis de ꝑdicamēto substātie predicatur accidentaliter/ patet: volo ꝙ verbum assumat vnione hypostatica sortē: iā ista cōcederetur denoīatiua verbū est sortes: qa potest vere affirmari ⁊ negari de eodem omnino supponēte ꝓ eodē: cum posset derelinquere humanitatē sortis. ¶ Ad hoc respōdetur ꝙ tunc ille terminus sortes nō est de ꝑdicamēto substātie/ qa est terminus cōnotatiuus/ supponit eīn pro verbo cōnotando habere sibi vnitā humanitatē sortis. Cōtra hoc arguitur sic: stat aliquē terminum absolutū significare distincte sortem: ⁊ tamē est in subiecto secunde intentionaliter: igitur. Pater de visione qua beatus in verbo noticia matutina videt sortem: illa est distincta: nam distinctius ꝑ illam cognoscit sortē ꝙ̄ in proprio genere: ⁊ per illam cognoscit multa connotatiue de sorte: ergo predicatur denominatiue de sorte: ⁊ sic prima substantia est in subiecto. Si dicas qd secundum qd significat sortem est absolutus conceptus: vt sic: ⁊ secundum ꝙ significat illum: vt album vel currentem est connotatiuus. Contra ille cōceptus naturaliter proprie significat: ⁊ in mente non est possibilis equiuocatio: ergo non potest sine contradictione ille conceptus significare absolute ⁊ connotatiue eādem rem. Item ille conceptus naturaliter proprie significat ⁊ distincte: ergo si absolute hanc rem significat ⁊ naturaliter proprie: non significat illam rem connotatiue: alias esset equiuocatio. Ad hoc respondetur qd illa visio beatifica formalis: distincte representat sortem: idest non obscure: non tamen distincte/ idest sic hanc rem ꝙ non aliam: quod requirebatur ad hoc quod esset prima substantia: nec incōuenit: cum sit qualitas supernaturaliter acquisita quod etiam naturaliter proprie significet sortem absolute ⁊ connotatiue: ⁊ ratio procedit de qualitate naturaliter acquisita: ⁊ ideo quod infertur de hac non est inconueniens.

¶ Ex quo sequitur ꝙ aliquis cōceptus absolutus ⁊ cōnotatiuus potest dari significās distincte quālibet rem mūdi: ⁊ non confuse: qui nō sumitur a conuenientia essentiali nec accidentali: nec est synonimus alicui transcendenti. ¶ Secundum corelarium/ qd potest dari aliquis conceptus absolutus distincte et absolute representans sortem ⁊ Platonem: et nullum alium hominem: corelarium patet ex dictis.

¶ Secundo arguitur sic, supposito scd̄m Grego. ꝙ abstractiua rei est intuitiua speciei. Notitia abstractiua sortis est prima substātia/ quia cū intuitiua et abstractiua rei sint termini synonimi: sequitur ꝙ cū intuitiua sit prima substantia: etiā abstractiua: sed illa abstractiua dicitur de subiecto: quia cū significet proprie sortem ⁊ eius speciē sequitur vere predicari de sorte ⁊ specie: ⁊ sic de pluribus quod erat propositum. Forte dicetur qd significat sortē vt videtur sentire Grego. cōnotatiue pro quanto illa species est eius imago. Contra: si propter similitudinem inter speciem ⁊ sortem illa imago repñtat sortem: ⁊ ideo cōnotatiue: sequeretur quod in mente esset equiuocatio: quia idem conceptus significaret absolute ⁊ cōnotatiue. Etiam sequeretur ꝙ cum omnis cōceptus significans aliqua significet illa propter aliquam conuenientiam/ ꝙ illa notitia significabit illa que sic vt magis conueniunt: sed magis conueniunt reliqui homines cum sorte: quam eius imago siue species: ergo nō solum sortem ⁊ eius speciem significabit/ sed omnes homines quod est falsum.

¶ Ad hoc argumētū respōdetur: ꝙ illa notitia abstractiua licet dicatur vere de sorte ⁊ specie nō tamen directe: ex eo ꝙ cum absolute significat ⁊ sit terminus singularis: nō predicatur sicut superius de inferiori. Et si dicas significat plura diuisim ⁊c. ergo est terminus cōmunis: sicut alias in questionibus prohemialibus est dictum: non valet consequentia: sed debes in antecedenti assumere: ⁊ significat illas res immediate: modo significat vnum mediate: ⁊ aliud immediate: ⁊ ideo non est terminus communis. Ad aliud in quo dicitur ꝙ esset equiuocatio: non sequitur/ quia deberet significare eandem rem absolute ⁊ connotatiue quod non datur. Sed contra hoc arguitur: saltem faceret predicationem directam si esset terminus connotatiuus: ideo dicitur secundum Gregorium non significare cōnotatiue. Ad aliud in quo probatur debere significare omnes homines: non sequitur/ quia non significat sortem ⁊ eius speciem illa notitia abstractiua propter conuenientiam essentialem: sed propter similitudinem obiectiuam inter illas res: cum hoc quod vna est causa alterius.

¶ Et sic non significat alios homines, nec etiam conceptum rei intuitiuum: ex eo quod species significat obiectiue rem: conceptus vero formaliter.

¶ Tertio arguitur sic: terminus conuertibilis cum hoc termino sortes est terminus communis: igitur hic terminus sortes non est prima substantia: consequentia patet. sed probatur antecedens de isto termino entia que sunt sortes: nam sub illo valet ascensus ⁊ descensus: igitur est terminus communis/ consequentia est nota per diffinitionem ascensus: antecedēs patet: stat supponere hunc terminū entia q̄ sunt sortes: nō supponēte isto termino ista duo entia que sunt sortes: ⁊ isto termino ista tria entia que sunt sortes, ⁊c. patet. Nam vbi ꝑ trāspositionem

partium supernaturaliter fieret trāspositio partiū manēte toto sorte iā supponeret ille terminꝰ cntia q̄ sunt sortes nō supponēte illo tꝫo ista duo ētia: ꝛ sic de alijs ergo arguēdo ab illis ad cū esset ascēsus ꝛ cōtra descensus.

¶ Ad hoc argumētum respōdetur illum terminum bene habere terminos inferiores in supponēdo: sed non in significādo simul quod requiritur. Et ad ascensum dico ꝙ non est ascensus: quia debet procedere ad terminum superiorem in significando ꝛ supponēdo simul. Et si arguas: iste non esset ascensus iste homo est animal: ꝛ iste homo est animal ꝛc. ergo omnis homo est animal: cum ille terminus homo non sit superior in significādo ad istos terminos iste homo ꝛc. Dicitur ꝙ satis: est de significatione totali illum terminum esse superiorem licet de partiali non.

¶ Quarto arguit̄ sic cōtra realiū positionē ꝛ diuisionis declarationē: humanitas a verbo assumpta est substantia habens omnia requisita ad esse in predicamēto ꝛ non ponitur in aliquo/patet: maxime in predicamēto substātię: sed hoc nō. Mā si est substantia: ergo corporea vel incorporea: ergo animata vel inanimata: ergo aīal: ergo homo: sed nō est homo vt notū est/igitur: quia est nomen suppositi: sed secundū Arist. si homo dicitur de hoīe: ergo de aliquo hoīe. Mā si de nullo hoīe dicitur: ergo nō dicitur de homine. Sed certū est ꝙ illa humanitas nō est aliqs homo: ergo nō est homo: ergo nullo modo pertinet ad predicamentum.

¶ Itē si humanitas christi esset substantia prima vel secunda: non secunda vt notum est: nec etiam est prima substantia: quia nō maxime substat: cum alieno supposito sustentatur.

¶ Ad hoc respōdet̄, ꝙ satis est ad aliquid poni in predicamento: ꝙ sit compositum physicum singulare: licet non sit suppositum. Et sic dico ꝙ illi termini in coordinatione predicamentali non sunt nomina suppositorum: sed individuorum vel singularium. Vel dic ꝙ Arist. non percepit illam ineffabilem vnionem: ꝛ sic non inconuenit ꝙ extimasset omne individuum substātię esse suppositum.

¶ Potest difficultari cum cōpositio metaphysica sit potissima ratio quare aliquid pertinet per se ad predicamētum: vnde est qđ reales nolunt admittere animā rationalē ptinere ad p̄dicamentū: cū illa habeat suū cōplementū cōpositionis metaphysice: quę requiritur ꝛ sufficit. Nam non minus secundum suū gradū perfectionalem constituitur metaphysice anima quā angelus. Si dicas debet esse suppositū: hoc nō requirit: vt patuit in solutione quarti argumēti: ꝛ notum est plurima poni in recta linea predicamentali secūdum reales: quę non sunt supposita: patet: de conceptibus obiectiuis libꝰ Si dicas est ens incompletum. Contra: si est ens incompletum: hoc est ꝛ quantū ad compositionem physicam: ꝛ cū habeat complemētum metaphysicum nō videtur qua ratione reſciatur. Item potest diffiniri diffinitione quidditatiua: ergo per genus ꝛ differētiam ergo sequitur ꝙ illud sufficit ad poni in p̄dicamēto. Si dicas est pars ꝛ illud obstat. Contra: magis dependet accidens a substantia q̄ anima a materia/vt est manifestum: quoniam naturaliter anima potest esse ꝛ intelligi sine materia: accidens vero nō sine subiecto: sed accidens ponitur per se in predicamēto: ergo anima rationalis. Et propterea videtur quod illud magis teneatur propter communem doctorum asseuerationem: ꝙ propter rationem vel auctoritatem Arist. conuincentem. Nec video quare p̄ceptor meus in nulla duarum coordinationum substāt̄ę: quas adfabre tradidit, collocauit animam rationalem.

¶ Cōtra secūdam communitatē substantię arguitur sic: accidentia vniuoce p̄dicantur de primis: igitur non solum conuenit secundis substantijs: et earum differentijs: patet: quia iste terminus album vniuoce dicitur de primis: quia de homine ꝛ equo. Itē differentię secundarum substantiarum secundum nomina les nō possunt diffiniri vt patet/saltim quiditatiue. Nec etiam secundum reales: quia sunt conceptus simpliciter simplices: ergo non dicūtur nomine ꝛ ratione. Prima consequentia probatur: quia p̄dicari ratione est p̄dicari secundum diffinitionem: ergo si non p̄dicātur nomine ꝛ ratione nec vniuoce. Etiam secundum reales rationalitas non p̄dicatur vere de prima substantia vt est notum.

¶ Pro solutiōe huius argumenti secundū reales repetendum est quod tactum fuit de mente Scoti: in primo ante p̄dicamento in materia vniuocorum: ꝛ habeꝫ ab Scoto in. iij. sen. dist. vij. q. j. quod aliud est p̄dicatum esse vniuocū/ꝛ aliud p̄dicari vniuoce: sic qđ albū dicit esse vniuocum respectu hominis ꝛ lapidis: nō tamen p̄dicatur vniuoce. Per hoc patet responsio ad argumentum secundum reales.

¶ Scđm vero nominales patet responsio ex declaratione illius cōmunitatis secundę. Ad cōfirmationem dicit̄ qđ verum est: sed qualiter differentię dicantur vniuoce de primis substantijs: tā secundum reales q̄ nominales visum est in declaratione communitatis: per quam patet solutio ad confirmationem.

¶ Solet queri, vtrū hęc sit p̄dicatio vniuoca. Sortes est sortes: qđ si sic: iam non solę secundę substantię ꝛ earum differentię p̄dicantur vniuoce de primis: ꝛ quod sit p̄dicatio vniuoca: patet: quia vniuocū de vniuoco p̄dicatur. Respondetur ꝙ in p̄senti ad aliquid p̄dicari vniuoce requirit̄ p̄dicari directe. Per quod nec disparata nec identica p̄dicatio est sufficiēs ad aliquid p̄dicari vniuoce.

¶ Contra tertiam communitatē & cōtra reales arguit̄ sic: non sola prima substātia significat hoc aliqđ igitur: patet: vel significare hoc aliquid est esse suppositum secundū reales: vel esse individuū: non primū: quia tunc humanitas assumpta a verbo non esset prima substantia quod est contra ea q̄ diximus superius in solutione quarti argumenti. Nec secundum: quia accidentia sunt individua: ꝛ sic non sola prima substantia est hoc aliquid.

¶ Ad hoc dicit̄ ab aliquib⁹ quod significare hoc aliqđ scm reales est esse incommunicabile vt qđ ꝛ vt quo: ꝛ sic concedunt illā humanitatē assumptā non esse hoc aliquid: animo concedunt aliquid desinere esse primā substantiā: vbi non desinat esse: patet: sortes nūc est prima substantia/ꝛ tū si assumeretur a verbo illa res iam desinit esse prima substātia: ꝛ sic cōcedunt ꝙ hoc aliquid idē est ꝙ suppositū. Et ꝙ hoc soluunt argumētum dicētes ꝙ illa nō est hoc aliquid: et licet videat esse quęstio de vocabulo ostendit̄ qđ hęc solutio nō possit stare. Arguitur sic/primo quātū ad illud quod dicit ꝙ aliqua substātia est prima substantia: ꝛ potest desinere esse prima substantia nō desinente esse: arguit̄ sic. Omnis substantia est prima vel secunda: loquor de illa q̄ reponitur in p̄dicamēto: humanitas christi est substātia q̄ reponitur in p̄dicamento: cū habeat requisita omnia ad esse in p̄dicamento: ergo est p̄ma vel secūda: nō secūda: quia nō est species nec genus: vt notū est: qz est qđ singulare: ergo est prima substantia: nā alioqui diuisio nulla esset. Quātum ad aliud in quo dicit ꝙ per hoc aliquid debet intelligi suppositum sic argumentor: si hoc esset verum

iam illa substantia nō esset hoc aliquid: ꝛ sic cum sit prima substāa: vt probatum est: aliqua prima substantia non esset hoc aliquid quod est contra Arist. dicētem primam substantiam significare hoc aliquid vbi secūdum reales significare accipitur pro esse.

¶ Ideo videt̄ aliter respondēdū, ꝙ hoc aliquid sit idem quod singulare vel individuum: ꝛ qđ illa est quid singulare: ꝛ quando dicit̄: ergo nō sola substātia est hoc aliquid: quia accidens est individuū. Ad hoc dicitur ꝙ prima substantia est hoc aliquid quod est substantia: ꝛ sic hoc aliquid non quodcunq; singulare dicit: sed id quod est substantia. Et sic intelligitur ꝙ omnis substantia videtur hoc aliquid significare. i. omnis substantia videtur esse substantia quę est individuum. Vel dicas ꝙ Arist. tradidit hęc secundum consideranonem naturalem: ꝛ quod posito miraculo non est multū si aliter sentiamus q̄ litera Arist: prętendit. s. concedendo ꝙ illa est substantia: ꝛ tamen nec prima nec secunda.

¶ Potest hic quęri qđ sit illud quod Arist, dicit ꝙ omnis substantia videtur hoc aliquid significare: ꝛ quod de primis indubitatum est: de secundis vero quod videtur ob appellationis figuram. De prima parte dubij secundum verā q̄ viam iam constitit. De secunda dicitur: quod qui appellat hominem per hanc nūcupationem homo: videtur quid singulare nobis significare: sed hoc solum est nuncupatione: nam significatione communi significat. Et illud est importare qualitatem circa substātiam: hoc est significare cōiter substantiam, Scōm vero reales faciliter potest adaptari responsio.

¶ Contra quartā cōmunitatem arguitur probādo ꝙ substantia habeat cōtrarium: patet: ignis cōtrariatur aquę ꝛ illę sunt substantię: ergo substantijs inest contrarietas. Forte dicetur ꝙ illa sunt cōtraria realia ꝛ q̄ Arist. hic in logica non intelligebat nisi de contrarietate terminorum. Sed contra: volo ꝙ ista litera. a. significet cerram materiam connotando ꝙ sit informata forma ignis: ꝛ. b. significet candē connotando ꝙ sit informata forma aquę iam illi duo termini sunt de p̄dicamēto substantię: quia nil aliud importāt quā substantiam: ꝛ tamen sunt contraria logicalia: quia sunt termini qui non possunt de eodem simul verificari: sed bene successiue: ꝛ cōtinent contraria propzie dicta. Hac diuisione premissa dicitur quod aristote. intelligebat de contrarijs propzie dictis: siue prime intentionaliter: siue secunde.

¶ Argumēta faciliter soluūtur ex hac diuisione. ¶ Cōtra quintā cōmunitatem arguit̄ sic. Substantia suscipit magis vel minus cum vna sit perfectior altera: ergo intentum. Aliqui dicerent vt commentator non esse incōuenies cōparando vnam substantiā vnius speciei ad alteram alterius speciei modo ad aliquid suscipere magis vel minus dicerent requiri: quod in his quę sunt eiusdem speciei cōtingeret vnam rem esse magis talem altera: sicut cōtingit de duobus accidentibus eiusdem speciei. Arguitur contra hoc dupliciter. Primo quando vna albedo dicitur magis talis altera: notū est illud intelligi in perfectione accidentali: quę attenditur penes intentionem ꝛ non de perfectione essentiali. Sed arguit̄ sic: homo qui est pręditus melioribꝰ moribus altero: dicitur perfectior accidentaliter. Etiā qui bonis extremis satis abundat: dicitur magis fortunatus altero. Qui etiā habet meliorem complexionem altero dicitur magis perfectus accidētaliter: et hoc sufficit: ad hoc quod aliquid suscipiat magis ꝛ minus: ergo substātia suscipit magis ꝛ minus eo modo quo accidēs. Et etiā termini de p̄dicamento substantię p̄dicantur cum ūs aduerbijs magis ꝛ minus eodem modo quo termini accidentium.

¶ Scđo est articulus Parisiensis, q dixerit animam christi non esse perfectiorem in naturalibus q̄ anima Jude error. Ex quo habetur quod anima christi est perfectior essentialiter anima Jude: nam essentialia ꝛ naturalia idem sunt: ꝛ sunt eiusdem specie. ergo etiam comparādo vnam rem ad alteram eiusdem speciei vna est magis talis altera: ergo ex solutiōe data sequitur qđ substantia suscipit magis ꝛ minus. ¶ Ad hoc argumentum suppositio ex declaratione textus qualiter hęc communitas est intelligenda: scilicet quod suscipere magis ꝛ minus est esse intēsibile ꝛ remissibile: ꝛ terminos p̄dicari cum ūs aduerbijs magis ꝛ minus: nil aliud est quā tales terminos ꝓnotare res quę possunt intrēdi vel remitti: ꝛ quod hoc quod est intendi ꝛ remitti (vt videbitur in philosophia) solis accidentibus conueniat: ex eo quod plures gradus accidentis se possunt penetrare in eodem subiecto: quod non contingit de substātijs: ꝛ ideo substantia nō est intensibilis vel remissibilis: ex hoc patet solutio ad primū argumētum in quo petebatur: quare accidentia dicantur suscipere magis et minus et non substantię: ꝛ quare termini de predicamento qualitatis p̄dicantur cum ūs aduerbijs magis et minus: et de hac difficultate prolixior habebitur sermo in p̄dicamento qualitatis. ¶ Ad secundum in quo petebatur: quomodo est intelligendus articulus Parisiensis in quo habetur: quod quicunq; dixerit animam christi non esse perfectiorem anima Jude in naturalibus erro. Dicitur quod illa non potest intelligi in essentialibus: cum humanitas quam assumpsit sit eiusdem speciei essentialis cum humanitate cuiuslibet hominis: siue pręscīti siue p̄destinati. Sed dato quod non esset absolutum negare articulum parisiensem: quia tamen cōmuniter adfertur: potest dici ꝙ cum anima christi informauerit corpus omnino carens macula peccati ꝛ complexionatum optima complexione possibili habebat potentias naturales ꝛ animales sensitiuas: nam exteriores q̄

Aristo.

Et isto.

interiores:quibus debebat vti in suis operationibus:pfectiores.i.qualitatiue melius dispositas: ꝙ anima Iude:⁊ hoc ptendit articulus. Si autem de perfectione essentiali fiat consideratio:sic nec de anima/nec de potentiis naturalibus vel animalibus habet verum articulus Parisiensis. Nec curo hic afferre nec disputare opinionem Ioannis de ripa ponentis in substantia plures denominationes perfectionis essentialis: quarum prima est intensior secunda:⁊ deniqꝫ ponit gradus in substantia quę licet subtilis tamen phantastica est: et quoniam extra omnem aliam philosophiam est relinquitur. Aliqui vt Orbellus propter articulum Parisiensem videntur tenere animam christi esse perfectiorem anima Iude:sed hoc relinquitur tanꝙ alienū a veritate catholica.

Ioānes de ripa.

¶ Secūdo arguit̃ sic:substātia habet gradus:⁊ est intensibilis ⁊ remissibilis:igitur patet calculator fuisset agit capitulum de intēsione elemētorum: etiā Paulus venetus in primo de generatione suę summę: agit de intensione elementi:ergo videtur nisi elementa essent intensibilia ⁊ remissibilia inanis esset consideratio. Item commen iii.celi asserit formas elementorum esse intensibiles ⁊ remissibiles: ergo substantia suscipit magis ⁊ minus. ¶ Item in materia de raritate ⁊ densitate secūdum cōmunem modū calculatoris:illud est dēsius altero quod sub equali extensione continet plures gradus materię:ergo substātia habet gradꝰ. Si dicas illi non possunt naturaliter penetrari:sequitur saltem ꝙ vbi per quancunqꝫ potētiam sic disponerentur ꝙ essent simul:iam substātia intenderetur ⁊ esset intēsibilis.

Orbellus. Calculator. Paulus venetus. cōmētator.

¶ Ad hoc secundū argumentū principale respondetur ꝙ illi philosophi inquirunt de qualitatū elementorum intēsione:quatenus binę deputantur cuilibet elemento:⁊ non de substantia elemētorum. ¶ Ad primam cōfirmationem dicitur ꝙ Cōmentator locutus est de intensione nimis improprie:et etiam de remissione:appellans formā illam elementi intendi:cuius qualitates primę fortificantur:⁊ illam remitti cuius qualitates remittuntur vel refranguntur:non tamen est hoc loqui de remissione proprie dicta qualis reperitur in accidentibus. ¶ Ad secundam confirmationem dicitur ꝙ per gradus intelliguntur portiones quędam entitatiuę:⁊ non intentionales:multo aliter considerando ꝙ de gradibus intensionis accidentium. Et ad id quod quęritur quid si duę substantię corporeę penetrarent esset intensio:dicitur quod non:quia repugnat earum naturę: nec admisso miraculo aliter est respondēdum. Aliter tamē secundum Aristotelem qui non admitteret primum.

¶ Cōtra sextā proprietatē arguitur sic, aliqua substantia siue prime intētionaliter/siue secunde recipit contraria:⁊ non per sui mutationem:ergo dictū aristo. quod differt substantia ab oratione:quia substantia recipit contraria per sui mutationem:male dictum est: patet antecedens. Aliquis homo habens aliquem actū qui est indifferens:potest aliquando esse bonus si ille actus fiat bonus:⁊ poterit manente eodem actu ille homo dici prauus:cum ille actus possit successiue esse bonus et malus: vt habet Scotus per hoc quod intellectui adueniat dictamen aliquod prudētiale:vel per hoc quod adueniat pręceptum de nouo: quo dato habetur intentum.

¶ Cōfirmatur:aliqua ambulatio q̄ est vna potest esse bona ⁊ mala:ergo aliud a substantia recipit contraria. patet: volo quod aliqua ambulatio pro prima medietate fiat bona intentione: et pro altera medietate mala intentione. Illa est vna immo eadem in prima et secunda medietate:per illud principium physicum qđ est Pauli veneti:admissum tamē a communiter philosophantibus:quod quotienscunqꝫ alicuius successiui aliquod intrinsecum est:totum illud est:iam illa ambulatio est vnus motus continuus:vt patet ex.vi.physi.⁊ in prima medietate ⁊ secunda omnino est eadem:⁊ tamen in prima medietate dicitur bona:⁊ postea mala:ergo intentum.

¶ Item idē actus volūtatis.s.volo ieiunare potest esse bonus ⁊ malus secūdū ꝙ potest imperari ab alio actu voluntatis bene circunstantionato:hoc scilicet volo ieiunare propter deum ⁊c.⁊ tamen si imperaretur ab alio actu hypocresis:iam esset malus:⁊ esset idem igitur. Item si superueniret dictamen prudentiale dictans non esse ieiunandum :⁊ hoc non obstante cōtinuarem:fieret malus : ⁊ vbi cessante illo dictamine adueniret aliud contrarium esset bonus: ⁊ est idem:igitur. Itē hic actus volo dare eleemosinam propter deum ⁊ vanagloriam venialem:est bonus ⁊ malus : ⁊ casus bene admittitur:quia veniale non repugnat dilectioni dei super omnia:alias peccans venialiter perderet gratiam.

¶ Secūdo arguitur argumento Arist. cōtra reales:propositio suscipit contraria per sui mutationem:cum recipit in se successiue illa accidentia contraria quę sunt veritas et falsitas:igitur. Forte dicetur vt aliquibus placet ꝙ intelligitur Arist.de mutatione reali:modo propositio non mutatur mutatione reali sed intentionali. Contra.secundum Scotum.iii.sen.dist.prima/questione prima.in solutione ad quoddā argumentum habetur:ꝙ ad relationem extrinsecus aduenientē est per se motus vel mutatio:⁊ loquitur illic de motu vel mutatione reali:sed veritas est relatio extrinsecus adueniens:igitur.

¶ Item quantitas suscipit contraria, patet de albedine quę recipitur in sacramento eucharistię in quantitate.

¶ Itē iste terminus musicū vel hoc musicum subijcitur respectu terminorum cōtrariorum:ergo alijs terminis a terminis prędicamenti substantię competit recipere contraria.

¶ Pro solutiōe primi argumenti opꝰ esset primo examinare ⁊ inquirere qđ veritatis habeat illud quod assumitur:scilicet an idem actus qui nunc est indifferens possit esse successiue bonus et malus. ¶ Scotus in primo et in quolibetis tenet aliquem actum voluntatis successiue posse esse bonum et malum. Occam vero in.iii.impugnat Scotum:⁊ licet concedat ꝙ actus extrinsece bonus possit successiue esse bonus ⁊ malus:siue exterior/siue interior:non tamen cōcedit aliquem fieri intrinsece bonum per aliquem mere naturalem: sicut concedit Scotus:hęc diffusius pertractare in logica nō licet:cum theologicam ⁊ subtilem expetant cōsiderationem. Hoc supposito forte aliquis responderet non posse aliquem hominem de bono fieri malum.quin circa illum fiat mutatio.s.apprehendendo aliquid de nouo vel habendo aliquem nouum actum voluntatis:vel adueniente nouo dictamine prudentiali:sed hoc nil est:nam possibile est ꝙ aliquis habeat actum indifferentem:⁊ tamen per solam omissionem nulla facta mutatione in homine ꝙ fiat malus.

Scotus. Occam.

¶ Ideo videtur mihi dicendū ꝙ secundū Aristo.ad esse studiosum non sufficit actus:sed requiritur habitus vt patet ex diffinitione virtutis. Et ꝙ nō est possibile aliquem effici ex prauo studiosum vel contra: nisi per mutationē circa ipsum.Sed aliquis replicaret saltē possit aliquis successiue mereri et demereri:et sine mutatione per puram omissionem de merente fieret demerens et sic reciperet contraria. Forte dicetur ꝙ hoc non

est contra Aristo.quia ipse non dicit substantiam posse recipere.i.verificari de cōtrarijs per sui mutationē semper:sed quod vt plurimum sic contingit:secus de colore: qui nunꝙ potest esse albedo ⁊ nigredo. Sed est replica. quia idē habitus potest esse virtus:⁊ postea vitium secundum Scotum:⁊ etiam secundum Occam loquendo de bonis vel malis extrinsece. Ad hoc dico ꝙ non est inconueniens:sicut de eadem propositione quę successiue est vera ⁊ falsa:illud tamen erit per mutationem in altero vt liquet:cui non placeat aliqua istarum solutionum alteram apponat:quia semper est difficultas.

¶ Ad cōfirmationē respōdetur, vt respondet.Tho.prima.ii.q.xx.arti.vi.in corpore questionis et in solutione ad primū:ꝙ non est inconueniens aliquod vnum in genere naturę esse multiplex in genere moris: sic ꝙ illa ambulatio sit vna:cum sit vnus motus: ⁊ tamē multiplex in bonitate ⁊ malicia:sicut de superficie continua pro medietate nigra.Et si dicas:ergo contra proprietatem:dicitur negando consequentiam:quia non secundum eandem partem quod requirebatur. Ad secundā cōfirmationem dicitur ꝙ illud est per alterius mutationem: vt patuit in solutione primi argumenti quod non obstat. ¶ Ad aliam confirmationē dicitur ꝙ est malus ⁊ non bonus:saltim moraliter. Aliqui tamen concedunt aliquem actum esse meritorium ⁊ non moraliter bonū: sed ista transcendunt metas logicę:alibi deo duce prolixius de ijs fiet sermo.

¶ Ad secundū argumentū dicit̃, ꝙ secundum Scotum:veritas est relatio rationis: ⁊ sic per illam non fit mutatio realis:quod requiritur:secundum illos tamen qui dicunt esse relationem realem:dicitur ꝙ Aristoteles intellexit de mutatione reali ad qualitatem absolutam.

¶ Ad confirmationē quę procedit cōtra reales dicitur ꝙ quantitas est subiectum quo:siue inhęsionis:materia siue totum est subiectum quod: siue denominationis. Modo dico ꝙ intelligitur substantiam recipere contraria tanꝙ subiectum denominationis:qđ non competit quantitati. ¶ Ad aliam cōfirmationem dicitur ꝙ licet termini contrarij verificentur de alijs terminis ꝙ de prędicamēto substātię:tamen ideo est: quia verificantur primo de prędicamento substantię.

¶ Pro cōplemēto huius p̄dicamenti quęritur primo vtrum iste terminus homo dicatur vniuoce de christo ⁊ de alijs hominibus.

¶ Secundū vtrū in differētijs prędicamēti substantię sint genera:species:⁊ indiuidua.

¶ Tertio vtrū sufficiēter post prędicamētum substantię tradatur prędicamentum quātitatis.

¶ Ad primū dicitur vt patet ex dictis iste terminus homo quādo supponit pro verbo diuino est terminus cōnotatiuus:⁊ vt pertinet ad prędicamentū substātię ⁊ significat alios:est absolutus/ergo cum connotatio variet synonimitatem:sequitur illos terminos non esse synonimos.s.iste terminus homo secūdum ꝙ supponit pro verbo:⁊ quatenus supponit pro quocunqꝫ alio homine. Si autem quęreretur prime intentionaliter: vtrū ratio a qua dicitur verbum homo sit eiusdem rationis cum ea a qua quilibet alius dicitur homo : respondetur ꝙ sic:quia humanitas est vtrobiqꝫ ratio:quę est eiusdem rationis loquor hic de humanitate quę dicitur composita ex materia ⁊ anima rationali.

¶ Ad secundū dubiū secundum reales dicitur:ꝙ cum differentię formales ⁊ materiales sint conceptus simpliciter simplices:non possunt reperiri genera ⁊ species quę debent habere cōpositionem metaphysicam. Secundum tamen nominales diuersimode traditur a diuersis:ex eo ꝙ aliqui reponunt hos terminos in prędicamento quantitatis in quadam specie quam sibi effingunt:⁊ tunc quasi essentiali ⁊ accidentali dant vnū genus. Et secundum hos bene dantur genera species ⁊ indiuidua attendendo ad cōnotationes: vt perspicuum est. Alijs hoc non placet:sed dicunt pertinere ad prędicamentum substantię:quamuis non de per se: cum ponatur ad latus:de hoc in prędicamento qualitatis.

¶ Sed hic solet fieri difficultas:si in differentijs essentialibꝰ cōtingeret indiuiduū sit illud.a. Arguitur sic:sequeretur ꝙ singulare et indiuiduum posset diffiniri quiditatiue:quia sortes est animal.a.esset diffinitio adequata sortis:consequens est contra Aristotelem tenētem solius speciei esse diffinitionem. Ad hoc dicitur ꝙ Arist.conformiter ad Platonē tenet indiuidua esse relinquenda ab arte:nec de indiuiduis haberi scientiam per propositiones singulares:non tamen negat quin adequate possit explicari quiditas indiuidui per diffinitionem adequatam:non tamen per illam tanꝙ per medium potest haberi scientia: vt est ꝙ notissimum ex doctrina Aristo.in primo poste.

¶ Ad tertiū dubiū dicitur ꝙ merito post substantiam tradidit Aristo. prędicamentum quantitatis: quia multa quę ponuntur in prędicamento qualitatis in quarta specie pręsupponunt quantitatē continuā ⁊ discretam: ⁊ ideo decens fuit post substantiam immediate anteqꝫ fieret sermo de qualitate fieri sermonē de quantitate. Secundo quia siue quantitas sit eadem rei quantę:siue sit distincta substantia recipit qualitatē corporalem ratione quantitatis: quia immediatum subiectum inhęsionis qualitatis ad substantiam est quantitas. Nec respiciendum est in hoc ordine ad perfectionē rerum:sed vel ad cognitionem rerum vel admodum se habendi. Etiam esse vnum vel plura prius conuenit alicui rei:ꝙ esse qualem aliqua qualitate. Etiam quātitas cum sit materię coęua:videtur esse immediatior substātię qualitate:siquidem nulla qualitas est materię coęua. Cum etiam quia prius conuenit corpori esse tribus dimensionibus terminatum:quam quale.s.album vel aliter qualificatum hactenus de prędicamētis substantię.

¶ Sequitur textus.

¶ De quantitate. Cap.vi.

QVANTITATIS autē, aliud est continū, aliud est discretū & aliud quidē ex habētibus positionem ad se inuicē in ipsis partibꝰ cōstat, aliud autem ex non habētibus positionem. ¶ Est autē discreta quātitas, vt numerus, & oratio: cōtinua vero, vt linea supficies, corpꝰ, Ampliꝰ autē pter hęc tēpus & locꝰ. Partiū etenī numeri nul

ius est cōmunis termin9,ad quē copulanť partes ei9,vt quinq; si sunt denarij ptes ad nullū terminū cōmunē copulanť quinq; & quinq;,sed semp discreta sunt, & tria & septē ad nullū cōmunē terminū copulanť neq; omnino habeas in numero cōmunē terminū partiū accipere,sed semp discretę & seperatę sunt,quapropter numerus qui dē discretorū est. Similiter autē & oratio discretorū est,qđ etenim quantitas est oratio manifestū est, mēsuratur enim syllaba breui & lōga. Dico autē cū voce orationē factā:ad nullū enim cōmunē terminū particulę eius copulātur. Non enim est cōmunis terminus ad quē syllabæ copulentur, sed vnaquęq; diuisa est, ipsa secundū seipsam. Linea vero cōtinuū est. Est enī sumere cōmunē terminū ad quē ptes eius copulētur,idest punctū,& superficiei linea. Plani nāq; partes ad aliquē cōmunē terminū copulātur. Similiter autē & in corpore habeas sumere cōmunē terminū, lineā vel superficiē:ad quā corporis partes copulātur. Est autē talīū & tēpus & locus, prędens enim tēpus copulatur ad prēteritum & ad futurū, rursus locus continuorū est. Locū enim quēdā partes corporis obtinēt, quæ ad cōmunē terminū copulātur, ergo & loci partes quæ obtinent singulas corporis partes, ad eundē cōmunem terminū copulanť, ad quē & corporis partes. Quapropter cōtinuus erit & locus. Ad vnū enī cō
Diuisio. munē terminū ei9 partes copulanť. ¶ Amplius autē. Alia quidē cōstant ex partibus quę in eis sunt positionē habētibus ad se inuicē. Alia aūt ex nō habentibus positionem, vt lineæ quidem partes positionem habent ad se inuicē. Singulū nāq; eorum sitū est alicubi, & habes vnde sumas, & assignes vbi vnūquodq; situm est in plano & ad quā partē reliquarū copulatur. Simi liter aūt & partes plani positionē habent aliquā,sīr aūt assignetur vnūquodq; vbi iacet,& quę copulātur ad se inuicē, sed & solidītatis quoq; similiter & loci. In nūero aūt nō posset quisquā ostendere, quēad modū partes eius positionē aliquā habēt ad se inuicē,aut vbi iacēt,aut q̄ partes ad se inuicē cōnectūtur,neq; eęquę tēporis sūt. Nihil enī permanēt partes tēporis, qđ aūt nō est permanēs,quomodo positionē aliquā habebit! ¶ Sed magis ordinē quēdā particularū dices habere, eo q̄ aliud quidē prius sit tēporis, aliud vero posterius. Sed & de numero sīr, eo quod prius numerať vnus q̄ duo, & duo q̄ tria, & sic habebūt aliquē ordinē, positionem vero nō multū accipies,sed & oratio similiter. Nihil enim permanent partes eius, sed dictū est, & nō pōt hoc amplius assumi, quapropter nō erit vlla positio partiū ei9, siquidē nihil permanēt. Igīť alia ex habētibus positionē ptib9 cōstāt:alia ex nō hūtibus positionē. ¶ Proprie autē quāta dicūtur q̄ dicta sunt:alia vero oīa secm accidēs. Ad hęc enim aspiciētes & alia dicimus quāta vt multū dicīť albū,eo q̄ superficies multa sit, & actio lōga, eo q̄ tēpus multū sit, & motus multus, neq; enim horū singulum per se quātum dicitur. Vt si quis assignet quāta actio est, tēpore diffiniet annuā, vel sic aliquo modo assignās. Et albū quantū qd sit assignās supficie definiet: quāta enī fuerit supficies, tm̄ albū esse dicet, quare sola proprie & secundū seipsa dicunť quāta:q̄ dicta sunt aliorū vero nihil p se, sed si forte per accidēs. ¶ Amplius, Quātitati vero, nihil ē cōtrariū. Indefinitis enī manifestū est, qm̄ nihil est cōtrarium, vt bicubito, vel tricubito, vel supficiei, vel alicui talīū, nihil enī illis est cōtrariū. ¶ Nisi qs forte dicat multū pauco esse cōtrariū vel magnū paruo. Horum autē nihil est quātitas, sed magis ad aliqd. Nihil enī p se ipsum magnū vel paruū dicitur, sed eo q̄ ad alterū refertur, vt mons quidē paruus dicitur. milīū vero magnū, eo q̄ hoc iis q̄ sunt sui generis maius sit, illud iis:q̄ sui sunt generis min9. Ergo ad aliud est eorū relatio nē si per seipsum magnū vel paruū dicere tur, nūquā mons quidē aliquādo paruus: milīū vero magnū diceret. Rursus in vico quidē plures hoīes esse dicimus. Athenis vero paucos, cū sint illis multo plures & ī

Conclu.

Cōmu.ſ.

Iustan.ſ.

domo quidē multos, in theatro vero paucos:cū sint plures. ¶ Amplius. Bicubitū vero & tricubitū & vnūqđq; talīū quātitatē significat, magnū vero vel paruū non significat quātitatē, sed magis ad aliquid, qm̄ ad aliud cōsideratur magnū & paruū quare manifestū est, qm̄ hæc ad aliquid dicūtur. ¶ Amplius, Siue aliquis ponat quātitates esse hæc siue nō ponat, nihil illis cōtrariū est, quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad solā alterius relationē refertur, quomodo huic aliquid erit cōtrariū! ¶ Amplī9, Si sunt magnū & paruū cōtraria, cōtīgit enī simul cōtraria suscipere, & ea ipsa sibimet esse cōtraria, cōtingit enī simul idē puū esse & magnū. Est enī ad hoc quidē paruū, ad aliud vero idipm magnū quare idē paruū & magnū eodē tēpore esse cōtīngit, quare simul cōtraria suscipit. Sed nihil est qđ videať simul cōtraria suscipere posse, vt in subst̄ātia quidē susceptibilis enī cōtrariorū esse videť, sed nullus simul san9 est & çger, neq; albus & niger est simul. Nihilq; aliud simul contraria suscipiet, & eadē sibipsis cōtīngit esse cōtraria. Nā si est magnū puo cōtrariū, ipsum autē idē simul est magnū & puū: ipm sibi erit cōtrariū. Sed ipossibile est aliqd sibipi esse cōtrariū. Nō est igīť magnū paruo contrariū, neq; multū pauco, quare vel si non ad aliqd hæc qs dicat:sed quātitatis, nihil
Iustan.ſ. cōtrariū habebūt. ¶ Maxime aūt circa locū esse videť cōtrarietas quātitatis, sursum enī ei qđ est deorsum cōtrariū ponūt:locū q̄ in medio est deōrsum dicētes:eo q̄ pluri ma distātia est ad mūdi terios. Videtur & aliorū cōtrarioq; ab his afferre diffinitionē:q̄ em̄ plurimū ad se inuicē distant, sub eodē genere cōtraria esse diffiniūt. ¶ Nō videť autē quātitas suscipere magis & minus, vt bicubitū, neq; enī aliud est alio magis bicubitū: neq; in nūero: vt tria q̄ q̄nq; nihil magis dicunť, vel quinq; magis q̄ tria, nec tēpus aliud magis & minus dicīť tēpus, nec in nullo eoq; q̄ dicta sunt omnino magis & min9 dicīť, quare quātitas nō suscipit magis & min9. ¶ Propriū aūt maxime quātitatis est. q̄ æquale & iequale dicīť. Singula quęq; em̄ earum q̄ dictę sunt quātitatū:æqlis & ineqlis dicīť, vt corpus æquale & inequale dicīť, & numerus & tēpus, æquale & inequale, & oīo æqualis & inequalis, similiter autē & in alijs q̄ dicta sunt, vnūqđq; æquale & inæquale dicīť. In cæteris vero quæ quantitates nō sunt, nō multū videbiť æqle & inæqle dici, vt dispositio æqualis & inequalis nō multū dicīť, sed magis similis & dissimilis. Et albū æquale & inæquale nō multū dicitur, sed simile vel dissimile, quare quantitatis maxime sit propriū, æquale & inequale dici.

¶ Vt melius possint aperiri ea q̄ Arist. habet in hoc capite: volo inquirere quid importat hoc vocabulum quantitas: & primo quęritur quid est quātitas continua: postea inuestigabitur de discreta.

¶ Realiū cōmunis est assecuratio q̄ quātitas continua est ac idēs quoddā absolutū inperens rei quante: denominans rem quantam. Et quemadmodū res non dicitur alba: nisi a quodam accidente superaddito: sic substantia nec qualitas est quanta/ nisi a quodam accidente superaddito realiter distincto a substantia vel qualitate cui addit. q̄do quoq; imaginatione est notandū: qđ in qualibet re quāta quantitas continua & permanēte ponunt quędā simpliciter indiuisibilia: quę appellāt puncta: & quędam indiuisibilia secundū latitudinem & profunditatem: & appellātur lineę: quędam indiuisibilia secundum profunditatem tantum: & appellātur superficies: imaginanturq; modo mathematico: et fluxu puncti lineam causari sic scilicet quod si relinqueret post se vestigium id esset longum carens latitudine & profunditate. Et ex fluxu lineę superficiem causari: ex fluxu vero superficiei corpus effici mathematicē de prędicamento quantitatis. Diffiniuntq; sic punctum conformiter ad Euclidem. Punctus est cuius pars nō est: dicuntq; & bene debere addi in diffinitione hab̄s positionem in continuo: quod est dicere est continuans/ vel terminans/ vel initians partes continui: & propter hoc secludunt angelus & anima rationalis ab illa descriptione Euclidis. Et sic in qualibet linea saltim finita recta sunt tres diuersitates punctorum: scilicet initiativum: et est ante quod nil illud lineę præfuit: terminativū post quod nil illius est: continuativum quod vnit vnam partem alteri.

¶ In quātitatibus vero cōtinuis successiuis sicut est tempus: ponunt quędam indiuisibilia q̄ appellant instantia: & sunt in triplici differentia. Quędam sunt initiantia. Quędam terminantia. Quędam continuantia. Id instans est initiativum alicuius temporis quod est vltimum non esse illius temporis. Illud vero est terminativum alicuius temporis quod est primum non esse illius temporis. Illud autem est cōtinuativum alicuius temporis immediate ante quod aliquid illius temporis fuit: & immediate post quod aliquid eiusdem temporis erit: differuntq; hæc instantia in denominatione. Illa initiativum alicuius temporis vel terminativū dicitur extrinsecum. Continuativum vero dicitur intrinsecum. Paulus secum. Et hinc habetur clara intelligentia cuiusdam re venetus.

gulę Pauli veneti in libris phiſi.de exiſtentia entis ſucceſſiui:quę deſeruit pluribus difficultatibus:q̄ talis eſt. Quandocunq; alicuius ſucceſſiui aliqđ inſtans intrinſecum eſt totum: totum illud ſucceſſiuum eſt. Notanter dicitur intrinſecum: nam in extrinſeco inſtanti res non dicitur eſſe: non enim res eſt in ſuo vltimo non eſſe/nec in ſuo primo non eſſe.

¶In motu etiā cum ſit quātitas ſucceſſiua reperiuntur quędam indiuiſibilia quę appellantur mutata eſſe initiantia motum:et terminantia ⁊ continuantia eundem motum: omnino ſe habentia ſicut inſtantia reſpectu temporum.

¶Poſſet aliqs dubitare, vtrū dimēſiones (quę ſecundum Ariſt.ſolū ſunt tres:nec poſſunt eſſe plures vt idem Ariſt.habet in primo de cęlo: ſiquidem ſolę tres lineę ſe poſſunt interſecare in eodē puncto ad angulos rectos ſpherales)diſtinguantur a quantitate:hoc eſt vtrū lōgitudo a linea:⁊ latitudo a ſuperficie:⁊ oēs tres a corpore. Aliquorū eſt poſitio ꝙ dimēſiones tam determinatę quā indeterminatę realiter diſtinguūtur a quantitate. Et huic aſſertioni adhęret Paulus venetus in ſua meta. Appellat dimenſiones indeterminatas eas: quę immediate ſequūtur eſſentiā quātitatis:vt lōgitudo/latitudo/profunditas:⁊ appellat has paſſiones eſſentiales quantitatis:ſicut riſibilitatem paſſionem eſſentialē hominis:ex eo ꝙ inſeparabilis eſt. Et hęc ſunt de quibus Cōmen. Commentator in de ſubſtantia orbis inquiēs: dimenſiones in materia ſunt ęternę:⁊ ꝙ iſtę realiter diſtinguantur probat:quia omnis paſſio realiter diſtinguitur ab entitate abſoluta cuius eſt:ſicut patet de riſibilitate reſpectu hominis:⁊ de rectitudine:⁊ de curuitate reſpectu Ariſto. lineę:ſecundum Ariſto.primo poſterio. Item Ariſto.v. meta.longitudo eſt in linea:ſed nil eſt in ſeipſo:igitur realiter diſtinguuntur.

¶Dimēſiones determinatas appellat eas quę immediate ſequuntur terminationem quantitatis: vt pedalitas bipedalitas ⁊c. Probat has dimēſiones determinatas realiter diſtingui:ex eo ꝙ ſtat quantitatem aliquam manere:q̄ antea erat pedalis:⁊ ꝙ non maneat pedalis:⁊ hoc per condenſationem:ergo diſtinguuntur realiter.

Scotus. ¶Scotus vero in.iiij. diſt.xij.q.iiij. tenet in reſponſione ad queſtionem poſtꝙ impugnabit Godofredum de fontibus in eo quod tenet in rarefactione acquiri nouam quātitatem:⁊ etiam Auicenam.vij.metaphy.ſuę tenentem aliam ⁊ aliam dimenſionem requirere aliam ⁊ aliam quantitatem:inquit Scotus variationem figurę non arguere variationem quātitatis nouę:ſic.ſ.ꝙ producatur noua quantitas: ſed dicit ꝙ figura vltra quantitatem non dicit niſi relationem partium ad ſe inuicem:vel terminorum includentium partes:et addit hanc relationem mutari poſſe:partibus manentibus eiſdem in ſe ⁊ in toto. ¶Ex quo videtur poſſe colligi ſecūdum Scotum ꝙ quemadmodū in rarefactiōe ⁊ condenſatione nō acquiritur noua quantitas:ſic dimēſiones non diſtinguntur a quantitate. Et ſi arguas: hęc quātitas nunc eſt pedalis ⁊ poſtea manebit ⁊ nō manebit pedalis:ergo dimēſio illa aqua d: pedalis realiter diſtinguit:⁊ ſic dimēſiōes diſtinguūt a quātitate. Ad hoc reſpōdet ꝙ in quātitate ſunt cōſiderādę duplr dimenſiones. Uno modo interminatę:⁊ q̄ non importāt aliquā figuram:vt lōgitudo:latitudo:profunditas:⁊ de his dicitur ꝙ ſunt omnino idem cum quantitate realiter: et eę ſunt coęuę quātitati. Alię ſunt dimenſiones q̄ importāt quantitatem determinatam:vt pedale bipedale ⁊c.⁊ tales ſupra quantitatē addunt relationem quandā partiū ad ſe inuicem ⁊ terminorum includentium partes: ⁊ tales bene diſtinguuntur a quantitate.

¶De quātitate diſcreta varie ſentiunt reales. Scotus. Nam Scotus tenet ex vnitatibus prędicamentalibus reſultare quandam entitatem ſimplicē in eſſendo: et indiuiſibilem ſecundum tale eſſe:inhęrentem omnibus illis vnitatibus ⁊ nulli earum.

¶Tho.vero tenet numerū ſiue quātitatē Thō. diſcretam eſſe aggregatum ex pluribus vnitatibus.

¶Conueniunt hi reales in hoc ꝙ vnitas quę eſt principium numeri poteſt conſiderari:vt eſt tranſcendentalis vel prędicamentalis. Trāſcendentalis eſt vnitas eadem rei quę eſt in ſe vna. Secūdū Tho. addit vnum ſic conſideratum ſupra ens differentiā rationis. Secūdum vero Scotū diſtinctionē formalem. Et vnitas pdicamētalis eſt accidēs quoddam inhęrēs alicui rei reali: et diſtinctum ab illa re:denominās illam rem vnam. Requiritur etiam ꝙ res q̄ tali vnitate eſt vna:ſit ens per ſe: ſic ꝙ non ſit pars alterius.

¶Ex quo ſequitur nullā partem continui nec aliquam partem eſſentialem eſſe vnam tali vnitate/ſequitur etiam deum non eſſe vnum tali vnitate/ cū nō poſſit ſubeſſe accidenti.

¶Et ſic eſt duplex numerꝰ: trāſcēdentalis, ⁊ prędicamētalis. Primus ſecundum omnes nō diſtinguitur ab vnitatibus. Secundus vero ſecundum Tho. non diſtinguitur ab vnitatibus/ſecundum vero Scotū ſic diſtinguitur.

¶Et quoniam ſcđm Ariſto. numerus ſit ex diuiſione continui:ideo aliqui dicunt res indiuiſibiles ſicut angeli:non eſſe plures numero prędicamentali:ſed tantum tranſcēdentali. Etiam ſequitur partes integrantes aliquod continuum non eſſe plures numero prędicamentali.

¶Sed poſſet difficultari quia illđ qđ Scotus habet videtur multū difficile/immo apparet falſum ſcilicet ꝙ numerus ſit entitas indiuiſibilis denominans illas res quantas quantitate diſcreta. Nam indiuiſibile non poteſt aliquid denominare eſſe diuiſibile: ergo ſequitur numerum prędicamentalem eſſe diuiſibilē. Itē omnis quantitas per ſe eſt diuiſibilis: ille numerus eſt quātitas:ergo eſt diuiſibilis:⁊ ſic male habetur ꝙ eſt indiuiſibilis. Itē quantitas diſcreta inq̄t Ariſto.eſt cuius partes nō coniungūtur aliquo termino communi: ergo ſequitur cū numerus prędicamētalis ſit quātitas diſcreta/ꝙ habet partes. Propter aliquod iſtorum argumentorum:tenet quidam in ſuis prędicamentis decipi oēs qui exiſtimant numerum prędicamentalem eſſe indiuiſibilem ſecundum Scotum.

¶Sed arguitur cōtra hunc,probādo ꝙ ſecundum Scotū numerus formalis nō ſit aggregatū ex pluribus partibus/nam illa entitas q̄ eſt numerus debet poni in prędicamento p ſe/ergo debet cōponi metaphyſice:ergo debet eſſe,vnū tali vnitate/ſed ſi ille numerus haberet partes illę eſſent diuiſę/vt cōſtat/ ergo non poſſent componi vna compoſitione metaphyſica: nam implicat quod ea quę non faciunt vnum per ſe/ faciant vnam compoſitionem ex vno genere et vna differentia/ nam ſi ſunt plures vnitates/ iam non erit vna ratio indiuidualis contrahens naturam generum / et differentiam.

¶Sed pro argumētorū ſolutione eſt notādum ꝙ numerus poteſt accipi pro formali et pro materiali ſecundum reales/⁊ potiſſime ſecundum Scotum. Pro materiali dicit res illas quę denominātur plures ab illa entitate:quę eſt numerꝰ. Sicut duo lapides ⁊c.

Pro formali dicit quandam entitatem abſolutam pręſupponentē plures vnitates prędicamentales:inhęrentem illis rebus:in quibus ſubiectantur illę vnitates.

¶Aliquid dicitur indiuiſibile:primo quia caret omnino partibus extenſiuis nec pręſupponit illas:nec aliqđ quantum:vt notitia exiſtēs in intellectu angelico vel humano: quę caret partibus extenſiuis. Secundo modo quod caret omnino partibus/vt angelus vel anima rationalis. Tertio modo ꝙ caret omnino partibꝰ: ſiue eiuſdem/ſiue diuerſarum rationum:pręſupponit tamē quātitatem vel plures res adinuicem diuiſas:⁊ eſt in toto ⁊ in nulla parte. Et iſto modo dicunt philoſophi ⁊ mathematici formam circuli conſiſtere in indiuiſibili:⁊ etiam formam recti:quāuis pręſupponant quātitatem. Pariformiter dico formam numeri vel numerum pro formali conſiſtere in indiuiſibili: vel eſſe indiuiſibilem:quamuis ſine pluribus partibus nequeat eſſe: ⁊ eſt in pluribꝰ denominando illa ⁊ in nullo eſt.

¶Ex his ſoluūtur rationes. Ad primam dicitur ꝙ ſicut albedo facit aliquid album:⁊ tamen non eſt alba:ſic non eſt inconueniens illud accidens cum ſit indiuiſibile in ſua forma denominetur aliquid diuiſibile ſiue diſcretum. Ad ſecundam rationem dicitur ꝙ cōcluditur de numero materiali:vel nega maiorem: ſed bene hoc eſt verum:ꝙ omnis quantitas eſt diuiſibilis: vel denominat aliquid diſcretum: vel pręſupponit aliquid diuiſibile. Ad tertium dicitur ꝙ illa diffinitio datur de quātitate diſcreta pro materiali. ¶Sed arguitur argumento apparenti valde:ſi binarius pro formali eſſet entitas illo modo indiuiſibilis: quęro cui ineſt: ſi dicas ꝙ eſt in ambabus vnitatibus prędicamentalibus ⁊ in nulla:contra:ſequitur aliquam rem eſſe in duobus diſcontinuis:⁊ in nullo:⁊ hoc eſt maximum inconueniens: igitur. Si dicatur non eſſe inconueniens quando eſt in illis copulatim ⁊ non copulatiue. Cōtra nunꝙ aliquid eſt in aliquibus copulatim niſi quia ſecundum vnam partem eſt in vno:⁊ ſecundum alteram eſt in alio:ergo non poteſt ſic copulatim eſſe in illis duobus quin ſecundum partem ſit in altero. Si dicas quod vna vnitas eſt in vno ⁊ altera in alio. Contra: illę vnitates non ſunt partes illius numeri formalis:ſed pręſupponuntur ad illū: igitur. Hoc argumētum dicit quidam ſatis eruditus neſcire ſoluere:propter quod poſtea dicit credere de mente realium numerum eſſe aggregatum. Ad quod videtur eſſe dicendum ſalua ſemper meliori ſententia: quod illa entitas eſt in omnibus illis vnitatibus copulatim et in nulla illarum. Et quando dicis ſi eſt copulatim in ambabus:ergo ſecundum partem eſt in aliqua / non valet conſequentia: quando illa forma caret partibus: ſicut forma circuli eſt in toto circulo ⁊ in nulla parte: ⁊ forma trianguli in toto:⁊ in nulla parte: nec hoc inconuenit quando aliqua talis forma pręſupponit omnes illas vnitates prędicamentales ſimul: ⁊ dependet ab omnibꝰ ſimul:⁊ a qualibet in eſſe ⁊ conſeruari.

¶Sed arguitur contra hanc Scoticā poſitionem:ſequeretur ꝙ nullus numerꝰ eſſet altero maior: cum omnes ſint entitates indiuiſibiles:⁊ vnum indiuiſibile nō eſt maius altero. Ad hoc dicitur quod ideo vnꝰ numerus eſt altero maior: quia pręſupponit ad ſuum eſſe plures vnitates. Et ſi arguas:eſt numerꝰ/ergo quātitas diſcreta:ergo quantitas:ſed propria paſſio quantitatis eſt diuiſibilitas:ergo omnis numerus eſt diuiſibilis:ergo non indiuiſibilis. Ad hoc reſpondetur quod propria paſſio quātitatis diſcretę pro materiali eſt diuiſibilitas:vel quod propria paſſio quantitatis diſcreta eſt diuiſibilitas in hoc ſenſu.ſ.qđ denominat plura vel pręſupponit diuiſibilitatem.

¶Secundo arguitur: ſequeretur ꝙ quotieſcunq; eſſet aliquis numerus:eſſent actu infiniti numeri:hoc eſt cōtra Ariſt.in primo de cęlo ⁊ alijs locis. Qđ ſequatur patet:ſi eſt binarius:ergo ſunt duę vnitates:⁊ numerus formalis:ergo ſunt tres res: ergo reſultat ternarius quo aduenięte ſunt quatuor res:ergo quaternarius:⁊ ſic in infinitum:igitur. Ad hoc reſpōdetur negando qđ infertur:⁊ ratio eſt. Nam ad hoc ꝙ reſultet numerus prędicamētalis:requiritur quod omnes illę vnitates ſint prędicamentales: modo dico ꝙ ille binarius non eſt vnus vnitate prędicamentali ſed tranſcendētali. Ex quo habetur quod nō reſultat ternarius prędicamētalis. Sed contra hoc ſic arguitur:ſaltim ſequeretur de numero trāſcendentali.qđ eſſet infinitus actu. Ad hoc dicitur negādo quod ſequatur:⁊ ratio eſt/ quia numerus tranſcendentalis non diſtinguitur a ſuis vnitatibus tranſcendentalibus.

¶Tertio arguitur ſic, ſequeretur ꝙ idem moueretur motibus contrarijs:patet:volo ꝙ ſint ſex res quarum quęlibet ſit vna vnitate prędicamentali:et volo ꝙ quęlibet moueatur verſus ſuam differentiam poſitionis cum ſint ſex differētię poſitionum: ſequitur quod ille ſenarius mouebitur motibus contrarijs: patet ſecundum Ariſto. motis nobis mouentur omnia quę in nobis ſunt:ergo motis illis vnitatibus mouebitur ſenariꝰ: non verſus vnam poſitionis differentiam: ergo verſus omnes/et ſic mouebitur motibus contrarijs. Ad hoc reſpondetur quod cum adequatum ſubiectum verſus nullam partē mouetur vt liquet:ſic nec ille ſenarius. ¶Sequitur primum correlarium quod per hoc quod aliqua res quę eſt vna vnitate prędicamentali producitur in rerum natura/producitur vna entitas in toto mundo quę nullibi eſt. ¶Secundo ſequitur quod licet in continuis per additionem indiuiſibilis diuiſibili non fiat res maior:bene tamē in diſcretis. ¶Tertio ſequitur quod ſtat quamlibet vnitatem quam pręſupponit ternarius eſſe eiuſdem rationis cum omni eo quam pręſupponit quaternarius:⁊ tamen qđ illi numerꝰ differāt ſpecie: ⁊ ſic ſola pluralitas rerū variat ſpeciem:qđ in alijs entibus nō contingit. ¶Quarto ſequitur quod nō opus eſt per hoc quod alicui numero addatur vnitas aliqua:ideo variet ſpeciem:vel ſit perfectior. ¶Quinto ſequitur non inter quaſcunq; duas ſpecies:deum poſſe creare mediam perfectiorem vna/imperfectiorem altera:etiam hoc ſecundum nominales:licet reales alibi hoc concedant.

¶Sexto ſequitur quod illa propoſitio philoſophi idem eſt numerus decē boum:et decē canū:nō intelligit de numero materiali:ſed de formali ⁊ de idētitate ſpecifica et nō numerali:ſcđm tamen nominales ly eſt:capitur pro actu ſignato:vt ſit hic ſenſus idem terminꝰ ſignificat decem boues:⁊ decem canes.ſ.denarius.

¶Nominales autem circa quantitatē cōtinuam ſunt bipartiti. Nam Grego.de arimino.in.ij.ſenten.diſt.xij.q.ij.tenet quantitatem continuam diſtingui Grego. a ſubſtantia:⁊ adhęrere ſubſtantię: ⁊ idem tenet Buridanus Burl. primo phyſi.ſed differunt a realibus in hoc/qđ non ponunt indiuiſibilia ſecundum quid. De quantitate vero diſcreta tenent numerum idētificari cum rebus numeratis:nec ponūt illam diſtinctionem quam ponebat Scotus.

¶Occam vero in.iiij.ſen.q.iiij. tenet ꝙ quantitas continua eſt omnino idem cum re quanta:ſiue ſit ſubſtantia corporea ſiue qualitas corporea:in alijs vero conuenit cum pręcedentibus nominalibus.

¶Pro intelligentia poſitionis nominaliū dicendum eſt quid ſit punctus/linea/ſuperficies/ corpꝰ: ⁊ ſic de alijs.

¶Notandū est ꝙ cum nominales nō ponant ista indiuisibilia in cōtinuis: omnia saluant per cōnotationes: ⁊ sic dicunt ꝙ illa diffinitio Euclidis punctū est cuius pars non est: non pretendit esse aliquam rem que est quātitas: vel principiū quātitatis: que nullo modo habeat partes. Nam dicūt nominales quālibet rem quātam esse pūctum/lineā/supficiem ⁊ corpus. Sed in illa diffinitione illa particula (non) negat connotationē idest pūctū supponit pro aliqua re non connotando partes/vel sic/punctum est res extensa vel quāta inextense considerata: ⁊ hoc pacto angelus vel anima rōnalis non est punctum secūdum nominales: linea etiam supponit pro aliqua re quanta cōnotando lōgitudinem ⁊ non cōnotando alias dimēsiones. Et sic intelligit: linea est longitudo sine latitudine ⁊ profunditate. Et superficies supponit pro aliqua quātitate cōnotando longitudinē ⁊ latitudinem: nō connotando ꝓfunditatem. Et corpus supponit pro aliquo cōnotando longitudinem/latitudinē/ ⁊ ꝓfunditatem. Denique isti quatuor termini solum differunt in connotationibus.

¶De quātitate discreta dicunt cōmuniter nominales: ꝙ quātitas discreta ⁊ numerus nō conuertuntur/quia dicunt quātitatē discretam cōprehēdere sub se omnē quātitatem cōtinuam: que nō est numerus/quia numerus fit ex diuisione cōtinui. Et ideo importat res adinuicem diuisas: sed hoc licet maior pars nominaliū teneat/volo tenere cum sapiētissimo doctore Ciruelo pceptore meo qui in suis pdicamentis tenet cōnotationē illius termini quātitas discreta/esse hanc scʒ esse diuisibilem in partes non habentes certum situm vel colligātiam. Ex quo habetur quantitatem nō esse discretam: et ꝙ hoc sit dictum cōformiter ad Aristo. patet/nam alias si eius connotatio esset vt aliquibus placet: esse diuisibilem in plures partes quarum vna non est alia: sequeret ꝙ alterum membrorum esset genus ad alterū/quod est cōtra Aristo. ⁊ ꝙ quantitas discreta non esset genus subalternū: quod esset expresse contra omnē logicam ⁊ Aristotelis doctrinam.

¶Ideo dicit ꝙ quātitas discreta & numerus cōuertunt: ⁊ secundum nominales numerus est triplex: scilʒ intentionalis/materialis ⁊ formalis. Numerus intentionalis est anima numerans: ⁊ nō quecūque sed rationalis. Et ideo Plato dicebat animam esse numerum mouentē se. et Aristo. in ꝓblematis inquit solum hominē numerare. Numerus materialis est res numerate: ⁊ de isto intelligebat Aristote. ii. de anima: ꝙ numerus est sensibile cōmune. Numerus formalis est actus intellectus: quo anima cognoscit aliquem terminum numeralem dici vere de aliquibus rebus: quod si vera est predicatio/bene numerat: sin autem male.

Plato.

¶In primis duabus acceptiōibus reales & nominales conueniunt: reales autem scotiste per numerum formalē aliud intelligebāt: inter nominales. Jacobus faber videtur dicere: ꝙ numerus formalis est quidā numerus intra animā: qui est quantitas discreta: qui per hoc qđ ab aīa applicatur rebus/res dicūtur numerate ⁊ non aliter. Et appellat illos numeros ratiōes discretas numerandi: ⁊ dicit animā esse principale numerans. Et has rationes discretas numerandi/dicit esse instrumentum ⁊ formalem rationem numerādi: ⁊ dicit ꝙ sicut per applicationem vlne ad pānum dignoscitur panni quantitas: sic per hoc qđ intellectus applicat vnitatem alicui rei/dicit res vna: ⁊ per hoc ꝙ applicat binarium: res dicuntur due: ⁊ sic de quocūque altero numero. Et cum queritur: talis numerus in mente est vnum vel multa: dicit ꝙ quemadmodū linea est vnum cōtinuum: ⁊ albedo est vnum intensum: sic numerus est vnum discretum.

Jacobus Faber.

¶Sed arguit cōtra hunc modū: inquirendo an ille rationes numerandi sunt notitie actuales vel habituales: non actuales/quia semper esset in actu numerādi: nec habituales/quia vel acquisite vel congenite: non cōgenite: quia sequeret ꝙ quicunque posset numerare quemcūque numerū quod est falsum de pluribus qui vix denarium attingunt. Etiam refert Aristo. parti. xv. problema. iii. ꝙ est quedam gens apud Thraces: que vltra numerum quaternariū nescit seriem numerādi protendere. Nec acquisite: quia non videtur ex quibus actibus acquirūtur. Item dicit ille expresse paulo inferius: nulla quātitas ꝯtinua vel discreta est habitus vel dispositio. ⁊c. discurrendo per species qualitatis. Igitur cum non sint notitie actuales vel habituales: ⁊ sunt entitates positiue permanentes: quero vel finite vel infinite. Nō secundum: quia esset contra Arist. negantem infinitam multitudinem actu. Si primum: sequitur animam non posse quemcunque numerum finitum numerare: quod cōtra veritatem est.

¶Hoc argumentū tangit quidā, & ꝓpter hoc dicit hanc opinionem esse falsam. Sed quia nimium tribuo eruditioni huius vndiquaque eminētissimi viri: tentabo soluere hanc rationem. Pro cuius solutiōe premitto: ꝙ ad numerandum aliquas res: non est satis illas cognoscere: ⁊ sic aliquid aliud debet superaddi cognitioni ad numerādum. Secundo premitto: ꝙ binarius secūdum hunc auctorem: est aggregatum ex duabus vnitatibus/⁊ ille vnitates non se intendunt/nec sunt de genere qualitatis secundum eum: sed quelibet est principiū numeri. Tertio premitto: ꝙ cum anima rōnalis inter animas possit soluʒ numerare: illa sola potest causare quasdam entitates que sunt vnitates/⁊ ex illis potest causare quot libuerit: ⁊ quanto plures vult coaceruare: tanto crescit numerus. Et secundū quod vult aliqua numerare sic coadunat tot vnitates: ⁊ numerare stat in hoc qđ per actum intellectus applicat hunc vel illum numerū iis rebus: ⁊ si bene applicet illum numerum illis rebus bene numerat: sin autem male numerat.

¶Ad argumentū dicit ꝙ illi numeri non sunt notitie actuales vel habituales sed sunt quātitates discrete: nec sunt infinite: licet infinitas posiit ꝓducere intellectus. Et si dicas cum requiratur aduertētia: sequitur posse intellectus finite aduertere: qđ est falsum. Ad hoc potest dicere ꝙ successiue habebit illas: vel dic ꝙ simul non quantūuis numerum magnum: quilibet intellectus poterit habere sed pro sua capacitate actiua vnusquisque poterit se habere.

¶Iis vtcūque pretactis ad habendā cognitionem tam quantitatis continue ꝙ discrete secūdū nominales ⁊ reales/accedendum est ad textus explanationem. Et in hoc capite Aristo. ponit tres diuisiones cum enumeratione membrorum: ⁊ aliquali declaratione aliquorum: ⁊ ponit tres quantitatis communitates in primas duas instantias.

¶Quātitatis aūt, aliud est cōtinuū: aliud discretum. ⁊c. Secūdum reales generalissimum huius predicamēti componitur ex ente finito per accidens determinato ad constituendam quiditatem quātitatis per quēdam modū intrinsecum: ⁊ sic quiditas quantitatis descendit in quantitatem cōtinuam ⁊ discretā per alias differentias formales: quousque deueniatur ad vltimam contractionem per differētias materiales: ⁊ diuisum potest accipi pro substracto ⁊ per se significato/etiam membra diuidendia/et sic potest esse essentialis ⁊ denominatiua: linea est/quantitas secundum reales. Et nemo decipiatur existimās illud vocabulū quantitas/in illa pre-

dicatione secūdum reales esse abstractum tantū. Et omnia que dicebantur in diuisione substātie secundū reales poteris proposito applicare.

Boetius.

¶Scđm tamē noīales in textu Boetii quātitatis stat ꝓ quāti: abstractū pro cōcreto: et sic sunt synonima et sunt denoīatiua voce tantū: sicut homo ⁊ humanitas. Clarior est textus Argiropili qui dicit quātum aliud continuū. ⁊c. Et in hac diuisione secundū illos diuisum ⁊ membra diuidētia sunt termini scđe intentiōis: sicut dicebamus in diuisione substātie in primā et scđam. Et sic sensus est/terminorū supponētiū pro quātitate vt sic: quidam sunt cōnotantes extensionē partiū differentiū loco et situ/vel habentiū naturalem colligātiam. Secūda pars ponit pro corpore christi in sacramento: licet de Alliaco nolit cōcedere esse quantū corpus christi in sacramēto. Quidā sunt cōnotantes partes non habentes certū situm nec ad inuicem colligātiam: ⁊ prima cōnotatio est magnitudinis siue quātitatis cōtinue: secūda vero multitudinis numeri siue quantitatis discrete.

Argir.

Alliaco.

¶Potest hic queri, quam rōnem formalē habet quātitas quatenus est generalissimū: an habet rationem diuisibilitatis: an mēsurabilitatis respectu eorū a quibus participat. Respondet quicquid aliqui senserint: ꝙ ratio formalis est diuisibilitas. Nam omnis res participans naturam quātitatis est diuisibilis: non tamē mēsurabilitas est ratio formalis quātitatis vt sic: nam linee infinite et etiam rei quante reducte ad punctū competit quātitas tam scđm scotū: ꝙ secundū Tho. vt patet: quia ambo dicunt manere quātitatē in corpore christi in sacramento/et tamē nec linea infinita/nec christi corpus vt ibi: habet rōnem mensurabilitatis.

¶Quidā dicit in suis pdicamētis quātitatē cōtinuam cōnotare ꝙ per illam aliquid possit mensurari: sed ex dictis apparet hoc manifeste falsum. Et licet textus. Arist. planior sit ꝙ vt egeat explanatione: aliqua tamen adnotabuntur ad faciliorem captum.

¶Scđm nomīales hoc vocabulū quātitas habet modū significādi: quo denotat rem pro qua supponit habere partes in quas est diuisibilis. Membra autem diuidentia habent cōnotationes quas diximus in explicatione diuisionis.

¶Aristo. enumerās quātitatis discrete membra ponit numerū ⁊ orationē/et dicit eo esse quātitates discretas: quia nec partes numeri ꝯnectunt aliquo terio cōmuni nec etiam partes orōnis: quia quinque ⁊ quinque constituentes denariū non copulant aliquo cōiungibili nec septem et tres. Scđm nominales quid sit numerus iam dictum est.

¶De orōne dicendū est: ꝙ potest accipi secunde intentionalr: vt in. i. periherminias. nec sic accipit hic: alio modo pro voce habēte partes successiuas que mēsurātur syllaba breui vel longa: ⁊ sic solū intelligitur de orōne vocali: sic ꝙ quatenus attendit accētus extensione vel ꝓtractione syllabarū dicit quātitas: differūt he quātitates discrete: nā numerus habʒ partes pmanētes et si discretas. Orō vero nō potest habere pmanētes: licet bene discretas. Aliqui dicūt forte Aristo. per numerum voluisse intelligere arithmeticā et per orōnem musicā: sed mihi videtur standum in declaratione data.

¶Quomō partes linee cōtinuāt & terminant ⁊ etiā supficies scđm nomīales, videt difficile cū nō ponāt hinc indiuisibilia simplr vel scđm quid. Ista habēt difficultatē bonā in via noīaliū. Quidā dicit ideo partes linee cōtinuari: nō quia aliqd mediet inter illas duas medietates: sed qr ille faciūt vnum: sed hic nō satisfacit. Primo qr petit pncipium: quia petit quare ille due medietates faciunt vnū continuū. Scđo cum inter duo cōtingua nil mediet: quare illa non dicuntur vnum cōtinuum.

¶Propterea aliter est dicēdū, ꝓ quo noto: (supposito ꝙ pūctus linea ⁊c. differūt scđm noīales in cōnotatione) ꝙ alicuius cōtinui est duplex terminus: scʒ intrinsecus ⁊ extrinsecus. Extrinsecus terminus dicit illud respectu alterius: qđ non est pars illius: nec vltra est aliquid eius: nec inter hoc ⁊ illud aliqd mediat: nec est aptū mediare illis inuariatis: hoc vltimū dr ꝓpterea ꝙ si esset vacuū inter illa. Exēplum: si inter digitū ⁊ parietē nil sit. paries est terius extrinsecus digiti. Omnia alia patent.

¶Terius itrinsecus est aliqd qđ est pars alicuius vltra qđ nil illius est vt capta medietate ligni: qr illa pars ligni ⁊ dsum illud extremū est verū dicere: vltra illam medietatem nil illius ligni est: ideo illa medietas claudens alterū extremū est terminus extrinsecus totius ligni. Ex quo sequit correlarium: ꝙ in quolibet cōtinuo quelibʒ pars terminata ad alterū extremū est terminus intrinsecus totius continui. Secūdo sequitur cuiuslibʒ continui esse versus vnum extremū infinitos terminos distinctos/termiatiuos: a quo abhorent realiʒātes.

¶Vltra est notādū ꝙ sicut reales ponūt terminos cōtinuatiuos continuorum: sic ⁊ nomīales: sed multo differētius. Et terminus cōtinuatiuus scđm nomīales describi debet sic: est res que diuisibilis est ⁊ cōtinet in se principium vnius partis ⁊ finē alterius: vel ecōtra. Et talis pars dicitur aliarū taliter se habentiū cōtinuatiua. Exemplū: capio lineam pedalē que vocet. a. Una medietas dicatur. b. altera. c. Dico ꝙ ille medietates continuātur per vnum terīm cōmunem: qui sic debet considerari. Si ex medietate. b. accipiatur versus mediū quarta totius. a. que est finis illius. b. versus medium totius. a. et ex altera medietate. c. accipiatur quarta totius. a. etiā versus medium totius. a. que quarta est finis medietatis. c. et illa pars que constabit ex duabus quartis totius. a. sic consideratis vocetur. d. dico tunc ꝙ ille due medietates continuantur per illum cōmunem terminū. d.

¶Ex quo sequit correlariū: ꝙ i quolibet cōtinuo respectu medietatū que cōtinuant: sunt dabiles infiniti termini cōtinuatiui: differētes cōtinuantes easdem medietates: quod reales non concederent.

¶Et notandū est ꝙ si illi terio cōi adaptemus cōnotationē puncti: partes que vniunt erunt linee medietates. Si autē cōnotationem linee tribuamus: ille erunt supficiei partes. Si vero superficiei cōnotationem ascribamus: erunt corporis. Et hoc est summe notādum vt scđm nominales scias ponere discrimen inter continuum et cōtiguum. Et vt scias intelligere diffinitiones quas adducit Aristo. in pdicamento quantitatis. Et vt scias intelligere plures ꝓpositiōes in philosophia ⁊ mathematicis que alioqui magnā preseferūt difficultatē immo maiorem ꝙ in via realium.

¶Nota ꝙ sicut i qtitatibus cōtinuis pmanētibus ponimus terim extrinsecū/intrīsecū ⁊ cōnotatiuū: pariformiter in tempore debes ponere instantia terminatiua/cōtinuatiua/et initiatiua. Et instās secūdum nominales nō est aliquid indiuisibile: sed per cōnotationē distinguit a tēpore. Et potes similē cōsiderationē facere in terminis et cōtinuatione temporis sicut in linea.

¶Scđm noīales tēpus supponit de materiali ꝓ aliquo cōnotando ꝙ sit successiuum secundū quidē scilicet in suo moueri: vel in aliter se habere: secūdum quod aliqua actio successiua potest mēsurari: vt inquit

Aristo.iiij.physi.tēpus est numerus siue mēsura motus secundū prius et posterius. Doctori de Ciruelo placet ꝙ quia nō habet simplicem cōnotationē/non ponat in hoc p̄dicamēto per se/sed mixtim in pluribus/cum cōnotatio ad plura p̄dicamenta copulatim pertineat vel cōstet ex pluribus: cui assentiendum censeo.

¶De loco dicit Arist. ꝙ partes loci & corporis ad eūdem terim cōmunē copulant/ & hoc expresse dicit. Ex quo colligitur ꝙ Aristo. per locum hic non intelligit vltimam superficiē corporis cōtinentis locatū &c, propter duo primū quia tunc falsum esset dicere corporis et loci esse eūdem: terminū cōem/ etiam scd̄m nominales: quia terminus corporis aliam cōnotationē habet a termino superficiei. Secundum/ quia locus in sua connotatione dicit respectū/ quia dicit ad cōuertentiā cum locato/ vt patz ex eius diffinitione igitur.

¶Ideo dicit ꝙ quia ab antiqs tradita fuit ante Arist. doctrina p̄dicamentorum/ voluit aliqua ponere hic in p̄dicamento quātitatis & p̄dicamento ad aliquid scd̄m opinionem illo tempore vigētem/ et non de mente ꝓpria. Ex eo ꝙ si in omnibus obuiasset antiquorum doctrine/ fuisset inuisa sua doctrina/ & non bene recepta. Et sic dicendū est hoc/ ꝙ per locū intelligi debet spaciū quoddam separatum ac si aliquis posset deābulare aulam vitreā citra offensionē vitri/ & eius fractionē: illud sic consideratū habebat locus/ & ideo dicūt aliqui Aristo. posuisse orōnem/ tempus: & locum in hoc p̄dicamēto/ cum per se non ptineant ad hoc predicamentū sed potius ad alia: patz aduertenti ad suas cōnotationes: vel saltim ad plura copulatim p̄dicamenta videbant pertinere.

¶Secūdū reales cōstant mēbra huius prime diuisionis ex his que superius diximus de punctis lineis &c. Potest etiā dici ꝙ si duo trianguli vniantur in conis per interfectionē duarum linearū tunc non incōuenit superficies cōtinuari per puncta sic. Nam ex quarto libro geometrie Bradwardini omniū duarū linearū rectarum se intersecantiū cōmunis sectio est pūctus. (Bra.) De tempore dicunt esse accidens fluxiuum continuū successiuū: cuius partes cōtinuantur instantibus et terminant: de his latius in philosophia

¶De orōne est aliq̄lis difficultas cum sit ens successiuū discretum: in quo certe scd̄m reales videtur esse magna difficultas. Nam cum non sit ꝑmanens non possumus dicere sicut de numero. Et cum nō sit continuū non possumus dicere quēadmodum de tempore/ nisi forte alicui placuerit dicere ꝙ aggregatū ex dictionibus integrātibus voces differētes in longitudine & breuitate dicat oratio nil aliud supaddētes: nec iurauerūt reales in omnibus dissidere a nominalibus. Quidam dicit se credere per orationē secundum reales: posse intelligere mensuram quandā intellectionis angelorum. Est opinio Henrici quolibeto.xij.q.viij. quam positionē impugnat Scotus & solet attribui beato Tho. et appellat tempus angelorum: & habz mentionē de hoc tēpore Tho.i.parte.q.57.ar.iij. in solutione ad quoddā argumentum Sed hoc nequit stare/ quoniam ipsemet Henricus dicit non esse numerū illud tempus: quia repugnat illi permanentia. Nec esse orōnem de p̄dicamento quantitatis: quia dicit partes orationis vocalis habere aliqualē colligantiam & mēsuram tempore successiuo: que duo non possunt reperiri tempore angelorū: et sic non est de mente habētis opinionem quod ille bonus vir existimabat. Et quoniam curiosiora et difficiliora sunt hec ꝙ pro subiecta materia: vlterior discussio differt ad theologiam pro secundo sententiarum. (Henric⁹. Scotus. Thom̄.)

¶Secūda diuisio est, āplius autē, Alia quidem cōstant ex partibus &c. Scd̄m noīales etiam in hac diuisione diuisum cū mēbris diuidentibus possunt accipi secūde intionaliter: sed videndum est quid est partes habere ad inuicem positionem. Dico ꝙ nil aliud est ꝙ partes esse continuas & ꝑmanentes differentes loco et situ. Et hec habētur ex partibus littere Aristo. Ex quo clare habet lineam: superficiem: & corpus & locum/ constare ex partibus habentibus positionem. ¶Etiam claret numerū & orationem constare ex partibus nō habentibus positionē adinuicē. De numero patz: quia partes nō sunt continuare adinuicē. De oratione patz: quia nec partes continuant: nec habent ꝑmanentiā. Dicit tamē Aristo. ꝙ licet non habeant partes positionē: bene tn̄ habēt ordinem: quia aliquae partes sunt priores alijs. De orōne vocali notū est de numero etiam patz/ quia numerans secūdum quod numerat/ semper intelligit successiue siue ꝓcedāt in numero scd̄m augmentū vel decrementū.

¶Tertia diuisio. Proprie aūt quāta dicūtur que dicta sunt &c. Pro huius diuisiōis declaratione est notandum ꝙ aliquid potest poni in predicamento per se/ per accidens/ & reductiue. Per se illud ponit in p̄dicamento de quo generalissimū predicat essentialiter directe et quiditatiue: et sic linea/ superficies/ & corpus sunt per se quātitates. Per accidens ponitur de quo generalissimum vere sed non quiditatiue p̄dicatur: vt albū et actio. Reductiue illud quod priuatiuum est alicuius qō per se ponitur: vt punctus & vnitas/ cum priuent multitudinem magnitudinē. Vel dicas quāta per se: que ratione sui ipsius et non ratione alterius sunt quāta. Per accidens que rōne alterius. Sed quoniam expresse dicit Aristo. quātitates enumeratas esse per se dicemus illum locutū fuisse scd̄m opinionē famosam vt habet Cōmentator. (Cōmen.) Et si dicas p̄hm sibi cōtradicere: nam .v. metaphy. sic habz tempus esse quātitatē per accidēs: & hic appellat per se igitur Dicitur ꝙ secundū eūdem.iiij. physi. tempus habet duplices partes: quasdā diuisibiles ad sui diuisionem: et hec sunt successiue/ & repugnat has esse simul. Alie sunt diuisibiles ad subiecti diuisionē: & hec simul sunt per totum subiectum: ꝙuis in se sint successiue vt liquet. Modo dico ꝙ scd̄m has est quātum quātitate subiecti: et sic per accidens: nam extendūtur ad subiecti extēsionem: prime vero sunt per se vt liquet.

¶Diceret aliqs tēpus esse de numero discretorū cum dicat Aristo. tempus est numerus motus. &c. Ad hoc dicit ꝙ duplex est numerus: quidam mēsurans res discretas: & ille est de genere discretorū. Alter mensurans cōtinuas: & hic tantū valet sicut mēsura: et quia in numero est prius & posterius sicut in tempore: ideo pro mēsura ponit numerus: sed tantū valet sicut mēsura cōtinuorū: et talis numeri partes copulant ad vnum terminum cōmunem scilicet ad instans.

¶Prima cōmunitas. Amplius. Quātitati vero nihil est contrariū &c. Hec cōmunitas pōt ꝓbari per ea que dicta sunt in quarta cōmunitate substantie: vbi ostendimus que erant contraria proprie dicta: siue prime siue secunde intentionaliter. Et illo simili modo potest ostendi/ nec prime nec secūde intentionaliter quantitati inesse propriam cōtrarietatem. ¶Aristo. dicit hoc esse certum loquēdo de quātitatibus determinatis quales sunt determinate species/ scz bicubitū/ bipedale. &c. Sed mouet dubitationē primā de magno & paruo: an sint cōtraria. Et postea de loco sursum et deorsum.

¶Ad p̄mā dicit ꝙ magnū & paruū, multum et paucum de se & scd̄m suas cōnotationes nō sunt quantitates: sed potius ad aliqd: quia nil per seipm est magnū &c. sed per respectū: alias nunꝗ diceremus montē paruū

& milium magnum: qd est cōtra communē vsum & illud nō esset verum: nisi quia respectiue talia dicuntur. Et pariformiter in domo dicimus multos homines: & in ciuitate paucos: quod non est verum nisi respectiue: ergo potius dicuntur ad aliquid: ꝙ per se sint quantitates.

¶Scd̄o respōdet quia si magnū & paruū essent contraria: sequeretur ꝙ idem simul reciperet contraria: cum idem respectu diuersorum dicatur magnum et paruum. Idemqꝫ esset sibi contrarium: cum idē dicatur magnū et paruum. Secūda instantia Arist. de loco sursum & deorsum: nam sunt quantitates & vidētur contrariari: nam locus sursum & deorsum nimiū inter se distāt & sic diffinitio ꝯtrariorum decimi metaphysi. videtur illis adaptari. nam sub eodē genere posita multū distant. &c.

¶Aristo. ad hāc instantiā nil respōdet: occasione cuius aliqui pretendūt: de quorum numero est Boetius: (Boetius.) quod est de intētione Aristo. in hoc loco quātitati que est locus competere contrarietatē: licet non in alijs quātitatibus. Et aliquid qui sequūtur Boetiū confirmant illud: quia diffinitio cōtrariorū quam assignat Aristo. competit illis. Etiam dicunt scd̄m Aristo. v. physi. motus est de cōtrario in contrariū: & ꝙ ad quātitatē est per se motus: ergo quantitati que est locus inest contrarietas. Sed qm̄ Aristo. in.iiij. communitate substantie dixit non solum substantie competere non suscipere cōtrarietatē: verum quantitati/ ideo dico de mente Aristo. esse: quantitati nulli de per se inesse contrarietatē: dico de per se. Nam scd̄m nominales rei que est quātitas bene inest proprie contrarietas: sicut albedini & caliditati. Et pro huius ostensione est repetendū quod dicebatur in p̄dicamento substātie ꝙ hic Aristo. loquebat de cōtrarietate ꝓprie dicta. Etiam dicebat ꝙ in illa diffinitione Aristo. x. metaphy. Cōtraria sunt que sub eodem genere posita ad se inuicē distant: et eidem susceptibili insunt/ & mutuo se expellunt: intelligit non de distātia locali: sed de distātia formali & graduali. Et ad illud quod adducebat de .v. physi. dicit ꝙ accipit cōtrarietatem largo modo pro omni oppositiōe siue sit priuatiua eo modo quo in primo physi. Dicit principia rerum naturaliū esse contraria: & sic faciliter diluitur aduersariorū ratio: & lucet quid tenēdum est: declarando diffinitionē cōtrariorum de propria contrarietate: vt diximus/ nec Aristo. adfert completā diffinitionem contrariorum vt patet. Potest etiam dici ꝙ locus non est per se quantitas sed relatiuum: ideo nil contra proprietatem.

¶Secunda cōmunitas. Non videtur autē quātitas suscipere magis aut minus &c. Prime intētionaliter vult habere ꝙ res que est per se quātitas nō est intensibilis vel remissibilis: licet quantum per accidens bene est intensibile & remissibile. Quid requirat ad aliquid esse intensibile & remissibile in predicamento qualitatis videbitur. Secunde intentionaliter ꝙ dicibilia que per se ponuntur in hoc predicamento non predicātur cum his aduerbijs magis & minus.

¶Tertia cōmunitas est. Proprium autem maxime quātitatis est qd̄ equale et inequale dicitur. &c. Nō vult dicere ꝙ hec vocabula equale vel inequale sint de per se in predicamēto quātitatis: sed ꝙ ad hoc ꝙ ista vocabula vere dicātur de aliquo & per se: opus est ꝙ terminus de predicamēto quātitatis dicatur vere de illo et per se: vt patet in exemplis Aristo. nam insinuat habere verū de his que sunt quātitates per se: de terminis vero supponentibus pro quātitatibus per accidens: licet equale & inequale predicētur vere: nō tamē per se: vt licet ista sit vera album est equale: non tamen est per se: sed quia participat quantitatē: & per hoc habeatur documentum pro Aristo. doctrina ꝙ licet aliquādo faciat ꝓpōnem negatiuam que vera habet: non est quia extrema non supponant pro eodem: sed quia extrema non dicuntur ad inuicem per se: & per hoc intelligētur plura in primo physicorū de materia & priuatione: de entibus naturalibus et artificialibus: & casu & fortuna in .ij. physicorum: vt hoc album non edificat non est per se: licet possit esse vera: & sic de similibus: & sic debet intelligi illa proprietas secundum nominales: cum suis exemplis.

¶Scd̄m reales vero: ꝙ fundamētum propinquū fundans equalitatē vel inequalitatē debet esse quātitas: vt habet scotus in primo sen. dist. xix. q. vnica.

¶Primo querit scd̄m eos q ponunt quātitatē distinctā a re quanta si separetur quātitas a substātia corporea quid de substātia: et videt ꝙ posset illa substātia habere partes extensas: patet posita quātitate nō est opus esse extensionē: patet de corpore christi in sacramēto: ergo non est sufficiēs causa extensionis quātitas: sed quācunqꝫ rem potest deus mediāte aliquo conseruare in aliquo loco poterit per se: sed potest mediāte quantitate conseruare partes loco & situ distantes: ergo se sola remota quātitate: ergo videt ꝙ non essentialiter dependeat habere positionem partes substantie a quātitate.

¶Secundo queritur vtrum corpus christi in sacramento debet dici quantum.

¶Tertio quomodo saluabunt reales non dari infinitum cum ponant indiuisibilia simpliciter/ et etiam indiuisibilia secundum quid.

¶Quarto quomodo saluabunt nominales esse centrū in circulo: & illam conclusionē geometricā/ perfecte sphericū tangit perfecte planū in puncto: et alias multas non ponendo puncta indiuisibilia.

¶Quinto, si est aliqua diuinitas in numeris: cum antiqui & etiam Aristo. in primo de celo multa loquatur de ternario.

¶Sexto, quid si ab aliqua linea remouerētur pūcta extremalia esset finita an infinita: & quid si aliquod corpus sic disponeret ꝙ esset infinite lōgum: & prima pedalitas esset aliquantulū lata. et secunda in subduplo: tertia in subquadruplo: illud an esset latum/ & qualiter puncta sunt in subiecto.

¶Septimo si aliqd̄ corpus sit pedaliter lōgum pedaliter latum/ & profundum pedaliter. Alterū vero bipedaliter longū/ bipedaliter ꝓfundum/ & bipedaliter latū: hoc secūdum in qua ꝓportione est maius p̄mo.

¶Ad primum respōdetur scd̄m cōmuniorem modum realiū: & habet illum expresse Paulus venetus in sua metaphy. (Paulus venetus.) ꝙ separata quātitate a substātia corporea partes reducerētur ad pūctum: scd̄m determinationē prime cause: quātum ad locum in quo reducerētur: & si illa res quāta fuisset infinite longa: non tamen tūc illa substantia esse indiuisibilis vt pūctus nec vt angelus: haberet tamē partes entitatiuas non tamē extensiuas: haberet etiam partem extra partem: non ꝙ ly extra diceret alietatē loci: sed distinctionē realem partiū: sic ꝙ vna non esset alia: nec alteri continuatur.

¶Et sic conceduntur duo correlaria. Primū/ ꝙ aliqua sunt immediata: & tamē nec sunt continua nec contigua: & nō sunt res indiuisibiles. Secundum: ꝙ aliquod corpus est vere vacuum/ & habet quantitatē cōtinuam: & tamen est infinitum discontinuum.

¶Gregorius de Arimino tenēs quātitatē (Gregorius.) a re quanta distinctam dicit extensionē esse vnum de re

quātitis naturaliter ad cōseruandam formā in materia: ⁊ ꝙ licet remota substātia partes possent manere distātes loco ⁊ situ: non ideo superfluit quantitas: quia de cōmuni cursu deus vult coagere agentia particularia ad ꝓductionem effectuum naturalium. non obstante ꝙ se solo posset omnes effectus producere.

Tho.

¶ Beatus Tho. quolibet. vii. ar. x. tenet ꝙ si a qualitate corporea separet quātitas: ꝙ bene manebit natura albedinis miraculose sub esse itelligibili: ad modum inquit formarū quas ponebat Plato. Sed nō manebit sensibilis nec hec: cum indiuiduabat ratione quātitatis. sed quātitatem bene concedit manere hanc sine subiecto. Et sic quantitas in corporalibus requirit secūdum eum ad indiuiduandū: ⁊ ad ēsse in loco: licet in spiritualibus operatio sit ratio existendi in loco: de quo alibi eo modo quo Capreolus optime declarat Tho. in. ii. soluēdo rationes que fiunt contra eum: ⁊ sic separata ab albedine quātitate: albedo iā non maneret hec: nec etiā in loco: ⁊ ista ꝯña nulla est scd̄m Tho. est in vniuerso: ergo alicubi est ꝗuis sit in pleno: ⁊ sic patet scd̄m hos varios modos dicendi: ad quid ponat quantitas realiter distincta: etiam poterit solui argumentū qd̄ formabat.

Capreolus,

Gabriel.

¶ Pro solutione secūdi dubii scd̄m reales Gabriel in canone recitat tres opiniones. Prima est ꝙ a corpore christi incipienti esse diffinitiue in sacramēto nō remouētur absoluta: ⁊ ideo manet corpus christi ibi cum quātitate: non tamē partes ꝗtitatis habent respectu totius corporis vel loci aliquam positionē: ⁊ sic quantitas non maneat illi secūdum suum modū cōmensuratiuū ⁊ circūscriptiuū. Ad hanc declinat Tho. ⁊ Egidius.

Tho. Egidius.

¶ Alterā citat, q̄ dicit repugnare quantitati esse diffinitiue: ⁊ ꝙ modus essentialis eius est esse modo quantitatiuo: ⁊ ꝙ absoluta quibus nō repugnāt modus diffinitiuus existēdi sub hostia/cōcomitatur corpus christi: quātitas autē cum repugnet ei non concomitat.

¶ Tertia est scoti assertio: ꝓ quo est notanda duplex positio partiū secundū eū in. iiii. quedā est partium corporis ad ipsum corpus quantū: et talis est relatio intrinsecus adueniens: ⁊ hec positio nō est separabilis a quātitate/illa manēte/ ⁊ partes corporis christi ⁊ membra eius seruant hanc positionē. Et etiam illa colligātia naturalis que caput collo continuat: ⁊ collum sic humeris ꝙ nō tibiis etiam seruatur. Alia est positio que dicit habitudinē partium corporis locati ad partes loci: sic ꝙ vna cōmensurat vna parte loci: ⁊ alia altera parte loci: ⁊ hic respectus est extrinsecus adueniens. Et talis non cōpetit corpori christi scd̄m scotum esse quantū in sacramento: sed nō modo quātitatiuo. Et hec scd̄a positio ptinet ad predicamentū situs. Et sic situs ꝓsupponit illam primā positionē: ⁊ etiam habitudinē locati ad locū: que ptinet ad vbi. Ex quo sequit ꝙ scd̄m scotum concedit ꝙ vna pars corpis christi est extra aliam: nō ꝙ ly extra dicat locum: sic ꝙ vna sit in loco ⁊ altera in alio: sed extra in diuersa positione quā habent partes cōsiderando positionem primo modo: ⁊ sic saluat scotus cōtinuationem, vnionem partiū/mediationē partiū/incōfusionem/figuram/in ordine ad totū: non tamē in ordine ad locum.

¶ Noiales vero cōcedunt hāc corpus christi quantū est in sacramento: non tamē est in sacramēto quantū: quia esse quantum scd̄m eos est esse circūscriptiue: modo autē totum est diffinitiue vbi eius quelibet pars. Cōcedunt etiam ꝙ licet situaliter non sint in eodem puncto: non tamē est cōfusio partiū vel diuisio: manet etiam ordo totius ⁊ partis ⁊ colligantia naturalis illud quod in celo est pars capitis etiam in sacramento: ⁊ sic de reliquis partibus: quia oculus sic est illic pars capitis ꝙ nō pedum ⁊ sic in aliis. Conceduntq̧ illic manere diffinitionem partiū organicarū pro quibus sufficit distinctio dispositionū naturalium: ⁊ non requirit distinctio localis: et sic manent partes qualitatiue distincte: licet non localiter: nec manet figura partiū organicarū: cum nō possit esse figura sine hoc qd̄ sit linealis vel lineis clausa.

Aliaco.

¶ Cardinalis dn̄s Petrus de aliaco licet in hoc vltimo cōueniat cū nominalibus cōmuniter loquētibus tenet tamen corpus christi nō habere ordinē partium ad totū: nec ad locum in sacramēto: quia dicit quēcunq̧ talem ordinē requirere extensionem. Conceditur tamen posse reperiri ordinem partiū ad totum: licet non ad locum. Conceditur etiam cōtra Occam: hoc corpus christi est quantum in sacramēto: immo ꝙ corpus christi non potest non esse quantū quomodocūq̧ se habeat: ⁊ quelibet qualitas corporalis est formaliter quanta: et tamen corpus christi non est quantum continuum in sacramento: immo nec aliqua quantitas potest esse necessario quantitas continua.

¶ Ad tertiū dicit ꝙ licet ponāt lineas & superficies que sunt indiuisibilia scd̄m quid: nō datur infinitū continuum: quia nō sequit ex hoc habere aliquod cōtinuum infinitas partes equales vni certe date: scd̄m dimēsionem non cōmunicātes: quod requirebat ad esse infinitū continuū. Partes quare ponātur patet. Non etiam est dabile infinitum discretū: quia et si in cōtinuo sint infinite partes multitudine potentia: nō tamē actu separate: qd̄ requirebat ad dari infinitum multitudine contra Aristo. Sic etiam licet sit infinita puncta potentia non tamē actu: puncta actu dicuntur terminātia ⁊ in qualibet linea nō sunt nisi duo. Potentia dicuntur ea q̄ sunt cōtinuantia. nec Aristo. negabat infinitum in hoc sensu. patet ex alibi dictis.

¶ Ad quartū dicit ꝙ cētrum nō est aliqd reale diuisibile: sed ad imaginationē: id qd̄ existimatur taliter reperiri in medio/ꝙ ab illo ad circumferentiam linee ducte sunt equales/id appellat centrū: vel dicas ꝙ potest aliqua pars signari cum connotatione cōpetenti ⁊ inuenietur centrū vt docet Euclides in libris elementorū. Ad aliud dicit ꝙ sphericum ⁊c. tangit inadequate: idest quacūq̧ signata parte per infinitū minorem: et sic communiter saluatur: sed re vera difficile est intellectu ꝙ tangat vnum diuisibile aliud diuisibile: ⁊ ꝙ in nulla parte tangat adequate.

¶ Ad quītū dicit ꝙ licet pythagorici magnam tribuebant virtutē numeris vt patet: quia dicebāt ꝙ numerus impar se habet vt mas: par vero vt femina: ⁊ hinc sumptū illud quod Aristo. cēset de diuinitate numeri imparis in primo de celo. Et vt habet cōciliator in vna suarum differentiarū: hinc receptū est plures medicorum frequētissime administrare pillulas in numero impari: licet secundum rei veritatem paritas vel imparitas parum adiuuat ad pillulas agere in humores: siquidem prius debet illa materia dissolui per calorem quā ille operētur. Pro certo debet haberi quicquid senserit Joannes Picus mirādulus in sua apologia ꝙ numeri vt numerus sunt non habēt aliquā actiuitatem/nec de se aliquam diuinitatem.

Picus. Miran.

¶ Et nota ꝙ licet in numeris de se nō cōtineatur aliqua diuinitas: placuit omnipotenti deo optimo maximo recōditissima multa reuelare ꝑ numeros. Et placuit vt habet sapiens omīa numero pondere mēsura condere: ⁊ vt refert beatus Augustinus. ii. de doctrina christiana in sacro eloquio multa mysteria nobis pręponunt per numeros: ⁊ multa alia que ad mores nros faciunt vt ipse tangit de numero quadragenario secūdū

Augusti.

quem moyses ⁊ christus non sine aliqua significatione ieiunarunt: etiam de denario qui continet tres ⁊ septem non sine nostra instructione: ⁊ de quinq̄genario qui nō mediocriter consecratus est in religione nostra ꝓpter pētecosten: ⁊ sic cōsulit scientias naturales ⁊ mathematicas multū cōducere ad intelligenda multa secretiora in sacris litteris. Similiter dicit de terminis musice sicut dechacordo ⁊ aliis vocabulis musicis que non sine instructione vel significatione ponunt: siquidem quecūq̧ scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt: vt Paulus habet.

¶ Ad sextū dicitur: ꝙ si a linea remoueāt puncta extremalia: illa non est finita positiue/quia actu non habet terminos nisi alii successissent: ⁊ ideo non diceretur infinita positiue: licet possit dici infinita negatiue. i. que nō habet terminos veros est tamē apta habere: quod dicit ad differētiā infinite positiue. Ad aliud qd̄ dicit de corpore difformiter lato ea difformitate que signata est. Dicit forte sicut de qualitate cōsimiliter disposita in intensione: quam calculatores dicunt nullius esse intensionis sed de iis in philosophia. Dicit ad aliud ꝙ pūcta sunt in subiecto inadequate: quia in diuisibile non potest habere subiectum adequatū diuisibile.

¶ Ad septimū dicit ꝙ erit in octupla proportione maius eo quod erat pedaliter longū: pedaliter latum ⁊ pedaliter profundum: quia cum sit bipedaliter longum/acquirit duplam: ⁊ postea cum fit bipedaliter latum: acquirit alteram duplā: ⁊ deniq̧ cum fit bipedaliter ꝓfundum: acquirit alteram duplā Sed ille tres duple continue faciunt octuplam que est tripla adduplā: igitur quod resultauit est octuplum ad primo acceptū. Multa alia potuissent considerari: sed que phisicā ⁊ methaphisicam expectunt considerationem: ideo abstinemus ab vlteriori inuestigatione de quantitate existimātes logice: hoc satis esse.

¶ Sequitur textus.

¶ De ad aliquid. Ca. vii.

Diffi.

AD ALIQVID vero talia dicūtur: quecūq̧ hoc ip̄m qd̄ sunt aliorū esse dicūt: vel quōlibet alr ad aliud. Vt maius hoc ip̄m qd̄ est altero dicit: aliquo em̄ maius dicit. Et duplū alterius dicit hoc ipsum qd̄ est: alicuius em̄ duplū dicit. Silr aūt & alia quecūq̧ hmōi sunt. At vero sūt etiā & hec ad aliqd, vt habitus: dispositio sciētia: sensus & positio: hec em̄ omīa que dicta sunt hec ipsa q̄ sunt aliorū esse dicūt vel quomōlibet aliter ad aliud: & nō aliud quiddā. Habitus em̄ alicuius habitus esse dicit: & sciētia alicuius sciētia: & positio alicuius positio: & alia quidē silr. Ad aliqd igit sunt: quecūq̧ hoc ipsum qd̄ sunt aliorū esse dicuntur vel quōlibet aliter ad aliud. Vt mōs magnus dicit ad altū mōtē: (magnū em̄ ad aliqd dicit) & simile alicui sile: & cetera talia silr ad aliqd dicunt. ¶ Sunt aūt & accubitus: & statio: & sessio positiones quedā: positiōes vero ad aliqd sunt. Iacere aūt & stare vel sedere: ipsa quidem nō sunt positiōes: denoīatiue vero dicuntur ab iis (q̄ dicte sunt) positionibus.

Cōm. i.

¶ Inest aūt contrarietas in iis q̄ sunt ad aliquid, vt virtus vitio cōtrariū: cū sit vtrūq̧ eorū ad aliqd: & sciētia ignorātie: nō aūt omībus iis q̄ sunt ad aliqd insunt cōtraria. Duplici em̄: nihil est cōtrariū: neq̧ triplici: neq̧ vlli taliū.

Cōm. ii.

¶ Videtur aūt magis & minus ea que ad aliquid sunt suscipere. Sile em̄ & dissimile magis & minus dicit: & æquale & inequale magis & minus dicit cū vtrūq̧ sit ad aliqd: simile em̄ alicui simile dicitur: & inequale alicui iequale. Nō aūt oīa que sunt ad aliquid suscipiūt magis & minus. Duplū em̄ nō dicit magis & minus duplū: nec aliquid taliū.

Cōm. iii.

¶ Omīa aūt q̄ sunt ad aliquid: ad cōuertētia dicunt. Vt seruus dn̄i seruus: & dn̄s serui dn̄s esse dicitur. Et duplū dimidii duplū: & dimidiū dupli dimidiū. Et maius minore maius: & minus maiore minus. Similr aūt & in aliis:

Cōclu. i.

¶ Sed casu aliquotiēs differūt secundū locutionē, vt disciplina disciplinati disciplina dicit: & disciplinatū disciplina disciplinatū. Et sensus sensibilis sensus: & sensibile sensu sensibile.

Cōclu. ii.

¶ At vero aliquotiēs nō videbitur cōuerti: nisi conueniēter ad quod dicit assignet: sed peccet is qui assignat: vt alla si assignet auis, nō cōuertitur vt sit auis alle. Non em̄ prius conueniēter assignatū est alla auis. Neq̧ em̄ ī eo ꝙ auis est: alla auis dicitur: sed in eo ꝙ allata est. Multorū em̄ & aliorū alle sunt: q̄ non sunt aues. Quare si assignet cōueniēter: & conuertitur. Vt alla allati alla est: & allatū alla allatū. ¶ Aliquotiēs aūt forte & nomē fingere necesse erit: si nō fuerit nomē impositū ad quod cōuenienter assignetur. Vt remus si assignet nauis: nō est assignatio cō

uenies. Neq; eñ in eo qđ nauis est: in eo eiꝰ remus dicit, Sũt eñ naues quarũ remi nõ sunt. ¶ Quare nõ cõuertitur. Nauis enim nõ dicit remi nauis. Sed forte cõueniẽtior assignatio erit: si sic quodãmodo assigneť Remꝰ: remiti remꝰ est; aut quomodocũq; aliter. Nomẽ eñ non est positũ. Cõuertit aũt si cõueniẽter assigneť: remitũ eñ remo remitũ est. Sil'r aũt & in aljs. Vt caput cõueniẽtius assignabit capitati caput, q̃s si animal assignetur. Neq; eñ in eo qꝺ est aĩal: caput habet. Multa eñ animalia sunt capita nõ habẽtia. ¶ Sic aũt fortasse facillime quis sumet: quibus posita nõ sunt noĩa: si ab iis q̃ prima sunt: & iis ad q̃ cõuertunt: noĩa ponunt. Vt in iis q̃ prędicta sunt: ab alla allatũ: a remo remitũ. Omnia igit quę ad aliquid dicunt: si cõueniẽter assignent ad cõuertentia dicunt, Q̃m si ad qđlibet aliud assignẽtur: & nõ ad id ad qđ dicunt nõ cõuertunt. Dico aũt qm̃ neq; eoꝝ quę indubitãter ad cõuertẽtia dicunt: & noĩa eis posita sunt nihil cõuertit: si ad aliquid eoꝝ q̃ sunt accidẽtia assignẽtur: & non ad id ad qđ dicuntur. Vt seruus si nõ dñi assigneť, sed hoĩs: vel bipedis: vel cuiuscũq; talium: nõ cõuertitur. Nãq; dici nõ põt: homo est serui homo: nõ eñ cõueniẽs est assignatio. ¶ Amplius. Si autẽ cõueniẽter assignetur ad id ad qđ dicit oñibus aljs sublatis quęcũq; accidẽtia sunt: relicto solo illo ad qđ assignatũ est cõueniẽter: semper ad ipsum dicet. Vt si seruus ad dñm dicitur: circũscriptis omnibus q̃ accidentia sunt dño: vt esse bipedẽ vel sciẽtię susceptibilẽ: vel hominẽ: relicto vero solo qđ dñs est: semp seruus ad ipsum dicetur: seruus enim dñi seruus dicit. Si aũt nõ cõuenienter ad id ad qđ dicit assigneť: circũscriptis oñibus alijs: relicto eo solo ad qđ assignatum est: non dicet ad ipsum. Assigneť eñ seruus hominis: & alla auis & circũscriba tur ab hoĩe esse dñm non iã seruus ad hominẽ dicetur. Cum eñ dñs nõ sit: neq; seruus est. Similiter & de aue: si adimatur eam allatam esse. Nõ enim amplius erit alla ad aliquid. Cum eñ nõ sit allatũ: nec alla erit alicuius. Quare oportet assignari ad id ad qđ cõueniẽter dicit. Et si sit nomẽ positũ, facilis erit assignatio. Si aũt nõ sit, fortasse necessariũ erit nomẽ fingere. Si aũt sic assignẽtur: manifestũ est qm̃ omnia ad cõuertentia dicũtur. ¶ Videtur autẽ ad aliquid, simul esse natura: & in plurimis quidẽ verum est: in aliquibus vero nõ verũ. Simul enim duplum & dimidiũ sunt, & cũ sit dimidium: duplũ est, & cũ sit dñs, seruus est: & cum sit seruus: dñs est. Similiter autem hęc auferunt sese inuicẽ. Si enim nõ sit duplum: nõ erit dimidium. Et si nõ sit dimidium: nõ erit duplum. Similiter autẽ & in aliis quęcũq; talia sunt. ¶ Non autẽ in omnibus relatiuis verũ videtur: esse simul natura. Scibile enim sciẽtia prius videbitur esse. Nanq; in pluribus subsistẽtibus rebꝰ sciẽtias accipimus: in paucis vero vel nullo quisq; hoc perspiciet simul cum scibili scientiã esse factã. ¶ Amplius. Scibile sublatum simul aufert sciẽtiã: sciẽtia vero simul nõ aufert scibile. Nã si scibile nõ sit: nõ erit sciẽtia, nullius eñ sciẽtia. Sciẽtia vero si nõ sit: nihil phibet esse scibile. Vt circuli quadratura si est scibilis: sciẽtia quidẽ eius nõdum est: illa vero scibile est. ¶ Amplius. Animali quidẽ sublato nõ erit sciẽtia: scibilium vero plurima esse cõtingit. Similiter his sese habẽt ea q̃ de sensu sunt. Sensibile eñ prius q̃ sensus esse videť. Sublatũ eñ sensibile: simul aufert sensum. Sẽsus vero: sensibile nõ simul aufert. Sensus eñ circa corpus & in corpore sunt. Sẽsibili aũt sublato: aufert & corpus. Sẽsibile eñ corpus est, cũ aũt corpus nõ sit: aufert sensus. Quare simul aufert sensibile: sensum. Sẽsus vero: sensibile nõ simul aufert, Sublato eñ animali: sensus quidẽ aufertur, sensibile aũt erit corpus vt calidũ: dulce amarũ: & omnia alia quęcunq; sunt sensibilia. ¶ Amplius. Sẽsus quidẽ simul cũ sensitiuo fit. Simul eñ fit animal: & sensus sensibile vero ante animal & sensum est. Ignis eñ & aqua & alia hmõi ex quibꝰ ipsum aĩal cõstat: ante sunt q̃s animal oñino sit: vel sensus, quare prius sensibile q̃s sẽsus esse vide-

Cõm. iiij.

Conclu. iij.

Dubium. bit. ¶ Habet autẽ dubitationẽ vtrũ nulla substantia ad aliqd dicat: quẽadmodũ videť. An hoc cõtingat scđm quasdã scđas substãtias. Nã in primis substãtiis verꝝ est. Nã neq; totę neq; partes primarũ substantiarũ: dicunt ad aliqd. Nã quidã hõ: nõ dicitur alicuius quidã hõ. Neq; quidã bos: alicuius qdã bos. Sil'r autẽ & partes. Quędã eñ manus, dicit nõ alicuiꝰ quędã manus: sed alicuius manus. Et quoddã caput nõ dicit alicuiꝰ quoddã caput sed alicuiꝰ caput. ¶ Sil'r aũt & in scđis substãtiis: atq; hoc quidẽ in plursbus. Vt homo nõ dicitur alicuius hõ, nec bos alicuiꝰ bos, nec lignũ alicuius lignũ. sed alicuius possessio dicit: in hmõi ergo manifestũ est qm̃ non sunt ad aliqd. In aliqbus vero scđis substãtiis: habet aliquã dubitationẽ. Vt caput alicuius caput dicit & manus alicuius dicitur manus, & singula hmõi. Quare hęc

Diffi. ij. fortasse ad aliqd esse videbũtur. ¶ Si igit sufficiẽter eoꝝ q̃ sunt ad aliquid diffinitio assignata est: aut nimis difficile: aut ipossibile est ostẽdere q̃ nulla substantia eorũ q̃ sunt ad aliquid dicitur: si aũt nõ sufficienter: sed sunt ad aliqd quibus hoc ipsum est esse: ad aliquid quodãmodo se habere fortasse aliquid contra ista diceť. Prior vero diffinitio sequitur quidẽ omnia ea q̃ sunt ad aliquid nõ tamẽ hoc eis est esse q̃ sunt ad aliqd: q̃ ea ipsa q̃ sunt aliorꝝ dicuntur.

Correc. ¶ Ex his ergo manifestũ est q̃ si qs aliqd eorũ q̃ sunt ad aliquid diffinite sciet: & illud ad qđ dicit diffinite sciturus est. Palã itaq; & ex his est. Si eñ nouit aliqs quid dã qđ ad aliqd est: (Est aũt esse iis q̃ ad aliqd sunt: idẽ ac ad aliqd aliquo modo se habere) & illđ nouit ad qđ hoc aliquo mõ se habet. Si eñ nõ uouit oñino ad qđ hoc aliquo mõ se habet: neq; si ad aliqd hoc aliquo mõ se habet, nosset: sed in singulis palã hoc ẽ. Vt si qd nouit qs diffinite qa duplũ est: & cuiꝰ duplũ est, mox diffinite nouit. Si vero nulliꝰ definitorũ nouit ipsum duplũ esse: neq; si sit duplũ oñino nouit. Sil'r aũt & hoc aliqd si nouit quis q̃ meliꝰ est diffinite: & quo meliꝰ est statim definite necessariũ est nosse. Propter hęc nõ indefinite sciet qa hoc est priore melius. Suspitio eñ hęc est: nõ sciẽtia. non eñ sciuit exacte q̃ est peiore melius. Si eñ sic accidit, nihil est deteriꝰ ipso. Quapropter palã est quia necessariũ est si nouerit quis aliquod relatiuorũ definite: & id ad qđ dicit definite nosse. ¶ Caput vero & manus: & eoꝝ singula q̃ substantiæ sunt ea ipsa quę sunt sciri definite possunt: ad qđ vero dicãtur nõ est necessariũ scire: cuius eñ hoc caput vel cuius hęc manus sit: nõ est scire definite. Quare nõ erunt hęc ad aliqd. Si vero nõ sunt hęc eoꝝ q̃ sunt ad aliquid verũ erit dicere, quia nulla substãtia aliquid eorũ est quę sunt ad aliquid. Fortasse autẽ difficile sit de huiusmodi rebus cõfidẽter declarare: nisi id sępe pertractatũ sit, dubitasse aũt de horũ vnoquoq; nõ est inutile.

¶ Quãuis in p̃dicabilibus ad lõgũ tracta ta fuerit materia de relationibus: hic tamẽ volo p̃mittere ante textus explanationẽ/quę res est relatio secundũ tres modos. Scoti: Tho. & nominalium: solũ ępilogando quę communiter in scholis difficultantur.

Scotus. ¶ Scotus in pluribus locis suæ doctrinæ potissime in p̃mo: & etiam in. iiij. et in quolibet. cõfoꝛtatur ad Aristo. v. meta. magnam cõsiderationẽ habet de triplici genere relatiuoꝝ. Et qm̃ plurimum conducit intelligere hęc tria genera relatiuorum pro pluribus locis doctrinę Scoti: volo breuiter explicare eos: vt magis aperiatur mens scoti circa relationes.

¶ Notandũ est q̃ relationes modo vnius & numeri cõstituũt p̃imũ genus relatiuoꝝ: illę vocãtur modo vnius/quarũ fundamenta ꝓpinqua nõ sunt diuersarũ rationum: vt relationes ęquiparãtię: sicut similitudo/identitas/ęqualitas & similes. Et hęc inquit scotus in p̃imo sen. dist. xix. q. j. secundũ Aristo. q̃ fundãtur sit per vnũ: sc̃z identitas sup substantiã: ęqualitas sup quãtitatẽ: similitudo super qualitatẽ: subiungit q̃ fundamẽtum remotũ istarũ relationũ est res illius generis: puta ęqualitatis fundamentũ est res de genere quãtitatis: similitudinis de genere qualitatis: identitatis fundamẽtum de genere substantię: proximum tamen fundamentum vel ratio ꝓxima fundandi est vnitas talis rei: quia super rem talis vt diuersa est: fundantur relationes disparatę & non communes: & per hoc vltimum tãgere videtur scotus relationes disquiparantię secũdum modũ numeri: & alias secundi generis relatiorum.

¶ Ille vocantur per modũ numeri quarũ rões fundandi vel fundamẽta propinqua sunt diuersarum rationũ formaliũ: vt sunt plurimę relatiões disquiparantię/sicut distinctio: dissimilitudo, & inęqualites. Et talis diuersa ratio formalis est attẽdenda in his qualẽ requirit disquiparãtia quę cõsiderať. ¶ Cõtingit aliquãdo inter eosdem res numero cõsurgere relationem per modũ vnius: & etiam relationẽ per modum numeri si considerentur illę ꝓout sunt eiusdem speciei: & etiam

prout producens ⁊ productum vel secundum aliam di=
uersam rationem formalem.

¶ Alię sunt scđi generis & dicunt relatio
nes actiui ⁊ passiui:⁊ sunt illę quę ad suum esse requirūt
actionem ⁊ passionē pręcise:vt paternitas et filiatio. Et
illud quod est pater dicit fundamētum remotum: ⁊ po=
tentia generatiua dicitur fundamentum propinquū non
quod potētia dicat respectū:sed aliquid absolutum idem
cum patre/formaliter distinctum ab eo vt habet scotus
in.iiij.dist.xj.q.x. Et si dicat ꝙ Arist.dicit.v. metaphy.
pater dicit eo ꝙ generat:ergo actus videtur esse funda=
mentū proximum relationis: ⁊ nō potentia generatiua.
Respondet scotus ibidem:ꝙ actus debuit pręcedere ad
fieri relationem/⁊ non adesse:et hoc intendit Aristote.
et hoc est quod tangitur in hoc secundo modo relatiuo=
rum:⁊ filius est terminus paternitatis/⁊ potentia passi=
ua filij ratio terminandi.

¶ Alię sunt relatiōes quas appellat scotus
relationes mēsurabilis ad mensuram quēadmodū Ari
sto.vt scibilis ad scientiam:⁊ quoniā multum conducit
in doctrina scotica:intelligere has relationes mensura=
bilis ad mēsuram. Est notandū vt potest colligi ab sco=
to in quolibet.q.xiij.ꝙ mensurari nil aliud est ꝙ intelle=
ctum de eius quantitate determinata per aliud certifica
ri. Et hic nō loquitur de quātitate molis:sed vel de quā
titate perfectionis realis:nam vt inquit scotus / essentię
superiores sunt mensura inferiorū:sicut dicitur cōmuni=
ter primam causam esse metrum et mensuram in perfe
ctione essentiali:vel loquitur de quantitate quę est perfe
ctio:quę ex hoc attenditur ꝙ per eam aliquid cognoscit
⁊ attingitur. ¶ Et sic inquit Scotus:ꝙ si actus volunta
tis vel intellectus causaret totaliter aliquod obiectū (in
esse cognito vel volito intelligitur) ꝙ notitia talis respe
ctu illius habet relationem mensurę:et non mensurabi=
lis. Ex quo clare habetur secundum scotum ꝙ loquēdo
de obiecto cognito: et de actu per quem cognoscitur/ꝙ
obiectum habet rationem mensurabilis vt sic. Et actus
cognoscēdi rationē mensurę:dicit enim obiecti cognosci
bilis ad intellectum illud cognoscētem esse relationem
rationis. Obiecti tamē cognoscibilis ad actum per quē
cognoscitur:ꝙ est ad mensuram per quam fit certitudo
ad modum loquendi Scoti: est relatio non pure realis
quia non fit sine actu intellectus vt sic:ex eo ꝙ mensura=
bile cōsideratur vt cognitum vel cognoscibile. Nec etiā
inquit Scotus est pure rationis:sicut vniuersalis ad sin
gulare. vel cōtradictorij ad contradictorium: sed appel=
letur vt eam appellat philosophus.v.metaphy.mēsura=
bilis ad mensuram:et non mensurati ad mensuram. Et
ratio huius est dicit Scotus:ꝙ mensurari actu est depē=
dere actu incognosci:⁊ esse mensurabile dicit aptitudi=
nem vel potentiam ad cognosci:et sic potest dici relatio
non pure realis aptitudinalis.

¶ Et nota ꝙ scđm ꝙ vnum mensurabile
dependet a mensura vel quātum ad diiudicandū de sua
perfectione essentiali. sic relatio illa mensurabilitatis ha
bet magis rationē relationis realis ꝙ̄ rationis: sicut est
inter res perfectiores ⁊ imperfectiores. Si autem cōsi=
deretur mēsurabile secundum ꝙ est cognoscibile licet re
latio quę est illius ad intellectum sit rationis: illa tamē
quę est illius ad notitiam per quam attingitur/non est
pure rationis:sed aptitudinalis appellatur ꝓpter depē=
dentiam qua illud vt sic dependet ab aliquo reali quod
est notitia. Quicqd alij dicant de hoc mensurare ⁊ men=
surabilitate Scoti respectu actuum intellect⁹ et obiecti
hęc est eius vera mens vt patet volenti videre: ⁊ intelli=
genti scotum in loco allegato.

¶ Aduertendū est secundū scotum in pri
mo senten.distin.xxxv.q.vnica. ⁊ dist.xxx.q.ij. ꝙ differt
hoc tertium genus relatiuorū a primis duobus: ꝙ in pri
mis duobus est relatio mutua: ⁊ referūtur per mutuas
relationes. In tertio genere non est relatio mutua:quia
licet vnum extremū referatur per relationē:alterum ter
minat sub esse absoluti. Et hinc infert scotus in locis vbi
assignat hoc discrimen:ꝙ relationibus quib⁹ creaturę
terminātur ad deum:ex tēpore in deo nō correspōdent
aliquę ex tēpore terminantes istas:immo asserit ꝙ licet
intellectio diuina sit simpliciter mensura omniū aliorū
a se intellectorū:⁊ intellecta referātur tanꝙ̄ mensurabi=
lia per aliquam relationem ad intellectionem diuinam:
ipsa essentia terminabit illam relationem sub ratiōe ab=
soluti. Hęc scotus distin.xxxv.

¶ Si queratur vtrum in deo sint ponendę
relationes dicit secundū scotū ꝙ reales ęternę ponēdę
sunt. Reales autem ex tempore probat Scotus distin.
xxx.q.ij.primi senté.ꝙ non. De relationib⁹ rationis qua
liter sint in deo ponendę/tradit Scotus distin.xxxv.pri
mo iam citata in solutione questionis:et qm̄ subiectam
materiam transcendit ille subtilissimus modus scotizā
di/⁊ agimus nūc logice:qui voluerit videre recurrat ad
locum citatum.

¶ Valde notandos existimo hos tres mo
dos relatiuorū in doctrina scoti:qm̄ frequētissimā habȝ
de eis mentionē scotus in suis scriptis ⁊ in quolibet.

¶ Potest difficultari vtrū omīs relatio sit
realis vel rationis secundum scotum:cum omne ens sit
reale vel rationis. Respōdetur secundum eum vt habet
distin.xlv primi sentē.q.vnica:ꝙ si ad causari relationē
rationis requirit sola operatio intellectiua vel simplex/
vel collatiua tunc stricte cōsideratur relatio rationis: et
sic non omnis relatio est rōnis vel realis:patet inquit ip
se de relatione resultante ex operatione collatiua volun=
tatis. Si vero loquamur largo modo de relatione ratio
nis siue fiat operatiōe intellectus siue volūtatis: inquit
omnem relationem esse realem vel ratiōis. Ad relatio=
nem rationis vt alibi diximus si non sit secunda inten=
tio sufficit actus simplex vel collatiuus. si autem sit se=
cunda intentio/requiritur ꝙ sit actus collactiuus modo
alias explicato.

¶ Relatio realis est duplex, quædā actua=
lis.alia aptitudinalis. Aptitudinalis estque requirit ter
minū aptitudine:⁊ identificat cum fundamento:⁊ prę=
dicatur de eo in secundo modo dicendi de per se in con=
creto:vt assimilabilitas in albo:cui nil est simile. Et risi=
bilitas. ¶ Realis actualis est ad quam secundū scotum
in primo distinctione.xxxj.q.vnica ⁊ in quolibet.q.vj. re=
quirunt tres cōditiones ad hoc ꝙ sit realis. Prima ꝙ
fundamentū sit reale ⁊ termin⁹ sit realis. Secūda ꝙ in=
ter extrema sit distictio realis. Tertia ꝙ ex natura extre
morū scȝ fundamenti ⁊ termini:sequatur ipsa relatio abs=
ꝗ opere alicuius potentię comparātis vnum extremū
alteri. Ex hoc habetur identitatem qua aliquid est sibi
ipsi idem non esse proprie relationem realem : quāuis
sit pręter operationem intellectus:⁊ sic loquēdo stricte
de relatione reali ⁊ rationis:non omīs relatio est realis
vel rationis. Secūdo sequitur relatiōes aptitudinales
non esse ꝓprie reales:vt patet ex cōditionibus scoti.

¶ Relatio realis ꝓprie dicta secūdū scotū
in quolibet. Habet ꝙ respiciat alterum ⁊ sit ad aliud:et
sic est duplex:quędam est intrinsecus adueniens: et vt
diffinit scotus in quolibet.q.xj.est relatio realis quę ne=
cessario consequit fundamentū termino posito. Extrin=
secus adueniens est relatio:quę necessario nō consequit
fundamētū termino posito. Exemplū primi paternitas

quę necessario consurgit in patre posito filio. Exemplū
secundi:vt hęc vbicatio passiua quę non cōsurgit neces=
sario posito hoc corpore:⁊ hoc vbi: nam hic locus ⁊ hoc
corpus possent conseruari sine hoc vbi.

¶ Posset merito qs difficultare, circa hāc
diffinitionem relatiōis extrinsecus aduenientis cum ali=
quid mouet:quod per se acquiritur est vbicatio passiua
nam contingit manere eundem locum qui ante: ⁊ idem
corpus quod ante:⁊ tamen acquirit nouam vbicationē
per motum/ergo ad relationem est per se motus: quod
tamē est expresse contra. Aristo.in.v.physi. dicētem ad
relationem non est per se motus:sed tantū ad tria.s.quā
titatem/qualitatem/⁊ vbi.

¶ Propter hoc argumētū inquit scot⁹. q.
xj.quolibet.ꝙ relationes intrinsecus aduenientes ⁊ ex
trinsecus aduenientes differunt genere: ⁊ ꝙ relationes
intrinsecus aduenientes dicūtur ꝓprius relationes ꝙ̄ ex
trinsecus aduenientes:⁊ ꝙ illę constituūt tertiū prędica
mentum. istę vero sex vltima prędicamenta. Hoc habito
dicitur ꝙ Aristo. intellexit ad relationē intrinsecus ad=
uenientem non esse per se motum: de extrinsecus adue=
niētibus non negauit. Et si arguat contra hoc si aliqua
albedo sit vt duo intensa/⁊ alia sit vt quatuor: si illa quę
est vt duo fiat vt quatuor/iam acquiritur relatio intrin=
secus adueniens:⁊ per motum.igitur. Etiam paternitas
acquirit per actionē pręulam quę est motus. Etiā duo
inęqualia fieri possunt ęqualia per motū rarefactionis.
Unico verbo ad ista dicit ꝙ ad omnes istas est per acci=
dens motus:ad vbicationē vero passiuam est per se:si lo
quamur naturaliter ⁊ de vbicatione passiua proprię di=
cta/quare hęc dicantur patet intelligenti ⁊ etiā solutio.

¶ Querit de fundamento ꝓpinquo & re
moto relationū tam intrinsecus ꝙ̄ extrinsecus aduenien=
tium:⁊ licet ex dictis in principio de triplici genere rela
tiuorum possit constare de fundamento relationum in=
trinsecus aduenientium: dicitur ꝙ vt potest haberi ab
Scoto.in.iiij.distin.vj.q.x.et in primo dist.xix.q. prima
si relationes primi generis stricte cōsiderentur siue per
modum vnius siue numeri:habent determinatas ratio
nes fundandi:vt diximus in declaratiōe primi generis
relatiuorū:sed quia Scotus in dist.vj q.xiij. in solutio=
ne cuiusdā argumenti ⁊ etiam in distin xix.primi.q.pri=
ma in solutione ad primū:habet ꝙ identitas/ęqualitas
⁊ similitudo sunt relationes cōmunes ⁊ transcendenta=
les:vel saltim sic possunt considerari:ideo dicit ꝙ identi=
tatis fundamentum nō solum est substantia de prędica
mento substantię: sed quęlibet identitas realis quę est
idem sibi: etiam ęqualitatis fundamentū propinquum
nō est quātitas de prędicamento quātitatis:sed prout est
passio eius inquit scotus:vt comprehendat quātitatem
quācunꝗ molis ⁊ virtutis vniuoce scđm cōsiderationē
perfectionis entitatiuę. Et similitudinis fundamētum
non est qualitas vt sic de genere qualitatis:sed qualitas
transcendentalis scđm quam quęlibet res mundi potest
dici similis vel dissimilis alteri siue essentialiter siue ac=
cidentaliter. Et sic dicit Scotus has relationes esse cōmu
nes ad omnia prędicamenta:sed si stricte debēt conside
rari considerabuntur vt diximus in primo genere relati
uorum. Relationum secūdi generis fundamentū ꝓpin=
quum est potentia actiua vel potentia passiua: ⁊ pariter
de termino propinquo:vt etiā tetigimus in secūdo mē=
bro. Actio etiam pręsupponit ꝓcessisse: sed illa cum nō
requiratur ad esse:ideo non dicitur propinquum.

¶ Pro relationibus extrinsecus aduenien
tibus:cū nō necessario cōsurgant in fundamēto termio
posito:duo sunt inuestigāda. Primum:ꝙ est causa suffi=
ciens productiua talis relationis. postꝙ̄ non sufficit po=
nere fundamentū propinquum cum termino ꝓpinquo
vel remoto:vt cuiꝗ est ꝙ̄ notum. Secundum est videre
discurrendo per singula sex prędicamēta vltima: funda
menta propinqua illarum relationum extrinsecus adue
nientium.

¶ Pro primi solutiōe est aduertendū vnū,
quod habet scotus in.q.xiiij.distin.vj. inquirendo fun=
damētum propinquū characteris:quem ponit esse rela=
tionem extrinsecus aduenientem. Et ex hoc ꝙ respectus
extrinsecus aduenies potest fundari super fundamentū
ex cuius principijs nullo modo egrediatur. Nec funda
mentum eius proximū oportet determinari ad illum re
spectum aliquo modo ex ratione sua propria : quia tunc
non esset respectus extrinsecus adueniens:sed tantum=
modo determinat ad illum ab ipso agēte: hęc scot⁹. Ex
quibus clare colligit/aliquid debere poni de per se intē
dens respectum:cum fundamentum ꝓpinquum per se
non determinet ad illum:vt habet scotus etiam in.q.xj.
quolibet. loquens de fundamento propinquo vbicatio
nis passiuę:tandem circa finem questionis in solutione
cuiusdam argumēti secundi:dicit ꝙ respectu loci in hoc
qđ est latera distare/dantur duę causę: efficiens. s.illud
quod efficiebat illa latera separari:⁊ formalis est id qđ
habet vbicationem passiuam:⁊ est fundamentū propin=
quum. Ex quo etiam colligitur ex hoc loco scoti:ꝙ agēs
aliquod requirit vltra fundamētum ⁊ terim ad relatio
nis ꝓductionē. ¶ Et si querat quod agēs est illud. Ad
hoc nō pōt dari determinata respōsio:nam aliqn̄ est ali=
quod extrinsecū aliqn̄ intrinsecū scȝ volūtas in liberis:
aliquando species quę offertur vel phantasma:aliquan=
do vis aliqua cognoscitiua vł appetitiua:aliquādo aspe
ctus aliquis sidereus:⁊ in pluribus tādem primę causę
determinatio. Et opus est ad hoc aduertere : quoniā cū
fundamentum propinquum cum termino non sufficiē=
ter causat relationē extrinsecus aduenientem: opus est
inquisiuisse vnde sufficienter aliquando producit ⁊ ali=
quādo non:⁊ tamen hęc inuestigatio nō habet locum in
relationibus intrinsecus aduenientibus:cum posito fun=
damento propinquo ⁊ termino necessario determināt
hęc duo per se ad has relationes ⁊ non ad alias. Et ideo
non est opus inquirere alias causas remotas et si opus
fuerit actionem ⁊ passionem pręcessisse. In extrinsecus
vero aduenientibus cum fundamentū ꝓpinquum cum
termino nō sufficiat:requiritur merito alia causa. Et hoc
prętēdit Bartholus Castro in vno argumēto quod for=
mat in capitulo ad aliquid:declarando opinionē nomi
naliū:per quod videtur concludere ꝙ reales debent de=
uenire manibus pedibusꝗ:ad taliter se habere nomi=
naliū:sed videtur mihi ꝙ sic dicendo potest sufficienter
dari causa proxima. Nec remotissima est inuestiganda:
quoniam nec questio esset scientifica:siquidem scire per
causam remotam scire est secundum accidens per Ari=
stotelem primo posteriorum.

¶ Et vt potest patere discurrēdo p omnes
transitus:non est possibile fieri transitum de cōtradicto=
rio in contradictorium/quin acquiratur aliqđ absolutum
vel respectiuum:sic etiam poterit ex dictis haberi causa
sufficiens/quę cum fundamento ⁊ termino (remoto im
pedimento) causet relationem extrinsecus aduenientem:
qđ si facias discursum quem facit Castro petendo origi
nem causalitatis relationis extrinsecus aduenientis si=
mul inquisitio potest fieri in omni effectu producendo:
⁊ etiā in relationib⁹ intrinsecus aduenientibus:⁊ tādem
veniemus ad aliquam causam extrinsecam vel intrinse=
cam cognoscitiuā:vel libertatem vel ad primam causaȝ
mouentē:sed in his nō debet nec solet queri:sed de causa
ꝓpinqua quā dedim⁹ in relationib⁹ intrinsecus:⁊ nunc
assignabitur in relationib⁹ extrinsecus aduenientibus.

¶Notādum est primo ꝙ taliter se habere nō est fundamentū ꝓpinquū relatiōis extrinsecus aduenientis: nam fundamentū in relationibꝰ realibus debꝫ esse prius relatione: quia causa debet esse prior effectu: modo taliter se habere includit relationem igitur.

¶Secundo notādum est, ꝙ nō ideo dicitur fundamentū propinquū/quia illo posito cum termīo resultet relatio: quia illud solum conuenit intrinsecus aduenientibus: sed ideo dicitur fundamētū ꝓpinquum/ quia est ratio quare aliquid fundet in se relationē aliquam.

¶Restat nunc aliquarum relationum extrinsecus aduenientium fundamenta propinqua assignare: vt per hec facile quiuis in aliis possit inuenire: ⁊ videtur ꝙ ex hoc quod habetur expresse apud scotū in.iiij. distin.vj.quest.x. vbi dicit characteris qui est relatio extrinsecus adueniens: ipsa anima nuda siue essentia siue potentia est fundamentum proximum: vbi potentia nō dicit respectum: sed idem est quod anima/ ab ea tamen formaliter distincta.

¶Et in.q.xi.quolibet. Dicit ꝙ si vbi accipiatur ꝓprie/pro esse in loco circūscriptiue: tunc corporeitas extensa/non quatenus includit talem respectum est fundamentum ꝓximum talis relationis: que est vbicatio passiua. Et sic (vbi) dicit formam diuisibilem: nec reperitur nisi in ente extenso: ⁊ sic constituit predicamētum. Si vero esse in loco accipiatur improprie quemadmodum dicitur angelus esse in loco: per presentiam toti loco/ ⁊ cuilibet eius parti: sic fundamentū propinquū non est corporeitas extensa: nec/vbi/secundum hāc cōsiderationem constituit predicamentum.

¶Ex his potest haberi, ꝙ vnitas forme siue potentia forme siue agentis: siue forme producte est fundamentum ꝓpinquum actionis vel passionis non prout potentia dicat respectum: sed sicut intelligebamꝰ de potentia generatiua respectu paternitatis.

¶De fundamento propinquo vbicationis passiue iam dictum est: de fundamento vbicationis actiue facile est discernere secundum ꝙ locus potest cōsiderari pro loco formali vel materiali: loquendo de loco formali ⁊ materiali vt in.iiij.physicorum.

¶De situ cum presupponit, vbi fundamētum propinquum situs erit fundamētum vbi / cum vbicatione passiua qua totum locatum respicit totum locū: non curando de partibus.

¶Fundamentum quando propinquum, erit vnitas rei quāte diuisibilis: vel entitas rei successiue discrete que tempore possunt mensurari: ⁊ hinc habetur indiuisibilia que sunt deus ⁊ angelus non mensurari tēpore: nec fundare relationem temporis. Primum dicitur propter res quantas continuas siue permanentes siue successiuas: secundum propter orationē vocalem que etiam tempore mēsuratur. ¶Habitus fundamentum propinquum est vnitas rei ornande: si placet extendere ornatum ad spiritualem ⁊ corporalem non opus est dicere vnitas rei quante: sin autem: dicatur quante.

¶Libuit hec obiter tetigisse vt per hæc alia possint deprehendi: ⁊ vt percipiatur clara differētia inter relationes intrinsecus ⁊ extrinsecus aduenientes quantum ad suum esse ⁊ fundari. Et per hec poterūt solui plures difficultates que solent moueri de relationibꝰ extrinsecus aduenientibus.

¶Relationū altera est distincta a suo fundamento: ⁊ est illa cuius fundamentū potest esse sine tali relatione. vt paternitas distinguitur realiter a patre. Altera est relatio identificata cum suo fundamēto: ⁊ est ea cuius fundamentum non potest esse sine tali relatione: vt relatio qua creatura dependet a deo in esse ⁊ in cōseruari: dicitur identificari cum creatura. Etiam distinctio qua paternitas distinguitur a suo fundamēto: ⁊ qui voluerit videre probationē scoti huius secundi membri habet eam scotus.ij.senten.distin.prima.q.vnica in responsione ad questionem.

¶Ex quo habetur, ꝙ qui dicunt illam relationem identificari cum suo fundamēto: cuius fundamentum non potest esse sine termino: non sunt locuti cōformiter ad scotū. Nā tunc vnio humane nature ad verbum esset idētificata nature assumpte: quod est contra scotum. Quod si dicatur sine termino taliter se habēti: minus valet: nam terminus taliter se habēs non est terminus relationis. vt patet ex dictis: sequeretur ꝙ paternitas idētificaretur cum patre vt patet. Aliud incōueniēs posset deduci. Nā sequeretur ꝙ distinctio qua pater vt est pater distingueretur a filio: vt est filius/ idētificaretur cū patre.

¶Relationes que identificātur cum suis fundamētis pertinēt ad idē genus cū suis fundamētis.

¶Relationes æquiparantie dicuntur que sunt eiusdem denominationis ꝓpinque: quare hoc dicatur liquet sicut equalitas similitudo. Disquiparātie sunt que sunt diuersarū denominationū vt paternitas ⁊ filiatio. Et harum vltimarū: alie sunt suppositionis quarum vnum extremum habet inferioritatē ad alterū: alie suppositionis quarum vnum extremum habet inferioritatem ad alterum. Exemplum primi: dominus pater secūdi exemplum: filius seruus.

¶Relationum alique acquiruntur ꝑ motum ⁊ ad quas est per se motus vt relationes vbi: alie q̄ non acquiruntur nisi preuia acquisitiōe termini ad quas per accidens est motus.

¶Pro cōplemēto huiusmodi dicēdi scoti: notatur ꝙ ad aliquam relationem poni in hoc predicamento/requiritur ꝙ sit realis: creata: nō transcedentalis/actualis/intrinsecus adueniens: realiter distincta a suo fundamento: deniꝗ sex cōditiones: omnes quare ponantur patet ex doctrina hic tacta: ⁊ alibi: vbi querebatur quid requiritur ad aliquid poni in predicamento. Hec de opinione scoti.

¶Scd̄m doctorem sanctum pauca afferemus de relationibus: quia nec ipse facit magnum ꝓcessum de eis. In prima tamen parte ponens differentiam inter relationes reales ⁊ rationis: ⁊ inter relatiōes que sunt in deo ⁊ in creaturis: inquit in deo ꝑter eternas relationes/non esse ponendas alias reales. Rationis vero sic. Et quod potest colligi in prima parte.q.xxviij.ar.primo in solutione ad tertium est: ꝙ relatio creature ad deum est realis. ⁊ in eadem quest.ar.ij.in corpore questionis: ꝙ relatio in creaturis est accidens inherēs subiecto: ex quo habetur distinctio realis: ⁊ in solutione ad secundum habetur: ꝙ respectus realiter distinguitur ab absoluto in creaturis: nō tamen in deo. Et sic habetur secūdum Tho. ꝙ in relationibꝰ realibus in creaturis/ ponit distinctionē realem ab absolutis. Relationes autem rationis etiam ponit per actum intellectus. Constat in quo differt ab scoto ⁊ in quo conuenit. *Tho.*

¶Aureolus in primo sen. dicit nullā relationē esse seclusa opatione intellectꝰ: sed dicit si aliquid refertur ad aliud ⁊ dicitur tale/ respectu alterius: hoc esse per quandam habitudinem: que non habet esse per naturam: sed habet esse ab anima: ⁊ est obiectiue in ea: ⁊ concedit nil esse formaliter relatiuum: cessante operatione intellectus: sed tantum fundamētaliter. Et fundamenta *Aureo.*

que pro se adducit: soluit Grego. in primo senten.

Grego. ¶Gregoriꝰ de arimino in primo senten. dist.xxviij.⁊.xxvj. tenet esse relationes seclusa operatiōe intellectus ⁊ tenet omnē rem esse absolutam: et oēm rē esse respectiuam: ⁊ ponit triplicem acceptiōnem relationis: prima dicit idem est qd relatiuum: secunda dicit est id quo aliquid est relatiuum: ⁊ hoc est complexe significabile. Tertia est id ꝑ qd aliquid est relatiuum / ⁊ est aliqd ens reale: sicut albedo q̄ est causa similitudinis. Et ꝑ hāc secundam acceptionem saluat personas in diuinis realiter distingui: nam non vult ponere aliquam entitatem in patre que dicatur paternitas que non sit in filio: sed solam entitatem que est oībus cōicabilis: qualis est essentia diuina ponit. Et si queratur ꝑ quid igitur persone distinguuntur: dicit quod seipsis. Potest tamen concludi distinctio inter illas: per hec complexa patrem genuisse filium: ⁊ filium genitum fuisse a patre: que sunt medium cōcludendi distinctionem inter personas: ⁊ ꝙ alij saluant ꝑ proprietates personales existētes in personis diuinis: tā quam per id quo vna persona ab altera distinguitur: hic saluat per hec complexa: ⁊ hec complexa dicit esse proprietates personales: ⁊ si alicubi proprietates personales incomplexe significantur: debent complexe intelligi. Et sic concedit ꝙ nil reale est medium concludendi distinctionem realem: inter diuinas personas subtiliter dictū est hoc sed scoti imaginatio grandis manuductio est ꝓ intelligenda productione ad intra: ⁊ personarū distinctione capienda.

¶Pretendit hic doctor posse fieri successiuā cōtradictoriorū verificationē: sine ꝓductione vel deꝑditione alicuius entitatis absolute vel respectiue: et sine aliq̄ motu: ⁊ sine hoc ꝙ lapsus tēporis sit in causa. Quāuis nō possit talis trāsitus fieri sine lapsu tēporis actuali vel imaginario: ⁊ adducit instantiā de spiritu sancto que est gratia secundum modum dicendi magistri sen. scilꝫ ꝙ posset esse in aliquo: ⁊ postea non esse in illo quantum ad efficiendum illum gratum sine mutatione in spiritu sancto ⁊ in ipsa anima: ⁊ sine alia aliqua mutatiōe/ ⁊ sine hoc ꝙ lapsus temporis sit in causa/ cū posset esse lapsus sine hoc qd spiritus sanctus illam animam relinqueret / igitur. Item de vnione anime ad corpus idem pretendit. Item de lumine ꝙ dependet a luminoso idem pretendit licꝫ subtilis appareat hic modus instādi Grego. videtur satisfacere qd Gabriel. iij. sentē. *Gabri.*

¶Pro solutione harū instantiarū Grego. Noto primo ꝙ lapsus temporis potest cōsiderari prout requiritur ad veritatē alicuiꝰ ꝓpōis/non tamen sufficit vt ad veritatem huiꝰ sortes cucurrit prima die Januarij requiritur lapsus illiꝰ diei/licet nō sufficit. Secūdo potest considerari prout sufficit nō tamen requiritur/vt ad veritatē huius/ tēpus fuit sufficit diem hesternam preterijsse/non tamen requiritur. ¶Tertio considerari potest vt sufficit ⁊ requiritur / vt ad veritatem huius hec dies fuit requiritur hanc diem pertrāsisse/et etiam sufficit. Nullo istorum modorū lapsus temporis est causa successiue verificationis cōtradictoriorū nisi per aliquod illorum extremorum tempus importetur. Aliquādo etiam lapsus temporis nec sufficit nec requiritur ad verificādum/vt patet de hac/sortes currit.

¶Vltra est notādū ꝙ aliquādo lapsus temporis vt inquit Gabriel in.iij. cadit sub statuto diuino vel humano / sicut si res statueret.a.monetā tantum valere vsꝗ ad certum tempus/ ⁊ postea nihil valere: certum est ꝙ sub illo statuto lapsus temporis cadit. Pariformiter dicatur ꝙ deus volens acceptare aliquem hominē post certū tēpus/illud tempꝰ cadit sub statuto/licet illius temporis lapsus nō sit causa talis transitus / quia posset labi tale tempus vbi nō inciperet deus illum acceptare/ ⁊ sic lapsus temporis nō est causa per se.i.necessaria quia requiritur actus voluntatis diuine. Ista tamē cōsequentia bona est deus statuit post hoc tempus accetare hūc hominem/ergo lapso hoc tempore hec erit vera deus acceptat hūc/ et sic quodāmodo lapsus temporis cadens sub statuto dicitur causa verificatiōis/Quis nō per se in sensu tacto/Quis de per se simul cum voluntate diuina. Et cum Gabriel dicat illius successiue verificatiōis lapsum temporis esse causam/ cū cadat sub statuto/debet in bono sensu intelligi/scilicet ꝙ nisi volūtas diuina ordinaret post lapsum illum verū vel imaginariū acceptare illū hominē/hec nō inciperet esse vera/deus aceptat hūc hominē. Et in hoc sensu respōdetur ad oēs instātias Grego. dicēdo ꝙ illiꝰ verificatiōis successiue/et illiꝰ trāsitus in verificatione/mutatio aliqua debet esse causa/vel acquisitio alicuius entitatis absolute vel respectiue/vel saltim lapsus temporis cadēs sub statuto diuino/in bono sensu/ ⁊ per hoc vltimū soluitur instātia de spū sancto ⁊ de vnione ⁊ de luminis cōseruatione.

¶Occam vero in aliqbꝰ ponit relatiōes: in alijs vero nō/ ⁊ ideo est bona inuestigatio / secundum hunc auctorem cum tātopere abhorreat ab his respectibus multiplicandis/vnde est ꝙ aliquos respectus ponit ⁊ aliquos non. *Occam.*

¶Pro quo est notādū secundū eum: in primo in pluribus locis/ꝙ in diuinis sunt ponende relationes reales ab essentia formaliter distincte/ qualiter diffiniatur distinctio formalis secundū Occam ex superiꝰ dictis cōstat/quia aliter cōsideratur ꝙ secundū scotū. In creaturis tamē ponit aliquos respectus realiter distinctos ab absolutis/ ⁊ alios nō. Et ratio sua quā habet in ꝑmo dist.xxx.q.iiij.⁊.in.ij.q.ij. hec est. Quotiescunꝗ potest saluari transitus de cōtradictorio in cōtradictorium in veritate ⁊ falsitate/propter corruptionem vel productionē noue rei/vel propter motum localem/vel propter aliter se habere partium/ vel propter lapsum temporis / tunc non opus est ponere quod acquiratur vel deperdatur aliqua relatio realiter distincta ab absolutis/sed quando aliquis incipit esse pater/vel similis/vel sedens/vel agens vel in loco / vel situatus / vel habituatus potest aduenire quelibet talis noua denominatio per aliquod prenotatorum/ergo non opus est multiplicare respectꝰ in omnibus nominatis ⁊ similibus.

¶Quando autē transitus non potest saluari per aliquod prenotatorum/quemadmodum in vnione humane nature ad verbū: in vnione accidentis ad subiectū/in vnione aīe ad corpꝰ in vnione partium continui. Nam est possibile ꝑ diuinā potentiā saltim/ qd vbi nulla fiat mutatio in aliquo extremorū vnitorum / nec lapsus temporis sit in causa/ ꝙ fiat transitus in verificatione cōtradictoriorum / ⁊ ideo dicit in his quatuor vnionibus debere poni respectus distinctos ab absolutis. Vbi autem relatio realis non distinguitur ab absolutis/dicit relationem esse terminū collectiuum supponentē pro extremis taliter se habentibus vel pro altero connotando alterum.

¶Ad aliqd vero talia dicūtur. &c. Accedendo ad textus explanationem/que habet Aristo. in hoc capite hec sunt. Primo ponit diffinitionem de ly ad aliqd secundum antiquos/ ⁊ postea quatuor communitates; deinde monet dubium: ⁊ tandem ponit diffinitionem de ly ad aliquid secundum propriam intentionem: cum vno correlario.

¶Prope diffinitiōis declaratiōe quæ ab antiquis fertur esse platonis/ est notanda quedam diuisio

fio :scilicet quod relatiuum est duplex:quoddam secun-
dum dici ⁊ aliud secundum esse relatiuum:secūdū dici:est
quod refertur:vel habet habitudinem ad aliud : non ta-
men in sua intrinseca ratione importat relationem:vt sciē
tia virtus ⁊ sensus que non includunt intrinsice relatio
nem:bene tamen referuntur ad aliud sub habitudine ali
cuius obliqui:⁊ in hac acceptione non capitur ꝓprie re-
latiuum. Relatiuum secundum esse:est quod essentiali-
ter includit respectum ad aliud:⁊ de principali significa-
to importat relationem:vt pater filius:⁊ in hac acceptio-
ne accipitur proprie relatiuum.

¶Hac diuisiōe pmissa est aduertendū.qđ
prima diffinitio datur de relatiuis secundum dici:que im
proprie sunt relatiua:⁊ intelligitur sic secundum nomi-
nales : illa dicibilia sunt ad aliquid .i.relatiua (nam ly ad
aliquid tantum valet illis: sicut relatiua) quecumqꝫ hoc
ipsum esse quod sunt.i. secundum modum essentialem
quem habent significandi aliorum dicuntur.i. referun-
tur ad aliud sub habitudine genitiui casus:vel quomodo
libet aliter ad aliud.i. vel sub habitudine alicuius alte-
rius casus : siue cum prepositione adiuncta : siue abso-
lute ponatur obliquus : vt duplum ⁊ dimidium referun-
tur sub habitudine genitiui casus: ⁊ etiam pater filius.
Maius ⁊ minus sub habitudine ablatiui : magnum ⁊
paruum sub habitudine accusatiui cum prepositiōe ⁊ ob
hoc ponitur illa particula.s. vel cum prepositione.Simi
le cum datiuo.

¶Modus significandi horū dicibiliū est
connotare:quod res pro qua supponunt aliqualiter se ha
beat in ordine ad se,vel ad aliud.

¶Secundum reales est notādū, ꝙ relatio
non refertur sed relatiuum per relationem refertur. Et
sic clara est diffinitio secundum eos. Nam res ad extra
referuntur per relationes: explicamus tamen illas diuer
sas habitudines per dicibilia ⁊ p diuersos obliquos.

Occam.

¶Sūt autem et accubit9, & statio, & sessio
⁊c. Hic locus sic est intelligendus secundum nominales:
quod hec dicibilia in abstracto principalius importāt re
lationem:cum dicant formaliter relationem. Et accuba-
re ⁊ sedere:cum omnia importent materiale ⁊ formale
solum denominatiue dicuntur a relationibus : sicut di-
cimus albedinem ⁊ nigredinem proprie qualitates : al-
bum vero ⁊ nigrum qualia dicuntur. Secundum reales
est dicendum quod statio ⁊ accubitus sunt relationes:
accubare etiam sedere relatiua : licet non sint relationes
pertinentes ad hoc predicamentum : cum sint extrinsecꝰ
aduenientes.

¶Inest autē cōtrarietas in ijs q̄ sunt ad ali
quid ⁊c. Tam scđm reales q̄ nominales intelligit̄ de rela
tiuis secundum dici:⁊ pro fundamēto intelligendo patet
quia exemplificat de virtute ⁊ vitio que sunt relatiua se
cundū dici:scientia ⁊ ignorantia. Dicit tamen nō de omni
bus intelligi:quia de relatiuis secundum esse non intelli-
gitur:sicut de duplo ⁊ dimidio.

¶Secūda cōmunitas, Videtur aūt magis
⁊ minus ea q̄ ad aliqđ sunt ⁊c. Hec cōmunitas scđm no-
minales si intelligat̄ secūde intētionaliter idē est:qđ aliq̄
dicibilia talis pdicamēti pdicant̄ cū ijs aduerbijs magis
⁊ minus:⁊ prime intentionaliter/qđ res q̄ taliter referū-
tur possunt magis vel minus participare id quo referū-
tur non tñ opus est qđ intēdātur vel remitant̄:vt patet
de duab9 rebus q̄ possunt esse magis vel min9 eq̄les vel
inequales nō tñ possunt intendi vel remitti. Et hic secū-
dus sensus potest haberi secundum reales.

¶Notandū est tamē p pleniori huius cō-
munitatis intelligentia quod si loquamur de equalitate
secundum omnem dimensionem:equalitas non suscipit
magis ⁊ minus :vt constat. Si vero sufficiat equalitas
secundum vnam dimensionem vel duas:tunc bene susci
pit magis ⁊ minus:⁊ hoc claret. Similitudo tamē bene
suscipit magis ⁊ minus fundamentaliter:⁊ illud sufficit.
Inequalitas vero ⁊ dissimilitudo suscipiunt magis ⁊ mi-
nus: sed non in eodem sensu:liquet ex dictis. Non tamē
hec communitas conuenit omnibus relatiuis nā dupliū
non est magis duplum altero. Ratio est nā forma dupli
cōsistit in indiuisibili:nec pater suscipit magis ⁊ minus ⁊
sic de reliquis.

¶Omnia autē que sunt ad aliquid ad cō
uertentiā dicuntur ⁊c. Secundum nominales est aliqua
lis controuersia in eo quod est dici ad conuertentiam:nā
aliqui dicunt quod dici ad conuertentiam est ex propo
sitione de est secundo adiacente:in qua subijcitur alterū
correlatiuum: inferri propositionē in qua subijcit idē cū
obliquo sui correlatiui ⁊ econtra vt pater est:ergo filij pa
ter est:filius est:ergo patris filius est:sed hoc non videt̄
esse conforme materie nec exemplis Aristotelicis:nā hic
non de modo arguendi:sed pdicandi est sermo. Et ideo
exemplificans ꝙ dominus ⁊ seruus dicunt̄ ad conuerten
tiam dicit:vt dominus est serui dominus:⁊ seruus est do
mini seruus.

¶Ideo alijs placet, ꝙ dici ad conuertētiā
est vnum relatiuum egere obliquo correlatiui in pdica-
tione vera:ad hoc vt eius modus significandi relatiuus
per predicationē percipiatur/et econtra/vt in hac predi-
catione pater est filij:pater explicatur modus significan
di illius termini pater/per illā pdicationē verā/⁊ hoc de-
pēdētia sui correlatiui/etiam fili9 est patris fili9/⁊ in hoc
vltimo modo stādū cēseo. Et sic hec cōmunitas parū dif
fert a diffinitiōe de ly ad aliqđ. Ex quo sequit̄ cōuerten-
tiam non accipi hic pro conuersione/quia illa incomple-
xis tantum/hec solis ꝓpositionibus tribuitur. Scđo se-
quitur / ꝙ cōuertentia nō est conuertibilitas ea q̄ reperi
tur inter subiectum ⁊ eius propriam passionem.

¶Ex hac cōmūitate infert Arist. duas cō-
clusiones. Prima est/ꝙ aliqñ explicatur hec conuerten-
tia per genitiuum/vt duplū est dimidij duplum/aliqñ per
alium casum/vt maius est minore maius. ¶Secūda cō
clusio est/ꝙ si alicui termino non fuerit bene assignatum
correlatiuum/nō opus est esse inter eos conuertentia/vt
si huic termino ala assignet̄ auis ꝓ correlatiuo/mala est
assignatio. Et ideo inter eos non est conuertentia/nā ala
etiā est apū ⁊ vespertilionū / ⁊ tñ nō sunt aues. Etiā si qs
clauū qui est temo vel nauis gubernaculū/assignet ꝓ cor
relatiuo ad hūc terminum nauis/mala est assignatio/ cū
sint plures naues scilicet lintres q̄ apud germanos ex
arboribus cauatis circa danubium fiūt. Etiā plures cym
be q̄ solo cōto ad littora admouent̄/q̄ nō habent clauū
vel temonē. Etiā si qs hoc vocabulum caput assignet cor
relatiuum ad hunc terminū aial/ mala est assignatio/cum
multa sint aīalia capite carētia sicut ostrea/conchilia / et
alia huiuscemodi. Caput enī dicit partē corporis in qua
omnes sensus vel saltim plures resident.

¶Arist. in hac,iij, cōitate ponit tria docu-
mēta ad bene assignādū alicui relatiuo suū correlatiuū.

¶Primū est, ꝙ si correlatiua desint q̄ apte
assignentur/tūc fingenda sunt nomina:vt apta cōueniēs
ꝙ fiat correlatiui assignatio.

¶Secundū documētum est pro effingen-
dis correlatiuis quod talia sunt accipienda a vocabu-
lis q̄ iā cōmuniter recipiunt̄ ⁊ postea ad instar eorū alia
sunt deducēda ex q̄bus duobus documentis habetur ꝙ
cum huic termino ala/auis non bene assignetur pro cor

relatiuo:assignabitur alatum ⁊ cum eo dicitur ad con-
uertentiam vt patet: etiam huic termino clauum assig-
nabitur hoc vocabulum clauatum. Et huic termino re-
mus hoc vocabulum remituz. Et huic vocabulo caput
capitatum assignabitur:et consimiliter in alijs.

¶Tertium documentū ad videndū facta
assignatione duorū correlatiuorum: an assignatio fuerit
bona est tale. Si assignatis duobus correlatiuis omib9
alijs dicibilibus q̄ vni accidunt omissis relicto illo ad-
huc est conuertentia/bona erat assignatio:sin autem ma
la erat. Exemplum si quis assignet hec dominus seruus
quia si remoueamus ab illa re q̄ est dominus oīa alia di
cibilia.s.esse hominem/esse disciplinabilez ⁊ bipedē ⁊c.
relicto hoc quod est esse dominum:adhuc dicetur ad con
uertentiam cum illo termino dominus:et ideo bona est
assignatio: Defectu cuius ala ⁊ auis non dicebantur ad
conuertentiam.

¶Secundū reales habitudo qua correlati
ua referuntur:etiā apte potest explicari per terminos et
per dicibilia:eo modo quo secūdū nominales. Sed di-
ci ad cōuertētiā nil aliud est quā relationi in vno extre
mo correspondere terminū actu vel aptitudine: ⁊ hoc vt
cōprehendamus omnia tria genera relatiuorum.

Vident̄ aūt ad aliqđ simul esse natura &c.
Hec proprietas siue cōmunitas inquit Arist. non conue
nit omnibus:sed aliquibus.

¶Secūdū nominales illa sunt simul natu
ra secunde intētionaliter que posita se ponunt ⁊ perem
pta se perimunt:vt pater ⁊ filius:quod est dicere secun
de intētionaliter:ꝙ ex vnius affirmatione sequitur alte-
rius affirmatio:et ex vnius negatione alterius negatio
sequitur: ⁊ ecōtra. Ex hoc secundū nominales clare colli
gitur q̄ relatiua sunt simul natura:⁊ que nō patet ex exē
plis q̄ Arist. adducit in littera. Prime intētionaliter ꝙ
existente altero relatiuo cum illa denominatione ⁊ reli
quum debet esse.

¶Secūdū reales relatiua esse simul natura
nil aliud est q̄ relationi in vno extremo correspondere
terminum actu:⁊ qm̄ omnes relationes primi ⁊ secūdi
generis sic se habent:ideo relatiua primi ⁊ secundi ge-
neris sunt simul nā omnia. Relatiua autē tertij generis
non:⁊ deniqꝫ omnis relatio que nō requirit terminum
actu:sic se habet ꝙ id quod per illam refertur:non opus
est vt sit simul natura cum suo correlatiuo.

¶Secūdū nominales notādū est, ꝙ aliqua
sunt relatiua non ampliatiua:vt pater filius: ⁊ in hijs fa-
ciliter percipitur illa esse simul natura. Aliqua sunt re-
latiua ampliatiua:vt prius ⁊ posterius: et in his possu-
mus dicere dupliciter. Primo qđ illa se ponāt ⁊ se inte-
rimunt seruatis ampliationib9 cōsimilibus: taliter ꝙ si
transcendens subijciatur: ⁊ illa predicentur vere se po-
nent:⁊ vere se interiment. Exemplum huius secundi qz
primum est facile:bene sequitur/aliquid est prius:ergo
aliquid est posterius:nil est prius: ergo nil est posteri9:
patet aduertenti ad ampliationem illorū terminorum.
Circa illud exemplum quod adducit Aristo. scilicet ꝙ
scientia ⁊ scibile nō sunt simul natura: dicit quia aliquid
est scibile cuius scientia nondum est inuenta: quia qua-
dratura circuli scibilis est:eius scientia nondum inuen
ta est. Confirmat hoc:quia corrupto animali corrumpi-
tur scientia:⁊ tamen adhuc manent plura scibilia: igitur
scientia ⁊ scibile non sunt simul natura.

Boetius.

¶Circa primū exemplū,quod est de qua
dratura circuli. Boetius inquit:licet tempore Aristote.
quadratura circuli non fuisset inuenta: bene tamen suo
tempore:⁊ hoc dicebat propter Archimedem syracusiū
illa tamen non probat Nicolaus cusanus:ex eo ꝙ assū-
mit vnum in quo iacet tota difficultas:⁊ non probat. Et
quoniam alibi ⁊ in proprio loco examinabimus Archi
medis demonstrationem:nunc missam faciamus : qua-
drare circulum contingit duobus modis:vel quantum
ad aream:vel quantum ad circunferentiam : ⁊ nil aliud
est quā aream circuli:vel circunferentiam circuli: repe-
rire equalem aree quadrati:vel circunferentie quadrati
in hoc sensu. s.quod area aree:vel circūferentia circunfe
rentie. Nam vtrumqꝫ esse simul equale vtriqꝫ implicat:
vt patet intelligēti materiā figurarū ysoperimetrarum.

¶Quidam cucullatus sibi soli persuasit
quadrasse circulū in secundo modo:scilicet quantuz ad
circunferentiam:sed quia nimis sensualiter: ⁊ vt artifex
sensualis processit: ⁊ non per principia mathematica ve-
ra:ideo nil noui nobis attulit: licet rem nouam mirabi-
lem iactet se mundo intulisse.

¶Brisonis q̄dratura erat p inscriptionem
circuli quadrato:⁊ circūscriptione: de quibus Euclides
iiij. elementorum:⁊ argumētabatur sic: est reperire qua
dratum maius circulo ⁊c. ergo equale. Hic modus ar-
guendi habet instantiam in angulis portionuz circuli:
ideo nō valet. Arist. ij. priorū. cap. de deductiōe: agit mē
tionem de quadratura circuli:quārū ad areā proportio-
nes lunares. Et est mod9 demōstrandi Hipocratis chij:
⁊ facit mentionē de eadē demōstratione vel modo qua-
drandi Arist. primo phys. dicēs: quadrationē eam qui
dem que per partes extruitur ad geometram dissolue-
re spectat:⁊ hoc est Hypocratis. Antiphontis autē non,
ad geometram redarguere spectat inquit Aristote. Ra-
tio horum que habet Aristo. hec est. dicit non esse soluē
das rationes Parmenidis ⁊ Melissi: quia negabant
principia philosophie. Hipocrates inquit commenta-
tor bene probabat portiones lunares esse quadrandas:
sed non concludebat circulum quadrari:quia portiones
lunares non absoluunt totum circulum:vt patet intelli-
genti quid portio lunaris. Et ideo ratio Hipocratis be-
ne soluitur:sed Antiphon in sua demonstratione preten
debat lineam non esse in infinitum diuisibilem: ⁊ quo-
niam hic negabat principiū in geometria: ideo dicebat
Aristo. non esse soluendam talem rationem:quia nimis
alienam a consideratione talis scientie: ⁊ cōtra tales di-
cebat. iiij. metaphy. non esse disputādum. sed de ijs copio-
sius cum peruenerimus ad philosophiam ⁊ mathema-
ticarum speculationem.

¶Ex. ij. exēplo. s. ꝙ corrupto animali cor
rūpitur sciētia:sumūt aliqui ansaz ad dicēdū esse de mē-
te Arist. aīam rationalez esse corruptibilem:alioqui fal-
sum diceret Arist. si esset anima rationalis superstes.

Paulus venetus.

¶Paulus venetus eximius & approbatis-
simus in Arist. doctrina in libris de aīa. ca. xxxvij. asseue
rat esse d mēte Arist. vnicā esse aīam rationalē in omni
bus hominibus: ⁊ videt̄ afferre sufficiētia motiua secun
dū Aristo. doctrinā: secūdū quē facile esset dicere: ꝙ quā
uis corrupto animali corrumpatur scientia huius ani-
malis: non tamen corrumpitur anima rationalis: quia
secundum hunc modum dicendi scientia huius homi-
nis dependebat a phātasmatibus huius hominis: que
euanescunt corrupto homine nō tamē anima: quia sem
per fuit homo: ⁊ semper erit homo.

¶Et si huius difficultatis absolutio gran
dē requirat indaginē: ⁊ ad philosophiam spectet: quod
nunc offertur facta inquisitione secūdū doctrinā Arist.
in libris philosophie naturalis ⁊ supra mūdane philoso
phie, hoc est: ꝙ si teneamus scđm eū in quolibet homine

esse aliam animam rationalem:tenendum est secundũ eum esse corruptibilem:quod probo. Secundum eũ.ij. physi.homo generat hominem & sol: sed secundũ eundem primo celi & mundi generabile & corruptibile conuertuntur:sed anima rationalis generatur secundũ diffinitionem generationis. Aristote.in.xj metaphysi. inquit capi.xj.mutatio igitur ex non subiecto in subiectũ secundum contradictionem generatio est. Que quidẽ simpliciter simplex que vero cuiusdã quedam. Ex quo clare habetur secundum Aristote. animam rationalem generari:ergo corruptibilem esse. Item generatur homo non secundum materiam vt liquet: ergo secundum formam. Nec valet dicere: ꝙ anima rationalis non educitur de potentia materie ad istum sensum: ꝙ non requirit dispositiones in materiam ad esse produci & conseruari:quia esset petere principium. Immo seclusa fide pretendo secundum considerationem pure physicam: ꝙ ratio que conuincit ex iis q̃ vt frequenter contingũt ad dicendum ꝙ forma bruti educitur de potentia materie:illa eadem ex iis que contingunt vt plurimum & frequenter circa hominis productionem conuincit ad dicendum secundum Aristo. animam rationalem educi de potentia materie. Nec oppositum huius habet expresse Aristo.in aliquo loco. Confirmatur in.iij.physi.et primo de celo summopere abhorret ab assignatione infiniti:sed si anima rationalis esset incorruptibilis cum ab eterno fuerunt homines:et quilibet vixit per tempus finitum:et quilibet habuit distinctam animã: sequitur superstites esse infinitas animas:et sic infinitum in multitudine.

¶Scio has non esse demõstrationes, con iecto tamen in doctrina Aristote. difficulter posse solui: nisi textus Aristo. violentiam patiatur. In his satis sit hec tetigisse:que logicam considerationem transcẽdunt cũ etiam instituerimus pertinentia pertinenter considerare. Quod si aliquis adducat contra hoc librum de pomo & morte Aristo. vbi sentit clare oppositũ huius determinati:dico illũ non esse Arist. vt patet cuilibet volẽti bene considerari illum processum non Arist.

Ricar. ¶ Multas rationes & auctoritates adducit Ricardus:in.ij.pro parte opposita. Qui voluerit videre illarum solutiones: secundum modum quẽ insequimur videat Scotum in quarto:distinctione quadragesima tertia:questione secunda.

Faber. ¶Faber videtur tãgere ꝙ & si teneamus animã incorruptibilẽ:adhuc bene procedunt ille Aristotelice deductiones:sed salua reuerẽtia tanti viri: licet quod Aristo.pretendit de scibili & sciẽtia alia via possit concludi: si tamen illa via quam Aristo. assũmit debet concludi: operepretium est illam consequentiã esse bonam:corrumpitur animal:ergo scientia corrũpitur que non est bona:si teneat animam incorruptibilem: vt est quam perspicuum.

¶Dubitatio quã mouet philosophus est, stando in diffinitione ad aliquid assignata. Utrũ aliqua substantia dicat ad aliquid. Respondet Aristo. ꝙ licet prime substantie:vt sortes Plato & similes non dicant ad aliquid: & plurime secunde etiam non dicant vt homo bos:alique tamen dicunt:vt manus est alicuius manus: & caput etiã est alicuius caput: & sic stãdo in diffinitione data:nõ põt euitari quin substãtia dicat ad aliqd.

¶Sed quoniã prædicamenta debent esse impermixta: & hactenus visus est loq̃ ad modum Platonis vel antiquorũ aliorũ:assignat propriã diffinitionẽ q̃ solis relatiuis competit:que talis est.

¶ Ad aliquid sũt quibus hoc ipsũ est esse ad aliquid quodãmodo se habere. In primo loco ly ad aliquid tñ valet sicut relatiua: & sic non ingredit suam diffinitionem:quia in.ij.loco ad aliqd cõplexe cõsiderat & in primo incõplexe. Et hec diffinitio debet explicari sicut superius explicuimus diffinitionem relatiuorum: secundum esse scilicet quorum essentialis modus significandi est ad aliud referri: secundũ vtramq̧ viam nominalium & realium intelligendo:vt debet intelligi.

¶Ex hac diffinitione vltima clare cõstat, nullã substantiã esse ad aliquid:nec etiam relatiua scdm dici tantum sunt ad aliquid scdm istam diffinitionẽ.

¶Correlarium quod ex hac diffinitione infertur tale est:si quis diffinite cognouerit.&c.

¶Secundum reales clara est intelligẽtia, ꝙ non potest haberi distincta cognitio vnius vt sic:quin alterum etiam distincte cognoscatur. Nam quemadmodum se habent ad esse:sic ad distincte cognosci.

¶Secundum tamẽ nominales est aliqualis cõtrouersia. Aliq existimãt ly deffinite:insinuare nobis diffinitionẽ:sic ꝙ nõ potest haberi diffinitio vnius quin alterius habeatur diffinitio:adducẽtes illud Porphyrij:necesse est in vtrorumq̧ rationibus vtrisq̧ vti: et ne petant principiũ:vel ne incidant in circulationem: dicunt hoc debere sic intelligi: ꝙ in diffinitione vnius debet poni fundamentum eius cum fundamento sui correlatiui:loquẽdo de fundamẽto relatiui ad modum nominalium: vt pater sic diffinitur: est substantia que genuit substantiam que est: & filius est substantia genita a substantia que est:substantia que est:est fundamentum vtrobiq̧. Quod si quis dicat ignẽ generantem ignem debere dici patrẽ:poteris sic diffinire:est substantia que generat animal quod est. Quod si dicas causas per putrefactionem generantes aliquod animal:sicut calor & terra debere dici pater:diffinies sic:est animal generãs animal qd est. Si replices cõtra hoc:quia tunc pater in diuinis non esset pater. Dicendũ est: ꝙ cum generatio in diuinis nõ sit vniuoca cũ animaliũ generatione:ideo non mirũ ꝙ non cõpetat patri in diuinis hec diffinitio. Sed poterit hec assignari pater in diuinis est substantia/que generat substantiam sibi consubstantialem: ab ea realiter distinctam:per intellectũ tanq̧ per principiũ quo. Filius est substantia que generatur a substantia que est sibi consubstantialis/distincta tamẽ realiter per intellectũ tanq̧ per principiũ quo. Per hoc vltimũ hec diffinitio non cõpetit spiritui sancto:quãuis hic modus explicãdi Arist.in hoc correlario sit verius & a peritissimis inter nominales recipiat. Respiciẽti tñ textus Aristotelici contexturam/alter modus quẽ alij nominales assignant:magis placet/ꝙ per illam particulã diffinite intelligamus determinate determinatione certitudinis prout opponitur suspitioni vel presumptioni. Et hic modus determinatus cum his oppositis/tãgitur ab Arist. in textu cum dicit. Si quis determinate scit hoc esse duplum/& scienter & exacte:precium opere est: vt etiam distincte nouerit cuius dimidiũ est duplum: & consimiliter dicitur de maiore respectu minoris. Alias inquit si non determinate:sed aliter/iam hec est suspitio vel presumptio inquit Arist. & non exacta cognitio.

¶Et ex hoc clare ostendit: ꝙ cum manus possit determinate cognosci/sine hoc ꝙ deprehendatur cuius est manus:nõ dicitur proprie relatiuũ: secundum hanc vltimam diffinitionem. Addit Aristoteles in calce huius capituli: ꝙ determinare de singulari non est inutile. Ratio huius est:quia particularium inquisitio est causa quare propositiones scientiales in nobis habeantur. Sed in proposito ex eo dixit Aristoteles:quia videtur quod sicut difficultatum est:an substantia dicat ad

aliquid videtur quod possit difficultari merito de aliis octo predicamentis: et sic apparet veritas:quia omnia entia mundi videntur pertinere ad ad aliquid. Ideo doctor Ciruelus in coordinatione huius predicamenti processit per singula predicamenta/& dicit non iniuria hoc potuisse locari decimum pro quanto videtur omnia alia complecti. Ciru e.

¶Pro complemento huius capitis quedam dubia mouentur.

¶Primum dubium, vtrum relatio que est generalissimum huius predicamenti sit realis vel rationis:scdm reales respondetur qd non est rationis:quia sole relationes reales hic ponuntur:quod si dicas cum sit proprie relatio realis:ergo alia debet correspondere in termino:alias ista nõ esset relatio realis proprie dicta & sic erunt duo generalissima. Ad hoc respõdetur quod illa cum sit generalissimum non refertur:sed est principium referendi & participatur ab aliis in suo esse quidditatiuo. Et si queras quid refertur:dicitur quod ipsa ad se & si inferas:ergo non est realis:sed rationis: ad hoc respondetur quod si esset principium referendi aliquid idem numero ad se ipsum esset rationis:sed modo nõ refertur nisi aliquid idem genere ad se ipsum: & talis bene potest esse realis. Et si dicas:illa est vna numero:distinguo:vel vt opponitur vni genere vel specie:et sic falsum est:vel vnum numero:quod est principium numeri: & sic nõn est inconueniens.

¶Secundum, dubium, vtrum potest sine contradictione esse fundamentum & terminus sine relatione aliqua insurgẽte:supposito ꝙ illa que debet insurgere:esset intrinsecus adueniens.

¶Ad hoc respondetur secundum Scotũ, vt patet ex diffinitione relationis intrinsecus aduenientis: ꝙ necessario reperitur in fundamẽto posito terminõ quod si necessario:ergo non potest non consurgere posito fundamento & termino. Uidetur tamen mihi dicendum quod cum secundum Scotũ:omne prius sine contradictione potest esse sine suo posteriori:qd super naturaliter:sine contradictione potest esse fundamentum et terminus sine hac relatione consurgente. Qd si arguas iam paternitas esset relatio extrinsecus adueniens:quia stat fundamentum & terminum esse sine hac paternitate. Posses dicere quod cum non possit esse sine hac: vel altera eiusdẽ rationis:ideo est intrinsecus adueniens: secus de distantia. Quod si replices volo quod sic corrumpatur hec cũ filiatione:quod maneant terminus & fundamentum. Ad hoc dicitur:qd vel non est admittẽdus casus vel faciliter potest responderi ex dictis alibi.

¶Hoc idẽ tenet Paulus venetus in sua metaphysi.ca.xxiiij.in solutione ad quartum argumentum vbi concedit posse manere sortem et platonem corrupta paternitate in sorte:et filiatione in Platone: supposito quod sortes fuerit pater Platonis: et dicit postea sortem non denominari patrem Platonis. Ex quo sequitur Antonium Coronel immerito dixisse in principio suorum predicabilium Paulum delirasse:nã Paulus non dicit relationem posse manere sine fundamento & termino/sed econtra:vt patet respicienti totam materiam relationum Pauli/ et deniq̧ totam metaphysicam:quod si illud dixisset fateor fuisse deliramentum: cum posteriora que essentialiter dependent ab aliquo priori:non possunt esse sine contradictione sine suo priori:modo autem tale non habetur:ideo falso sibi imponitur.

¶Tertium dubium, vtrum de ratione relationis sit: ꝙ habeat esse successiuum:vbi fundamentũ sit res permanens & etiam terminus.

¶Quidam respondet, ꝙ vbi fundamẽtũ & terminus sunt res successiue:non inconuenit quod relatio sit ens successiuum. Et concedit illud de distinctione:qua duo motus distinguuntur:et dicit illius partes continuari:per relata esse. Sed maior esset difficultas de distinctione qua due orationes vocales distinguuntur secundum reales:qui ponunt esse orationem vocalẽ ens successiuum discretum:vt diximus in predicamento quantitatis.

¶Ad dubium secũdum Scotum in quolibet.xj.respondet: ꝙ dato ꝙ fundamentum & terminus sint res permanentes:potest relatio esse successiua: patet de vbicatione passiua:que successiue acquiritur & deperditur/pro quanto motus sit successiue/per quem acquiritur talis vbicatio.

¶Quartum dubium:vtrum fundamentum & terminus debeat esse prius quam relatio:respondetur in relationibus realibus sic: & in relationibus rationis non opus est:cum habeat simul esse cũ relatione.

¶Quintum dubium, vtrum dici ad conuertentiam: & esse simul natura sint idem. Respõdetur secundum reales ꝙ non. Nam relatiua tertij generis: vt explicamus dicuntur ad conuertentiam: non tamen sunt simul natura.

¶Secundũ tamen nominales, etiam non sunt idem/patet ex dictis. Si dici ad conuertentiam nõ dicat consequentiã sed predicationem. Sed posset queri/cum hic terminus pater habeat pro correlatiuo hunc terminum filius / sequitur etiam hunc terminum hic pater: habere pro correlatiuo hunc terminum hic filius:consequens est manifeste falsum: ergo videtur ꝙ nec primo assumpti sunt simul natura. Ad hoc respondetur secundum nominales: ꝙ si connotatio illius termini hic pater sit singularis:scilicet importando hunc filium/et ille terminus hic filius connotet patrem demonstratum/tunc bene sunt simul natura/sed si connotatio illius termini hic pater sit communis/ nõ oportet.

¶Secundum Thomam qui nõ multiplicat rationes terminis multiplicatis:etiam nõ sunt simul natura.

¶Secundum tamen Scotum, qui ad multiplicationem terminorum ponit relationes multiplicari: vt patet ex quolibet: & ex.iiij. & alibi. dicitur ꝙ si hic pater dicat relationem:que ad hunc filium demonstratum refertur:tunc bene erunt simul natura:alioqui nõ: vt liquet.

¶Sextum dubium de æqualite & similitudine:an sint extrinsecus an intrinsecus aduenientes dicitur: ꝙ si fundentur in essentia qualitatis & quantitatis secundum Scotum sunt intrinsecus:quia ille tenet in rarefactione et condensatione contra Godofredum de fontibus in.iiij.non acquiri no[illegible] quantitatem:si autem loquamur de eis quatenus [illegible]antur in intensione vel figura secundum Scotum:sunt aduenientes extrinsecus.

¶Septimum dubium an redeũte eodem termino & eodem fundamento redeat eadem relatio:secundum Scotum in.iiij.materia de resurrectione cõceditur ꝙ sic:secundũ quem etiã concedendum est ꝙ si ponantur relationes preteritionis & futuritionis.sunt rõnis relatiões:pz ex eo qd hz Scot in.iiij.ĩ materia de pnia.

Contra hoc tamen est argumentum: sequeretur q̄ naturaliter corruptum posset redire: patet distantia q̄ est inter sortem t pilare: si sortes fiat propinquior: corrumpetur: Et tamen potest redire naturaliter idem fundamētum t terminus: saltim sine miraculo vt constat. Solutionem ex dictis facilter habere potes.

¶ Octauū dubiū vtrum in relationibus sit procedendum in infinitum secundum Scotum. Respondet Scotus in. iiij. dist. vj. q. x. q̄ in relationib⁹ realibus non: in relationibus rationis ilc. De relationibus realibus quomodo habeat verū hoc in predicabilibus fuit apertus: debet haberi t obseruari pro regula in via Scoti: q̄ nulla relatio potest fundare alteram relationē realem eiusdem denominationis cuj ea: t hoc est quod communiter dicitur secundum Scotistas: vbi est q̄ et quo: standum est in quo.

¶ An relatio intendatur & remittatur: respondetur q̄ non qualiter intelligatur quod relatio suscipit magis t minus: iam declaratum est: quare potius fundatur relatio paternitatis in sorte q̄ in Platone dicitur quod propter actuj qui preterijt: t propter relationem preteritionis quam acquisiuit: t hoc est conforme Scoto: qui dicit has relationes fundari super actionej q̄ requirit̄ p̄cessisse: hęc de predicamēto relationis.

¶ Sequitur textus.

¶ De qualitate. Cap. viii.

QVALITATEM vero dico, secūdum quā ql̄es quidem esse dicuntur. ¶ Est autē qualitas, eorum quæ multipliciter dicunt̄ Et vna quidē species qualitatis, habitus et dispositio dicantur. ¶ Differt autē habit⁹ a dispositiōe, q̄ pmanētior & diuturnior est. Tales vero sunt scientiæ & virtutes. Scientia enī videtur esse permanētiū, & eorū q̄ difficile moueant̄. Si qs vel mediocriter sumat sciētiā, nisi grādis permutatio facta sit, vl̄ ab ægritudine, vl̄ ab aliquo huiusmodi. Similr aūt & virtus, vt iustitia & castitas: & singula talium, nō vident̄ posse moueri: neq̄ facile pmutari. Dispositiones vero dicuntur [illegible]nt facile mobiles, & cito pmutabiles, vt calor, frigiditas, & ægritudo, & sanitas, & q̄cūq̄ alia huiusmodi: afficit̄ enī quodāmō secūdū eas homo, cito autē pmutatur, & ex calido frigidus fit. & ex sanitate in ęgritudinē tranſit. Similiter aūt & in alijs, nisi forte quæ earū cōtingit per tēporis longitudinē in naturā cuiusq̄ trāsferri, & imobilis vl̄ difficile mobilis existēs quā iā qlibet habitum vocet. Manifestum est autē qm̄ hęc volunt habitus dicere, q̄ sunt diuturniora vl̄ difficile mobilia, Nāq̄ in disciplinis nō multum retinētes, sed facile mobiles nō dicunt̄ habitum habere, q̄uis sint ad disciplinā petius, melio⁹ ve dispositi. q̄re differt habitus a dispositiōe, q̄hic qdē facile mobilis sit, ille vero diuturnior & difficilius mobilis. ¶ Sunt autē habitus & dispositiōes, dispositiones vero nō necesse est habit⁹ esse q̄ em̄ retinēt habitum, et quodāmō dispositi sunt ad ea q̄ habēt vl̄ petius vl̄ melius, q̄ autē dispositi sunt: nō omnino retinēt habitū. ¶ Aliud vero genus q̄litatis est scdm quod pugillatores vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus, & simpl̄r q̄cunq̄ scdm potētiā naturalē vel impotētiā dicunt̄. Non em̄ quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodq̄ huiusmodi dicit̄: sed q̄ habēt naturalē potentiā, vel impotētiā facile quidē facere, vel nihil pati, vt pugillatores vel cursores dicunt̄, nō q̄ sint dispositi aliquo modo, sed q̄ habeant potētiā naturalē hoc facile faciēdi, Salubres vero dicuntur, eo quod habeāt potentiā naturalē, vt nihil a quibuslibet accidētibus facile patiāt̄, insalubres vero q̄ impotētiā habeāt naturalē nihil facile ab accidētibus patiē di. Simil̄r his durum et molle se habēt: durum em̄ dicit̄ q̄ habeat potentiā nō facile secari: molle vero q̄ eiusdē ipsius habeat impotentiā. ¶ Tertia vero species q̄litatis est, passibiles q̄litates & passiōes. Sunt aūt hm̄oi, vt dulcedo & amaritudo, et austeritas, & oīa his cognata. Amplius, & calor & frigus, et albedo et nigredo. Et qm̄ igit̄ hæ q̄litates sunt, manifestum est. q̄cunq̄ em̄ has susceperint, qualia dicunt̄ scdm ipsas, vt mel qm̄ dulcedinē susc̄ipit, dicitur dulce, & corpus album, quoniam albedinē susc̄ipit. Similiter autem & in cæteris. Passibiles vero qualitates dicuntur, nō q̄ ea q̄ illas susceperint qualitates, aliq̄d patiātur (neq̄ enim mel qm̄ aliquid passum

sit: dicit̄ dulce, neq̄ aliq̄d aliud huiusmodi) simil̄r autē his, & calor & frigus passibiles qualitates dicūtur, non (q̄ ea q̄ illas susc̄ipiūt aliquid passa sint) sed qm̄ secundū sensus vnaquęq̄ dictarū qualitatū passionū effectiua est, passibiles qualitates dicunt̄. Dulcedo enim passionē quādam secundū gustum efficit, & calor secundū tactū, similiter autē & aliæ. Albedo autē & nigredo & cæteri colores nō eodē ijs quæ dicta sunt passibiles q̄litates dicūt̄, sed eo q̄ ipsę ab aliqua passione innascunt̄, qm̄ enim fiunt propter aliquā passionē multæ colorū mutationes, manifestū est, erubescens enī aliquis, rube⁹ factus est, & timēs pallidus, vnūquodq̄ talium, quare etiā si qs natura aliquid talium accidentiū perturbationū ve passus est similem colorē verisimile est eū habere. Quę enim affectio nūc in eo q̄ verecūdet̄ circa corp⁹ facta est, etiā secūdum naturalē cōstitutionē eadem fiet affectio, vt & naturalis color similis sit: q̄cūq̄ igit̄ talium accidentiū ab aliqbus passioniб⁹ principiū sumpserūt, passibiles qualitates dicūtur, siue enim secundū naturalē constitutionē, pallor fit aut nigredo: q̄litates dicunt̄ (quales enī scdm eas dicimur) siue ppter ægritudinē longā, vel ppter ęstum aut aliq̄d tale cōtingit vel nigredo, vel pallor & non facile prætereūt, vel etiā in vita pmanēt, & passibiles qualitates istæ dicūt̄ similiter enim quales secūdū eas dicimur. Quæcūq̄ vero ex ijs quę facile soluūt̄, & cito trāseuntes fiunt, passiōes dicūtur, qualitates vero minime. Nō enim aliq̄ secūdū ipsas dicūtur quales neq̄ enim qui ppter verecūdiam rube⁹ factus est, rubeus dicit̄ Neq̄ cui pallor ppter timorē venit, pallidus est, sed magis eo q̄ aliq̄d pass⁹ est, quare passiōes quidē huiusmodi dicūtur, qualitates vero minime. Similiter aūt his: & secundū animā passibiles q̄litates & passiones dicunt̄, quæcūq̄ enim mox inascendo ab aliqbus passionib⁹ difficulť mobilib⁹ fiunt q̄litates dicūtur & ipsę: vt amentia, mētis alienatio, & ira, & alia hm̄oi qua

les enim scdm eas dicūtur, id est iracundi atq̄ amētes. Similiter autē & quæcūq̄ aliæ nationes nō naturales, sed quæ ab aliquib⁹ aliјs accidētib⁹ facte sunt difficile prætereūtes, & oīno imobiles, qualitates sunt etiā huiusmodi. quales enim & scdm eas dicūt̄. Quæcūq̄ vero ab ijs quæ facile & cito prętereūt: fiunt: passiōes dicūtur: vt si quis cōtristat⁹ iracūdior fiat, nō enim dicit̄ iracūdus qui huiusmodi passiōe iracūdior est, sed magis qa aliq̄d passus: quare passiones quidē huiusmodi dicūtur, qualitates vero minime. ¶ Quartū vero genus q̄litatis est figura, & circa vnūquodq̄ cōstans forma, āplius autē ad hęc rectitudo, & curuitas, & si qd aliud his simile est, secūdum enim vnūquodq̄ eorū qualeqd dicitur, triāgulū enim vel quadrāgulū esse qualequid dicit̄, & rectū aut curuū, & secundū etiam formā vnumquodq̄ quale dicitur. ¶ Rarū vero & spissum & asperū & leue, putabūtur quidē qualequid signifi care, sed aliena huiusmodi putāt̄ esse a diuisiōe quæ circa qualitatē est quādā enim positionē magis videt̄ partiū vtrūq̄ mōstrare, spissum enim dicit̄, eo q̄ partes sibi ipsis ppinquę sint: rarū vero, eo q̄ distēt a se inuicem, & leue quidē q̄ in rectitudinē aliquo modo partes iaceāt. asperū vero q̄ hic quidē supet, illa vero sit inferior, & fortasse ali⁹ quicūq̄ modus apparuerit q̄litatis, sed fere q maxime dicūt̄ hi sunt. Qualitates, itaq̄ sunt, q̄ dictę sūt. ¶ Qualia vero sunt, quæ secūdū has denominatiue dicūt̄, vel quomodolibet aliter ab his. ¶ In plurimis siqdem & fere in oīibus denominatiue dicūtur. vt a cādore cāndidus: & a grāmatica grāmaticus, & a iustīcia iustus, similit & in alijs. In aliqbus vero eo q̄ nō sunt posita q̄litati nomina, nō cōtingit ea qūæ dicūtur, ab ijs denominatiue dici, vt cursor aut pugillator qui secūdū naturalē dicit̄ potētiā, a nulla qualitate denominatiue dicit̄. Nō enī posita sunt nomina potētijs secūdum quas isti quales dicūtur, sicuti disciplinis, scdm quas pugiles vel palestrici scdm dispositionem dicūtur. Pu-

Diffinitio qualis.

gillatoria enĩ & palęstrica disciplina dicit̃ q̃les vero ab his denominatiue dicũtur: q disponũtur. Aliquãdo autẽ & posito nomine nõ dicit̃ denominatiue, quod secundum eã quale dicit̃: vt a virtute studiosus, eo enim q virtutẽ habeat studiosus dicit̃: sed nõ denominatiue a virtute. Nõ autẽ in pluribus, hoc tale est. Qualia ergo dicũt̃, quę denominatiue a dictis q̃litatib⁹ dicũtur: aut aliquo modo aliter ab eis.

Cõmu.1. ¶ Inest aũt & cõtrarietas scd̃m qualitatẽ, vt iustitię iiusticia cõtraria est, & albedo nigredini, & alia. Similit̃ autẽ & ea quæ scd̃m eas qualia dicũtur, vt iniustũ iusto: & albũ nigro. Non in omĩbus autẽ hoc est, rubro enim & pallido: aut huiusmodi colorib⁹ nihil ẽ cõtrariũ earũ quę q̃litates sunt.

Regu. ¶ Ampli⁹. Si contrariũ alterũ fuerit q̃litas: & reliquũ erit q̃litas, Hoc palã est ꝓponẽti ex singulis alia prædicamẽta: nam si est iustitia iniusticię cõstrariũ, qualitas autẽ est iustitia: q̃litas igitur & iniustitia. Nullũ enim aliorum prædicamentorũ aptabit̃ iniusticiæ, neq; quãtitas, neq; ad aliq̃d, neq; vbi: nec omnino aliq̃d huiusmodi nisi q̃le. Sic aũt & in alijs quæ scd̃m quale sunt contraria.

Cõmu.2. ¶ Suscipiũt autẽ qualia magis & min⁹. Album enĩ magis & min⁹ albũ altero albo dicit̃: & iustũ alterũ altero magis vel min⁹. Sed & ipsa crementũ suscipiũt. Cum cãdidum nãq; sit: cõtingit ampli⁹ candidum fieri. Non tamẽ omĩa, sed plura.

Dubi.1. ¶ Iustitia nãq; si dicat̃ magis & min⁹ iustitia, potest quilibet ambigere, similiter aũt & in alijs dispositionib⁹: quidã enim dibitant de talib⁹. Iustitiã namq; iustitia nõ multũ aiũt magis & min⁹ dici: nec sanitatẽ sanitate. Min⁹ aũt habere alterũ altero sãitatẽ aiũt: & iustitiã alterũ min⁹ altero habere dicit̃, sic autem & grãmaticã, & alias dispositiones. Sed tamẽ ea quę secundũ eas dicũtur: indubitãter recipiũt magis & min⁹, grãmaticior enim alter altero dicit̃, & iustior, & sanior: sic autẽ & in alijs. Triangulũ vero & quadragulũ nõ videtur magis & minus suscipere: neq; aliqua aliarũ figurarũ. Quæ enim diffinitionẽ trianguli recipiũt & circuli, oĩa similiter triãguli vel circuli sunt, eorũ autẽ quę nõ recipiũt rationem ipsam, nihil magis alterũ altero dicet̃. Nihil enim q̃dratũ magis q̃ꝫ parte altera longius, circulus est, Neq; alterũ enĩ, recipit circuli rationẽ. Simpliciter aũt si vtraq; non recipiũt ꝓpositi rationẽ, non dicet̃ alterũ altero magis. Non ergo omĩa qualia recipiũt magis & minus. Horũ itaq; quæ p̃dicta sunt: nihil est ꝓprium qualitatis.

Cõmu.3. ¶ Similia vero & dissimilia scd̃m solas dicunt̃ qualitates. Simile enim & dissimile alterũ alteri non est secundũ aliud, nisi secũdum id quod quale est. Quare ꝓpriũ est qualitatis scd̃m eã simile vel dissimile dici.

Dubium.4 ¶ At vero nõ decet cõturbari, ne quis nos dicat de qualitate ꝓpositionẽ faciẽtes: multa eorũ quæ sunt ad aliq̃d interposuisse, habit⁹ enim & dispositiões eorum (quæ ad aliq̃d sunt) esse dicebamus. Pene enim in oĩbus talibus genera ad aliq̃d dicunt̃, nihil autẽ eorũ quæ sunt singularia, nam cũ disciplina genus sit id ipsum q̃d est alterius dicit̃, alicui⁹ enim disciplina dicit̃: eorũ vero q̃ singularia sunt, nihil ipsum q̃d est alterius dicit̃, vt grãmatica, non dicit̃ alterius grãmatica, nec musica alicui⁹ alteri⁹ musica. Sed forte scd̃m genus & hę aliq̃d dicunt̃: vt grãmatica alicuius dicit̃ disciplina: nõ alicui⁹ grãmatica, & musica alicuius disciplina, nõ alicuius musica, qua ꝓpter q̃ singularia quidẽ sunt: nõ sunt ad aliq̃d, dicimur autem quales scd̃m singula hæc enim & habem⁹, sciẽtes enim dicimur, eo q habemus singularũ sciẽtiarũ aliquas. quare hęc erũt etiã q̃litates quæ singulares sunt, scd̃m quas aliquando & quales dicimur: hæc autẽ nõ sunt eorũ quæ sunt ad aliq̃d. Amplius. Si cõtingit idẽ ipsum & quale & ad aliq̃d esse, nihil est incõueniẽs in vtrisq; hoc generibus enumerare.

¶ In hoc p̃dicamẽto Arist. ponit descriptionẽ qualitatis/species quatuor/in prima specie differentias duas/in.iiij.specie vnicum dubium/ponit diffenitionem qualium/communitates tres. In prima conmunitate vnicam regulam. In secunda comunitate vnicum dubium. In tertia etiam dubium vnum.

¶ Quemadmodũ Arist. ĩ hoc prędicamẽ

to duo generalissima expressit: vnum pro concretis: & alterum pro abstractis: sic in quolibet prędicamentorum accidentium potest percipi. Et quod potius id explicuerit in hoc prędicamento: ex eo apparet coniectandum: quia clarius percipitur discrimen inter qualia & qualitates in hoc prędicamento: q̃ inter concreta & abstracta aliorum prędicamentorum: vt patet.

¶ Diffinitio q̃litatis sic ĩtelligit̃, qualitas est secundũ quam dicimur quales vel aliq̃d dicitur quale: vel aliquid est aptum natum dici quale: secũdum nominales modus significãdi dicibilium abstractorum est importare dispositionẽ qualẽcunq;: cõcretorũ vero est cõnotare dispositionẽ per aliquod abstractum importatã.

¶ Posset difficultari quæ res sit, q̃litas per quam dicimur quales.

¶ Scd̃m aliquos nominales quęlibet res mundi dicitur esse qualitas: quia ab omni re potest sumi denominatio: quia appellamus aliquid diuinum: angelicum/humanum/lapideum &c. sed sic qualitas poti⁹ est transcendens quã generalissimum. Alij dicunt q qualitas est aliquid distinctum ab eo quod realiter denominatur. Sed hoc non placet. quia non conuenit secundę speciei et quartę speciei secũdum nominales: ideo videtur dicendum q qualitas prędicamentaliter accepta: est aliqua forma realiter distincta a re quę denomĩatur: vel aliqua dispositio quę est in ipso quod denominatur principium agendi vel paciendi: vel est partiũ dispositio. Et omĩe quod de per se & proprie est concretũ reponendum in hoc prędicamento connotat isto modo qualitatem: reliqua de per accidens ponuntur.

¶ Reales vero dicunt omnẽ qualitatẽ quę per se ponitur in hoc prędicamento: realiter distingui a re quę per illam denominatur.

¶ Secundũ Scotũ, hæc quę cõmuniter appellatur species qualitatis: dicitur non esse qualitates: sed dicuntur modi circa qualitatem: vt habitus dicit quendam modum circa qualitatem: & dispositio aliũ: & dicitur secundum hunc modum voluisse. Arist. explicare diuersitatẽ inter qualitates per hos diuersos modos qui nobis poterunt innotescere.

¶ Cõmunior tamẽ schola oppositũ sẽtit: cum Arist. eas species appellet: cum sint genera subalterna: dedit tamen illas species per complexa: quia forte non erat incomplexum sic potens explicare illos binos diuersos modos significandi.

¶ Aliqui tamẽ pro p̃ma specie, dicũt hũc terminũ dispositio posse accipi: qui terminus sub se contineat habitus et dispositionem: pro vt inter se opponũtur habitus et dispositio: & pro secunda hunc terminum potentia: & pro tertia hunc terminum passio: & pro quarta hunc terminum figura: quod licet sit vere & logice dictum: loquimur tamen vt plures: vt nos docet Arist. ij. topicorum loquendum esse cum pluribus: sentiendum vero cum paucis.

¶ Prima igit̃ species, est habit⁹ & dispositio: quid aũt sit habitus iam visum fuit in quarta q̃stione, pręmiali: & multa cõcernẽtia de habitib⁹ materiam. Hoc vocabulũ dispositio accipitur ęquiuoce. Primo ꝓ omni qualitate qua aliquis bene vel male disponitur: siue sit faciliter/siue difficulter separabilis: & hoc modo comprehendit sub se habitũ et dispositionẽ: & sic accipit̃ in textu: quãdo dicit omnem habitũ esse dispositionem: nõ tñ econtra. Secundo modo accipit̃ ꝓ qualitate faciliter separabili a subiecto: ex qua potest causari habitus et in hac acceptione dispositio nõ est habitus: et nõ cõtinet habitum sub se: sed est productiua habitus.

¶ Boetio non placet hic mod⁹ declarãdi, imo dicit quod dispositio in ambabus illis differentijs quibus habitus differt a dispositione tenet̃ vniuoce. Boetius. Et saluat textus veritatẽ imaginando q habitus est aggregatum ex multis dispositionib⁹/q̃ si sint coaddunatę sunt difficulter separabiles a subiecto/& sic illę collectę sunt habitus/& sic habitus est aggregatum ex multis dispositionibus: nulla tñ dispositio dicit q est habitus/quia quęlibet talis per se est faciliter separabilis a subiecto.

Albertus magnus. ¶ Albert⁹ magn⁹ videt̃ tenere in suis prædicamentis habitum & actum nõ distingui essentialiter/sed tñ accidentaliter/p facilius vel difficilius dimoueri a subiecto Sed primo hoc non est cõforme ad Arist. doctrinã: ex qua habet̃ actus ꝓducere habitũ/& cum nil seipsum potest producere/sequitur actum & habitũ differre essentialiter. Item alias semper quandiu esset homo habituatus: est in actu quod esse falsum/nam scire habitualiter est scire in potẽtia/vt opponit̃ scire in actu.

¶ Ideo relictis his duob⁹ modis intelligẽdus est textus & illę duę differentię inter dispositionem & habitum/conformiter ad ęquiuocationem p̃tactam de illo vocabulo dispositio.

¶ In hac p̃ma specie ponũtur oẽs habitus quos corporales appellant/scilicet sanitas non vt dicit salubritatem/& ęgritudo nõ vt dicit insalubritatẽ. Et etiã habitus qui ponuntur in partibus corporis. s. lingua: manibus/& pedibus/sicut in cãtoribus cytaredis/chorẽãtibus et saltantibus/& histrionibus/& his qui sunt pugiles/nam pugil est qui habet artem gladiandi exercitio et industria acquisitam.

¶ Dispositio corporalis dicit̃ quicũq; actus/per quẽ et alios eiusdem rationis similes habitus corporales enumeratis acquiri possunt.

¶ Etiã ponũtur omnes habitus quos appellant speculatiuos pertinentes ad omẽs potentias cognoscitiuas/& appetitiuas/& habitus pertinentes ad omnes artes mechanicas/& liberales et etiam omnes virtutes morales/& theologicę/et etiam omnia vitia his opposita/& deniq; habitus omnis inclinans ad similes actus/vel dissimiles a quibus genitus est ad quãcunq; facultatem vel scientiam attineat.

¶ Dispositio vero oĩs ex qua & alijs eiusdem specie potest causari habitus similis ijs qui tacti sunt pertinẽt ad hanc primam speciem.

¶ Secũda species est naturalis potentia vel impotẽtia/hic per naturalẽ potentiã vel impotẽtiam intelligimus qualitatẽ per quam aliquis potest bene vel male se habere/accipiendo bene vel male physicaliter pro principio operatiuo aliquid facile faciendi vel resistendi vel non facile resistendi/vt cursor et pugillator quatenus important aptitudinem et dispositionem naturalem membrorum ad currendum vel pugnandum. Pugillator differt a pugile/quia pugil dicit habitum acquisitum exercitamento artis palęstricę/pugillator dicit hominem naturaliter aptum ad pugnã/anteq̃ acquisiuerit artem per exercitamentum. Etiam salubre differt a sano/nam sanum importat qualitatem pertinentem ad primam speciem quę est habitus corporalis/salubre dicit naturalem corporis dispositionem/quia corpus potest faciliter resistere causis potentibus causare ęgritudinem/in salubre dicit naturalem quãdam corporis indispositionẽ/qua faciliter potest incurrere ęgritudinem a leuibus causis inducentibus eam. Etiam cursũ dicitur habere potentiam ad bene resistendum volenti

fecare: molle dicitur habere naturalem impotentiam ad faciliter secare & non resistere.

¶ Aliqui per naturalē potētiam intelligūt potentiam actiuam: per naturalem impotentiam potētiam passiuam. Ad hanc secundam speciem pertinent omnes termini importantes virtutes actiuas spirituales/ sicut creatiuum adnihilatiuum: vt dicunt naturalē potentiam in deo. Etiam masculinitas/ femininitas/ &c. Etiam vires nutritiuę: sicut digestiua retentiua/ expulsiua/ attractiua. Etiam vires vegetatiuę: generatiua/ augmentatiua/ nutritiua. Etiam vires intellectus & voluntatis: quatenus illę sunt actiuę: nō quatenus sunt in actu vel habitu. Nec quatenus sunt in potentia: vt refertur ad actum: sed quatenus sunt productiuę actuum sibi naturalium. Etiam inclinationes naturales quibus aliq̄s a natura est venator/ orator/ logicus/ vel latro: pertinent ad hanc speciem. Pro quo nota ꝙ in iudicijs de natiuitatibus peritus astrologus non potest secundum principia astrologię & philosophię prędicere de actibus & habitibus: qui reperientur in hoc puero: sed tantum modo vt illi termini dicunt naturalem inclinationem: & dicunt naturalem potentiam vel impotentiam. Ut hic erit venator vel orator: vel cātor: isti termini debēt dicere naturales dispositiones: & inclinationes ad illas operationes: quę si inuentur arte multum in illis proficient.

Etiam ad hanc speciem pertinent termini importantes virtutes actiuas corporales: sicut virtutes celorum & elementorū & mixtorū. Tandē oīs termin9 importans complexionem insequentem formam: quę ex commixtione q̄litatum primarum resultat. Et etiam termini importantes complexionem insequentem materiam: quę etiā siderea complexio dicitur: quia actione astrorum perficitur: nec potest permutari sine corruptione indiuidui. Et de hac loquitur Porphyrius quando dicit: indiuiduum est cuius collectio proprietatum quę reperitur in vno: non potest in alio reperiri.

¶ Tertia vero species qualitatis est passibilis qualitas &c.

¶ Pro hui9 tertię speciei intelligētia, est aduertendum: ꝙ passibilis qualitas ea est: quę apprehēsa ab aliquo sensu: causat aliquam delectationem vel tristitiam in tali sensu/ vt caliditas/ frigiditas / dulcedo/ amaritudo: nec dicuntur sensibiles: quia subiectum earum patiatur quicquam ab eis: quia ignis non patitur a suo calore: nec mel a sua dulcedine. Hoc vocabulum passio pro intelligenda hac tertia proprietate debet intellig i ęquiuocum. Nam aliquando accipitur pro affectu potentię appetitiuę: scilicet pro delectatione: vel tristitia: spe: & timore/ & ad hoc ꝙ hę passiones causentur requiruntur operationes pręuię cognoscitiuę: & appetitiuę in potentia. Et in hac significatione accipitur ab Aristote. quando dicit passibiles qualitates secundum sensum esse effectiuas passionum. Alio modo accipitur passio pro vt dicit aliquid de genere passionis secundum ꝙ aliquis patitur aliquid: sed statim euanescit. Ut color qui acquiritur ex verecundia dicitur erubescentia/ quia per illū colorem potius ille est aliquid passus: ꝙ quod denominetur qualis: etiam color ex timore qui debet potius dici pallescentia est potius passio de genere passionis: quā qualitas secundum quā aliquid sit quale: et in hac acceptione accipitur ab Aristo. quando dicit in duobus locis: quę cunq ab ijs quę cito transeunt et soluuntur fiunt: passiones dicuntur.

¶ Hoc p̄misso passibilis q̄litas altero duorum modorum dicitur: vt tangit Aristo. Primo modo ea quę declarata est. Secundo modo est illa quę causatur a passione: ꝙ si illa quę ab aliqua passione vel magna transmutatione causatur: sicut a longa infirmitate: vel a forti timore sit permanens: taliter quod possit aliquid denominare quale: tunc dicitur passibilis qualitas: sicut albedo vel nigredo permanentes: causatę vel ęstu: vel longa infirmitate.

¶ Nō solū in corpore assignat Arist. passibiles qualitates et passiones: sed etiam in anima. Nam si ex passione naturali quę tenaciter adheret aliquis habeat iram vel extasim vel mentis alienationem: passibiles qualitates dicuntur: quia per eas dicimur quales sicut iracundi dementes &c. Etiam mentium alienationes vel excessus mentis: qui difficulter separantur et p magnum tempus manent: etiam qualitates passibiles dicuntur. Si autem ex tristicia quę statim euanescit: q̄s habeat iram: licet dicatur aliquid passus: quia effectus est paulo subiracundior solito: non tamen dicitur iracundus: ideo illa est passio in secunda acceptione: non passibilis qualitas

¶ Ad hanc specie pertinēt omnes passiones potentię appetitiuę: & etiam cognoscitiuę: & omnes qualitates pceptibiles a quinq sensibus exterioribus. Posset hic difficultari an sicut passiões sequitur actus voluntatis ab eis distinctos: sic in intellectu actus intellectus sequitur passiones ab eis distinctę. Licet aliqui dicant passiones voluntatis non distingui ab actibus voluntatis: et alij teneant: firmitatem & formidinem non esse passiones consequentes actus intellectus: teneo tamen vtrunq: ꝙ passiones tam actuum voluntatis: ꝙ actuum intellectus distinguuntur ab actibus quos consequuntur. Et dimissis alijs rationibus quę possent adduci: pono vnam pro passionibus actuum voluntatis: alteram pro passionibus actuum intellectus.

¶ Prima ratio est hæc, stat bene ꝙ existēte eadem dilectione matris circa filium: aliquādo delectetur circa filium: & existente eadem dilectione tristetur circa eundem filium: igitur passiones illę distinguūtur ab actibus voluntatis: consequentia bona est: patet antecedens. Si matri tenerrime diligenti filium adesset tyrannus volens interimere filium iam continuata dilectione circa filium: valde tristatur circa eundem intense amatum: igitur.

¶ Secunda ratio ꝓ passione actus intellect9 talis est volo quod alicui habenti euidētiam hui9: ignis calefacit: superueniat vel per reuelationem vel per consilium: vel per ecclesię auctoritatē: debere credere hunc ignem calefacere: iam ille non perdit assensum: tamē firmius assentit: quia apponit piam affectionem: ratione cuius tenacius adheret ꝙ antea: & hoc est quod secundum cōmunes theologos habetur ꝙ assensus fidei: non est euidentior assensu scientię: attamen est certior: propter has rationes teneo assumptū. Aliter sentit Occam in primo. q. xj. de passionibus dicendo quod sunt actus.

¶ Notādum est, ꝙ in aliquo assensu pōt p̄mo considerari certitudo vel incertitudo quę prouenit ab obiecto et re quę per assensum accipitur. Secundo potest probari euidentia vel ineuidentia ex parte medij probatiui. Tertio potest considerari firmitas vel formido ex parte intellectus: sed de his prolixius in libris posteriorum.

¶ Quartū vero gen9 q̄litatis est figura &c. Per formam hic intelligimus dispositionem circa quātitatem discretam. Et per figuram dispositionem circa quantitatem continuam. In numeris enim reperiuntur formę triangulares/ quadrāgulares &c. et etiam solidę siue corporales: quemadmodum in quantitatibus cōtinuis. Et sic reperitur numerus linealis/ superficialis/

Eucli. Jorda. Boetius.

& corporalis siue solidus. De his apud Euclidem Jordanum & Boetium. Circa quantitatē continuam potest esse figura plana solida termino vel terminis terminata: exempla sunt clara.

¶ Potest queri an figura distinguatur are figurata: & quamuis quęstio sit metaphysica: respondetur secundum nominales ꝙ non: quia nō dicit vltra rē figuratam nisi talem dispositionem termini vel terminorum. Sed aliqui reales tenent figuram esse accidens absolutum vt Thomistę: alij vero vt Scotistę dicunt esse respectum: ꝙ si dicat habitudinem partium quanti ad totum quantum: sic est intrinsecus aduenens. Si autem dicat habitudinem partium corporis ad partes loci: sic est extrinsecus aduenens: vt dicebatur in prędicamento quantitatis.

¶ Dubiū quod mouet Arist. est de raro & denso: lene & asperum: an importent qualitates: & an ptineant ad hoc prędicamentū. Uidetur respondere ꝙ potius pertinent ad prędicamentum positionis: quia raritas dicit partium distantiam: densitas vero partium propinquitatem: & lenę partes quę iacent sine supereminentia: asperum dicit partes quarum aliquę alijs supereminent.

¶ Addit Aristo. ꝙ forte alius modus erit qualitatis ab speciebus assignatis: sed dictę dicit sunt pprię & maximę qualitates: occasione huius dicti Aristo. solet queri vtrum sint ponendę plures alię species qualitatis pręter assignatas ab Arist.

Paulus venetus.

¶ Paulus venetus in sua metaphysi. citat duas opiniones de raritate & densitate: quarum prima dicit esse qualitates pertinentes ad secundam specie3 qualitatis: sicut durum & molle. Altera est ꝙ pertinent ad prędicamentum positionis: & ille declinat ad primam: & ꝙ Arist. solum declinauit ad secundam recitatiue: vel saltim quia tunc illa opinio vigebat. An rarum & densum dicantur priuatiuę an positiuę: & quomodo cognoscetur aliquid esse densius altero vel rarius: partim materia calculatoria est: videnda in philosophia vel apud calculatorem.

¶ Nominales quidam dicunt pro his terminis intensum remissum: vniforme difforme: regulare irregulare. esse ponendam aliam speciem qualitatis. Et pro his terminis/ diuinum/ angelicum/ humanum/ reale/ essentiale/ aliam esse ponendam speciem qualitatis: quia ad nullam assignatarū videntur pertinere.

¶ Posset ad hos dici, quod istæ non sunt per se qualitates: nec isti termini pertinēt ad prędicamētum qualitatis: & ꝙ Arist. solū egit mentionē de terminis per se pertinētibus ad prędicamentū qualitatis.

¶ Aliqui tamē dicūt hęc vocabula, intensum: remissum ptinere ad prędicamētum quātitatis: vt quātitas dicat cōtinuationē extēsionis vel intēsiōis vel ꝙ dicat successionē in ꝓductione: vel ponatur in prędicamento passionis: sicut alteratio. ¶ De alijs. s. vniforme/ difforme/ regulare/ irregulare dicūt ꝙ pertinēt ad quartā speciem qualitatis: sicut asperum lene: vel ꝙ ponantur in prędicamento ad aliquid: sicut simile dissimile.

¶ De alijs. s. angelicum: diuinum: humanum: essentiale substātiale: reale &c. ꝙ vel sunt synonima cum abstractis quantū ad formale: & hoc sufficit ad poni in eisdem prędicamentis cum illis. Si autem illi termini connotent actiones. s. diuinam: angelicam &c. ponentur in prędicamento actionis. Parum refert: dic vt melius videbitur de his iam tactis.

¶ De differentijs essentialibus aliqui dicunt ꝙ possunt poni in prędicamento qualitatis: vbi ponebatur masculinitas femininitas: & sic quale diuidetur in quale essentiale vel accidentale. Uel dicas qꝺ reductiue vel per accidens: cum ponantur ad latus in coordinatione prędicamenti substantię: qꝺ pertinent ad illud prędicamentum. Uniforme & difforme: regulare & irregulare: quomodo differant in motu locali: q̄r vniforme & difforme respiciūt partes mobilis: regulare vero & irregulare partes temporis: satis est tetigisse: quia hęc exigunt physicam & naturalē considerationem.

¶ Qualia vero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur &c. Pro intelligētia huius textus est notandum quod triplicia qualia considerātur ab Arist. Prima sunt quę a suis abstractis dicuntur re et noīe: vt albū ab albedine: iustū a iustitia. Alia sunt qualia: quorum abstracta non habent nomina imposita: vt pugilator & cursor: quatenus pertinent ad scdam specie3 qualitatis: nō eī sunt posita nomina potētijs: secundu3 quas dicuntur pugilatores. Quēadmodū pugiles dicūtur ab arte palestrica & pugilatoria. Alia sunt q̄lia: quorum abstractis bene sunt nomina posita: sed non dicuntur ab eis denominatiue quātum ad vocē: sed tantū quātum ad rē: vt studiosus abstractum eius importatur per hoc vocabulū virtus: nō tamē sumit appellationē ab illo termino virtus. In prima parte diffinitionis qualiu3 intelliguntur qualia primo modo: in secunda vero parte: qualia secundorum duorū modorum.

¶ Prima cōmunitas, Inest autem & cōtrarietas secundū qualitatem &c. Quę aute3 sint contraria proprie dicta visum fuit in prędicamento substantię: vbi dictum est in solis qualitatibus reperiri contrarietatem proprie dictam: hęc tamen cōmunitas non cōuenit omnibus qualitatibus: nam rubro & pallido nil est contrariū nec solis: nam actioni & passioni inest contrarietas. Hęc cōmunitas potest intelligi prime intentionaliter et secunde: nomina sunt hęc.

¶ Regula quā hic ponit Aristo. hęc est, si vnū contrariorū est qualitas: reliquū est qualitas: sic patet ex diffinitione cōtrariorū. x. metaphysi. cōtraria sunt q̄ sub eodē genere posita vicissim insunt eidem susceptibili: & mutuo se expellunt. Ex qua claret regula.

¶ Secunda cōmunitas suscipiunt aūt qualia magis &c. Ut patet ex processu huius litterę Arist. apparet quod concreta suscipiant magis & minus. et non abstracta. Nam dicit quod nō omnia suscipiunt magis & minus: nam aliquis posset ambigere quod vna iustitia non est magis iustitia altera: licet vnus homo bene sit altero iustior. Sed videtur dicendum: quod si ly magis & minus accipiantur prime intentionaliter. s. qꝺ dicant intensionem & remissionem. & teneamus cōmune3 opinionem de intensione: scilicet quod fit per additionem gradus ad gradum: iustitia bene suscipit magis et minus: & ad Arist. dicemus: secundum hunc modu3 dicendi quod acceperat ly magis & minus secunde intentionaliter: & qꝺ concreta prędicantur cum ijs: quia concedimus hominem magis iustum vel minus: non tamē conceditur iustitia magis iustitia/ nec albedo magis albedo altera. Et si huius inquiras rationem/ respondeo hoc esse/ quia concręta prędicātur denominatiue de substantia/ abstracta vero non. Cui hoc non placet: inuestiget aliud quod verius sit & magis quadret litterę Arist. quia non occurrit nunc aliud.

¶ Alii sūt beatus Tho. & Hērricus occasione huius textus Arist. dicunt subiectū intendi/ & non qualitatem/ quia videt satis aperte illud sentire Aristo.

sed quicquid sit vtraqꝫ pars videtur probabiliter posse defendi. ¶ Sed huius cōmunitatis occasione inquiratur qualiter intensio fiat: & licet questio sit metaphysica & phisica: ne tamen per hec sicco pede transeamus: breuiter recitabo aliquas opiniones relinquens alias pro philosophia.

¶ Prima est Scoti & nominaliū, ꝙ intēsio fit per additionem gradus ad gradū: se vniuue & penetratiue habentium in eodem subiecto adequato.

¶ Altera est burlei imaginantis fieri per corruptionē forme accidentalis precedentis: alia de nouo adueniente: & sic concedit aliquod agens in tempore finito infinitas qualitates equales vni certe dare vel maiores producere/& non esse infinite actiuitatis. Sustentari solet hec opinio: et per hāc solet declarari ꝙ in augmentatione et rarefactione acquiritur noua quantitas que est opinio Godofredi de fontibus/ et etiam conducit ad intelligenda aliqua extranea in logica et philosophia.

¶ Opinio est Tho. & Henrrici ꝙ intensio fit per maiorem radicationē in subiecto. Sic ꝙ quādo agens incipit agere totam essentiam qualitatis quā in aliquo subiecto debet producere simul producit: et postea dicitur secundum Tho. ꝙ intendit subiectum per hoc ꝙ acquirit illa essentia qualitatis perfectius esse existentie/quid hoc sit in philosophia declarabitur. Sed contra hunc modū Tho. arguit sic secundū eum in quolibet. Quolibet. vij. arti. x. expresse habetur ꝙ qualitas corporalis indiuiduatur per subiectum/ex quo concedit quod extra subiectum non potest dici hec nec indiuiduari/sed dicit si deus separet illam a subiecto esset tantum intelligibilis admodum idearū Platonis. Hoc supposito sic arguo/hec qualitas acquirit perfectius esse/ergo non manet eadem/quia si variatur existere non manebit illa eadē numero: cum si aliud est existere aliud erit indiuiduum/& sic alia essentia albedinis/alias naturaliter posset aliqua albedo manere sine suo existere quod est impossibile. Hoc argumentum in materia vtrum essentia distinguatur ab esse fuit solutū/tamen in quo differant Henrricus & Tho. in philosophia videbitur/ cōueniunt enim in conclusione.

¶ Solet fieri argumentū difficile de qualitate que vniformiter difformiter denominat aliquod subiectum album: nam vel illa denominationē dat per vnū esse existentie/et hoc non/quia tam diuersas denominationes non potest dare vnū esse existētie. Si dicas ꝙ diuersa/ergo cum denominationes sint infinite/erūt esse existentie infinita/non facientia vnū vt liquet quod est contra Aristo. Ad hoc potest dici ꝙ esse existentie accidentale est extensum/et non inconueniens/secundū diuersas sui partes posse tribuere diuersas denominationes facientes vnam vniformiter difformiter. Si replices de qualitate spirituali que indiuisibilis est dicit ꝙ licet possit intēdi difformiter quantū ad tempus/ nō tamē quantū ad partes eius: cuius oppositū contingit in qualitate corporali habēti partes extensas. Nec hec cōmunitas conuenit omnibus dicibilibus: nā non conuenit eis que pertinent ad quartam speciem.

¶ Tertia cōmunitas. Similia vero & dissimilia &c. Secundū reales ꝙ qualitas est fundamentum propinquū similitudinis/si similitudo accipiatur predicamentaliter et non transcendaliter.

¶ Secūdū nominales potest intelligi prime intentionaliter/et tunc est sensus ꝙ qualitas est ratio ꝑpter quā: aliquid alteri dicatur simile vel dissimile secunde intētionaliter vult habere: ꝙ si isti termini simile et dissimile dicūtur de aliquo: ideo est quia de illo predicatur aliquod dicibile de predicamento qualitatis/sic ꝙ nisi aliquod dicibile predicamenti qualitatis de illo predicaretur/non predicarentur hec dicibilia simile vel dissimile de illo.

¶ Dubiū quod hic adffert Aristo. est nā aliquis posset dubitare: habitus et dispositio dictū fuit ptinere ad adaliquid: quomodo igitur sub illis ponunt qualitates q̄ nō dicunt ad aliqd. Respōdet Aristo. ꝙ nō incōuenit genus dici ad aliqd: species vero non exēplificat: sciētia dicitur ad aliqd: grammatica vero non. & concludit dicens non inconuenire aliqd esse ad aliqd & quale. Sed hoc dictū. Arist. debet sic intelligi: quod pro q̄nto sciētia videtur respicere vel eum q̄ docet/vel eū q̄ docetur: sic est relatiuū secundū modū prime diffinitionis Platonis: & tunc est relatiuū secundum dici: nec obstat aliqd esse relatiuum secundum dici: & pertinere ad predicamentum q̄litatis: vel dicatur ꝙ quando Arist. dicit genus esse ad aliqd: speciem vero non: ꝙ accipit genus equiuoce: & ꝙ secundum vnam significationem sit genus ad speciem: & secundum alteram sit aliquid. Alias impossibile est genus esse ad aliquid: & speciem sub illo genere contentam non esse ad aliquid: vel nō erat illius speciei genus: quia vna connotatio nō continebatur sub altera: et sic gens non poterat predicari quiditatiue de sua specie: ideo videtur sic esse intelligendus Aristote. Et illud vltimum quod habet expresse: scillicet nō esse inconueniens idem esse ad aliquid & quale: etiam debet intelligi secundum rationes diuersas: alias predicamēta non essent impermixta.

¶ Quæritur, vtrum diffinitio qualitatis sit bene assignata: & videtur quod non. Nam albedo in sacramēto est qualitas: & p illā nihil est quale igit. Forte dicetur: satis est aliquid esse aptum esse quale p illā. Cōtra dispono qualitatē in subiecto infinite extenso sic: primū pedale sit aliqualiter intensum: & secundū in subduplo: tertium in subquadruplo & sic in infinitū: iā per illam nil est aptum denominari quale/quia illa est nullius intensionis secundum calculatorem/& vt est q̄ perspicuum ex materia de difformibus/igitur. Ad hoc communiter respondetur illā nullius esse intensionis. Quidam tamē doctor parisiensis dicit alicuius esse intensionis: nobis tamē nō posse innotescere per regulas calculatorias: sed hoc non tollit difficultatē: nam disponetur sic albedo intensa vt vnum: ꝙ in prima parte proportionali hore diuidatur secundum intensionem in duas medietates: et continuetur secundum longitudinem: sic ꝙ sit intensa vt dimidium & postea totum: iterum diuidatur secundum intensionē in duas medietates: ita vt sit intensū/vt vna quarta/& sic procedēdo per partes proportionales: in fine hore manebit/& nullius intensionis erit vt patet scienti deducere: ꝙ si quis dicat non manere/falsum est/quia licet esse intensibile & remissibile sit passio qualitatis: non tamē esse intensum vel remissum & ideo bene poterit reperiri albedo sine aliqua intēsione. Ad hoc respōdetur ꝙ quicquid sit de hoc casu: et primo Aristo. intellexit illam diffinitionem naturaliter: vt dicatur quod satis est posse taliter disponi/quod per illā aliquid possit denominari.

¶ Secundum dubiū si esset corpus & per totum esset extensa caliditas vt duo/& frigiditas vt quatuor: ille qualitates vtrū denominabunt. Etiā elementa determinant sibi duas qualitates in sua naturali dispositione: vnam in summo: et alteram prope summū: q̄ illarum denominabit/an ex ambabꝰ sūmet denomiatonē. Hoc dubiū quia est questio calculatoria: in philosophia plene absoluet pro nunc tamen dicitur quod elementū

determinans duas qualitates ineque intensas: sumit denominationē ab intensiori qualitate. Et si sit mixtū ex qualitatibus cōtrarijs siue coexistēs siue nō: dicit qd debet attendi intensio penes excessū denominationis vnius supra alteram: quod si denominationes sint equales/ nullius dicetur intensionis.

¶ Tertiū dubiū est, quot sunt diuersitates qualitatum. et licet ad hoc dubiū possit ex dictis responderi: tā quia qualitatū cognitio particularior ad multa deseruit: ideo breuiter percurremus plurimas earum in particulari ptinentes ad primā et scdām species. Qualitatum alia sensibilis/alia insensibilis/qualitas sensibilis est q̄ per se ab aliquo quinqꝫ sensuū exteriorū sentiri potest/notanter dicit exteriorū: nam licet extimatiua vel cogitatiua bruti ex sensatis veniat in cognitionem amicitie vel odij odiū vel amicitia nō dicunt qualitates sensibiles. Qualitatū insensibilium alie sunt diuisibiles sicut influētie si ponantur distincte a luce et lumine: et notitie sensitiue brutorum & nostre si subiectātur in aggregato ex organo & potētia: proprietates occulte que reperiuntur in herbis/arboribus/plantis/lapidibus: et denique in omnibus mixtis/vt talia mixta sunt/ et spēs sensibiles in medio organo et potentia. Alie sunt indiuisibiles/vt qualitates infuse in anima: et actus et habitus tam complexi q̄ incomplexi/ vel species intelligibiles. Qualitatum sensibiliū quedā generātur sine contrarietate: vt sonus qui probabilius est ꝙ sit qualitas q̄ aer refractus/cū habeatur intuitiua notitia soni. Alie generātur cū actione cōtrarietatis positiua vel priuatiua/et harum alique sunt prime. s. caliditas/frigiditas/humiditas/ et siccitas: ex quarum cōmixtione/ alie quas appellant secundas: causant. s. colores/odores/et sapores/que sunt productiue sibi similium dicuntur actiue/alie vero non. Et sic ille quatuor dicuntur prime & actiue/ alie vero secunde et non actiue saltim actione reali/licet bene intentionali producendo species. Licet secūdū Occam aliter est dicendum/cum concedat albedinem producere albedinem/sed quia non subesse intenso/ideo forte non dicetur actiua/vel salua eā quomodo poteris/et que sunt extense aliquando ꝑducuntur vniformiter/aliquādo vniformiter difformiter/ aliquādo difformiter difformiter/ aliquando vniformiter difformiter difformiter. ¶ Nota vt superius tangebamus/ꝙ hec vniformitas vel difformitas consideranda est et attendēda penes subiectū et regularitas vel irregularitas penes tempus. ¶ Pro complemento huius predicament iest notādum/ꝙ omnes termini importantes figuras naturales vel artificiales modo extenso/ptinent ad scdām speciē qualitatis.

¶ Sequitur textus.

¶ De actione & passione. Cap. ix.

Cōmu. i. RECIPIT AVtē agere et pacti et cōtrarietatē, & magis & minus, calefacere enī ei quod est frigefacere cōtrariū est, & calefieri ei qd̄ est frigefieri, & delectari ei quod est contristari, quare suscipiunt contrarietatem. Et magis & minus, est enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis & minꝰ, & tristari magis & minus Cōmu. 2. suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. Et de his igitur hæc dicta sunt. ¶ Dictum est autē & de eo quod est situm esse in his quæ sunt ad aliquid, quod denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero, idest quando & vbi, & habere, propterea ꝙ manifesta sunt, nihil de his aliud dicitur, q̄ quæ in principio dicta sunt, ꝙ habere quidem significat calceatum esse armatum esse, Vbi vero, vt in lycio in foro, & alia quecunqꝫ de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus que proposuimus sufficiunt dicta.

¶ Posset quispiā difficultare cū Arist. de substantia quātitate. ad aliquid/& qualitate/ longū protraxit sermonem/& aliqualem de actione & passione/ adlecta adminicularia de motu determinatione cur sic cōtraxit sermonem circa vbi/quando/habere/& situ. Potest responderi ex eo esse/quia illorum sex predicamentorum vocabula sunt per totam philosophiam sparsa et frequentiora/ad quā pernecessaria est de motu cognitio/istorum vero quatuor predicamentorum dicibilia/ affectionibꝰ humanis q̄ actionibus & opificijs accomodatiora sunt/q̄ physice contemplationi. Ideo ab istorū longiori tractatione sic temperauit.

¶ Notādū est, ꝙ licet beatus Tho. vt diximus in predicamento ad aliquid ponat in creaturis relationes intrinsecus aduenientes realiter distinctas ab absolutis/non tamen ponit relationes extrinsecus aduenientes sic distinctas a rebus absolutis realiter/ sed tantum ratione distinctas: & fundatur in auctoritate Arist. iij. physico. Actio et passio sunt vnus motus/ et in passo sunt sicut in subiecto/vt caliditas secundum ꝙ ab igne producitur dicitur actio: quatenus in aqua recipitur dicitur passio. Et sic non differunt inter se aliter q̄ ratione: et in hac consideratione aperte tenet cum nominalibus.

¶ Secundum Scotum in his sex vltimis predicamentis ponuntur relationes extrinsecus aduenientes: de quibus plura vidimus in predicamento ad aliquid in generali et speciali. Nunc specialius per singula predicamenta horum sex procedemus/ tangendo eorum relationes.

¶ Actio & passio de materiali important idem: scilicet formam in passo ab agente productam: et actio de formali dicit habitudinem agentis ad passū: a qua relacione formaliter dicitur agens & passio: de formale dicit aliam habitudinem passi ad agens: qua denominat passum formaliter passum. Et nota quod licet passum & agens sint priora fundamentaliter: q̄ actio & passio: non tamen formaliter. Et per hoc soluitur argumentum quod apparet difficile in quo queritur quid est prius: ignem producere effectum: an ignem fundare respectum.

¶ Quando, duplicē respectum importat scilicet temporis mensurantis rem temporatam: & dicitur quando actiuum. Et respectus rei temporale ad tempus: & dicitur quando passiuum.

¶ Vbi, dicit etiã duos respectus, alterũ rei locate ad locũ: ꝛ dicitur vbicatio passiua. Et loci ad rez locatam: dicitur vbicatio actiua. Et ad hunc est ꝙ se motus: vt expliciumus de mente scoti. Potest quẽri si vnũ corpus esset in aliquo loco circũscriptiue: vtrum existente illo posset aliũ locari in eodẽ loco circũscriptiue. Scotus in quolibet. q. xj. tenet probabiliter: quod sic: ꝛ ꝙ in loco multiplicantur vbicationes actiue: ꝙ nõ est inconueniens duo corpora facere latera loci distare formaliter: quoꝝ quodlibet distincta forma: ꝛ ꝙ quodlibet sine altero: hoc idem quod nunc facit faceret. Vbidẽ formal scotus rationes ꝛ soluit. Beatus tho. oppositum tenet: sed de hoc alibi.

¶ Situs dicit habitudinẽ partiũ totius ad partes loci: ꝛ hic appellatur modus quantitatiuus: quẽ non habet corpus christi in sacramẽto. Quę positio sit illa quã habet corpus christi in sacramẽto: visum est sufficienter in prędicamento quantitatis.

¶ Habitus, dicit respectũ rei indutę ad indumentum: ꝛ indumenti ad rem indutã: ꝛ clipei ad clipeatum: ꝛ clipeati ad clipeum. Et etiam possumus ponere respectum actiuũ ꝛ passiuum. Et habitus potest considerari totius ꝛ partis: secundus ꝙ totum ornatur: vel pars a qua parte totum denominatur ornatum.

¶ Secũdũ nominales modus significãdi actionis est connotare: ꝙ res pro qua supponit ab aliquo producatur. Et modus significãdi passionis: est cõnotare: ꝙ res quę producitur recipiatur in aliquo subiecto: vel reciperetur si esset receptibilis: quod dicitur propter angelũ qui cum producitur passio potest dici.

¶ Actionis & passionis duę sunt cõmunitates: p̃ima est: ꝙ eis inest contrarietas: vt calefacere: ꝛ frigefacere: calefieri: ꝛ frigefieri: non tamen cõuenit omnibus: nam rubefactioni nil est contrarium.

¶ Secũda cõmunitas est, ꝙ suscipiunt magis ꝛ minus: vt aliquid magis calefacit altero vel minus: vt notum est.

¶ Cõtra hoc solet esse argumẽtũ, nã aqua tepida calefacit rem frigidam: ꝛ frigefacit calidam rem: ergo calefacere ꝛ frigefacere non contrariantur. Propter hoc aliqui dicunt calefacere ꝛ frigefacere non contrariari: sed bene calefieri ꝛ frigefieri. Alij dicunt ꝙ remisse calefacere: ꝛ remisse frigefacere non contrariantur: et ꝙ ab ijs arguendo: ad calefacere et frigefacere: est argumentari a dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Sed videtur dicendum: ꝙ quando aliqua causa vniuersalis: vel aliqua alia est productiua contrariorum: tunc actiones contrarię respectu talis causę ex eo debent considerari: ꝙ non possum simul respectu eiusdem passi fieri. Nec successiue cum simili dispositione in eodem passo

¶ Modus significandi quando: est supponere pro aliqua re: connotando ꝙ mensuretur tempore: ꝛ sic de formali importat tempus.

¶ Modus significandi vbi: est supponere pro aliqua re connotãdo locum siue circunscriptiue: siue diffinitiue. Et hoc modo tam corpora ꝙ indiuisibilia pertinebunt ad vbi.

¶ Modus significandi situs: est connotare res pro quibus supponunt habere partes extensiuas organicas in ordine adinuicem: ꝛ ad totum in loco existentes: et partes totius ad partes loci.

¶ Modus significandi debilium habitus: est connotare indumenta adiacentia toti corpori: vel eius alicui parti: vt tunicatum: calceatum.

¶ Dubitatur motus ad quod prędicamẽtum pertinet. Ad hoc dubium varie debet responderi: secundum varias opiniones quidditatis motus: certum tamen est esse de genere continuorum: cum sit subiectũ temporis: immo Aristotelis. v. metaphys. cum motus dicat aliquid successiuum continuum: per se quantitatem appellat. Quicquid sit de hoc Paulus venetus tenet, constanter motum de per se ad nullum prędicamentum pertinere: sed tantũ reductiue ad prędicamentum ad quod eius terminus pertinet: ꝛ si obijciatur: quia cõmentator. iij. phys. videtur collocare motum in prędicamento passionis: dicit paulus: ꝙ locutus est commentator famositate illius temporis: vt testatur ipse commentator. Secundum vero nominales quilibet species motus: pertinet ad prędicamentum actionis: patet intelligenti. Sed esset difficultas: secundum connotationem quam importat: scilicet actus entis in potentia ꝛc. an ponatur in prędicamento: ex dictis patet solutio: huicusq; de decem prędicamentis.

¶ Sequitur textus.

¶ De oppositis, Capũ. x.

DE OPPOSItis quotiẽs solẽt oponi dicẽdum est. Dicitur enim alterũ alteri opponi quadrupl̃r, Aut vt ad aliquid, aut vt cõtraria aut vt priuatio et habitus, aut vt affirmatio & negatio. Oponit̃ autẽ vnũquodq; istorũ, vt sit figuratim dicere. tanquã ad aliquid quidẽ, vt duplũ dimidio. Tanquã cõtraria, vt malum bono tanquã autẽ secundũ priuationẽ & habitũ, vt cæcitas & visio, Tanquã vero affirmatio & negatio, vt sedet non sedet.

¶ Quęcũq; igitur, vt ad aliquid opponũ tur, ea ipsa quę sunt oppositorũ dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa, vt duplũ dimidii, hoc ipsũ quod est, alterius dicit̃, alicuius enim duplũ dicit̃, Et disciplina, disciplinato tanquã ei quod est ad aliquid opponitur. Et dicit̃ disciplina ipsũ quod est disciplinati, & disciplinatũ dicitur ipsum quod est ad oppositũ, ad disciplinã: Disciplinatũ enim aliquo dicitur, scilicet disciplina disciplinatũ. Quęcũq; ergo opposita sũt tãq; ad aliq̃d: ea ipa q̃ sũt oppositorũ: vl̃ alio quolibet mõ adinuicẽ dicũt̃.

Diffi.

Conclu. j. ¶ Illa vero q̃ opponũt̃ vt cõtraria, ea ipsa qdẽ q̃ sunt nullo mõ ad se inuicẽ dñr. Cõtraria vero sibi inuicẽ dñr, Neq; em̃ bonũ mali dicit̃ bonũ, sed contrariũ. Nec albũ nigri albũ, sed cõtrariũ, quare differũt ab

Diffini. ij. inuicẽ hç oppositiones. ¶ Quçcũq; vero cõtrarioꝝ talia sunt, vt in quib9 nata sunt fieri, & de quibus p̃dicant̃, necessariũ sit alterũ ipsorũ inesse, horũ nihil est mediũ.

Diffini. iij. ¶ Quorũ vero nõ est necessariũ alterũ in esse, horũ oino est aliq̃d mediũ. Vt ęgritudo & sanitas in corpe aialis nata sunt fieri & necessariũ est alterũ ipsorũ inesse aialis corpori, vel ægritudinẽ, vl̃ sanitatẽ. Et par quidẽ & impar de numero p̃dicant̃, & necesse est horũ alterũ numero inesse, vl̃ par, vel impar. Et nõ est horũ aliquod mediũ, neq; ęgritudinis & sanitatis, neq; imparis atq; paris. Quorũ aũt nõ est necessariũ alterũ inesse, eoꝝ est aliquo medium. Vt nigrũ & albũ in corpe nata sunt fieri, & nõ est necessariũ alterum eoꝝ inesse corpori. Nõ em̃ oñe corpus vel albũ vel nigrũ est. sed prauũ & studiosum p̃dicãt̃ de hoie, & de alijs cõpluribus. Nõ est autẽ necessariũ alterꝝ eorũ inesse iis de qbꝰ p̃dicant̃. Non em̃ oia aut praua, aut studiosa sũt, sed ẽ aliquid eoꝝ mediũ, vt albi & nigri fuscũ & pallidũ, & qcunq; alii colores, Praui vero & studiosi, qd̃ neq; prauũ neq; studiosum est. In aliqb9 igit̃ mediis posita sunt noia vt albi & nigri fuscũ & pallidũ, & qcũq; alii hmõi colores, in aliqbus vero non est noie facile mediũ assignare. Vtriusq; vero extremoꝝ negatione mediũ definit̃, vt qd̃ neq; bonũ neq; malũ est, neq; iustũ, neq; iniustũ. ¶ Priuatio vero & habit9 dñr qdẽ circa idẽ aliq̃d. Vt visio & cæcitas circa oculũ. Vniuersal'r aũt dicere est in quo nat9 est habit9 fieri, circa hoc dicit̃ vtrũq; eoꝝ fieri. Priuari vero tũc dicim9 vnũ qd̃ q; habitus susceptibilitũ, qñ is in quo nat9 est inesse, vel qñ illud natũ est habere, nullo modo insit. Edentulũ em̃ dicim9 nõ ꝙ nõ habet dẽtes, & cęcũ nõ ꝙ nõ habet visum, sed ꝙ nõ habet quãdo natũ est habere. Aliqua em̃ ex natiuitate: neq; dẽtes habẽt neq; visum. Sed nõ dicunt̃ edẽtula, neq; cœca. ¶ Priuari vero & habere habitũ Cõclusio. ij. nõ est priuatio & habit9, Habitus em̃ visus est, priuatio vero cæcitas, habere aũt visum, nõ est visus. nec cęcũ esse, cęcitas. Priuatio em̃ q̃dã est cęcitas, cęcũ vero esse priuari, nõ priuatio est. Amplius idẽ esset cæcitas & cæcũ esse, vtraq; de eodẽ p̃dicarẽtur. Sed cęcus quidẽ dicit̃ hõ, cęcitas vero nullo mõ dicit̃. Opponi quidẽ etiã ista videtur puari, scilicet & habere habitũ, quẽ admodũ priuatio & habitus. Idẽ em̃ modus est oppositiõis. Nã sicut cęcitas visui opponit̃, sic cęcũ esse, & visum habere opponunt̃. ¶ Nõ est aũt, neq; hoc qd̃ sub af- Conclu. iij.
firmatiõe & negatiõe est, affirmatio & negatio. Affirmatio nãq; oño affirmatiua ẽ, & negatio oño negatiua. Qd̃ vero sub affirmatiõe & negatiõe est, nulla est oño. Dicunt̃ autẽ etiã hęc esse opposita adinuicẽ, tanq; affirmatio & negatio. Nã & his modus oppositionis idẽ est. Sicut em̃ affirmatio ad negationẽ opponit̃. (Vt qd̃ sedet, et qd̃ nõ sedet) Sic & res q̃ sub vtroq; est opponit̃, scilicet sedere aliquẽ ad non sedere. ¶ Qm̃ autẽ priuatio & habitus nõ oppo- Cõclu. iiij.
nunt̃ vt ad aliq̃d manifestũ est. Nõ em̃ dicit̃ idipsum qd̃ est oppositoꝝ. Visus enim nõ est cęcitatis visus. Nec vllo alio modo idipsum dicit̃. Silr autẽ neq; cęcitas visionis cęcitas dicat̃, sed priuatio quidẽ visionis dicit̃ cęcitas vero visiõis nõ dicit̃: neq; visus cæcitatis. Amplius ad aliq̃d oia ad cõuertẽtia dicunt̃. Quare si cęcitas eoꝝ q̃ ad aliq̃d sunt, esset, vtiq; & conuerteret̃ ad illud ad qd̃ dicit̃, sed nõ cõuertit̃. Nõ em̃ dicit̃ visus, cæcitatis visus. ¶ Qm̃ autẽ ne- Conclu. v.
q; vt cõtraria opponunt̃ q̃ scdm priuationẽ & habitũ dicunt̃: ex iis manifestũ est, cõtrarioꝝ em̃ quorũ est mediũ, necesse est in quib9 fieri nata sunt, aut de quibus p̃dicari alterũ ipsoꝝ inesse semp, eoꝝ em̃ nihil mediũ erat quoꝝ alterũ inesse susceptibili necessariũ erat: vt in lãguore & sanitate, & impari atq; pari. Quoꝝ vero aliquid mediũ est, nunq; necesse est oñi susceptibi

li ineſſe alterū. Neq; em̄ neceſſe eſt om̄e ſu
ſceptibile vel cādidū, vel nigrū eſſe, neq;
frigidū vel calidū. Hoꝝ em̄ mediū aliqd,
nihil eſſe phibet. Inſuper autē & eoꝝ erat
aliqd mediū, quoꝝ alteꝝ ineſſe ſuſceptibi
li nō neceſſariū erat, p̄ter illa quib⁹ vnū in
eſt natural̄r, vt igni calidū eſſe; & niui can
didū. In his em̄ determinate neceſſariū al
terū eſt ineſſe, & nō alterutrū cōtingit. Nō
em̄ poſſibile eſt ignē, frigidū eſſe, neq; niu
ē nigrā, quare om̄i qdē ſuſceptibili nō ne
ceſſariū eſt alteꝝ ipſoꝝ ineſſe, ſed ſolis qui
bus natura vnū ineſt. Et his determinate
vnū nō alterutrū cōtingit. In quatiōe aūt
& habitu neutrū eoꝝ q̄ dicta ſunt veꝝ eſt.
Nō em̄ ſemp alterū eoꝝ ineſſe ſuſceptibi
li neceſſariū eſt. Q̄d em̄ nōdū natū eſt hꝫe
viſum: neq; cęcū neq; viſum hns dicetur.
Quare nō erūt hęc, vt ea cōtraria quoꝝ ni
hil eſt mediū, ſed neq; vt ea quoꝝ aliqd ē
mediū. Neceſſariū em̄ eſt aliq̄n om̄i ſuſce
ptibili alterū eoꝝ ineſſe: q̄n enī iā ad habē
dā viſionē natū fuerit: tūc aūt cęcū aut ha
bēs viſum dicet. Et eoꝝ nō determinate al
terū, ſed alterutrū cōtingit. Nō em̄ neceſſa
riū eſt vel cęcū vel viſū habēs eſſe: ſed vtrū
uis cōtingit. In cōtrariis autē quoꝝ aliqd
mediū eſt, nunq̄ neceſſariū erat om̄i ſuſce
ptibili alterū ineſſe, ſed q̄buſdā. Et his de
terminate vnū, & nō vtrūuis cōtingit. Vn
de palā eſt q̄ ſcd̄m neutrū modorū tanq̄
cōtraria opponūt ea, q̄ ſcd̄m priuationē &
habitū opponunt. Amplius In cōtrariis
quidē cū ſit ſuſceptibile, adiuicē mutatio
nē fieri poſſibile eſt, niſi alicui vnū natura
ineſt, vt igni calidum, eterū ſanū poſſibile
eſt lāguere. Et cādidum nigrū fieri, & cali
dū frigidū, & ex ſtudioſo prauū, & ex pra
uo ſtudioſum fieri poſſibile eſt. Prau⁹ em̄
ad meliores exercitatiōes deductus, & do
ctrinas (& ſi ad modicū aliquid p̄ficiat, vt
melior ſit) ſi certe ſemel quāuis modicū in
cremētum ſumpſerit; palā eſt quia aut pfe
cte mutabit, aut ſatis multū incrementum
ſumet. Sēper enim bene mobilior ad vir
tutē fit, etiā quodcunq̄ incremētum ſum
pſerit a prīcipio. Quare etiā veriſimile eſt
plenius eum ſumere incremētum. Et hoc
dum ſemp fit, pfecte in cōtrariū habitū re
ſtituet, niſi forte tēpore phibeat, Verū in
priuatiōe & habitu impoſſibile eſt adinui
cē mutationē fieri. Et ex habitu em̄ in pri
uationē mutatio fit, a priuatiōe vero in ha
bitum impoſſibile eſt. Neq; em̄ cęcus fa
ctus aliqs: rurſus vidit, Neq; cū caluus fue
rit: rurſus comat⁹ factus eſt. Neq; cū fuerit
edētulus, dētes ei iterū orti ſunt. ¶ Quæ- Conclu. vi.
cunq; vero tanq̄ affirmatio & negatio op
ponunt, palā eſt, quia nullo p̄dictoꝝ mo
do opponunt. In ſolis em̄ his neceſſarium
eſt ſemp, hoc quidē eoꝝ verum, illud autē
falſum eſſe, Neq; em̄ in contrariis, neceſſa
rium eſt ſemp alterū verum eſſe alterū aūt
falſum. Neq; in iis q̄ ad aliqd ſunt. Neq; in
habitu & priuatiōe. Vt ſanitas & languor
contraria ſunt, & neutrū neq; verum, neq;
falſum eſt. Sīl̄r autē & duplum & dimidiū
tanq̄ ad aliqd oppoſita ſunt, & non eſt eo
rum neutrum, neq; verū neq; falſum. Sed
neq; ea q̄ ſcd̄m priuationē & habitum di
cunt, ſicut viſio & cęcitas. Om̄ino aūt eo
rum q̄ ſcd̄m nullā dicunt cōplexionē, ni
hil neq; verum neq; falſum eſt. Om̄ia aūt
q̄ dicta ſunt ſine cōplexiōe dicunt. Verū
tamē maxime tale hoc, cōtingere videbit
in iis q̄ ſcd̄m cōplexionē cōtraria dicunt.
Sanum nāq; eſſe ſocratē, ad lāguere ſocra
tē cōtrarium eſt. Sed neq; in his neceſſariū
ſemper alterum verum eſſe, & alterum fal
ſum. Cum em̄ ſocrates ſit, aliud quidē ve
rum, aliud autē falſum erit, cum vero non
ſit, ambo falſa ſunt. Neq; em̄ lāguere, neq;
ſanum eſſe verum eſt, cum ipſe non ſit om
nino ſocrates. In priuatione vero & habi
tu cum nō ſit omnino, neutrū verum eſt.
Cum autē ſit nō ſemp alterum quidē verū
erit, alterum autē falſum. Habere nanq; vi
ſum ſocrates ei quod eſt cęcum eſſe ſocra
tē opponitur, ſicut priuatio & habitus. Et
cum ſit nō neceſſarium eſt alterum verum
eſſe vel falſum. Cum enim nondum ſit na
tus habere, vtraq; falſa ſunt. Et cum nō ſit
om̄ino ſocrates, ſimiliter quoq; falſa ſunt
vtraq; & viſum eum habere. Et cęcum eū

eſſe. In affirmatiōe vero & negatione ſem
per ſiue ſit: ſiue nō ſit; hoc qdē falſum erit:
illud autē verum. Lāguere nāq; ſocratē: &
nō languere ſocratē cum ipſe ſit palam eſt
q̄m alterū eorum verum; alterum vero fal
ſum eſt. Et cum nō ſit ſimiliter. Lāguere &
em̄ cū nō ſit: falſum eſt, nō lāguere autē: ve
rum. Quare in his ſolis p̄prīū erit ſemper
alterum eorū verū; alterū falſum eſſe; quæ
cūq; tanq̄ affirmatio & negatio opponū-
Cōmu. j. tur. ¶ Cōtrariū autē bono quidē ex neceſ
ſitate malum eſt: hoc autē per ſinguloꝝ in
ductionē palā eſt, vt ſanitati languor; & iu
Cōmu. ij. ſtitię iniuſtitia & fortitudini timiditas: ſi
militer autē & in aliis. ¶ Malo autē aliquā
do quidē bonum eſt cōtrarium, aliquādo
malū. Defectui em̄ (cum malum ſit) ſuper
abundantia contraria eſt: cum ſit etiā ipſa
malū. Sīl̄r autē & mediocritas cum vtriq;
cōtraria ſit: bonum eſt. Sed in paucis quis
tale hoc aſpiciet: in pluribus vero ſemper
Cōmu. iij. malo bonū cōtrariū eſt. ¶ Amplius. Con
trariorū nō neceſſariū eſt ſi alterū ſit: & re
liquū eſſe. Sanis nāq; omnib⁹ ſanitas qui
dē erit; lāguor vero nō. Sīl̄r autē albis om
nib⁹: albedo quidē erit; nigredo vero nō.
Cōmu. iiij. ¶ Amplius. Si ei qd̄ eſt Socratē ſanū eſſe,
Socratē lāguere cōtrariū eſt; nō cōtingit:
ſimul vtraq; eidē ineſſe. Nō vtiq; cōtinget
cū alterū cōtrariorū ſit: & reliquū eſſe. Cū
enim ſit ſocratē ſanū eſſe: languere ſocratē
Cōmu. v. non erit. ¶ Palā vero eſt quia circa idē aut
ſpecie aut genere nata ſunt fieri. Languor
nāq; & ſanitas in corpore aīalis nata ſunt
fieri. Albedo aūt & nigredo: ſimpl̄r in cor
pore. Iuſtitia vero & iniuſtitia: in aīa hois.
Cōmu. vj. ¶ Neceſſariū autē eſt oīa cōtraria vel in eo
dē genere eſſe; vel in cōtrariis generibus:
vel ipſa genera eſſe. Albū em̄ & nigrū in
eodē genere ſunt. Color em̄ eoꝝ gen⁹ eſt.
Iuſtitia vero & iniuſtitia: in cōtrariis gene
rib⁹. Illius nāq; virtus genus eſt huius aūt
vitiū. Bonū vero & malū nō in genere ſūt:
ſed ipſa ſunt genera aliquoꝝ exiſtentia.

¶ Poſtprędicamentū eſt doctrina condu
cens ad plenioꝛem cognitionē prędicamentoꝝ ſaltē ac
cidentalem. Quemadmodū antep̄dicamenta conducīt
a prīori ad eſſentialē cognitionem dicibiliū reponendo
rum in prędicamentis: vt oſtendimus in principio: ſic
tradito poſtp̄dicamentorum ex eo vtilis eſt q̄ quorun
dam terminorū explicatur equiuocatio: & multiplex ac
ceptio. Et intelligantur ꝓprietates quędā & in quibus
talia vocabula ponūtur: & quoniā hoꝝ vocabulorum
frequentiſſime fit mentio per totam philoſophiam.

¶ Primum poſtprędicamentum eſt oppo
ſitio: & ratio aſſignationis huius poſtp̄dicamenti occaſio
naliter potuit ſumi: ex eo q̄ in prędicamentis ſubſtan
tię & qualitatis: & aliſe facta eſt mentio de contrarietate
& vt pateat omnis varietas contrarietatis: quę non be
ne poterat percipi niſi fieret mentio de omni oppoſitio
ne: & etiam quoniā omnium oppoſitorum cognitio: ma
gnum adiumētum adfert tot logicę & philoſophię: ideo
hoc poſt prędicamētum aſſignatur. Et quia littera Ariſ
to. nō eſt multum obſcura breuiter ſummabitur quod
continetur in textu.

¶ Oppoſito hic accipit pro oppoſitione
incompleꝛorum & non propoſitionum: in prędicamen
toꝝ oppoſitio nil aliud eſt q̄ dicibilia oppoſita: termini di
ſparati reſiciuntur ab huiuſcemodi oppoſitiōe: quia ſub
nulla ſpecie facta ab Ariſto. continentur.

¶ Oppoſitorum quattuor ſunt ſpecies re
latiua/contraria/priuatiua/contradictoꝛia.

¶ Relatiue oppoſita dicuntur; ea ipſa quę
ſunt oppoſitorum dicuntur aut quomodolibet aliter ad
ipſa. Ꝑdicta particula ponit pro relatiuis: q̄ referuntur
ſub habitudine genitiui caſus. Secunda particula pro
his quę referuntur quouis alio obliquo.

¶ Notādum eſt q̄ ad relatiue oppoſita nō
ſufficit eſſe correlatiua ſed q̄ habeāt diuerſas rōnes foꝛ
males ſicut relatiua diſquiparantię: ſuppōnis/ & ſuppoſi
tiōis nū alias relatiua equiparātię eſſent relatiue oppo
ſita. quod eſt falſum cum omnino ſecūdum eandem ra
tionem vnum ad alterum referatur.

¶ Aliqui dicunt aliqua eſſe relatiue oppo
ſita: & non eſſe correlatiua: & probant de his terminis ſi
mile & diſſimile ſed non credo: ex eo q̄ Ariſt. non conce
det relatiue oppoſita quę adinuicem non ſunt relatiua.
Ꝓpꝛietas relatiuorum eſt q̄ nō poſſunt de eodem ve
rificari naturaliter reſpectu eiuſdem ſecundum eādem
rationem: particule conſtant.

¶ Contrarie oppoſita ſunt q̄ ſub eodē ge
nere poſita maxime ab inuicem diſtant: & eidem ſubiec
to viciſſim inſunt: a quo mutuo ſe expellunt: niſi alterū
eoꝝ inſita natura. De qua diſtantia debeamus intel
ligere in diffinitione liquet ex prędicamento quantita
tis: vbi inquirebatur an ſurſum & deoſſum erant cōtra
ria/reliquę particule clarent: ex his quę alias dixim⁹:
declarando hanc diffinitionem quę ſoluuntur de contra
riis ꝓprie dictis.

¶ Contrariorꝫ alia immediata alia media
ta. Cōtraria immediata ſunt: quoꝝ alter nō debet ineſſe
ſubiecto ſuſceptibili exīti: vt verū & falſum reſpectu pro
poſitionis. Sanum & egrum reſpectu animalis.

¶ Cōtraria mediata ſunt quorū nō eſt ne
ceſſe alterum ineſſe ſubiecto ſuſceptibili exīte: vt albū/
nigrum/calidum/frigidum.

¶ Cōtrariorꝫ mediatorū quędā ſunt plu
riū mediorū: vt albū nigrū. Alia vero vnius. Et hęc du
plicia: q̄dam mediꝰ notati: vt inter calidū & frigidū/tepi
dum. Quędā mediꝰ innotati: vt inter bonū in moribus
& malum in moribus/eſt mediꝰ puer ante annos diſcre
tionis. Etiam contrariorum mediatoꝝ quędam inſunt

subiectis a natura/quedā vero accidētario:vt calor igni albedo vel frigiditas,niui:caliditas aque.

¶Cōtrariorum ꝓprietates quas assignat Aristo. Prima est:impossibile est contraria simul inesse subiecto:qualiter dʒ intelligi pōt patere ex varijs opinionibus de compatibilitate qualitatum contrariarum: de quibus in philosophia habebitur sermo.

¶Secunda:contraria debent fieri circa idem subiectū genere aut specie.

¶Tertia: non est necessum: si vnum contrariorum est actu:ꝙ reliquum sit actu.

¶Due residue sunt contrariorum moralium.

¶Quarta:bonū est semper malo contrarium: sed malum aliquando bono aliqñ malo:nota sunt exempla.

¶Quinta:cōtraria autē sub eodē gñe propinquo: aut in cōtrarijs generibus:aut sunt diuersa ⁊ cōtraria genera.

Galenus. ¶Circa hec solet difficultari an sanum & egrū q̄ Arist. appellat immediata: sic se habeāt. Et videt̃ ꝙ non:nam Galenus assignās diffinitionē medicine sic inquit/ medicina est scientia sanorū egroꝝ ⁊ neutrorum ergo non sunt contraria immediata. Item apud medicos frequenter fit mentio de hac neutralitate. Rñdetur ꝙ questio est de noīe/pro quo est notādum:ꝙ sanum sic diffinitur:est aīal cuius qualitates vel humores optimā habent proportionē:⁊ temperamentum pro nature sue conducibilitate. Et hoc forte per tēpus durare vel nō est possibile vel est difficile:propter continuam actionem ⁊ reactionem qualitatum. Tale corpus attamē imaginantur medici (quod Eucratō appellāt) vt sit mēsura ad cognoscendum inter corpora:quod est magis vel min⁹ sanum. Sicut philosophi morales etiam imaginātur medium virtutis:lʒ ex viribus naturalibus impossibile vel saltim difficile nimis sit illud attigere. Aegrū,dupliciter accipitur:primo modo pro illo cuius qualitates vel humores recedunt a vero temperamento:vel proportione optima:siue ledātur operationes sensibiliter siue insensibiliter ledantur.

¶Secundo modo accipit̃ egrum pro illo cuius humores:vel qualitates sic recedunt a temperamēto:ꝙ ei⁹ operationes notabiliter ledunt̃ ⁊ sensibil̃r.

¶Modo respōdetur ꝙ scd̄m Arist. ægrū accipitur primo modo quādo dicit illa esse immediata: scd̄m tamē Galenū ⁊ alios medicos accipit̃ egrū secūdo modo:qñ dicunt illa esse mediata ⁊ dari neutralitatem.

¶Nota circa vnū qđ dicit Arist. exēplificando de contrarijs immediatis:q2 par ⁊ impar respectu numeri sunt cōtraria immediata:lʒ hoc verū sit quātum ad analogiā:q2 sic se habēt sicut cōtraria immediata:nō tñ proprie sunt cōtraria Sicut si diceremus ꝙ rationale ⁊ irrationale respectu aīalis: habēt analogiā ad contraria immediata:nō ex eo diceremꝰ esse cōtraria.

¶Vltra nota ꝙ quādo exēplificās Aristo. inquit ꝙ prauum ⁊ studiosum p̄dicantur de hoīe et de cōpluribus alijs:studiosum accipit̃ ꝓ illo qui sedule ⁊ diligenter opus suum peragit:⁊ sic apes ⁊ formice sua munia peragentes studiose a plinio dicuntur.

¶Priuatiue opposita sunt habit⁹ & priuatio q̄ circa idē fieri nata sunt:vt cecū ⁊ videns. Hic habitus est termin⁹ secūde intētionis supponēs ꝓ aliquo termino connotatiuo positiuo. Et priuatio etiā accipit̃ scd̄e intētionalr̄:⁊ importat terminū connotatiuū priuatiue hoꝝ vocabuloꝝ descriptiōes ex terminoꝝ libro cōstāt.

¶Dicibiliū priuatiuoꝝ quedā negāt potentiā:⁊ sunt illa q̄ negāt aliqđ principiū operādi immediatum:vt cecū/edētulum/caluū. Alia vero sunt priuatiua actus/vt ea que negant operationem:nō tamen potentiam:vt quiescens tenebrosum ⁊c.

¶Et sic priuatiue opposita scd̄m potētiā sunt habit⁹ ⁊ priuatio:q̄ habēt fieri circa idē ordine irregressibili:⁊ tpe determinato a natura:vt cecum ⁊ videns particule diffinitionis cōstāt in textu. Ordo irregressibilis intelligitur a priuatiuo in positiuum.

¶Priuatiue opposita actus dicunt̃, habitus ⁊ priuatio:q̄ habent fieri circa idē subiectū:sʒ ordine regressibili:⁊ sine tēporis determinatiōe:vt pauper ⁊ diues:quiescēs ⁊ mouēs. Fert̃ scd̄m Pliniū catulū añ septimū diē nō videre:⁊ añ illū diē nō dicet̃ cec⁹:nec tardi⁹ p̄mo ⁊ vicesimo visū recipere: ⁊ si singlaris nascit̃ foet⁹ nono die videt:⁊ si gemini deno: si terni vndeno: ⁊ ita quotquot adieceris:tot dies retardat̃ a visu habendo.

¶Cōtradictorie opposita sunt dicibilia: quorū vnū est finitū alterū est ei⁹ infinitū. Solet hic q̄ri qđ veritatis cōtineat dictū Arist. siue sortes sit siue nō sit semp lāguet vel nō lāguet. Nā videt̃ forte nō existe has ambas fore falsas:sortes lāguet:sortes nō lāguet cū illa negatio teneat̃ infinitāter:alias nō faceret incomplexa cōtradictorie opposita:qđ tñ Arist. p̄tēdit cū loquēdo de incōplexis dicibilib⁹ oppositis dicat contradictorie opposita in hoc differre ab alijs oppositis: ꝙ si res aliqua nō sit/alterū oppositoꝝ cōtradictorie verificabitur de re que nō est:qđ tñ non contingit in aliqua aliarū triū oppositionū. Ex quo habet̃ negationē:illic teneri infinitāter/⁊ sic: illa apparet falsa:nā equalet huic sortes est non languēs:q̄ est ex casu affirmatiua de extremo nō supponente. Ad hoc respōdeo ↄformiter ad plr̃imos antiquorū ⁊ Arist. qđ est de mēte Arist. nomē infinitū verificari de termino nō supponēte:vt pʒ ex p̄mo libro pihermenias.ca. de noīe:⁊ etiā ex scd̄o li. perihermenias vbi assignans modū arguēdi a negatiua ad affirmatiuam: p̄dicato variato penes finitū ⁊ infinitū:non ponit cōstantiā. Et ideo videt̃ ꝙ inaniter se fatigat Joānes dulart volendo apponere cōstantiā ad saluandā regule veritatē:⁊ cū hoc senserit Arist. in libris pihermenias nō mirū ꝙ idē senserit hic in post p̄dicamētis: ⁊ sic hec ↄcedit̃ chimera est nō homo:⁊ in casu posito/ hec est vera sortes est non languens:⁊ si arguas est affirmatiua de extremo nō supponēte:ergo scd̄m cōmunes regulas logicoꝝ est falsa:ad hoc respōdetur debere addi in antecedēte/⁊ est de predicato finito:alioqui nō opus est ꝙ illa regula sit vniuersaliter vera scd̄m Arist. alias videbat̃ mihi hoc tenēdum: qcqđ alij modernoꝝ senserint:⁊ in hoc iudico esse stādū.

¶In hoc capite notant̃ due auctoritates cōmuniter. Prima a priuatione in habitū impossibilis est regressus:vbi loquit̃ de priuatiuis. Secunda est que dicuntur sine cōplexione nō sunt vera aut falsa. Reliqua textus ex dictis possunt intelligi.

¶Sequitur textus.

¶De modo prioris. Cap.xi.

PRIUS AUTEM ALterū altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & maxime proprie secūdum tempus secundum quod scilicet antiquius alterum altero, vt vetustius dicitur.

¶Secundo autē quod nō cōuertitur secū

dū subsistēdi cōsequentiā. Vt vnū duob⁹ prius est. Duob⁹ enī existētibus mox vnū esse cōsequēs est. Vno vero existēte:duo esse nō necessariū est. Quare nō cōuertit̃ ab vno cōsequētia:vt reliquū sit. Prius autē illud esse videt̃,a quo nō cōuertitur eius qđ est esse cōsequētia. ¶Tertio vero scd̄m ordinē quendā prius dicitur, queadmodū & in disciplinis, in orationib⁹. Nā in demōstratiuis disciplinis est prius & posteri⁹ ordine. Elemēta enī in geometrica p̄ora sunt ordine iis q̄ describunt̃. Sed & in grāmatica, elemēta syllabis priora sunt. Et in orōnibus siľr ꝓhœmiū narratiōe prius ordine est. ¶Amplius preterea q̄ dicta sunt qđ melius & honorabili⁹ est, prius natura esse videt̃. Cōsueuerūt etiā multi honorabiliores & magis dilectos a se, p̄ores apud se dicere. Est quidē & pene alienissimus prioꝝ hic modus. Modi igit̃ q dicti sunt de priore, fere hi sunt. ¶Videt̃ aūt p̄ter eos qui dicti sunt, alter esse p̄oris modus eoꝝ enī q̄ cōuertunt̃ scd̄m essentiæ cōsequentiā, qđ alteri quomodolibet causa est, digne pri⁹ natura dici possit. Qm̄ vero q̄dā sūt hmōi palā est. Esse nāqʒ hoīem, scd̄m essentie cōsequentiā ad verā de se cōuertit̃ orationē. Nā si hō est, vera est orō qua dicit̃, quia hō est, & si vera est orō qua dicimus ꝙ hō est, etiā conuertet̃. Nā si vera est orō qua dicimus ꝙ hō est, est hō. Et vera quidē orō, nequaq̄ʒ causa est, vt sit res. Verūtñ res quodāmodo causa videt̃, vt sit vera oratio. Eo enim qđ res est aut non est, vera oratio aut falsa dicitur, Quare secūdum quinqʒ modos, prius alterum altero dicatur.

¶Seq̄tur etiā text⁹.

¶De modis simul. Cap.xii.

SIMUL AUTEM DIcuntur simpľr quidē & proprijssime, quorū gñatio in eodē est tēpore. Neutrū enī eoꝝ neqʒ prius neqʒ posterius est, Simul itaqʒ scd̄m tēpus hec dñr. ¶Natura aūt simul sunt, q̄cūqʒ cōuertunt̃ quidē scd̄m qđ est esse cōsequētiā, sed nequaq̄ʒ alterū alteri causa est vt sit. Vt in duplo & dimidio. Cōuertunt̃ & enī hec. Nā cū duplū sit, dimidiū est, Et cū dimidiū sit, duplū ē. Sed neutrū alteri causa est, vt sit. ¶Dicunt̃ aūt simľ natura, & q̄ ex eodē gñe e diuerso abinuicē diuidunt̃. E diuerso aūt diuidi ab inuicē dñr, q̄ scd̄m eādē sūt diuisionē. Vt volatile, gressibile, & aquatile, hec enī abinuicē e diuerso diuidunt̃, q̄ ex eodē gñe sūt. Aīal nāqʒ diuidit̃ in hæc volatile, gressibile, & aq̄tile, & nihil hoꝝ prius vľ posteri⁹ est, sed simul hec natura esse vident̃, Diuidit̃ aūt & singulū horū in species rursus, vt volatile aīal, aliđ gressibile, aliud aquatile. Erūt ergo & illa simul natura, q̄cūqʒ ex eodē gñe scd̄m eādē sunt diuisionē. Genera vero speciebus semp priora sunt. Neqʒ enī conuertunt̃ secundū ei⁹ qđ est esse cōsequētiā. Vt cū q̄dē aquatile sit, aīal est. Cū vero sit aīal, nō necesse est, vt aquatile sit. ¶Simul ergo natura dñr, q̄cūqʒ quidē cōuertūtur scd̄m eius qđ est esse cōsequētia, sed nequaq̄ʒ alterū alteri vt sit causa est, & ea q̄ ex eodē gñe e diuerso diuidunt̃ abinuicē, & simpľr simul sunt, quorū generatio in eodē est tēpore.

¶Scd̄m post p̄dicamētum, & tertium que sunt prius ⁊ simul:ex eo pōt dici ab Arist. tradita fuisse: q2 multa i logicis ⁊ phisicis aperiunt̃:p hoꝝ vocabuloꝝ multiplicē acceptionē explicatā:poterit etiā nō icōmode dici ad p̄dicamentalē cognitionē eo tradita fuisse: q2 in predicamēto ad aliquid:facta est mētio de relatiuis: ꝙ sunt simul natura:⁊ qm̄ priuatiuū nō potest innotescere sine positiuo:op⁹ fuit vt ageret de modis p̄oritatis: acturus de modis simultatis:littera Arist. est satis aperta.

¶In capite post p̄dicamēti prius notabis hanc auctoritatē:ab eo ꝙ res est:vel nō est oratio dicitur vera vel falsa:quā etiā videramus in predicamento substātie:⁊ lʒ hominē esse cū ita esse huius orationis hō est dicat̃ ad cōuertentiā:quia ab vno ad aliud est bona consequentia:⁊ econtra. supposita existentia huius propositionis secūdum hanc significationē/nō tñ ita esse oratiōis est causa hui⁹ qđ est:hominē esse/sed potius ecōtra: ⁊ sic quodāmō est prioritas/quāuis nō multū ꝓprie. Et hoc mō lʒ pater ⁊ fili⁹ sunt simul natura:quodāmō pater dicitur prior filio:q2 lʒ neuter possit sic denoīari sine alio filius hʒ illud esse a p̄re/⁊ nō ecōtra. Notāda est multum illa prioritas a qua nō cōuertit̃ subsistēdi ↄña: q̄ passim est pnecessaria plurimis difficultatib⁹ physicis ⁊ theologicis. Per illā scitur: ꝙ lʒ simul ↄcurrāt agētia vniuersalia ⁊ particularia:prius tñ agunt vniuersalia. Pariformiter lʒ voluntas diuina concurrat cum humana ad aliquem actū voluntatis:prius tñ volūtas diuina. Et iā ostēderamus in prima.q. ꝓhemiali. Per illud etiā terminatur illa q̄stio qđ est pri⁹ pctm̄ deleri an grām infūdi de lege:⁊ est respōdendū grām infundi esse pri⁹. Et multa alia p hanc acceptionē prioritatis absoluuntur.

¶Præter prioritatẽ tẽporis & naturę, est aduertenda q̃dam prioritas originis: quã passim habet scotus in sua doctrina: & est prę uia maxime intelligẽdę positioni determinatę. Scotus in. iiij. dist. xiij. q. p̃ma: & in primo dist. xxviij. q. iij. habet expresse: q̃ cum simultate natura est prioritas originis: & q̃ illa prioritas originis nil aliud dicit: nisi a quo est aliud. Ex quo habetur: inaniter se torq̃re volentes dicere scd̃m scotũ: prioritatẽ originis esse prioritatem in quo & falso sibi imponere: q̃ talia attribuunt scoto: cũ apud scotũ locis citatis habeatur: q̃ dictũ est. Instãti tẽporis ponuntur plura instantia naturę vel originis quod tñ nominales dicũt esset intelligibile. & hoc est frequentissimum in doctrina scoti.

¶Potest hic difficultari cum scd̃m scotũ non ponatur hęc prioritas: in quo modo cõcedũtur hę ꝓpositiones pater est beatus in primo signo originis: & generat in secundo signo: & spirat in tertio.

¶Aliqui dicunt ex eo patrẽ esse beatũ in primo signo originis: quia a se habet esse beatũ: & filium esse in secundo: q: a solo patre est: spiritus sanctus vero in tertio: q: ab vtroq;: sed hoc quãtũ ad primũ nõ placet Quia si pater ideo dicereť beatus in primo signo quia a se est beat⁹. Etiã seq̃retur in p̃mo gñare filiũ: etiã in primo spirare spiritũ sanctũ cũ a se habeat gñare: & etiã a se habeat spirare. Ideo dicitur vt multis placet: q̃ instãtia originis nõ dicunt mensurã aliquã tẽporis/ sꝫ ꝓpositio in qua poniť termin⁹ dicẽs aliquod instãs originis: sit quodãmõ exponibilis. Et sic hęc ꝓpositio in primo instãti originis est beat⁹: sic declarať si p impossibile beatitudo in patre posset separari a gñatione actiua: poti⁹ reperireť beatitudo sine gñatione: q̃ ecõtra. Et in hoc sensu deus primo intelligit q̃ velit: & primo intelligit incõplexe q̃ cõplexe. Etiã essentialia in hoc sensu sunt priora notionalibus: cũ essentia diuina sit pelagus infinitę perfectiõis/ si p impossibile essentialia possent separari a notionalibus: poti⁹ essentialia essent sine notionalibus: q̃ ecõtra. Et in hoc sensu ꝯceditur patrẽ esse ĩ primo signo filium: in secundo: spiritũ sanctũ in tertio. Etiam patrẽ: primo esse beatum: secundo generare: tertio spirare.

¶Nec hæc prioritas obuiat ei q̃d habeť in symbolo athanasij/ in hac trinitate nil prius aut posterius vbi de temporis prioritate loquebatur beat⁹ Thomas: nõ admittit prioritatem inter personas diuinas: licet bene admittit ordinem.

¶Nominales cũ nõ ponant in instãtibus temporis aliqua instãtia: nec naturę nec originis nõ admittũt has prioritates Sed p̃ter prioritatẽ tẽporis ponũt prioritatẽ naturę: q̃ sic describũt: q̃ reperitur inter aliqua quoꝝ alterum potest esse sine altero: & nõ ecõtra. Et istã prioritatẽ habẽt illa a quo nõ cõuertitur subsistẽdi cõsequentia. Etiam talem naturę prioritatẽ nõ admittunt nominales inter essentialia & notionalia: nec inter operationes intellectus & volũtatis diuinę: nec inter personas diuinas adinuicem.

¶Sequitur textus.

¶De speciebus motus. Cap. xiii.

MOTVS AVTEM SPEcies sunt sex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, scd̃m locum mutatio, Alii itaq; motus palam est quia abinuicẽ diuersi sunt, Non enĩ est generatio/ corruptio/ neq; augmẽtum/ diminutio/ neq; scd̃m locũ mutatio. Silr̃ autẽ & alii. In alteratiõe vero habet quandã dubitationẽ, sit forte necessariũ id q̃d alterať per aliquã reliquarũ motionũ alterari Hoc autẽ nõ verũ est, Nã scd̃m om̃es pene passiones, aut cõplures accidit nos alterari, nulla aliarum cõmunicãte motionũ, nã neq; augeri necessariũ est q̃d per passionẽ mouetur, neq; diminui, Silr̃ aũt & in aliis quare alia p̃ter alios motus erit alteratio. Nã si esset eadẽ, oporteret id q̃d alteratur mox & augere vel minui, vel quandã aliorũ motionũ sequi/ sed non necesse est. Silr̃ autẽ & q̃d augeť aut alia aliqua mutatione moueť, alterari oportet, sed sunt q̃dã quæ augmẽtanť q̃ nõ alterãtur, vt quadratum gnomone circumposito creuit quidẽ, alteratũ vero nihil factũ est. sic & ĩ aliis hmõi. Quare alii motus sunt ab inuicẽ. ¶Est autẽ simpliciter motui quidẽ quies cõtrariũ, iis vero q̃ per singula sunt, & singula, Generationi quidẽ corruptio/ augmẽtationi vero diminutio, scd̃m locũ mutationi secundũ locũ quies maxime videť oppositũ esse, & forte in contrariũ loci mutatio. Vt ei q̃ inferius est: ea q̃ superi⁹ est, & ei q̃ superius est, ea q̃ inferius est. Reliquo vero assignatoꝝ motuũ. nõ facile est assignare quid forte est cõtrariũ, videť autẽ nihil esse ei cõtrariũ, nisi quis & in hoc scd̃m qualitatẽ quietẽ opponat/ aut in cõtrariũ qualitatis/ mutationẽ, sicut & in mutatione secundum locũ, quietẽ scd̃m locum, aut in cõtrariũ locum mutationẽ. Est enĩ & alteratio mutatio scd̃m qualitatem. Quapropter opponitur mutationi scd̃m qualitatẽ quies scd̃m qualitatẽ, aut in contrariũ qualitatis mutatio, vt album fieri ad id quod nigrum est fieri. Alteratur enĩ, in cõtraria qualitatis, mutatione facta.

¶Secundũ postpredicamentũ est motus. p̃termisso: vt diximus omnium motuum esse per necessariam cognitionẽ ad omnem logicã & philosophiaꝫ: tamen ex eo fecit mẽtionem in post p̃dicamẽtis: quia in vltima proprietate substantię fecerat mentionẽ de mutatione substantię p susceptibilitatẽ contrariorum.

¶Notãdum est, q̃ licet sæpissime confundantur hęc vocabula motus & mutatio: & aliquãdo omnes motus appellẽtur mutatiões: aliq̃ñ ecõtra. Tamen Arist. v. phy. & xj. meta. generationẽ & corruptionẽ mutationes appellat: dicitq; ad substantiam nõ est p se motus sed bene est mutatio inquit. Nã inquit motus est de cõtrario in cõtrarium. Dicet aliquis: ergo cum quantitati nil sit cõtrarium: etiã non erit motus ad quantitatem. Ad hoc respõdetur ex dictis Arist. xj. meta. q̃ motus ab esse ad esse scd̃m ꝯsiderationes oppositas cõpetit qualitati & quãtitati/ & vbi: q: de calido in magis vel minus calidũ est de esse ad esse scd̃m cõsideratiões oppositas. Etiã motus a loco in locũ pariformiter. Sed generatio & corruptio nõ sunt nisi ab esse ad nõ esse vel a non esse ad esse: & sic non habent rationẽ contrarietatis q̃ debet fieri inter positiua. Et si quis dicat qñ aliquid de non calido: fit calidũ per vltimum non esse non cõtingit illa oppositio inter contraria. Dicitur q̃ illud non alteratur sed incipit vt patet. Verũ est etiã q̃ ibi Arist. in. v. physi. & xj. meta nõ loquebatur de contrarietate proprie dicta: sed qualis nunc est explicata/ scilicet de esse ad esse secũdum rationes & considerationes oppositas: & hoc modo quantitati est contrarietas: & sic ad quantitatem est per se motus: ad substantiam vero non: quia talis contrarietas ei non competit. Hoc est valde notandum: vt intelligantur plura apud Arist. in libris phy. & in meta. q̃ alias habent in se difficultatem.

¶Hic tamẽ Arist, sub hac dictiõe motus cõpręhendit generationẽ & corruptionẽ: et alios motus quos ꝓprie mot⁹ appellãt: & sic mot⁹ accipiť hic large.

¶Motus tñ ab Arist. iij. physi. sic describitur: est actus entis in potentia secundum quod in potentia.

¶Generatio: est formę substantialis in aliquo subiecto acquisitio.

¶Corruptio est formę substantialis in aliquo subiecto deperditio.

¶Augmentatio: est maioris quantitatis acquisitio.

¶Diminutio, est maioris quãtitatis deperditio. In ijs diffinitionibus vt secũdũ nullum modũ de rarefactione possint cauillari: loco quantitatis intelligať extensionis. Alteratio: est qualitatis acq̃sitio vel deperditio. Motus localis: est mutatio ad locũ vel circa locũ.

¶Hic q̃rit Arist. vnũ dubiũ an alteratio distinguatur ab aliis motib⁹: & inter reliquas probationes dicit quadratum potest gnomonice augeri: non tamen ideo alterabitur: ex quo augmentatio deducitur nõ esse alterationem. Quadratuꝫ: est figura plana quatuor lineis ęqualibus cõtẽta: totidẽq; angulis ęqualibus.

¶Gnomo est duplex: arithmetic⁹ & geometricus. Arithmeticus/ est numerus qui numero quadrato additus: constituit etiã quadratũ. Vt quinari⁹ additus quaternario q̃ est quadratus efficit nouenariũ q̃ est quadratus: cuius radix est ternarius. Septenarius etiã respectu nouenarij: est gnomo: nã ei additus efficit xvi. qui etiam est quadratus cuius radix est. iiij.

¶Gnomo geometric⁹ est aggregatum ex duobus supplemẽtis & paruo quadrato diuiso per lineã diagonalem: quod aggregatũ additum quadrato: efficit quadratum: vt patet in figura. ¶Nota q̃ in eo quod dicit simpliciter motui opponi contrarie quietem simpliciter: & motui in particulari: quietẽ in particulari: ibi extrema in quatuor specieb⁹ mot⁹ extrema positiua sunt: licet vnum alterius sit priuatiuum: non tamen simpliciter priuatiuum. Nec quę diximus de contrarietate ex mente Aristo. ex. xj. meta. repugnant huic textui: si bene vtrumq; intelligatur.

¶Sequitur textus.

¶De modis habere. Cap. xiiii.

HABERE SEcundum plures modos dicitur. Autem vt secundum habitũ & dispositionẽ, aut aliã aliquã quantitatẽ. Dicimur enĩ disciplinam aliquã atq; virtutẽ habere. ¶Aut vt quãtitatẽ, q̃ ei qui magnitudinẽ habet, cõtingit. Dicitur enim tricubitã habere magnitudinẽ, vel quadricubitã. ¶Aut ea q̃ circa corpus sunt: vt vestimẽtũ vel tunicã, aut vt in parte, vt in manu anulũ. ¶Aut vt partẽ, vt pedẽ vel manũ. ¶Aut vt in vase, vt modius grana tritici. Aut lagena vinũ, Vinũ enĩ hr̃e lagena diciť, & modius grana tritici. Hęc enĩ oĩa hr̃e dñr, vt ĩ vase. ¶Aut vt possessionẽ. Hr̃e enĩ domũ & agrũ dicimus. ¶Diciť etiã & vir vxorẽ habere, & vxor virũ. Sed q nũc dictus est modus, alienissimus est eius q̃d est habere. Nihil enĩ aliud vxorẽ habere significamus, q̃ꝫ q̃ cohabitant. Forte tamen & alii quidã, eius q̃d est habere apparebunt modi, Sed qui dici cõsueuerunt pene omnes enumerati sunt.

¶Categoriaꝝ, p̃dicamẽtorũq; Ari. finis.

¶Vltimũ post prędicamẽtũ ad hoc deseruit vt prędicamẽtum habitus: & primã speciem prędicamenti qualitatis magis intelligamus: ex vocabuli multiplicis declaratione.

¶Modi habere sunt septẽ. Primus habere qualitatem. Secũdus habere q̃titatẽ. Tertius habere vestimẽtum. Quartus habere partẽ. Quintus habere vt in cõtinẽte. Sextus hr̃e possessionẽ. Septim⁹ habere vxorẽ. ¶Et q̃ vires p̃stitit: vt post p̃dicamẽtũ de habere cõpletum reddiderimus: sic nostros conat⁹ bene fortunet: vt quę optima sunt velle conariq; cõcedat. Et visionem beatificam perhenniter habere mereamur: omnipotenti deo gratias agentes & in secula seculoꝝ. Amẽ.

¶Cõpluti excudebat Ioannes Brocarius, Anno Virginei partus. M.D.xliiii. Mẽse Februario.